

**TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNDE
BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ VE
FAALİYETLERİ (1931-2011)**

Emine YARALI

**Yüksek Lisans Tezi
Tarih Ana Bilim Dalı
Prof. Dr. Yavuz ASLAN
2018
Her Hakkı Saklıdır.**

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI**

Emine YARALI

**TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNDE BAĞIMSIZ
MİLLETVEKİLLERİ VE FAALİYETLERİ
(1931-2011)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Yavuz ASLAN**

ERZURUM - 2018

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TEZ BEYAN FORMU

TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum "**Türkiye Büyük Millet Meclisinde Bağımsız Milletvekilleri ve Faaliyetleri (1931-2011)**" adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıyı kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin basılı ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- ☐ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☒ Tezim sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimim ... yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

17/05/2018

Emine YARALI

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TEZ KABUL TUTANAĞI

TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Yavuz ASLAN danışmanlığında, Emine YARALI tarafından hazırlanan bu çalışma 17/05/2018 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından **Tarih** Ana Bilim Dalı **Cumhuriyet Tarihi** Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Yavuz ASLAN

İmza

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Murat KÜÇÜKUĞURLU

İmza

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Tolga BAŞAK

İmza

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. 17/05/2018

Doç. Dr. Rifat KÜTÜK
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	XX
ABSTRACT	XXI
KISALTMALAR DİZİNİ	XXII
ÖN SÖZ.....	XXV
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK PARLAMENTER SİSTEMİNDE

BAĞIMSIZMİLLETVEKİLLİĞİNİNTARİHSEL VEHUKUKSAL SÜRECİ

1.1. TÜRKİYE’DE PARLAMENTER SİSTEMİN OLUŞUMU VE GELİŞİMİ	6
1.2. TÜRKİYE’DE BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLİĞİNİN TARİHSEL SÜRECİ.....	10
1.2.1. Tek Partili Dönemde Bağımsız Milletvekilliği	10
1.2.2.Çok Partili Dönemde Bağımsız Milletvekilliği	13
1.3. TÜRKİYE’DE BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLİĞİ İLE İLGİLİ ANAYASAL DÜZENLEMELER.....	17

İKİNCİ BÖLÜM

1931’DEN ÇOK PARTİLİ DÖNEME KADAR (1946)

BAĞIMSIZMİLLETVEKİLLERİ VE FAALİYETLERİ

2.1. IV. DÖNEM (1931-1935) BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ.....	23
2.1.1. Ali Münif YEĞENAĞA (Adana).....	23
2.1.1.1. Hayatı.....	23
2.1.1.2. IV.Dönem Meclis Çalışmaları	24
2.1.2. CemalAKÇİN (Afyonkarahisar)	24
2.1.2.1. Hayatı.....	24
2.1.2.2. IV. Dönem Meclis Çalışmaları	25
2.1.3. Ali Rıza ARIBAŞ(Aksaray)	26
2.1.3.1. Hayatı.....	26
2.1.3.2.IV. Dönem Meclis Çalışmaları	27
2.1.4. Mehmet Numan AKSOY (Antalya).....	27

2.1.4.1. Hayatı.....	27
2.1.4.2. IV. Dönem Meclis Çalışmaları	27
2.1.5. Fuat Şahin ERLAÇİN (Aydın).....	28
2.1.5.1. Hayatı.....	28
2.1.5.2. IV. Dönem Meclis Çalışmaları.....	28
2.1.6. Mustafa Enver ADAKAN (Balıkesir)	29
2.1.6.1. Hayatı	29
2.1.6.2. IV.Dönem Meclis Çalışmaları	30
2.1.7. Mehmet RüştüEĞEL (Bursa)	30
2.1.7.1. Hayatı.....	30
2.1.7.2. IV. Dönem Meclis Çalışmaları	31
2.1.8. Halil MENTEŞE (İzmir)	32
2.1.8.1. Hayatı.....	32
2.1.8.2. IV. Dönem Meclis Çalışmaları	34
2.1.9. Hasan Hüsnü KİTAPÇI (İzmir)	35
2.1.9.1. Hayatı.....	35
2.1.9.2.IV. Dönem Meclis Çalışmaları	35
2.1.10. Ahmet Kemalettin TURAN (Isparta)	36
2.1.10.1. Hayatı.....	36
2.1.10.2. IV. Dönem Meclis Çalışmaları	36
2.1.11. Suat SOYER (Kastamonu).....	37
2.1.11.1. Hayatı.....	37
2.1.11.2. IV.Dönem Meclis Çalışmaları	38
2.1.12. Ahmet Tevfik ŞATIR (Kayseri).....	39
2.1.12.1. Hayatı.....	39
2.1.12.2. IV. Dönem Meclis Çalışmaları	40
2.1.13. Osman COŞKUN (Kayseri)	40
2.1.13.1. Hayatı.....	40
2.1.13.2. IV. Dönem Meclis Çalışmaları	41
2.1.14. Ali DİKMEN (Kocaeli).....	41
2.1.14.1. Hayatı.....	41
2.1.14.2. IV. Dönem Meclis Çalışmaları	41

2.1.15. Hüseyin Sırrı BELLİOĞLU (Kocaeli)	42
2.1.15.1. Hayatı.....	42
2.1.15.2. IV. Dönem Meclis Çalışmaları	42
2.1.16. Ali Haydar AKSOY (Konya)	43
2.1.16.1. Hayatı.....	43
2.1.16.2. IV. Dönem Meclis Çalışmaları	44
2.1.17. Mustafa BEY (BACAK)(Kütahya)	44
2.1.17.1. Hayatı.....	44
2.1.18. Tevfik BEY (Kütahya)	45
2.1.8.1. Hayatı	45
2.1.19. Ali Galip YENEN(Niğde)	45
2.1.19.1. Hayatı.....	45
2.1.19.2. IV. Dönem Meclis Çalışmaları	46
2.1.20. Ömer Hulusi ORUÇOĞLU (Sinop)	46
2.1.20.1. Hayatı.....	46
2.1.20.2. IV. Dönem Meclis Çalışmaları	47
2.2. V. DÖNEM (1935-1939) BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ	47
2.2.1. Berç TÜRKER (Afyonkarahisar)	48
2.2.1.1. Hayatı.....	48
2.2.1.2. V. Dönem Meclis Çalışmaları	49
2.2.2. Nikola Taptas(Ankara)	50
2.2.2.1. Hayatı.....	50
2.2.2.2. V.Dönem Meclis Çalışmaları	51
2.2.3. Tayfur Ata SÖKMEN (Antalya)	51
2.2.3.1. Hayatı.....	51
2.2.3.2. V. Dönem Meclis Çalışmaları	52
2.2.4. Mustafa Galip ÖNSAY (Çankırı).....	53
2.2.4.1. Hayatı.....	53
2.2.4.2. V. Dönem Meclis Çalışmaları	54
2.2.5. Mehmet Şefik TÜRSAN (Denizli).....	55
2.2.5.1. Hayatı.....	55
2.2.5.2. V. Dönem Meclis Çalışmaları	55

2.2.6. İstamat Zihni ÖZDAMAR (Eskişehir).....	56
2.2.6.1. Hayatı.....	56
2.2.6.2. V. Dönem Meclis Çalışmaları	57
2.2.7. Refet BELE (İstanbul)	58
2.2.7.1. Hayatı.....	58
2.2.7.2. V. Dönem Meclis Çalışmaları	59
2.2.8. Halil MENTEŞE (İzmir)	60
2.2.8.1. Hayatı.....	60
2.2.8.2. V. Dönem Meclis Çalışmaları	60
2.2.9. Ali Fuat CEBESÖY (Ankara)	61
2.2.9.1. Hayatı.....	61
2.2.9.2. V. Dönem Meclis Çalışmaları	62
2.2.10. Nuri TAMAC (Kastamonu)	62
2.2.10.1. Hayatı.....	62
2.2.10.2. V. Dönem Meclis Çalışmaları	63
2.2.11. Hüsnü KİTAPÇI (Muğla).....	64
2.2.11.1. Hayatı.....	64
2.2.11.2. V. Dönem Meclis Çalışmaları	64
2.2.12. Samoel Abravaya MARMARALI (Niğde)	65
2.2.12.1. Hayatı.....	65
2.2.12.2. V. Dönem Meclis Çalışmaları	66
2.2.13. Mithat Şükrü BLEDA (Sivas)	66
2.2.13.1. Hayatı.....	66
2.2.13.2. V. Dönem Meclis Çalışmaları	67
2.3. VI. DÖNEM (1939-1943) BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ.....	67
2.3.1. Berç TÜRKER (Kigork Berç KERESTECİ) (Afyon).....	68
2.3.1.1. Hayatı.....	68
2.3.1.2. VI. Dönem Meclis Çalışmaları	68
2.3.2. Nikola TAPTAS(Ankara).....	69
2.3.2.1. Hayatı.....	69
2.3.2.2. VI. Dönem Meclis Çalışmaları	69
2.3.3. İstamat Zihni ÖZDAMAR (ESKİŞEHİR)	69

2.3.3.1. Hayatı.....	69
2.3.3.2. VI. Dönem Meclis Çalışmaları	69
2.3.4. Abravaya MARMARALI (Niğde)	70
2.3.4.1. Hayatı.....	70
2.3.4.2. VI. Dönem Meclis Çalışmaları	70
2.4. VII. DÖNEM (1943-1946)BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ	70
2.4.1. Berç TÜRKER (Kigork Berç KERESTECİ) (Afyon).....	71
2.4.1.1. Hayatı.....	71
2.4.1.2. VII. Dönem Meclis Çalışmaları.....	71
2.4.2. Mihal KAYAOĞLU(Ankara)	72
2.4.2.1. Hayatı.....	72
2.4.2.2.VII. Dönem Meclis Çalışmaları.....	72
2.4.3. İstamat ÖZDAMAR (Eskişehir)	72
2.4.3.1. Hayatı.....	72
2.4.3.2. VII. Dönem Meclis Çalışmaları.....	73
2.4.4. Avram Galanti BODRURLU (Niğde).....	73
2.4.4.1. Hayatı.....	73
2.4.4.2. VII. Dönem Meclis Çalışmaları.....	74

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1946'DAN(ÇOK PARTİLİ DÖNEM) 27 MAYIS 1960 ASKERİ DARBESİNE KADAR BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ VE FAALİYETLERİ

3.1. VIII. DÖNEM (1946-1950) BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ.....	75
3.1.1. Ahmet Ali ÇINAR (Burdur).....	76
3.1.1.1. Hayatı.....	76
3.1.1.2. VIII. Dönem Meclis Çalışmaları	76
3.1.2. Reşad AYDINLI (Denizli)	78
3.1.2.1. Hayatı.....	78
3.1.2.2. VIII. Dönem Meclis Çalışmaları	79
3.1.3. Abdülhak Adnan ADIVAR (İstanbul)	79
3.1.3.1. Hayatı.....	79
3.1.3.2. VIII. Dönem Meclis Çalışmaları	80

3.1.4. Cihad BABAN (İstanbul).....	81
3.1.4.1. Hayatı.....	81
3.1.4.2. VIII. Dönem Meclis Çalışmaları	82
3.1.5. Mustafa Fevzi ÇAKMAK (İstanbul).....	83
3.1.5.1. Hayatı.....	83
3.1.5.2. VIII. Dönem Meclis Çalışmaları	84
3.1.6. Mehmet Emin SOYSAL (Maraş).....	84
3.1.6.1. Hayatı.....	84
3.1.6.2. VIII. Dönem Meclis Çalışmaları	85
3.2. IX. DÖNEM (1950-1954) BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ.....	86
3.2.1. Ali Fuat CEBESÖY (Eskişehir)	86
3.2.1.1. Hayatı.....	86
3.2.1.2. IX. Dönem Meclis Çalışmaları	87
3.2.2. Hamdullah Suphi TANRIÖVER (Manisa)	88
3.2.2.1. Hayatı.....	88
3.2.2.2. IX. Dönem Meclis Çalışmaları	89
3.2.3. Halide Edip ADIVAR (İzmir).....	90
3.2.3.1. Hayatı.....	90
3.2.3.2. IX. Dönem Meclis Çalışmaları	91
3.2.4. Mustafa Nadir NADİ (Muğla).....	92
3.2.4.1. Hayatı.....	92
3.2.4.2. IX. Dönem Meclis Çalışmaları	93
3.2.5. Ali Suat Hayri ÜRGÜPLÜ (Kayseri).....	94
3.2.5.1. Hayatı.....	94
3.2.5.2. IX. Dönem Meclis Çalışmaları	95
3.2.6. Kemal TÜRKÖĞLU (Mardin).....	96
3.2.6.1. Hayatı.....	96
3.2.6.2. IX. Dönem Meclis Çalışmaları	97
3.3. X. DÖNEM (1954-1957) BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ	98
3.3.1. İhsan Hamit TİĞREL (Ergani).....	99
3.3.1.1. Hayatı.....	99
3.3.1.2. X. Dönem Çalışmaları	99

3.3.2. Mehmet Lütü KIRDAR (İstanbul)	100
3.3.2.1. Hayatı.....	100
3.3.2.2. X. Dönem Meclis Çalışmaları	101
3.3.3. Ali Fuad CEBESÖY (İstanbul)	102
3.3.3.1. Hayatı.....	102
3.3.3.2. X. Dönem Meclis Çalışmaları	102
3.3.4. Nadir NADİ (İstanbul)	103
3.3.4.1. Hayatı.....	103
3.3.4.2. X. Dönem Meclis Çalışmaları	103
3.3.5. Hamdullah Suphi TANRIÖVER (İstanbul)	103
3.3.5.1. Hayatı.....	103
3.3.5.2. X. Dönem Meclis Çalışmaları	103
3.3.6. Ömer Behçet UZ (İzmir)	104
3.3.6.1. Hayatı.....	104
3.3.6.2. X. Dönem Meclis Çalışmaları	105
3.3.7. Hihmet BAYUR(Manisa).....	106
3.3.7.1. Hayatı.....	106
3.3.7.2.X. Dönem Meclis Çalışmaları	108
3.3.8. Ali Cavit ORAL (Seyhan)	108
3.3.8.1. Hayatı.....	108
3.3.8.2. X. Dönem Meclis Çalışmaları	109
3.3.9. Mehmet Nuri DEMİRAĞ (Sivas)	110
3.3.9.1. Hayatı.....	110
3.3.9.2. X. Dönem Meclis Çalışmaları	112
3.3.10. Ekrem YILDIZ (Bingöl)	113
3.3.10.1. Hayatı.....	113
3.3.10.2. X. Dönem Meclis Çalışmaları	113
3.3.11. Gıyasettin EMRE (Muş).....	114
3.3.11.1. Hayatı.....	114
3.3.11.2. X. Dönem Meclis Çalışmaları	114
3.4. XI. DÖNEM (1957-1960) BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ.....	115
3.4.1. Hikmet BAYUR(Manisa).....	115

3.4.1.1. Hayatı.....	115
3.4.1.2. XI. Dönem Meclis Çalışmaları	115
3.4.2. Ali Fuat CEBESÖY (İstanbul)	116
3.4.2.1. Hayatı.....	116
3.4.2.2. XI. Dönem Meclis Çalışmaları	116

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

27 MAYIS 1960 DARBESİNDEN 12 EYLÜL 1980 ASKERİ DARBESİNE

KADAR BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ VE FAALİYETLERİ

4.1. 1960 DARBESİ VE TÜRK SİYASETİNE ETKİLERİ.....	117
4.1.1. Kurucu Meclisin Yapısı ve Görevleri.....	117
4.1.2. Cumhuriyet Senatosunun Kuruluşu ve İşleyişi	118
4.1.2.1. Senatonun Üye Yapısı	119
4.1.2.1.1. Tabii Üyeler	119
4.1.2.1.2. Cumhurbaşkanıca Seçilen Üyeler	119
4.1.2.1.3. Genel Oyla Gelen Üyeler	119
4.2. XII. DÖNEM (1961-1965) BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ	120
4.2.1. İhsan KÖKNEL (Ankara)	120
4.2.1.1. Hayatı.....	120
4.2.1.2. XI. Dönem Meclis Çalışmaları	121
4.3. 1961 CUMHURİYET SENATOSUNA SEÇİLEN BAĞIMSIZ	
SENATÖRLER	121
4.3.1. Suat Hayri ÜRGÜPLÜ (Kayseri).....	121
4.3.1.1. Hayatı.....	121
4.3.1.2. 1961 Senato Çalışmaları	121
4.3.2. Ali Fuat BAŞGİL (Samsun).....	123
4.3.2.1. Hayatı.....	123
4.3.2.2. 1961 Senato Çalışmaları	124
4.3.3. Ahmet Faruk IŞIK (Van).....	124
4.3.3.1. Hayatı.....	124
4.3.3.2. 1961 Senato Çalışmaları	125
4.4. XIII. DÖNEM (1965-1969)BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ.....	126

4.4.1. Çetin ALTAN(İstanbul)	126
4.4.1.1. Hayatı.....	126
4.4.1.2. XIII. Dönem Meclis Çalışmaları	127
4.5. 1966 CUMHURİYET SENATOSUNA SEÇİLEN BAĞIMSIZ	
SENATÖRLER	129
4.5.1. Fatma Hikmet İŞMEN (Kocaeli)	129
4.5.1.1. Hayatı.....	129
4.5.1.2. 1966 Senato Çalışmaları	130
4.6. XIV. DÖNEM (1969-1973)BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ.....	131
4.6.1. Ali Avni TURANLI (Adıyaman)	132
4.6.1.1. Hayatı.....	132
4.6.1.2. XIV. Dönem Meclis Çalışmaları	133
4.6.2. Mehmet Sıddık AYDAR (Bingöl)	133
4.6.2.1. Hayatı.....	133
4.6.2.2. XIV. Dönem Meclis Çalışmaları	133
4.6.3. Hasan DEĞER(Diyarbakır).....	134
4.6.3.1. Hayatı.....	134
4.6.3.2. XIV. Dönem Meclis Çalışmaları	134
4.6.4. Ali Rıza SEPTİOĞLU (Elazığ)	135
4.6.4.1. Hayatı.....	135
4.6.4.2. XIV. Dönem Meclis Çalışmaları	136
4.6.5. Abdullah CİLLİ (Hatay).....	136
4.6.5.1. Hayatı.....	136
4.6.5.2. XIV. Dönem Meclis Çalışmaları	136
4.6.6. Necmettin ERBAKAN (Konya).....	137
4.6.6.1. Hayatı.....	137
4.6.6.2. XIV. Dönem Meclis Çalışmaları	138
4.6.7. Ahmet KARAASLAN (Malatya).....	139
4.6.7.1. Hayatı.....	139
4.6.7.2. XIV. Dönem Meclis Çalışmaları	139
4.6.8. İbrahim ÖZTÜRK (Maraş)	140
4.6.8.1. Hayatı.....	140

4.6.8.2. XIV. Dönem Meclis Çalışmaları	141
4.6.9. Abdulkadir ÖZMEN (Mardin)	142
4.6.9.1. Hayatı.....	142
4.6.9.2. XIV. Dönem Meclis Çalışmaları	142
4.6.10. Abdurrahim TÜRK(Mardin)	143
4.6.10.1. Hayatı.....	143
4.6.10.2. XIV. Dönem Meclis Çalışmaları	143
4.6.11. Kasım EMRE (Muş).....	143
4.6.11.1. Hayatı.....	143
4.6.11.2. XIV.Dönem Meclis Çalışmaları	144
4.6.12. İsmet Hilmi BALCI (Tokat).....	144
4.6.12.1. Hayatı.....	144
4.6.12.2. XIV. Dönem Meclis Çalışmaları	144
4.6.13. Mehmet Emin ERDİNÇ (Van).....	145
4.6.13.1. Hayatı.....	145
4.6.13.2. XIV. Dönem Meclis Çalışmaları	145
4.6.14. Kasım KÜFREVİ (Ağrı)	146
4.6.14.1. Hayatı.....	146
4.6.14.2. XIV. Dönem Meclis Çalışmaları	147
4.7. XV. DÖNEM (1973-1977) BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ	147
4.7.1. Muhyettin MUTLU (Bitlis).....	148
4.7.1.1. Hayatı.....	148
4.7.1.2. XV. Dönem Meclis Çalışmaları	148
4.7.2. Mehmet Fuat FIRAT (Erzurum)	148
4.7.2.1. Hayatı.....	148
4.7.2.2. XV. Dönem Meclis Çalışmaları	149
4.7.3. İbrahim AYSOY (Mardin)	149
4.7.3.1. Hayatı.....	149
4.7.3.2. XV. Dönem Meclis Çalışmaları	150
4.7.4. Kasım EMRE (Muş).....	150
4.7.4.1. Hayatı.....	150
4.7.4.2. XV. Dönem Meclis Çalışmaları	151

4.7.5. Mustafa Kemal GÖNÜL(Ordu)	151
4.7.5.1. Hayatı.....	151
4.7.5.2. XV. Dönem Meclis Çalışmaları	151
4.7.6. Abdülkerim ZİLAN(Siirt)	152
4.7.6.1. Hayatı.....	152
4.7.6.2. XV. Dönem Meclis Çalışmaları	152
4.8. 1973CUMHURİYETSENATOSUNA SEÇİLEN BAĞIMSIZ SENATÖR....	153
4.8.1. İsmail İLHAN(Muş).....	153
4.8.1.1. Hayatı.....	153
4.8.1.2. 1973 Senato Çalışmaları	153
4.9. XVI. DÖNEM (1977-1980) BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ.....	154
4.9.1. Eşref CENGİZ (Diyarbakır).....	155
4.9.1.1. Hayatı.....	155
4.9.1.2. XVI. Dönem Meclis Çalışmaları	155
4.9.2. Nurettin YILMAZ (Mardin).....	156
4.9.2.1. Hayatı.....	156
4.9.2.2. XVI. Dönem Meclis Çalışmaları	156
4.9.3. Abdülkerim ZİLAN(Siirt)	157
4.9.3.1. Hayatı.....	157
4.9.3.2. XVI. Dönem Meclis Çalışmaları	157
4.9.4. Ali Rıza SEPTİOĞLU(Elazığ)	157
4.9.4.1. Hayatı.....	157
4.9.4.2. XVI. Dönem Meclis Çalışmaları	157

BEŞİNCİ BÖLÜM

12 EYLÜL 1980 ASKERİ DARBESİNDEN 2011 MİLLETVEKİLİ GENEL SEÇİMLERİNE KADAR TBMM'YE SEÇİLEN BAĞIMSIZ

MİLLETVEKİLLERİ

5.1. 1980 DARBESİ VE TÜRK SİYASETİNE ETKİLERİ.....	158
5.2. XVII. DÖNEM (1983-1987) BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ	158
5.2.1. Bülend ULUSU (İstanbul).....	159
5.2.1.1. Hayatı.....	159

5.2.1.2. XVII. Dönem Meclis Çalışmaları.....	160
5.2.2. Ümit Haluk BAYÜLKEN (Antalya)	161
5.2.2.1. Hayatı.....	161
5.2.2.2. XVII. Dönem Meclis Çalışmaları.....	162
5.2.3. Cafer Tayyar SADIKLAR (Çanakkale)	163
5.2.3.1. Hayatı.....	163
5.2.3.2. XVII. Dönem Meclis Çalışmaları.....	164
5.2.4. Sabahattin ÖZBEK (Bursa)	166
5.2.4.1. Hayatı.....	166
5.2.4.2. XVII. Dönem Meclis Çalışmaları.....	166
5.3. XXI. DÖNEM (1999-2002)BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ.....	166
5.3.1. Mehmet Kemal AĞAR (Elazığ).....	167
5.3.1.1. Hayatı.....	167
5.3.1.2. XXI. Dönem Meclis Çalışmaları	168
5.3.2. Tefik Ahmet ÖZAL (Malatya)	168
5.3.2.1. Hayatı.....	168
5.3.2.2. XXI. Dönem Meclis Çalışmaları	169
5.3.3. Bekir GÜNDOĞAN (Tunceli)	169
5.3.3.1. Hayatı.....	169
5.3.3.2. XXI. Dönem Meclis Çalışmaları	170
5.4. XXII. DÖNEM (2002-2007) BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ	171
5.4.1. Ülkü Gökarp GÜNEY (Bayburt).....	171
5.4.1.1. Hayatı.....	171
5.4.1.2. XXII. Dönem Meclis Çalışmaları.....	171
5.4.2. Edip Safder GAYDALI (Bitlis)	173
5.4.2.1. Hayatı.....	173
5.4.2.2. XXII. Dönem Meclis Çalışmaları.....	173
5.4.3. Mehmet Kemal AĞAR (Elazığ).....	174
5.4.3.1. Hayatı.....	174
5.4.3.2. XXII. Dönem Meclis Çalışmaları.....	174
5.4.4. Mustafa ZEYDAN (Hakkâri).....	175
5.4.4.1. Hayatı.....	175

5.4.4.2. XXII. Dönem Meclis Çalışmaları.....	175
5.4.5. Dursun AKDEMİR (Iğdır)	176
5.4.5.1. Hayatı.....	176
5.4.5.2. XXII. Dönem Meclis Çalışmaları.....	177
5.4.6. Süleyman BÖLÜNMEZ (Mardin).....	179
5.4.6.1. Hayatı.....	179
5.4.6.2. XXII. Dönem Meclis Çalışmaları.....	179
5.4.7. Sabahattin CEVHERİ (Şanlıurfa).....	180
5.4.7.1. Hayatı.....	180
5.4.7.2. XXII. Dönem Meclis Çalışmaları.....	180
5.4.8. Mehmet TATAR (Şırnak)	181
5.4.8.1. Hayatı.....	181
5.4.8.2. XXII. Dönem Meclis Çalışmaları.....	181
5.4.9. Mehmet Fadıl AKGÜNDÜZ (Siirt)	181
5.4.9.1. Hayatı.....	181
5.5. XXIII. DÖNEM (2007-2011) BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ.....	182
5.5.1. Mehmet Nezir KARABAŞ (Bitlis)	183
5.5.1.1. Hayatı.....	183
5.5.1.2. XXIII. Dönem Meclis Çalışmaları	183
5.5.2. Ayla AKAT ATA (Batman).....	184
5.5.2.1. Hayatı.....	184
5.5.2.2. XXIII. Dönem Meclis Çalışmaları	184
5.5.3. Bengi YILDIZ (Batman)	186
5.5.3.1. Hayatı.....	186
5.5.3.2. XXIII. Dönem Meclis Çalışmaları	186
5.5.4. Akın BİRDAL (Diyarbakır)	187
5.5.4.1. Hayatı.....	187
5.5.4.2. XXIII. Dönem Meclis Çalışmaları	187
5.5.5. Selahattin DEMİRTAŞ (Diyarbakır).....	188
5.5.5.1. Hayatı.....	188
5.5.5.2. XXIII. Dönem Meclis Çalışmaları	188
5.5.6. Gültan KIŞANAK (Diyarbakır)	190

5.5.6.1. Hayatı.....	190
5.5.6.2. XXIII. Dönem Meclis Çalışmaları	190
5.5.7. Aysel TUĞLUK (Diyarbakır)	192
5.5.7.1. Hayatı.....	192
5.5.7.2. XXIII. Dönem Meclis Çalışmaları	193
5.5.8. Hamit GEYLANİ (Hakkâri).....	194
5.5.8.1. Hayatı.....	194
5.5.8.2. XXIII. Dönem Meclis Çalışmaları	194
5.5.9. Pervin BULDAN (İğdır)	195
5.5.9.1. Hayatı.....	195
5.5.9.2. XXIII. Dönem Meclis Çalışmaları	196
5.5.10. Sabahat TUNCEL (İstanbul)	197
5.5.10.1. Hayatı.....	197
5.5.10.2. XXIII. Dönem Meclis Çalışmaları	197
5.5.11. Mehmet UfukURAS (İstanbul)	198
5.5.11.1. Hayatı.....	198
5.5.11.2. XXIII. Dönem Meclis Çalışmaları	199
5.5.12. Emine AYNA (Mardin).....	200
5.5.12.1. Hayatı.....	200
5.5.12.2. XXIII. Dönem Meclis Çalışmaları	200
5.5.13. Ahmet TÜRK (Mardin).....	201
5.5.13.1. Hayatı.....	201
5.5.13.2. XXIII. Dönem Meclis Çalışmaları	201
5.5.14. Sırrı SAKIK (Muş).....	202
5.5.14.1. Hayatı.....	202
5.5.14.2. XXIII. Dönem Meclis Çalışmaları	202
5.5.15. M.Nuri YAMAN (Muş)	203
5.5.15.1. Hayatı.....	203
5.5.15.2. XXIII. Dönem Meclis Çalışmaları	203
5.5.16. Ahmet Mesut YILMAZ (Rize).....	205
5.5.16.1. Hayatı.....	205
5.5.16.2. XXIII. Dönem Meclis Çalışmaları	206

5.5.17. Osman ÖZÇELİK (Siirt)	206
5.5.17.1. Hayatı.....	206
5.5.17.2. XXIII. Dönem Meclis Çalışmaları	207
5.5.18. Muhsin YAZICIOĞLU (Sivas).....	208
5.5.18.1. Hayatı.....	208
5.5.18.2. XXIII. Dönem Meclis Çalışmaları	208
5.5.19. İbrahim BİNİCİ (Şanlıurfa).....	209
5.5.19.1. Hayatı.....	209
5.5.19.2. XXIII. Dönem Meclis Çalışmaları	210
5.5.20. Seyit Eyüpoğlu (Şanlıurfa).....	211
5.5.20.1. Hayatı.....	211
5.5.20.2. XXIII. Dönem Meclis Çalışmaları	211
5.5.21. Hasip KAPLAN (Şırnak)	211
5.5.21.1. Hayatı.....	211
5.5.21.2. XXIII. Dönem Meclis Çalışmaları	212
5.5.22. Sevaahir BAYINDIR (Şırnak)	213
5.5.22.1. Hayatı.....	213
5.5.22.2. XXIII. Dönem Meclis Çalışmaları	213
5.5.23. Kamer GENÇ (Tunceli)	215
5.5.23.1. Hayatı.....	215
5.5.23.2. XXIII. Dönem Meclis Çalışmaları	215
5.5.24. Şerafettin HALİS (Tunceli).....	216
5.5.24.1. Hayatı.....	216
5.5.24.2. XXIII. Dönem Meclis Çalışmaları	216
5.5.25. Fatma KURTULAN (Van).....	217
5.5.25.1. Hayatı.....	217
5.5.25.2. XXIII. Dönem Meclis Çalışmaları	218
5.5.26. Özdal ÜÇER (Van).....	219
5.5.26.1. Hayatı.....	219
5.5.26.2. XXIII. Dönem Meclis Çalışmaları	219
5.6. XXIV. DÖNEM (2011-2015)BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ	220
5.6.1. Murat BOZLAK (Adana).....	221

5.6.1.1. Hayatı.....	221
5.6.1.2. XXIV. Dönem Meclis Çalışmaları	221
5.6.2. Halil AKSOY (Ağrı)	222
5.6.2.1. Hayatı.....	222
5.6.2.2. XXIII. Dönem Meclis Çalışmaları	222
5.6.3. Ayla AKAT ATA (Batman).....	223
5.6.3.1. Hayatı.....	223
5.6.3.2. XXIV. Dönem Çalışmaları	223
5.6.4. Bengi YILDIZ (Batman)	224
5.6.4.1. Hayatı.....	224
5.6.4.2. XXIV. Dönem Çalışmaları	224
5.6.5. İdris BALÜKEN (Bitlis)	225
5.6.5.1. Hayatı.....	225
5.6.5.2. XXIV. Dönem Çalışmaları	225
5.6.6. Hüsamettin ZENDERLİOĞLU (Bitlis).....	226
5.6.6.1. Hayatı.....	226
5.6.6.2. XXIV. Dönem Çalışmaları	227
5.6.7. Nursel AYDOĞAN (Diyarbakır)	228
5.6.7.1. Hayatı.....	228
5.6.7.2. XXIV. Dönem Çalışmaları	228
5.6.8. Emine AYNA (Diyarbakır)	229
5.6.8.1. Hayatı.....	229
5.6.8.2. XXIV. Dönem Çalışmaları	229
5.6.9. Şerafettin ELÇİ (DİYARBAKIR).....	229
5.6.9.1. Hayatı	229
5.6.9.2. XXIV. Dönem Çalışmaları	230
5.6.10. Altan TAN (Diyarbakır).....	230
5.6.10.1. Hayatı.....	230
5.6.10.2. XXIV. Dönem Çalışmaları	230
5.6.11. Leyla ZANA (Diyarbakır).....	231
5.6.11.1. Hayatı.....	231
5.6.11.2. XXIV. Dönem Çalışmaları	232

5.6.12. Esat CANAN (Hakkâri)	232
5.6.12.1. Hayatı.....	232
5.6.12.2. XXIV. Dönem Çalışmaları	232
5.6.13. Selahattin DEMİRTAŞ (Hakkâri)	233
5.6.13.1. Hayatı.....	233
5.6.13.2. XXIV. Dönem Çalışmaları	233
5.6.14. Adil ZOZANİ (Hakkâri).....	234
5.6.14.1. Hayatı.....	234
5.6.14.2. XXIV. Dönem Çalışmaları	234
5.6.15. Pervin BULDAN (İğdır)	235
5.6.15.1. Hayatı.....	235
5.6.15.2. XXIV. Dönem Çalışmaları	235
5.6.16. Sebahat TUNCEL (İstanbul)	236
5.6.16.1. Hayatı.....	236
5.6.16.2. XXIV.Dönem Çalışmaları	236
5.6.17. Sırrı Süreyya ÖNDER (İstanbul)	237
5.6.17.1. Hayatı.....	237
5.6.17.2. XXIV. Dönem Çalışmaları	237
5.6.18. Abdullah Levent TÜZEL (İstanbul).....	238
5.6.18.1. Hayatı.....	238
5.6.18.2. XXIV. Dönem Çalışmaları	238
5.6.19. Mülkiye BİRTANE (Kars).....	239
5.6.19.1. Hayatı.....	239
5.6.19.2. XXIV. Dönem Çalışmaları	240
5.6.20. Erol DORA (Mardin)	241
5.6.20.1. Hayatı.....	241
5.6.20.2. XXIV. Dönem Çalışmaları	241
5.6.21. Ahmet TÜRK (Mardin).....	243
5.6.21.1. Hayatı.....	243
5.6.21.2. XXIV.Dönem Çalışmaları	243
5.6.22. Gülser YILDIRIM (Mardin)	243
5.6.22.1. Hayatı.....	243

5.6.22.2. XXIV. Dönem Çalışmaları	244
5.6.23. Ertuğrul KÜRKÇÜ (Mersin)	244
5.6.23.1. Hayatı	244
5.6.23.2. XXIV. Dönem Çalışmaları	245
5.6.24. Demir ÇELİK (Muş)	245
5.6.24.1. Hayatı	245
5.6.24.2. XXIV. Dönem Çalışmaları	246
5.6.25. Sırrı SAKIK (Muş)	247
5.6.25.1. Hayatı	247
5.6.25.2. XXIV. Dönem Çalışmaları	247
5.6.26. Gültan KIŞANAK (Siirt)	248
5.6.26.1. Hayatı	248
5.6.26.2. XXIV. Dönem Çalışmaları	248
5.6.27. İbrahim AYHAN (Şanlıurfa)	248
5.6.27.1. Hayatı	248
5.6.27.2. XXIV. Dönem Çalışmaları	249
5.6.28. İbrahim BİNİCİ (Şanlıurfa)	250
5.6.28.1. Hayatı	250
5.6.28.2. XXIV. Dönem Çalışmaları	250
5.6.29. Selma IRMAK (Şırnak)	251
5.6.29.1. Hayatı	251
5.6.29.2. XXIV. Dönem Çalışmaları	252
5.6.30. Hasip KAPLAN (Şırnak)	253
5.6.30.1. Hayatı	253
5.6.30.2. XXIV. Dönem Çalışmaları	253
5.6.31. Faysal SARIYILDIZ (Şırnak)	254
5.6.31.1. Hayatı	254
5.6.31.2. XXIV. Dönem Çalışmaları	254
5.6.32. Kemal AKTAŞ (Van)	255
5.6.32.1. Hayatı	255
5.6.32.2. XXIV. Dönem Çalışmaları	255
5.6.33. Nazmi GÜR (Van)	256

5.6.33.1. Hayatı.....	256
5.6.33.2. XXIV. Dönem Çalışmaları	256
5.6.34. Aysel TUĞLUK (Van).....	258
5.6.34.1. Hayatı.....	258
5.6.34.2. XXIV. Dönem Çalışmaları	258
5.6.35. Özdal ÜÇER (Van).....	258
5.6.35.1. Hayatı.....	258
5.6.35.2. XXIV. Dönem Çalışmaları	259
SONUÇ.....	260
KAYNAKÇA	264
EKLER.....	274
EK 1. TABLOLAR	274
EK 2.BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLİ ALBÜMLERİ	291
FUAT ŞAHİN ERLÂÇİN.....	291
ŞEFİK TURSAN.....	293
ABDULLAH CİLLİ.....	300
MUSTAFA KEMAL GÖNÜL	301
ÖZGEÇMİŞ.....	309

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNDE BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ
VE FAALİYETLERİ
(1931-2011)**

Emine YARALI

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Yavuz ASLAN

2018, 311 sayfa

**Jüri: Prof. Dr. Yavuz ASLAN
Prof. Murat KÜÇÜKUĞURLU
Doç. Dr. Tolga BAŞAK**

Bu tezin amacı, 1931 seçimlerinden 2015 seçimlerine kadar mecliste yer alan bağımsız milletvekillerini tanıtmak ve bağımsız milletvekili olarak seçildikleri yasama dönemlerindeki faaliyetlerini anlatmaktır. Bu amaçla çalışmada öncelikle bağımsız milletvekilliği kavramı, bağımsız milletvekilliğinin tercih edilme nedenleri, bağımsız milletvekillerinin seçilmelerinde etkili olan faktörler, dünyadaki uygulamaları ve Türkiye’de bağımsız milletvekilliğinin tarihsel ve hukuksal süreci anlatılarak genel bilgiler verilmiştir. Uygulama bölümünde ise bağımsız milletvekilleri, bağımsız milletvekili olarak Mecliste yer aldıkları yasama dönemlerine göre tasnif edilerek hayatları hakkında bilgi verilmiş, bağımsız milletvekili olarak Mecliste bulundukları yasama dönemlerindeki faaliyetleri anlatılmıştır.

Bağımsız milletvekillerinin ilk defa meclise girdiği 1931 seçimlerinden 2015 seçimlerine kadar Tek Partili Dönemde 41, Çok Partili Dönemde ise 26’sı parti listelerinden, 102’si bağımsız olmak üzere toplam 128 bağımsız milletvekili parlamentoda görev yapmıştır. XXIII. Döneme kadar bağımsız milletvekillerinin sayıca mecliste en fazla olduğu dönem 1969 seçimlerini içeren XIV. Dönemdir. En az olduğu dönem ise 1950 yılı seçimlerini içeren IX. Dönemdir. IV. Dönemde 20, V. Dönemde 13, VI. Dönemde 4, VII. Dönemde 4, VIII. Dönemde 6, IX. Dönemde 6, X. Dönemde 11, XI. Dönemde 2, XII. Dönemde 1, XIII. Dönemde 1, XIV. Dönemde 13, XV. Dönemde 6, XVI. Dönemde 4, XVII. Dönemde 4, XXI. Dönemde 3, XXII. Dönemde 9, XXIII. Dönemde 26 ve XXIV. Dönemde 35 bağımsız milletvekili mecliste yer almıştır. 2007 ve 2011 yılı seçimlerinde bağımsız milletvekili sayısı 1969 yılı seçimlerini geride bırakacak şekilde rekor düzeye ulaşmıştır. Ayrıca 1961, 1966 ve 1973 yılında yapılan Cumhuriyet Senatosu seçimlerinde 5 bağımsız aday senatör olarak seçilmiştir.

Bağımsız milletvekilleri mecliste çeşitli konularda söz alarak konuşmuşlar ayrıca sözlü ve yazılı soru önergeleri vermiş ve kanun tekliflerinde bulunmuşlardır. Böylece parti mensubu olan milletvekilleri ile aynı hakları kullanarak seçmenlerinin sesini doğrudan meclise taşımışlardır.

Anahtar Kelimeler: Bağımsız, Bağımsız Adaylık, Seçim, Parlamento, Bağımsız Milletvekili

ABSTRACT**MASTER THESIS****INDEPENDENT MEMBER OF PARLIAMENT AND ACTIVITIES IN TURKEY
GRAND NATIONAL ASSEMBLY****Emine YARALI****Advisor: Prof. Dr. Yavuz ASLAN****2018, 311 Pages****Jury: Prof. Dr. Yavuz ASLAN****Prof. Murat KÜÇÜKUĞURLU****Assoc. Prof. Dr. Tolga BAŞAK**

The purpose of the thesis is to introduce independent deputies who elected since 1931 elections to nowadays and to tell their activities in the period they were elected. The basic information about firstly the concept of independent deputy, why they are preferred, the factors affecting elections, applications in the world and the historical and legal process of independent deputies in Turkey is included in the thesis. The information in practice section, information was given about independent deputies lives by classifying according to the legislative periods in which they were present in the parliament and their activities were explained in the period they were parliament.

From 1931 elections in which independent deputies took part in Parliament to 2015 elections, 41 single party period 26 of them from party lists and 128 of them are independent. Until the XXIII. period, the number of independent deputies is the most in XIV. period including 1969 elections. The least one is IX. period including 1950 elections. In 2007 and 2011 elections, the number of independent deputies reached record level by leaving behind 1969 elections. 20 deputies in IV. period, 13 deputies V period, 4 deputies in VI. period, 4 deputies in VII. period, 6 deputies in VIII. period, 6 deputies in IX. period, 11 deputies in X. period, 2 deputies in XI. period, 1 deputy in XII. period, 1 deputy in XIII. period, 13 deputies in XIV. period, 6 deputies in XV. period, 4 deputies in XVI. period, 4 deputies in XVII. period, 3 deputies in XXI. period, 9 deputies in XXII. period, 26 deputies in XXIII. period and 35 independent deputies in XXIV. Period took part in the parliament. Also 5 independent deputies were elected as senator in 1961, 1966 and 1973 Republic Senate Elections.

Independent deputies gave a speech about various topics by taking a Ordinaryüs Also they gave verbal and written question proposals and gave law proposals. Thus they carried voters' voice directly to the parliament by using the same rights with the party members deputies.

Keywords: Independent, Independent Candidate, Election, Parliament, Independent Deputy

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AHİM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AKP	: Adalet ve Kalkınma Partisi
ANAP	: Anavatan Partisi
AP	: Adalet Partisi
APK	: Araştırma Planlama Koordinasyon Daire Başkanlığı
BBP	: Büyük Birlik Partisi
BDP	: Barış ve Demokrasi Partisi
BTP	: Bağımsız Türkiye Partisi
CENTO	: Merkezi Antlaşma Teşkilatı
CHF	: Cumhuriyet Halk Fırkası
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
DEHAP	: Demokratik Halk Partisi
DEP	: Demokrasi Partisi
DHP	: Demokrat Halk Partisi
DP	: Demokrat Parti
DSİ	: Devlet Su İşleri
DSP	: Demokratik Sol Parti
DTP	: Demokratik Toplum Partisi
DYP	: Doğru Yol Partisi
Eğitim Sen	: Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası
FMF	: Ailevi Akdeniz Ateşi Hastalığı
FP	: Fazilet Partisi
GAP	: Güneydoğu Anadolu Projesi
H1N1	: Domuz Gribi
HADEP	: Halkın Demokrasi Partisi
HES	: Hidroelektrik Santral
HP	: Halkçı Parti
IPS	: İletişim ve Kalkınma Alanındaki Proje Vakfı
IPTV	: İnternet Protocol Television(İnternet üzerinden televizyon yayını)

KESK	: Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu
KKTC	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
KPSS	: Kamu Personeli Seçme Sınavı
MAREV	: Mardinliler Eğitim ve Dayanışma Vakfı
MBK	: Milli Birlik Komitesi
MDP	: Milliyetçi Demokrasi Partisi
MEAV	: Mustafa Enver Adakan Vakfı
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
MİT	: Milli İstihbarat Teşkilatı
MP	: Millet Partisi
MSP	: Milli Selamet Partisi
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşma Örgütü
OECD	: Ekonomi Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
OKS	: Orta Öğretim Kurumlar Sınavı
ÖDP	: Özgürlük ve Dayanışma Partisi
ÖSS	: Öğrenci Seçme Sınavı
PTT	: Posta ve Telgraf Teşkilatı
RP	: Refah Partisi
RTÜK	: Radyo Televizyon Üst Kurulu
SHP	: Sosyal Demokrat Halkçı Parti
SODEP	: Sosyal Demokrasi Partisi
SSPE	: Kızamık mikrobunun yol açtığı bir beyin hastalığı
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCG	: Türkiye Cumhuriyeti Gemisi (Türk Deniz Kuvvetlerine ait olan gemilerin ön adı)
TEDAŞ	: Türkiye Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi
TİP	: Türkiye İşçi Partisi
TOHAV	: Toplum ve Hukuk Araştırmaları Vakfı
TOKİ	: Toplu Konut İdaresi Başkanlığı
TPAO	: Türk Petrolleri Anonim Ortaklığı
TRT	: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu

TÜPRAŞ : Türkiye Petrol Rafinerileri Anonim Şirketi
TÜYAP : Tüm Fuarcılık Yapım Anonim Şirketi
YÖK : Yükseköğretim Kurumu
YSK : Yüksek Seçim Kurulu
YSE : Yol Su Elektrik

ÖN SÖZ

1930 yılında Serbest Cumhuriyet Fırkasının kapanmasıyla birlikte ikinci kez çok partili döneme geçiş denemesinde başarısız olunmuş ancak toplumdaki değişik düşüncelerin açıklanabilmesi, farklı yaşantıların temsil edilebilmesi için demokrasiden vazgeçilmemiş ve 1931 Genel Seçimleri öncesi bizzat Gazi Mustafa Kemal Paşa tarafından yayımlanan bildiri ile bağımsız adaylar da seçimlere katılarak meclise girmeye hak kazanmışlardır. Böylece Mecliste farklı seslere yer vermek ve Hükümeti denetime tabi tutmak amacıyla parti yerine bağımsız milletvekilliği yöntemine geçilmiştir.

Tek Partili Dönemde siyasi partiye alternatif olarak mecliste yer alan bağımsız milletvekilleri, 1946 yılında Çok Partili Döneme geçilmesiyle birlikte hem iktidar partisiyle hem de muhalefet partileriyle mücadele etmek zorunda kalmışlardır. Çok Partili Dönemde iktidar partilerinin politikaları sonucu hemen hemen her seçimde farklı seçim sistemlerinin uygulanması, bağımsız milletvekillerinin meclisteki sayılarını belirleyen en önemli etken olmuştur.

Bağımsız milletvekillerinin Türk parlamentosunda farklı seslerin temsil edilmesindeki yeri ve öneminin belirtildiği “Türkiye Büyük Meclisindeki Bağımsız Milletvekilleri ve Faaliyetleri” konulu çalışmada; 1931 Seçimlerinden 2015 Seçimlerine kadar herhangi bir siyasi parti mensubu olmadan kendi girişimleri ve olanakları ile bağımsız aday olup yeterli oyu alarak meclise girmeye hak kazanan bağımsız milletvekilleri ile Çok Partili Döneme geçişle birlikte “Bir siyasi parti listesinden bağımsız aday olarak gösterilme” uygulamasına göre seçilen bağımsız milletvekilleri ve faaliyetleri ele alınmıştır. Ancak, bir siyasi parti çatısı altında seçimlerde milletvekili olmaya hak kazanmış ve daha sonra çeşitli sebeplerle mensubu olduğu partiden istifa ederek bazen de ihraç edilerek milletvekilliğine bağımsız olarak devam etme şeklinde gerçekleşen bağımsız milletvekilliğine yer verilmemiştir.

Tezin hazırlanması sırasında, araştırma ve inceleme yöntemi kullanılmış olup, bağımsız milletvekillerinin biyografileri için konuyla ilgili yazılmış kitap, makale, yüksek lisans, doktora tezlerinden, bağımsız milletvekillerinin yasama faaliyetleri için TBMM Zabıt Cerideleri ve internet kaynaklarından faydalanılmıştır.

Çalışmamda kıymetli bilgi, birikim ve tecrübeleriyle bana yol gösteren danışman hocam Prof. Dr. Yavuz ASLAN’a, tezin her aşamasında yardımlarını benden esirgemeyen eşim Cevat YARALI’ya ve manevi desteklerini her zaman yanımda hissettiğim kızlarıma teşekkür ederim.

GİRİŞ

Seçim, halkın kendilerini yönetecek olanları zgr iradeleriyle belirli bir süre için siyasi partilerin belirlediği adaylar veya bir siyasi partiye bağlı olmaksızın bağımsız adaylar vasıtasıyla belirli teknik ve usullerle gerçekleştirilen demokratik bir işleyiştir. Toplumdaki değişik düşüncelerin açıklanabilmesini, farklı yaşantıların temsil edilebilmesini sağlayan seçim, demokrasinin varlığı için gerekli bir unsurdur.

Kişi hak ve hürriyetlerinin en geniş biçimleriyle yer aldığı ve saygı gördüğü rejimler olarak kabul edilen demokratik rejimlerde seçilme hürriyetinden yararlanan, toplum için hayati öneme sahip bir göreve, yani milli irade temsiline talip olan¹ ve milletvekili seçilme yeterliliğine sahip kişiler, herhangi bir ayırım yapılmadan,bağımsız veya parti adı altında seçimlere katılarak parlamentoda milletvekili sıfatıyla yer alırlar. Demokratik ülkelerde genel seçimlerde halk tarafından seçilerek parlamentoda milleti temsil hakkı kazanan milletvekilleri, parti mensubu veya bağımsız olarak Mecliste yer alırlar. Parti mensubu milletvekilleri bir siyasi partiden aday olma isteklerini,ilgili partiye bildirip,ilgili parti tarafından aday olması uygun grlerek² seçilen kişilerdir.Bağımsız milletvekilleri ise herhangi bir siyasi partiye mensup olmadan seçimlere tek başına katılarak yeterli oyu alan ve Meclise girmeye hak kazanan kişilerdir.

Bağımsız milletvekilleri, seçim yarışına katılmakla vatandaşı oldukları ülkenin yönetimine katılma ve bunda söz sahibi olma iradesini ortaya koymaktadır.Bağımsız milletvekilleri siyasi katılım düzeyini artırmak suretiyle, seçimlerde ilgi ve temsilin kalitesine etki ederek demokrasinin yerleşmesinde ve gelişmesinde önemli rol oynamaktadırlar. Bağımsız milletvekilliği bir davayı duyurmak, bir şeyi protesto etmek ve toplumda farklı düşüncelerinde olduğunu göstermek gibi tamamen kişisel bir tercih olabileceği gibi, partiden aday gösterilmeyen veya daha iyi bir seçim bölgesinden seçilebileceği bir sıraya konulmayan kişi, partisinden ayrılıp seçime bağımsız olarak katılabilir. Bulunduğu konumda daha iyi çalışma ortamı bulamayan yüksek dereceli bir bürokrat da görevinden istifa ederek bağımsız milletvekilliğini tercih edilebileceği gibi, kişinin büyük bir aşirete mensup olması ve gücünü ispat etme adına da bağımsız

¹ Oya Araslı, *Adaylık Kavramı ve Türkiye’de Milletvekilliği Adaylığı*, Ankara Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 1972, 41-42.

² Araslı, 55.

milletvekilliği tercih edilebilir. Ayrıca siyasi partilerde parti içi demokrasinin eksikliği ve liderlerin tek seçici konumda olmaları da önemli bir etkidir.³ Görüldüğü gibi kişileri bağımsız milletvekili olarak seçilme hakkını kullanmaya yöneltten farklı nedenler olsa da partili adaylarla bağımsız adayların eşit ölçüde yarıştıkları söylenemez. Çünkü adayların geniş seçmen kitlelerine tanıtılmasında onların oyunun kazanılmasında, örgütlenmiş bir çalışma yapısına ve geniş maddi imkânlara ihtiyaç duyulması siyasi partileri bağımsız adayların önüne geçirebilmektedir.⁴

Bağımsız milletvekili adaylarının partili adaylardan farklı olarak, oy toplamaları daha çok kişisel yeteneklerine bağlı olmakla beraber, bunlar yaptıkları çalışmalarda kendi görüşlerini ortaya koyarak, bunları seçmene beğendirmek zorundadırlar.⁵ Örneğin bağımsız olarak adaylığını koyan kimseler içerisinde, başarıları ile şöhret yapmış olanların, seçim bölgesinde büyük katkılarının olmasının ya da seçmen oylarının üzerinde din,aile bağları veya ekonomik nedenlerle etkili olabilenlerin,parti adayları ile hemen hemen eşit koşullar altında oy toplama yarışına girdikleri görülebilir.Bunların yanında,seçim kampanyasının giderlerini,gereği gibi karşılayarak kendisini seçmenlere en az parti adayları kadar tanıtabilen bağımsız adayların da başarı olasılıklarının arttığı söylenebilir. Seçmenlerin, parti adaylarını veya bağımsız adayları tercihlerinde;kişisel düşüncelerinin,değer yargılarının,ideolojilerinin, çıkarlarının da çok büyük rolü olduğu gözden kaçırılmamalıdır.⁶ Kişisel yetenekleri dışında seçim sistemleri, seçim çevreleri ve seçim bölgesinin sosyolojik yapısı da bağımsız milletvekillerinin başarı olanaklarını arttıran ya da azaltan önemli etkenlerdir.

Bağımsız milletvekillerinin Mecliste yer almalarını etkileyen en önemli faktör seçim sistemleridir. Seçim sistemi; seçimlerde, halkın vereceği oylarla belirli bir süre için seçeceği temsilcilerinin belirlenmesinde kullanılan teknik ve usullerdir. Seçim sistemleri demokratik devlet ilkesi açısından önemlidir. Çünkü bir ülkenin belirlediği seçim sistemi,o parlamentonun kuruluşunu belirler. Belirlenen seçim sistemi, seçmenin kullandığı oyun birebir ya da birebire yakın bir şekilde yansımaları sağlayabilir. Seçim sistemi belirlenirken hangi parti veya partilere yarar sağlayacağı açısından değil genel

³ Erdal Abdulhakimoğulları, “Tek Başına Seçim Kazanmak: Türk Siyasal Hayatında Bağımsız Milletvekilliği Adaylığı”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XXII, Y. 2008, 275 http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/12_11.pdf, (Erişim Tarihi: 22.12.2015).

⁴ Araslı, 61.

⁵ Araslı, 55.

⁶ Araslı, 60.

olarak seçime katılan parti ve bağımsız adayların, seçmenlerden aldıkları oylarla ortaya çıkan güçleri oranında parlamentoda temsil edilmelerine olanak sağlamalıdır. Çünkü siyasi bir yanı da olan seçim sistemleri siyasi hayatı oldukça değiştirmektedir.⁷

Seçim sistemleri, genel olarak “Çoğunluk Sistemi” ve “Nispi Sistem” olmak üzere iki kategoride ele alınır. Ülkemizde olduğu gibi pek çok ülkede de yaygın olarak Çoğunluk Sistemi ve Nispi Temsil Sistemi uygulanmıştır. Uygulanan çoğunluğa dayalı seçim sistemlerinde her seçim çevresinde oyların çoğunluğunu kazanan partili veya bağımsız aday milletvekili seçilir. Temsilci seçilebilmek için en yüksek oyun alınmasının gerekli olması büyük partilere avantaj sağlayarak yönetimde istikrar ilkesini öne çıkarmıştır. Çeşitli uygulamaları olan Çoğunluk sisteminde özellikle dar bölgesel seçim sisteminde bağımsızların seçilme şansı fazladır. Çünkü partiden daha çok adaylara oy verildiği için seçmenler adayları yakından tanırlar ve adayın seçmenlerle ilişkileri birebirdir. Verilen oylar doğrudan doğruya adayın kişiliğinedir.⁸ Seçilmek için, bölgede tanınmak, sevilme yeterlidir. Partili olup olmamak önemli değildir.⁹

Kullanılan oyların çoğunluğunun değerlendirilmesini sağlayarak, parlamentoda farklı siyasi eğilimlerin ve görüşlerin temsiline olanak veren ve küçük partilerin temsilinin bile mümkün olduğu nispi temsil sisteminde ise bağımsız milletvekillerinin seçilme ihtimalleri daha düşüktür. Bu sistemde adayların seçilebilmeleri kişisel yeterliliklerinden daha çok siyasal partiye bağlıdır. Seçmenler kişilere değil, daha çok parti programlarına oy verirler.¹⁰ Çünkü nispi temsil sisteminde, seçmenlerle temsilciler arasında yakın bir ilişki yoktur. Seçim bölgelerinin büyük olması ve binlerce seçmenin var olması, adayın seçmenlerle ilişki kurmasını güçleştirir.¹¹

Seçim sistemlerinin yanında seçim çevrelerinin coğrafi ve demografik büyüklükleri de bağımsız milletvekili olarak Meclise girilebilmesinde etkili olmaktadır. Küçük seçim çevrelerinde adaylarla az sayıdaki seçmenler arasında oldukça yoğun ilişkiler kurulabilmesi ve seçmenin, adayın kişisel yeteneklerini değerlendirme olanağına sahip olması buralarda bağımsız adayların, partili adaylar ile yarışa girmesi ve

⁷ Bülent Özgül, *Seçim ve Seçim Sistemleri, Türkiye’deki Seçim Sistemi Uygulamaları ve Bir Model Önerisi*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilim Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Isparta 2002, 14, <http://ulusaltezmerkezi.com>, (Erişim Tarihi: 05.01.2016).

⁸ Özgül, 56.

⁹ Özgül, 61.

¹⁰ Abdulkakimoğulları, 283.

¹¹ Özgül, 83.

başarı kazanmasını mümkün kılmaktadır. Büyük seçim çevreleri ise buna pek imkân vermemektedir. Bu gibi yerlerde adayla seçmen arasında sıkı ilişkiler kurulamadığından seçmenler, adayları gereğince değerlendiremeyecekleri için genellikle parti bağlarına dayanarak oylarını partilerden yana kullanmaktadırlar. Böylece partili adayların kazanma ihtimali artarken, bağımsız adaylarınki azalmaktadır.¹² Seçim bölgesinin etnik ve ekonomik tabakalaşmasının belirginleştiği ve toplumda ayrılıklara yol açtığı dönemlerde, seçmenler genelde kendi bünyelerinden yani kendilerine daha yakın kişileri milletvekili seçme eğilimi gösterirler. Daha çok hemşericilik temeline dayanarak kampanyalar yürütülür. Bu düşüncelerin parti bağlılıklarını etkisizleştirmesi halinde, seçim çevresi içerisinde bölgelerin birinden veya bir etnik gruptan gelen bağımsız milletvekili adaylarının başarı şansı büyük ölçüde artar.¹³

Bu etkenlerin yanında, seçilme hakkından yararlanma konusunda partili milletvekilleri ile bağımsız milletvekilleri arasında hukuk düzeninden ve uygulamalardan kaynaklanan farklar olsa da,¹⁴ birçok ülkede bağımsız adaylar seçim yarışına katılarak parlamentoda yer almışlardır. Bağımsız adayların en çok temsil imkânı elde ettiği ülkelerin başında Rusya ve Pakistan gelmektedir. Ukrayna ve Ermenistan'da da bağımsız milletvekillerinin temsil oranı yüksektir. Doğrudan kendilerinin bağımsız aday olup seçildiği bu ülkelerde kişi, herhangi bir yere bağlı olmadan, bağımsız olarak aday olmaktadır. Burada önemli olan, aday olacak kişinin iradesi ve istemidir. ABD, Belçika, Danimarka, İtalya, Hollanda, Almanya, Macaristan ve Avusturya'da bağımsız milletvekilleri belli sayıda seçmen tarafından aday gösterilerek seçim yarışına girip Mecliste yer alırlar. İrlanda'da aday olmak isteyen kişi adaylığını kendisi teklif edebileceği gibi seçim çevresindeki herhangi bir seçmen tarafından da aday gösterilebilir. Yunanistan'da aday olmak isteyen kişi adaylığını kendisi teklif edebileceği gibi en az 12 seçmen tarafından da adaylığı önerilebilir. İngiltere'de ise belli bir depozito yatırmak şartıyla en az 10 seçmenin desteğini alan herkes Avam Kamarasına adaylığını koyup seçime katılabilir. Arjantin, İtalya, Kostarika, Endonezya, Bolivya, İzlanda, İsrail, Litvanya, Meksika, Nicaragua, Norveç,

¹² Araslı, 57, 58.

¹³ Araslı, 59.

¹⁴ Araslı, 61.

Güney Afrika, İsveç, İsviçre ve Uruguay'da ise bağımsız adayların seçim yarışına katılmasına izin verilmemektedir.¹⁵

Ülkemizde, Cumhuriyetin ilk dönemlerinden itibaren bağımsız milletvekillerinin Mecliste yer almalarına izin verilmiştir. Dönemin şartlarına göre çeşitli sebepler ve farklı uygulamalarla parlamentoda temsil hakkı bulmuşlardır. Tek partili dönemde CHP'nin aday göstermediği yerlerde, belirlenen şartlara sahip kişiler kendileri doğrudan bağımsız aday olabilmişlerdir. Çok partili dönemde de bağımsız milletvekilleri, kendileri doğrudan aday olarak Meclise girebildiği gibi özellikle 1946-1965 seçimleri arasında çok tercih edilen bir uygulama olan ilgili adayın yazılı izni alınmak şartıyla siyasi parti listelerinden aday gösterilmek suretiyle de Mecliste yer alabilmişlerdir.

1946 ve sonrasında yapılan seçimlerde bağımsız milletvekillerinin Meclisteki oranları farklılık göstermiştir. Bundaki en büyük etken ise Meclisteki temsil oranını belirleyen seçim sistemleri olmuştur. Türkiye'de 1946-1960 yılları arasında Liste Usulü Çoğunluk Sistemi, 1960-1965 yılları arasında Barajlı Temsil Sistemi, 1965'te Milli Bakîye, 1969, 1973, 1977 seçimlerinde Barajsız d'Hondt Sistemi uygulanmıştır.¹⁶ 1983 seçimlerinde ülke ve bölge barajlı d'Hondt sistemi, 1987 seçimlerinde ülke ve bölge barajının yanında kontenjan sistemi, 1995, 1999, 2002, 2007, 2011 seçimlerinde ise Ülke Barajlı d'Hondt Sistemi uygulanmıştır. Uygulanan bu seçim sistemleri ile Mecliste temsil oranının azaldığı zamanlarda bağımsız milletvekillerinin sayısı artmıştır.

¹⁵ Abdulkakimoğulları, 278.

¹⁶ Abdulkakimoğulları, 288.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK PARLAMENTER SİSTEMİNDE BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLİĞİNİN TARİHSEL VE HUKUKSAL SÜRECİ

1.1. TÜRKİYE’DE PARLAMENTER SİSTEMİN OLUŞUMU VE GELİŞİMİ

Parlamento temsili demokrasilerde, özellikle de parlamenter rejimlerde yasama yetkisini kullanan ve hükümeti denetleyen kurumdur. Geniş anlamda parlamento, değişik adlarla anılsa da bütün temsili rejimlerde var olan ve genel seçimler sonucunda teşekkül eden yasama organını ifade eder.¹⁷ Demokrasi kavramından bahsedildiğinde ilk akla gelen devlet organı yasamadır. Demokratik ülkelerde kanun yapma, yeni kurallar koyma yetkisi parlamentolara verilmiştir.¹⁸ Bu kurum, parlamentonun beşiği olarak kabul edilen İngiltere’de,¹⁹ Magna Carta’nın kabulü ile başlayan tarihsel süreç içerisinde ilk olarak 1295 yılında “Model Parlamento” olarak adlandırılan temsilciler meclisi ile kurulmuştur. Böylece parlamenter sistemin ilk kurumları oluşmaya başlamıştır. Parlamenter sistem sadece İngiltere’de değil Belçika, Norveç, Danimarka ve İsveç gibi diğer kıta Avrupası ülkelerinde de benimsenip uygulanmaya başlanmıştır.²⁰

Ülkemizde ise 1876’da I.Meşrutiyet’in ilanı ile birlikte Osmanlı Devleti’nin ilk yazılı anayasası olan Kanun-i Esasi’nin yürürlüğe girmesiyle sınırlı da olsa halkın yönetimde temsil edilmesi ve parlamentonun kurulmasına önemli bir adım atılmıştır. 1876 Kanun-i Esasisi’nin kabul ettiği İki Meclisli Sistem, Meclis-i Mebusan ve Meclis-i Ayana dayanıyordu. Meclis-i Umumi adı verilen parlamentoyu, padişah tarafından seçilen Heyeti Ayan ile erkek Osmanlı vatandaşları tarafından seçilen Meclis-i Mebusan meydana getiriyordu. Bu Meclis, her yıl padişahın iradesi ile toplanır ve gene padişahın iradesi ile dağılırdı.²¹ Yani Kanun-i Esaside parlamentonun yasama yetkisi padişah

¹⁷ İsmet Binark, *Türk Parlamento Tarihi, TBMM-VI. Dönem 3 Nisan 1939-15 Ocak 1943, I. CİLT*, TBMM Vakfı Yayınları, No:36, Ankara 2004, VII.

¹⁸ Bülent Yavuz ve Mahmut Bülbul, “Çift Meclis Sistemi ve Türkiye”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, XVI(1), Yıl. 2012, 217, http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/16_1_7_.pdf (Erişim Tarihi: 02.11.2015).

¹⁹ Binark, VII.

²⁰ Mehmet Merdan Hekimoğlu, *Anayasa Hukukunda Karşılaştırmalı Demokratik Hükümet Sistemleri ve Türkiye*, (I.Baskı), Detay Yayınları, Ankara 2009, 13.

²¹ Binark, VIII.

lehine sınırlandırılmış, yürütme görevini yerine getiren hükümet ve parlamentoya karşı sınırsız yetkiler verilmiştir. Heyet-i Mebusan, 13 Şubat 1878'de II. Abdülhamid tarafından tatil edilince, Meclis-i Ayanın da çalışmaları durduruldu. 1908'de II. Meşrutiyet'in ilânı üzerine yeniden çalışmaya başladı.²² Kanun-i Esasi 1909'da yapılan değişikliklerle hükümdarla halkın haklarını toplum lehine uzlaştırması, egemenlik haklarının kullanımına halkın katılmasını sağlaması, padişahı tarafsız bir organ haline getirmesi ve parlamenter sisteme belli ölçüde geçişi sağlaması açısından yeni hazırlanan bir anayasa kadar önem kazanmıştır. Özellikle padişahın izin alınmadan yasa çıkarma yetkisini kazanan parlamento devletin en güçlü organı haline gelmiştir.²³

19 Mayıs 1919'da Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a çıkmasıyla başlayan Milli Mücadelede egemenliğin ulusa geçiş sinyalleri Amasya Genelgesi'nde verilmiş daha sonra Erzurum Kongresi'nde oluşturulan "Heyet-i Temsiliye" ile birlikte ulus egemenliğine dayalı yeni bir yönetimin ilk adımı atılmıştır. Son Osmanlı Meclisinin 16 Mart 1920'de İngilizler tarafından dağıtılması üzerine Heyet-i Temsiliye adına Mustafa Kemal'in 19 Mart 1920 tarihli talimatı gereğince her tarafında seçimler süratle ve ciddiyetle yapılmaya başlanmıştır. Üyeleri bu şekilde toplanan Türkiye Büyük Millet Meclisi 23 Nisan 1920'de açılmıştır.²⁴ Hemen çalışmalara başlayan Büyük Millet Meclisi'nin 24 Nisan 1920 tarihli oturumunda, Mustafa Kemal Paşa derhal bir hükümet kurulması teklifinde bulunmuş ve Mustafa Kemal'in bu teklifi, memleketin geçirdiği zor dönemler göz önüne alınarak Meclis tarafından kabul edilmiştir. Meclis Türk hukuk tarihinde ilk olarak "Milli Hâkimiyet Prensibini" siyasî ve hukukî temel edinerek, Osmanlı Kanun-ı Esasisi'ne aykırı olarak, kuvvetler birliği esasına dayanan "Meclis Hükümeti" sistemini kabul etmiştir. Bu sisteme göre yürütme yetkisini bizzat kullanacak olan Meclisin bu yetkiyi ne şekilde kullanacağı üzerine, Meclisin 25 Nisan 1920 tarihli oturumunda yapılan görüşmeler sonucunda 6 kişiden oluşan geçici bir icra encümeni oluşturulması ve icra heyeti teşkili hakkındaki kanun tasarısını hazırlamak üzere 15 kişilik bir "Layiha Encümeni" kurulması kararı alınmıştır. Yapılan seçimler sonucunda belirlenen 6 kişi ile birlikte Meclis Genel Kurul kararı ile Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Reisi İsmet Bey ve Büyük Millet Meclisi Reisi olması sıfatı ile bu heyetin doğal başkanı olan Mustafa Kemal Paşa'dan oluşan 8 kişilik geçici bir hükümet olan

²² Binark, VIII-IX.

²³ Şükrü Karatepe, *Darbeler, Anayasalar ve Modernleşme*, İz Yayınları, İstanbul 1993, 139.

²⁴ Kemal Atatürk, *Nutuk*, 1919-1927, Atatürk Araştırma Merkezi, 2000, 299.

“Muvakkat İcra Encümeni” adı ile Büyük Millet Meclisi'nin ilk yürütme organı oluşturulmuştur.²⁵

Olağanüstü şartlarda oluşturulan Büyük Millet Meclisinin çalışma esaslarını belirlemek amacıyla 20 Ocak 1921 tarih ve 85 sayılı “Teşkilat-ı Esasiye Kanunu” kabul edilmiştir.²⁶

1921 Anayasası ile yasama ve yürütme erklerinin parlamentoda toplandığı “Meclis Hükümeti Sistemi” esas alınmıştır. Meclis Hükümeti Sistemi'nin temelinde, millet iradesinin ve hâkimiyetinin bölünmezlik prensibi vardır. 1921 Anayasası döneminde görülen Meclis Hükümeti Sistemi Türk milletinin Kurtuluş Savaşı şartlarından doğmuş ve millet hâkimiyetinin bölünmezliği prensibine dayanmıştır. Nitekim 1921 Anayasası'nın I. Maddesi "Hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir" hükmünü ifade etmektedir. Millî egemenlik en geniş anlatımıyla, halkın kendi kaderini bizzat kendisinin belirleme hakkına sahip olmasıdır. Bu hakkın millet adına kullanılması, milleti temsil eden parlamentolarca yürütülür. Millî egemenlik ilkesi, demokratik siyasî rejimlerin meşru temele dayanmasında önemli bir yer tuttuğu gibi, istikrarlı bir şekilde işleminin de en büyük desteğidir. Millî egemenlik ve Meclisin üstünlüğü ilkeleri, Millî Mücadele ile birlikte ortaya çıkmış ve birbirlerini tamamlamışlardır. 23 Nisan 1920'de Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılmasıyla birlikte, millî egemenlik düşüncesinin meşruluğunun genel kabulü yönünde önemli bir adım atılmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılmasıyla Osmanlı Devleti'nde egemen olan “Hâkimiyeti Siyasiye”, “Hâkimiyet-i Milliyeye” dönüşmüştür. Türkiye Büyük Millet Meclisi, millet iradesinin yönettiği Meclistir. “Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir” ilkesi, 23 Nisan 1920'de açılan Türkiye Büyük Millet Meclisinin kararlarında da temel dayanak olmuştur.²⁷ Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasının ardından Cumhuriyetin ilan edilmesiyle birlikte devleti artık tam adıyla ve tam şekliyle kurmak gerekiyordu.²⁸ 1921 Anayasası'nın I. Maddesinde 364 sayılı “Teşkilatı Esasiye Kanununun Bazı Mevadinin Tevdiline Dair Kanun”²⁹ ile “Türkiye Devleti'nin Hükümet

²⁵ Yavuz Aslan, I. Dönem TBMM'de “İcra Vekilleri Heyeti Riyaseti, (Hükümet Başkanlığı)”nın Statüsü ve “TBMM Reisi”nin İcra İle İlgili Yetki ve Sorumluluğu, 63-64, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/26035>, (Erişim Tarihi: 28.12.2017).

²⁶ Düstur, 3. Tertip, Cilt 1, 196.

²⁷ Binark, IX-X.

²⁸ Hikmet Sami Türk, *Daha İyi Bir Anayasa İçin*, Tesav Yayınları, No:15, Ankara 2003, 154.

²⁹ Düstur, 3. Tertip, Cilt III, 152.

şekli Cumhuriyettir,” şeklinde değiştirilerek yeni kurulan devletin siyasi rejimi ilan edilmiştir. 1924 Anayasası’nda parlamento güçlendirilerek TBMM egemenliği kullanan tek organ haline getirilmiştir. Cumhurbaşkanı seçimi Meclise bırakılmış, Meclisin dağıtılması yetkisi yalnızca Meclise verilmiştir. Anayasanın üstünlüğünden çok Meclisin üstünlüğüne dayanan 1924 Anayasası “Çoğunlukçu Demokrasi” anlayışını yansıtmıştır. Egemenliğin bu biçimde algılanması sonucu Tek Parti Döneminde Cumhuriyet Halk Partisi, Çok Partili Dönemde ise Demokrat Parti bir irade haline getirilmiş, sandıktan çıkan çoğunlukla bütün bir ulusun temsil edildiği buna karşı gelinmesi durumunda da ulusal iradeye karşı gelindiği ileri sürülmüştür.³⁰ 1950-1960 yılları arasında yaşanan şiddetli siyasi tartışmalar nedeniyle 1924 Anayasası’ndaki yasama yürütme yetkisinin TBMM’de toplanması tartışılmaya başlanmış ve bu sorunları belli ölçüde çözecek bir anayasa yapılmak istenmiş ve 1961 Anayasası yapılmıştır. 1961 Anayasası, 1960 Darbesinden sonra 27 Mayıs 1961 tarihinde Kurucu Meclis tarafından halkoyuna sunulmak üzere 31 Mayıs 1961 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanmış, 9 Temmuz 1961 tarihinde halkoylamasıyla kabul edilmiş, 20 Temmuz 1961 tarihli Resmi Gazete’de 334 Sayılı Kanun olarak yayımlanmıştır.³¹

1961 Anayasası’nda “Çift Meclis Sistemi” benimsenmiş, birincisi Millet Meclisi ikincisi ise Cumhuriyet Senatosu’dur. 1961 Anayasası’nda, anayasanın üstünlüğü kabul edilmiş yasama organı devlet içerisindeki en üstün kurum olma özelliğini kaybetmiştir. Böylece parlamento egemenliği kullanan tek organ olmaktan çıkarılmış, anayasadaki yetkili organlardan biri olmuştur. Yasama organını denetleyecek Anayasa Mahkemesi kurulmuştur. Artık üstünlük şu ya da bu kurumda değil doğrudan doğruya anayasanın kendisindedir.³² Dolayısıyla Meclis üstünlüğüne dayalı bir demokrasi anlayışı yerine Meclisteki çoğunluk iradesinin Meclis dışındaki başka organlarca dengelendirildiği değişik bir demokrasi anlayışı gelmiştir. 1961 Anayasası’nda 1971 ve 1973 yıllarında iki defa değişiklik yapılmıştır. Ancak şiddet ve terör olaylarının hızla artması, hükümet ve parlamentonun karar alamaz hale gelmesi nedeniyle 12 Eylül 1980’de Türk Silahlı Kuvvetleri yönetime el koymuştur. 1982 Anayasası’yla Türk Parlamentosunda yeni bir dönem başlamıştır. 1982 Anayasası’nın yasama hususunda getirdiği en büyük yenilik, 1961 Anayasası’nda Millet Meclisi ile Cumhuriyet Senatosundan oluşan yasama

³⁰ Erdoğan Teziç, *Anayasa Hukuku*, (II. Baskı) Beta Yayınları, İstanbul 1991, 94-95.

³¹ Düstur, 3. Tertip, Cilt V, 158.

³² Metin Tanör, *İki Anayasa*, Beta Yayınları, İstanbul 1986, 21.

organını TBMM adı altında milletçe genel oy ile her beş yılda bir seçilen 550 milletvekilinden kurulu tek Meclisten oluşturmıştır.³³

Bütün anayasal süreçlere bakıldığında, Parlamento bir yandan yasama görevini yerine getirirken, diğer yandan da hükümetin siyasal açıdan denetimini yapmaktadır. Bunu parlamentonun güçler dengesini belirleyen siyasi parti grupları ve bağımsız milletvekilleri ile gerçekleştirir.

1.2. TÜRKİYE’DE BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLİĞİNİN TARİHSEL SÜRECİ

1.2.1. Tek Partili Dönemde Bağımsız Milletvekilliği

Bağımsız milletvekilleri, Cumhuriyetin ilk dönemi³⁴ olan tek partili dönemde; çok partili siyasal yaşama geçiş denemelerinin başarısız olmasından dolayı, toplumdaki muhalefet oluşumunu karşılamak, Cumhuriyet Halk Fırkası’nı ve özellikle hükümeti denetlemek amacıyla Mecliste yer almışlardır. O dönemin tek partisi olan CHF, çok partili hayata geçiş denemelerinin başarısız olmasından sonra gerek teşkilatlanma, gerekse program yönünden farklı çalışmalar yaparak, daha çok siyasi partiye alternatif olması açısından, bazı illerde aday göstermeyerek, boş kalan illerde bağımsız milletvekillerine seçilme imkânı vermiştir. Böylece bu yeni uygulamayla seçimlerde çoğulculuğa ve çok sesliliğe geçiş aşamasında önemli bir adım atılmıştır.

1927, 1931, 1935, 1939, 1943 seçimlerinin yapıldığı bu dönemde; İki Dereceli Seçim Sistemi uygulanmış, önce ikinci seçmenler, ardında da milletvekili seçimleri yapılmıştır.³⁵ Tek partili dönemde ilk defa bağımsız adaylığın gündeme geldiği seçimler, 1927 seçimleridir. Seçimlerde, CHF dışında bir parti bulunmadığından, isteyenlerin bağımsız aday olabileceği duyurulmuş, bunun üzerine kendisini işçi sınıfına mensup olarak tanımlayan Mehmet Ferit Arkadaş da İstanbul Müstakil Amele Mebus Namzeti olarak ortaya çıkmış ve kendi seçim çalışmalarını istediği gibi yürütmüştür. Ayrıca seçimden önce Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan Rum, Ermeni ve

³³ Mümtaz Soysal, *Anayasanın Anlamı*, (VII. Baskı), Gerçek Yayınları, İstanbul 1987, 92.

³⁴ Turan Ateş, *Demokrasi, Siyasi Partiler ve Seçim*, (I. Baskı), Beta yayınları, İstanbul 2007, 119.

³⁵ Kadri Unat, “Tek Parti Döneminin Son Genel Seçimi:1943 seçimleri ve Cumhuriyet Halk Partisi’nin Seçim Propagandaları”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S. 56, Bahar 2015, 209, https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/39987/mod_resource/content/0/TEK_PARTI_DONEMININ_SON_GENEL_SECIMI_194.pdf, (Erişim Tarihi: 17.02.2016).

Musevilerin de milletvekili olmak için seçime katılabilecekleri³⁶ ilan edildiği için, bağımsız adaylığını koyanlar arasında Yorgaki Habib, Varoni gibi azınlık temsilcileri de olmuştur. Ancak her ne kadar bazı yerlerde bağımsız adaylar seçime katılmış olsalar da seçimi CHF adayları kazanmıştır.³⁷

1931 seçimlerinde ise CHF Başkanlık Divanı, 15 Nisan 1931 tarihli kararı ile bazı seçim çevrelerinde seçilecek milletvekili sayısından daha az sayıda aday göstererek bağımsız adaylardan da milletvekili seçilmesini öngörmüştür. Bu sebeple Gazi Mustafa Kemal Paşa, seçmenlere hitaben yayımladığı aşağıdaki bildiride, CHF'nin 63 seçim çevresinde 287 aday gösterdiğini ve 22 seçim çevresinde 30 milletvekilinin bağımsızlardan seçilmesini istediğini belirtmiştir.³⁸

“Cumhuriyet Halk Fırkasına mensup muhterem müntehib-i sani arkadaşlarıma Cumhuriyet Halk Fırkası namına bazı intihap dairelerinde noksan namzet göstereceğime dair 15.04.1931 tarihli Riyaset Divanı kararı malûmunuz olmuştur. Fırkamız namına namzetlerimizi reylerinize arz ettiğim bugün aynı noktaya temas etmeği münasip gördüm. Fırkamızın millete arz ettiği esas noktalar dâhilindeki mesai ve faaliyetin bizim fikrimize ve görüşümüze iştirak etmeyen milletvekilleri tarafından tahlil ve tenkit edilmesini iltizam ediyoruz. Bunda bilhassa beklediğimiz fayda fırkamızın candan, vatanperverane gayretlerinin teşrihine, tevsisine fırsat bulmak ve ekseriye tahrif edilen hakikatlerin iyice anlaşılmasını kolaylaştırmaktır. Yaptığını bilen ve hizmet yolunda tedbirlerine inanan mefkûreciler olarak kendimizi tenkide muhatap kılmağı lüzumlu görüyoruz. Bu sebepledir ki sizden, fırkama mensup arkadaşlarımdan bizim programımıza taraftar olmayan namzetlere rey vermeniz gibi ağır bir fedakârlık istedim. Bu fedakârlığın memleket idaresi için fırkamızdan mebus seçmek vazifeniz kadar mühim bir maksada matuf olduğuna emin olunuz. Başka programdan seçeceğimiz mebuslar için fırkanın müntahib-i sanilerine dikkat noktası olarak gösterdiğim evsaf yalnız laik, cumhuriyetçi, milliyetçi ve samimi olmaktır. Açık bıraktığım yerler için hiçbir şahsiyet lehinde veya aleyhinde herhangi bir telkinim yoktur ve olmayacaktır. Açık

³⁶ Erdal Aydoğan ve Tansu Barış Mahmutoglu, “Mustafa Kemal Atatürk Döneminde Yapılan Seçimler ve Karakteristik Özellikleri”, *Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, yıl. 2013, sayı. 10, 120. http://www.tarihinpesinde.com/dergimiz/ekim2013/M10_05.pdf, (Erişim Tarihi: 23.03.2016).

³⁷ Kenan Olgun, “Türkiye’de Cumhuriyetin İlanından 1950’ye Genel Seçim Uygulamaları”, 13, <http://www.atam.gov.tr/wp-content/uploads/01-kenan-olgun.pdf>, (Erişim Tarihi: 18. 03. 2016).

³⁸ Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi, TBMM-IV Dönem, (1931-1935) I. Cilt*, TBMM Vakfı yayınları No:11, Ankara 1996, 3-4.

yerlere namzetliklerini koyacaklar hakkında vicdani kanaatimize göre rey vermek hassaten rica ettiğim husustur.

*C. H. F. Umumi Reisi
Gazi Mustafa Kemal”*

Gazi Mustafa Kemal Paşa, bir yıl önceki “Serbest Cumhuriyet Fırkası” denemesinin başarılı olmamasına rağmen tek partili politik yaşamın kapısını aralayarak halkın kendi terciğini kısmen de olsa kullanmasına imkân tanımakta ve bu davranış, IV. Dönem seçimlerinin özelliğini oluşturmaktadır. Bu çerçevede gerçekleştirilen, 1931 Seçimleri sonucunda; bağımsız adaylara ayrılan 30 kişilik kontenjana, 3 milletvekilinin 2 ilden seçilmesi ve 7 bağımsız milletvekilliği için ayrılan boş yerlerden kimsenin seçilmemesi sebebiyle toplam 10 milletvekilliği boş kalmış, böylece Meclise 20 bağımsız milletvekili girebilmiştir.³⁹

1935 Seçimlerinde de aynı uygulamaya devam edilmiş, CHP Başkanlık Divanı ile Genel İdare Heyeti, Parti Meclis Grubu İdare Heyeti ve İcra Vekilleri Heyeti 2 Şubat 1935’te Dolmabahçe Sarayı’nda Atatürk’ün başkanlığında toplanmış ve yeni seçimde izlenecek politika, ulusa yayımlanacak bildiri, bağımsız milletvekillerinin seçileceği yerler ve bunların sayıları üzerinde durmuştur. Bunun yanında azınlık unsurlardan bağımsız milletvekili seçilmesi için CHP’nin yardımcı olması da bu toplantıda kararlaştırılmıştır.⁴⁰ 1935 yılında bağımsız adaylıklar için yayımlanan bildiriye 1931’de yayımlanan bildiriden ayıran çok önemli bir fark vardır. O da 1931 Seçimlerinde bağımsız adaylarda “Cumhuriyetçi, milliyetçi, samimi ve laik olma” vasıfları aranırken, 1935 seçimlerinde laiklik vasfının aranmamış olmasıdır. 1935 yılında 1931’e oranla rejim ve fırka ülke genelinde daha güçlenirken ve yerleşik bir hal alırken, yapılan devrimlerin tabana yayılması konusunda belli bir noktaya ulaşılmıştır.⁴¹ 1931 Seçimlerinde 30 olan bağımsız aday kontenjanı 1935 Seçimlerinde 16’ya düşürülmüş, Tokat, Yozgat ve Kütahya’dan CHP aday gösterdiği için bağımsız aday sayısı 13’e düşmüştür.⁴² Ayrıca seçimler öncesi azınlıklara da bağımsız milletvekili

³⁹ Çoker, 8.

⁴⁰ İhsan Güneş, *Türk Parlamento Tarihi, TBMM-V Dönem (1935-1939) I. Cilt*, TBMM Vakfı Yayınları No:33, Ankara 2001, 1-2.

⁴¹ Aydoğan ve Mahmutoğlu, 134-135.

⁴² Çoker, IV Dönem, 4.

hakkı tanınacağı belirtilmiş ve 4 azınlık milletvekili de bağımsız olarak Meclise girmiştir.

Atatürk'ün ölümünden sonra yapılan ilk seçim olan 1939 Seçimlerinde de bağımsız aday uygulamasına devam edilmiş ancak bağımsızlar için sadece 4 kişilik yer bırakılması dikkat çekmiştir. Bu azalmanın temel nedeni seçimden sonra oluşturulması düşünülen CHP Müstakil Grubunun bu fonksiyonu üstlenecek olmasının planlanması olmuştur.⁴³ CHP'nin 29 Mayıs - 3 Haziran 1939 tarihleri arasında toplanan V. Büyük Kurultayında Meclis içinde CHP milletvekilleri arasından Kurultay tarafından seçilecek 21 kişilik "Müstakil Grup" kurulması kararı alınmıştır. Grubun başkanı partinin de genel başkanı olan İsmet İnönü'dür. Alınan karara göre oluşturulan müstakil grup; CHP grup toplantılarına katılabiliyor ancak görüş bildiremiyordu. Ayrıca, üyeleri hükümette görev alamıyordu.⁴⁴ 1943 Seçimlerinde de "Müstakil Grup" uygulamasına, sayıları artırılarak devam edilmiş, bu nedenle Meclise bağımsız olarak sadece 4 azınlık milletvekili girebilmiştir. Müstakil Grup uygulaması, Çok Partili Döneme geçilmesiyle son bulmuştur.

Tek Partili Dönemde 18 Haziran 1945 tarihinde yapılan ara seçimlerde CHP'nin aday göstermemesi üzerine seçmenler ilk defa bağımsız adaylar arasından milletvekili seçmişlerdir.⁴⁵

1.2.2.Çok Partili Dönemde Bağımsız Milletvekilliği

Türkiye'de demokratikleşme açısından önemli bir adım olan Çok Partili Hayata geçişle birlikte bağımsız milletvekilleri siyasi arenada, güçlü partilerin yanında farklı ses ve renklerin temsili amacıyla varlık göstermişlerdir. 1946 ve sonrasında, neredeyse her seçimde farklı seçim sistemi uygulanmış, uygulanan bu seçim sistemleri, bağımsız milletvekillerinin Meclisteki sayılarını belirleyen en önemli unsur olmuştur.

Çok partili dönemde bağımsız milletvekilleri herhangi bir parti mensubu olmadan, kendileri doğrudan aday olarak Meclise girebildiği gibi, siyasi parti

⁴³ Tansu Barış Mahmutoglu, "Atatürksüz İlk Seçimler-1939 Genel Seçimlerinde CHP'nin Çalışma ve Propagandalar", *Atatürk Dergisi*, 5(1), 57-58, <http://e-dergi.atauni.edu.tr/atauniad/article/view/5000196432> Erişim Tarihi: 23. 06. 2016.

⁴⁴ CHP. Nizamnamesi, Ankara 1939, Ulus Basımevi, 26 <https://www.tbmm.gov.tr/eyayin>, (Erişim Tarihi: 20.03.2016).

⁴⁵ Abdülhakimoğulları, 287.

listelerinden aday gösterilmek suretiyle de Mecliste yer alabilmişlerdir. Bağımsız adayların siyasi parti listelerinde yer alabilmelerine çok partili yaşamın başlangıcından beri olanak tanınmıştır. Özellikle 1946-1965 yılları arasında yapılan seçimlerde tercih edilen, parti listelerinde bağımsız adaylara yer verilmesi usulü daha sonraki seçimlerde de uygulanmıştır. Birçok parti kendi üyesi olmayan bağımsız adaylara listelerinde yer vermiş, böylece bir siyasi partinin temel görüşlerinin hepsini onaylamayan ancak ortak bir paydada buluşan bağımsız milletvekilleri bu şekilde parlamentoda yer almıştır. Bu düzenlemeye göre; bağımsız adayın adı seçim pusulasında yer almayacak ve bağımsız adaya verilen oylar aday gösterildiği partinin hanesine yazılacaktır. Uygulamanın özünde bir siyasi partinin adayın, popülaritesinden ve çevresinden elde edeceği oy oranında faydalanma isteği veya tam tersi olarak adayın partinin olanaklarından yararlanma arzusunun olduğu söylenebilir.⁴⁶

Bu yöntemi uygulayan partilerin başında gelen Demokrat Parti, bu uygulamayla, partisine olan güveni ve oy oranlarını artırmayı amaçlamış ve daha önce siyaset yapmış, halk tarafından tanınan ve sevilen kişilere, listelerinde bağımsız aday olarak yer vermiştir. 1946 Seçimlerinde 3 bağımsız milletvekili, 1950 Seçimlerinde 5 bağımsız milletvekili, 1954 Seçimlerinde 9 bağımsız milletvekili, 1957 Seçimlerinde ise 2 bağımsız milletvekili DP listelerinden seçilerek Mecliste yer almışlardır. 1961 Genel Seçimlerinde Adalet Partisi listesinden 1 bağımsız milletvekili, 1965 Seçimlerinde Türkiye İşçi Partisi listesinden 1 bağımsız milletvekili, 1969 Seçimlerinde Güven Partisinden 1 bağımsız milletvekili, 1983 Seçimlerinde Milliyetçi Demokrasi Partisi listesinden 4 bağımsız milletvekili Mecliste yer almıştır.

Çok partili dönemde 1946-1960 yılları arasında yapılan seçimlerde, tek dereceli liste usulü Çoğunluk Seçim Sistemi uygulamıştır. Bu seçim sistemine göre, seçim çevresinde kullanılan geçerli oyların basit çoğunluğunu elde eden parti listesi bütün milletvekilliklerini elde etmektedir. Halkın, seçtiği temsilciyi yakından tanıması ve adayların saptanmasında seçmenlerin etkisinin fazla olması gibi etkenler bağımsız adayların seçilme olasılığının arttığı bu sistemin uygulandığı seçimlerde; hem parti listelerinden aday gösterilen bağımsız adaylar hem de tamamen bağımsız adaylar seçilerek Mecliste yer almışlardır. 1946 Seçimlerinde 3'ü DP listelerinden olmak üzere

⁴⁶ Abdulkakimoğulları, 287.

6 bağımsız milletvekili, 1950 yılında 5'i DP listelerinden olmak üzere 6 bağımsız milletvekili, 1954 Seçimlerinde, 9'u DP listelerinden olmak üzere 11 bağımsız milletvekili, 1957 Seçimlerinde ise yalnız DP listelerinden 2 bağımsız milletvekili Mecliste yer almıştır.

1960 Darbesinden sonra, parlamentonun ve rejimin devamlılığı ile yasama faaliyetlerinin kontrolü ve düzenliliği için ikinci bir yasama organı; Cumhuriyet Senatosu oluşturulmuş; oluşturulan senatoda seçimler, 1961 Anayasası'nın 72. Maddesine ve 304 Sayılı Cumhuriyet Senatosu Üyeleri Seçimi Kanuna⁴⁷ göre yapılmıştır. Ayrıca, parti listelerinden bağımsız adaylara yer verme usulü Cumhuriyet Senatosu seçimlerinde uygulanmış ve parti listelerinden bağımsız senatörler seçilmişlerdir. 1961 Cumhuriyet Senatosu Seçimlerinde 2'si AP listesinden, 1'i Yeni Türkiye Partisi listesinden olmak üzere 3 bağımsız senatör, 1966 Senato Yenileme Seçimlerinde TİP'in listesinden 1 bağımsız Senatör, 1973 Senatör Seçimlerinde ise 1 bağımsız senatör Cumhuriyet Senatosunda yer almıştır.

Çok Partili Dönemde 1960 sonrasında yapılan seçimlerde Nispi Temsil Sistemine geçilmiş ve bu sistemin değişik biçimleri uygulanmıştır. Çok sayıda partinin Meclise girebilme şansının olduğu Nispi Temsil Sistemi'nde partiler daha önemli duruma gelmiş bu da bağımsız adayların seçilme şansını azaltmıştır. 1961 Seçimleri "Çevre Barajlı Nispi Temsil (d'Hondt) Seçim Sistemi" ne göre yapılmış ve tercihli oy yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde; seçmenler önce parti tercihi yapmakta, daha sonra oy verdiği partinin adayları arasından öncelikli seçilmesini istediği bir veya bir kaç için tercih işareti kullanabilmekteydi.⁴⁸ Tercihli oy yöntemin kullanıldığı 1961 Seçimlerinde yalnızca AP listesinden 1 bağımsız milletvekili girebilmiştir. 1965 Seçimlerinde Milli Bakiye Sistemi uygulanmıştır. Partilerin, seçim çevrelerinde milletvekillerinin dağılımı sırasında, hesaba katılmayan artık oylarının değerlendirilmesini esas alan ve temsilde adalet unsurunu öne çıkaran yani küçük partilerin de oylarının değerlendirildiği⁴⁹ bu sistem sonucunda, 1965 Seçimlerinde Meclise sadece TİP'in listesinden 1 bağımsız milletvekili girebilmiştir. 1969, 1973 ve 1977 Seçimlerinde ise Barajsız d'Hond Sistemi uygulanmıştır. Bu seçim sisteminde, siyasi parti ve bağımsız adayların, seçim

⁴⁷ <https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa61.htm>, (Erişim Tarihi: 01. 11. 2015).

⁴⁸ Erol Tuncer, *Osmanlıdan Günümüze Seçimler*, (II. Baskı), Tesav Yayınları, Ankara 2003, 127.

⁴⁹ Tuncer, *Osmanlıdan Günümüze Seçimler*, 117.

çevresinde aldıkları geçerli oy, seçim çevresinin çıkaracağı milletvekili sayısına ulaşınca kadar 1'den başlayarak bölünür. Bulunan sonuçlar, siyasi parti ve bağımsız aday farkı gözetilmeksizin, büyükten küçüğe dizilir.⁵⁰ Bu sistemle birlikte küçük partilerin Mecliste temsil edilme oranları düşmüştür. 1969 Seçimlerinde 1'i Güven Partisi'nden olmak üzere toplam 14 bağımsız milletvekili seçilmiştir. 1973 Seçimlerinde 6, 1977 Seçimlerinde ise 4 bağımsız milletvekili Mecliste yer almıştır.

1980 Darbesinden sonra kabul edilen 1982 Anayasası ile birlikte milletvekili seçim kanunu da değişmiştir. 1983'te kabul edilen 2839 Sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'na⁵¹ göre; 1969, 1973 ve 1977 seçimlerinde uygulanan Barajsız d'Hond Sistemi kaldırılmış, yerine Ülke Barajı ve Seçim Çevresi Barajı getirilmiştir. Kanunun 33. Maddesinin 1.Fıkrası, "Genel seçimlerde ülke genelinde, ara seçimlerde seçim yapılan çevrelerin tümünde, geçerli oyların yüzde 10'unu geçmeyen partiler milletvekili çıkaramazlar."⁵² biçiminde düzenlenmiştir. Çifte Barajlı d'Hondt Sisteminin uygulandığı 1983 Seçimlerinde MDP Listelerinden 4 bağımsız aday seçilmiştir.

1987 Genel Seçimlerinden önce, 1983'te kabul edilen 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'nda 1987 yılında bir değişiklik yapılmış ve 1. Fıkraya; "Bir siyasi parti listesinde yer almış bağımsız adayların seçilebilmesi de listesinde yer aldığı siyasi partinin ülke genelinde ve ara seçimlerde seçim yapılan çevrelerin tümünde yüzde 10'luk barajı aşmasıyla mümkündür." hükmü eklenmiştir. Ayrıca yapılan değişikliklerle; Çifte Barajlı d'Hondt Sisteminin yanısıra kontenjan uygulaması getirilmiş, milletvekili sayısı 450 çıkarılmıştır.⁵³ 7 parti ve bağımsız adayların katıldığı 1987 Seçimleri sonucunda Meclise bağımsız milletvekili girememiştir. 1991 Genel Seçimlerinde ise seçimlerden önce küçük partiler barajı geçememe endişesi ile seçim ittifakları yapılmıştır. Refah Partisi, Milliyetçi Çalışma Partisi ve İslahatçı Demokrasi Partisi ittifak yaparak RP listelerinden ayrıca Halkın Emek Partisi de Sosyal Demokrat

⁵⁰ TÜİK, *Milletvekili Genel Seçimleri*, 1923-2011, XVI, http://www.tuik.gov.tr/Kitap.do?metod=KitapDetay&KT_ID=12&KITAP_ID=152, (Erişim Tarihi, 03.11.2015).

⁵¹ Düstur, 5. Tertip, cilt XXII, 380.

⁵² Düstur, 380.

⁵³ Tuncer ve Danacı, 10.

Halkçı Parti listelerinden seçimlere katılmışlardır. İttifakların yapıldığı bu dönemde bağımsız milletvekili adayları Meclise girememişlerdir.⁵⁴

1995 Genel Seçimleri öncesinde 2839 Sayılı Milletvekili Seçim Kanunu'nda yapılan yasal düzenlemeler ile kontenjan aday uygulaması ve seçim çevresi barajı kaldırılmış yerine halen daha uygulanmakta olan “%10 Ülke Barajı d'Hondt” seçim sistemi getirilmiş ve milletvekili sayısı 550'ye çıkarılmıştır.⁵⁵ 12 parti ve bağımsız adayların katıldığı 1995 Seçimlerinde 1987 ve 1991 Seçimlerinde olduğu gibi bağımsız milletvekilleri tercih edilmemiştir.⁵⁶

1999 Genel Seçimleri “%10 Ülke Barajı” ile yapılmıştır. Seçimlere 20 siyasi parti ve 150 bağımsız aday katılmıştır. Seçim sonucunda hiçbir parti tek başına hükümet kuracak çoğunluğa ulaşamamış ve bağımsız adaylar sadece 3 sandalye kazanabilmişlerdir.⁵⁷ 18 parti ve 190 bağımsız adayın katıldığı 2002 Genel Seçimleri sonucunda ise Adalet ve Kalkınma Partisi seçimleri kazanarak tek başına iktidar olmuş, bağımsız adaylardan ise 9'u Meclise girebilmiştir. 2007 yılında yapılan genel seçimlerde seçim barajının etkisiyle bağımsız aday sayısı olağanüstü bir artışla 700'e çıkmış bu adaylar arasından 26'sı Meclise girebilmiştir.⁵⁸

2011 yılında yapılan genel seçimlerde de yine seçim barajı nedeniyle bağımsız adaylık tercih edilmiş ve 203 bağımsız aday seçime katılmış bu adaylardan 35'i Meclise girebilmiştir.

1.3. TÜRKİYE'DE BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLİĞİ İLE İLGİLİ ANAYASAL DÜZENLEMELER

Cumhuriyet öncesi dönemde ülkemizde gerçekleştirilen ilk seçimler olan 1877 Seçimlerinde uygulanacak bir seçim kanunu olmadığı için seçimler, “Talimat-ı Muvakkate ve Beyannamesi” hükümleri gereğince yapılmıştır. Buna göre seçimler iki

⁵⁴ Cemal Altan, *1973 Sonrasında Türkiye’de Yapılan Genel Seçimlerin Değişik Seçim Sistemleriyle Değerlendirilmesi*, “İKTİDAR SENARYOCULUĞU” (Yayımlanmış Doktora Tezi), İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya 1998, 71, <http://ulusaltezmerkezi.com>, (Erişim Tarihi, 08.11.2015).

⁵⁵ TÜİK, XII, XIV

⁵⁶ Hikmet Sami Türk, “Demokratik Rejim ve Seçimleri”, 428, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2015-117-1471>

⁵⁷ Türk, “Demokratik Rejim ve Seçimleri”, 430.

⁵⁸ Erol Tuncer, *22 Temmuz 2007 Seçimleri Sayısal ve Siyasal Değerlendirme*, Tesav Yayınları, Ankara 2007, 139-140.

dereceli, tek turlu çoğunluk esasına göre yapılmıştır. Bu belgelere göre milletvekili seçilebilmek için aday olma zorunluluğu yoktu.⁵⁹ Daha sonra 1908 Seçimlerinde de halen bir seçim kanunu çıkarılmadığından Meclis-i Umuminin birinci toplantı devresinde Meclis-i Mebusanca yasalaştırılamayan seçim kanunu metni, Padişah iradesiyle 2 Ağustos 1908 tarihinde, İntihab-ı Mebusan Kanun-ı Muvakkati (Mebus Seçimi Geçici Kanunu) adıyla yürürlüğe konulmuştur. 1908, 1912, 1914 ve 1919 Seçimlerinde hükümleri uygulanan ⁶⁰ “İntihab-ı Mebusan Kanunu”nda milletvekili seçilebilmek için aday olma zorunluluğu yoktu. Ancak 1920 seçimlerinin hukuki dayanağı olan ve Heyet-i Temsiliye adına çıkarılan ve 1920 tarihinde Mustafa Kemal tarafından imzalanan “İntihab-ı Hakkında Tebliğ” ile ilk defa hem partilerin aday gösterebilmesi, hem de isteyen kişilerin bağımsız olarak aday olabilmelerini düzenlemekteydi.⁶¹ İntihab-ı Mebusan Kanunu, Cumhuriyet döneminde çıkarılan ilk seçim kanunu olan 1942 tarihli 4320 sayılı Mebus Seçimi Kanunu ile yürürlükten kaldırılmıştır.⁶² 1942 tarihli 4320 Sayılı Milletvekili Seçim Kanunu’nun 43. Maddesine göre bir kimsenin milletvekili adaylığı için bir siyasi parti tarafından vatandaşın isminin bildirilmesi, adaylığını isteyen ve seçim ehliyetine haiz olan kişinin bizzat yazılı bir belge ile başvurması ya da o seçim çevresinden 300 seçmenin yazılı bir belge ile başvurmaları ile mümkün olabilmekteydi.⁶³

Çok Partili Dönemde, demokratik koşullarda serbest seçimlerin yapılmasına olanak sağlayan ilk Milletvekili Seçim Kanunu olan 16 Şubat 1950 tarih ve 5545 Sayılı Kanuna göre seçimler tek dereceli, gizli oy, açık sayım ve Liste Usulü Çoğunluk sistemine göre yapılmıştır. Ayrıca seçimlerin yargı denetiminde yapılması, Yüksek Seçim Kurulunun oluşturulması, siyasi parti ve bağımsız adayların sandık başlarında gözlemci bulundurabilmeleri yeni seçim kanununun getirdiği yenilikler arasındadır.⁶⁴ 1954 Seçimleri öncesinde, “17 Şubat 1954 tarih ve 6272 Sayılı Kanun ile 5545 Sayılı Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bazı Maddeler Eklenmesine Dair

⁵⁹ Abdülhakimoğulları, 285.

⁶⁰ Tuncer, *Osmanlıdan Günümüze Seçimler*, 27.

⁶¹ Başak Tuncay, *Çok Partili Siyasi Hayata Geçiş Sürecinin Afyonkarahisar’daki Yansımaları (1946-1950)*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, AfyonKarahisar, 2014, 3, <http://ulusaltezmerkezi.com>, (Erişim Tarihi, 10.11.2015).

⁶² Tuncer, *Osmanlıdan Günümüze Seçimler*, 27.

⁶³ Düstur, 3. Tertip, C. 24, 4155, <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/handle/11543/67>, (Erişim Tarihi, 12.11.2015).

⁶⁴ Tuncer, *Osmanlıdan Günümüze Seçimler*, 29.

Kanun” ile düzenlemeler yapılmış, partilere ya da bağımsız adaylara ait basılı oy pusulalarının kullanılması imkânı ortadan kaldırılmış ve yalnızca adayların boş bir kâğıda istedikleri adayların adlarını yazarak oy kullanmalarına izin verilmiştir. Oy verme yeri dışında önceden el yazısıyla hazırlanmış oy pusulaları da geçerli sayılmıştır.⁶⁵

1960 Darbesinden sonra kabul edilen 1961 Anayasası’yla Çift Meclis Sistemi uygulamasına geçildiğinden Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu için farklı düzenlemeler yapılmıştır. Anayasanın 67. Maddesinde milletvekili seçilme şartları, 72. Maddesinde ise Cumhuriyet Senatosu üyelerinin seçilme şartları yer almıştır. 72. Madde de Cumhurbaşkanıca seçilecek üyeler, çeşitli alanlarda seçkin hizmetleriyle tanınmış ve kırk yaşını doldurmuş kimselerden olur. Bunlardan en az on üye bağımsızlar arasından seçilir. Şeklinde düzenlenmiştir.⁶⁶

26 Nisan 1961 tarih ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun’unda seçim esaslarıyla ilgili bağımsızları da içeren maddeler yer almıştır. 25. Madde de sandık başı işlemlerini takip etmek üzere bağımsız adaylar birer müşahit gönderebilirler. 51. Madde de ise seçimlere katılan bağımsız adaylar kapalı yer toplantısı yapılabilir. Aynı kanunun el ilanları ile ilgili 57. Maddesinde seçimlere katılan bağımsız adaylar, el ilanı ve her türlü matbua dağıtmakta serbesttir. Ancak, oy verme gününden önceki günün saat 18.00'den sonra ilan, beyanname, genelge, açık mektup ve her çeşit propaganda mahiyeti taşıyan matbuanın dağıtılması, yapıştırılması, asılması ve satılması yasaktır hükmü bulunmaktadır.⁶⁷

1965 tarihli 533 Sayılı Kanunda, Madde 78’de Bağımsız adayların seçmenlere dağıtacakları basılı oy pusulası renkli olabilir ve 2596 Sayılı Kanun hükümlerine uygun özel işaretler basılı bulunabilir. Bağımsız adayların oy pusulalarında kullanacakları renk ve özel işaretlerin, aday gösterme süresinin bitmesinden en çok üç gün içinde, Yüksek Seçim Kuruluna bildirilmesi gerekir. Bu süre içinde bildirmeyenler renkli oy pusulası ve özel işaret kullanamazlar. Renk ve işaretler birbirine benzerse, önce bildirilen kabul

⁶⁵ Gülşah Çevik, *Türkiye’de Seçim Sistemlerinin Temsilde Adalet Yönetimde İstikrar Çerçevesinde Demokrasi ve Ekonomi İlişkisinin İncelenmesi*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Bilecik, 2016, s. 44, <http://ulusaltezmerkezi.com>, (Erişim Tarihi, 01.10.2016).

⁶⁶ <https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa61.htm>, (Erişim Tarihi: 01.11.2015).

⁶⁷ <https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa61.htm>, (Erişim Tarihi: 01.11.2015).

ve diğeri reddolunur. Red kararı iki gün içinde bağımsız adaya bildirilir. Bunlar üç gün içinde yenisini vermezler veya verdikleri renk ve özel işaret yine kendisinden önce verilmiş diğerk renk ve işarete benzerse artık o bağımsız aday renk ve işaret kullanamaz. Bağımsız adayların oy verme yerlerine konulmasını isteyecekleri basılı oy pusulaları, oy verme gününden bir gün önce sandık kurulları başkanlarına teslim olunur. Şeklinde düzenlemeler yapılmıştır.⁶⁸

Parlamentar bir sistem kuran 1982 Anayasası'nda, yasama görevini yürüten TBMM'nin yapısı, işleyişi, görev ve yetkileri belirlenmiş ayrıca parlamentoyu oluşturacak olan partili milletvekilleri ve bağımsız milletvekilleri ile ilgili düzenlemeler yapılmıştır. 1982 Anayasası'nın 67.Maddesinde; “ Vatandaşlar kanunda gösterilen şartlara uygun olarak; seçme, seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasi parti içinde siyasi faaliyette bulunma ve halk oylamasına katılma hakkına sahiptir.”⁶⁹ hükmü bulunmaktadır. Anayasamızda belirtildiği gibi her vatandaş gerek bir siyasi partiden gerek doğrudan bağımsız gerekse bir siyasi parti listesinden aday olarak milletvekili seçilebilir. Anayasanın dışında,2839 Sayılı Milletvekili Seçim Kanunu'nda ve 2820 Sayılı Siyasi Partiler Kanunu gibi kanunlarda bağımsız milletvekilliğinin adaylık süreci ile ilgili gerekli düzenlemeler yapılmış, 1982 Anayasası'nda ve Meclis İçtüzüğünde de parlamentodaki hak ve yetkileri belirtilmiştir.

10 Haziran 1983 tarihli ve 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'nda, Madde 16'da “Bağımsız adaylar aynı seçim için birden fazla seçim çevresinde aday olamaz ve seçilemez” hükmü bulunmaktadır.⁷⁰

Bağımsız adayların müracaatı ile ilgili, Madde 21'de (Değişik fıkra: 27/10/1995 - 4125/12 Md.) “Bağımsız milletvekili adaylığı için yapılacak başvuru,adayın milletvekili seçilmek istediği çevrenin il seçim kurulu başkanlığına,bu kanunun adaylık için aradığı şart ve nitelikleri taşıdığını belirten bir yazı ile yapılır.Kurul başkanlığı başvurunun alındığına ilişkin bir belge verir ve derhal Yüksek Seçim Kuruluna duyurur. Yüksek Seçim Kurulu bu başvuruları İl Seçim Kurulları da kendi çevrelerine ait olanları, alışılmış araçlarla geçici listeler halinde ilan ederler.Bağımsız adaylık için başvuranlar,en yüksek derecedeki devlet memurunun brüt aylığı kadar parayı ilgili mal

⁶⁸ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/5.4.298.pdf>, (Erişim Tarihi: 05.11.2015).

⁶⁹ <http://www.anayasa.gen.tr/1982ay.htm>, (Erişim Tarihi: 22.12.2015).

⁷⁰ Düstur, 5. Tertip, cilt 22, 380, <http://www.anayasa.gen.tr/1982ay.htm>, (Erişim Tarihi: 16.04.2016).

sandığına emaneten yatırıp makbuzunu milletvekili seçilebilmek için gerekli başvurma belgelerine eklerler” hükmü bulunmaktadır.⁷¹ Yine seçilme yeterliliğine sahip olmak kaydıyla hapiste tutuklu bulunanlar da bağımsız aday olabilirler. 22 Temmuz 2007 tarihinde yapılan genel seçimlerde Gebze ceza evinde tutuklu bulunan ve henüz hakkında kesinleşmiş bir mahkûmiyet kararı bulunmayan “Sebahat Tuncel” isimli vatandaş İstanbul ilinden bağımsız milletvekilliliğine adaylığını koymuş ve seçilmiştir.⁷²

Madde 26’da (Değişik madde: 27/10/1995 - 4125/13 Md.) “Milletvekili seçimlerinde kullanılacak bağımsız adayların oy pusulalarını Yüksek Seçim Kurulunun tayin edeceği ebat, şekil ve miktarda kendileri bastırarak ilan edilen süre içerisinde il seçim kurullarına teslim ederler. Bu fıkra 19. 10. 2006 tarihinde yayımlanan 5550 sayılı yasa ile yapılan değişiklik ile bağımsız adaylar, son sıradaki siyasî partiden sonra yer alır. Bir seçim çevresinde birden fazla bağımsız aday varsa sıra aralarında çekilecek kura ile belirlenir.”⁷³

Bağımsız adayların emaneten yatırdıkları para hakkında yapılacak işlemler ise Madde 41’de (Değişik fıkra: 27/10/1995 - 4125/20 Md.) Milletvekili seçimi sonucunda bağımsız adayın aldığı oy seçilmesine yetmezse emanete alınan para Hazineye gelir yazılır. Ölen veya kanuni süre içinde adaylıktan vazgeçen veya adaylıkları reddedilen veya yukarıdaki fıkra da belirtilen sayıdan çok oy alan bağımsız adaylara veya kanuni mirasçılarına seçimden sonra müracaat etmeleri halinde emanetteki para geri verilir. şeklinde düzenlenmiştir.⁷⁴

Adaylık düzenlemelerinin dışında, bağımsız milletvekillerinin 1982 Anayasası’nın çeşitli kısımlarında ve Meclis İçtüzüğünde parlamentodaki hakları ve yetkileri de belirtilmiştir. Bağımsız milletvekilleri Meclis içtüzüğünün 74. Maddesine⁷⁵ göre kanun teklifi verebilirler. Bağımsız milletvekillerinin verdiği kanun teklifleri partili milletvekillerinin verdikleri tekliflerle aynı muameleye tabi tutulurlar. Bağımsız milletvekili teklifinin komisyonda bekletilmesi durumunda 45 gün içinde genel kurula indirmeyi talep etme hakkına sahiptir. Bağımsız milletvekillinin bakanlara, toplumdaki

⁷¹ <http://www.anayasa.gen.tr/1982ay.htm>, (Erişim Tarihi: 16. 04. 2016).

⁷² Abdülhakimoğulları, 290.

⁷³ <http://www.anayasa.gen.tr/1982ay.htm>, (Erişim Tarihi: 16. 04. 2016).

⁷⁴ <http://www.anayasa.gen.tr/1982ay.htm>, (Erişim Tarihi: 16. 04. 2016).

⁷⁵ <https://www.tbmm.gov.tr/ictuzuk/ictuzuk.htm>, (Erişim Tarihi: 16. 04. 2016).

bir sorunla ilgili yazılı ve sözlü soru sorma hakkı olduğu gibi gündem dışı konuşma hakkı da vardır. Bu hakları kullanarak seçmenlerinin sesini doğrudan Meclise taşıyabilirler. Bağımsız milletvekilleri, TBMM'deki Meclis komisyonuna üye değildirler. Ancak komisyona üye olmasa bile komisyon toplantılarını izleme, orada söz söyleme hakkına sahiptirler. Kanunların hazırlandığı ve tartışıldığı komisyon toplantılarında önerge veremeseler bile söz alıp zabıtlara geçirilmesini sağlayabilirler. Bağımsız milletvekilleri biri Plan ve Bütçe Komisyonu diğeri Meclis İnsan Hakları Komisyonu olmak üzere Mecliste önemli iki komisyonda nispi temsille temsil edilebilirler. 1982 Anayasası'nın 162. Maddesinde bütçe tasarıları ve rapor, kırk üyeden kurulu Bütçe Komisyonunda incelenir. Bu komisyonun kuruluşunda iktidar grubuna veya grupların en az yirmi beş üye verilmek şartı ile siyasi parti gruplarının ve bağımsızların oranlarına göre temsili göz önünde tutulur. ⁷⁶Meclis İnsan Hakları Komisyonunda, üye sayısı Danışma Kurulu'nun teklifi üzerine genel kurulca belirlenecek siyasi parti grupları ile bağımsızlar Meclisteki sayılarının boş üyelikleri hariç üye tam sayısına nispet edilmesi ile bulunacak yüzde oranına uygun olarak temsil edilirler. ⁷⁷

⁷⁶ <https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa82.htm>, (Erişim Tarihi: 04. 05. 2016).

⁷⁷ <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/kanun.htm>, (Erişim Tarihi: 04. 05. 2016).

İKİNCİ BÖLÜM

1931'DEN ÇOK PARTİLİ DÖNEME KADAR (1946) BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ VE FAALİYETLERİ

2.1.IV.DÖNEM (1931-1935) BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ

1930 yılında demokratikleşme adına kurulan Serbest Cumhuriyet Fırkasının kapanmasıyla birlikte, 1931 seçimlerinde, muhalefete duyulan gereksinim nedeniyle CHF bağımsız adaylar için, 22 seçim çevresinde 30 milletvekili için kontenjan ayırmıştır. 24 Nisan 1931 tarihinde yapılan seçimlere tek parti olarak katılan, CHF'nin gösterdiği 287 adayın hepsi seçilmiş, bununla beraber bağımsız adaylar için boş bırakılan seçim çevrelerinden seçilen 20 milletvekili ile toplam milletvekili sayısı 307 olmuştur. Bolu, Burdur ve Manisa'da bağımsız adaylar için boş bırakılmış olan yerlerden seçilen 3 milletvekilinin, ayrıca seçildikleri İstanbul, Kütahya ve Malatya milletvekilliklerini tercih etmiş bulunmaları itibarıyla 3 bağımsız milletvekilliği, İstanbul, Samsun ve Tekirdağ'dan ise 7 bağımsız milletvekilliği için ayrılan boş yerlerden kimsenin seçilmemesi sebebiyle toplam 10 milletvekilliği boş kalmıştır.⁷⁸Bağımsız olarak seçilen 20 milletvekilinden 10'u dönem içinde CHF'ye katılmıştır.⁷⁹

2.1.1.Ali Münif YEĞENAĞA (Adana)

2.1.1.1. Hayatı

Ali Münif Yeğenağa, 1874'te Adana'da dünyaya gelmiştir. Babası Adanalı Hakkı Bey annesi Sakine Hanım'dır. Adana Rüştîyesinden sonra İstanbul'da Mülkiye Okulunun İdadi Bölümünden diploma alıp Mülkiyenin yüksek bölümüne geçerek 1896 da mezun olmuştur. 1896'da Ziraat Bankasının Merkez Saymanlığı Kaleminde Kayıtcı Yardımcılığı ile devlet hizmetine girmiş olup daha sonra Gelibolu İdadisinde Fransızca, Tarih ve Cebir Öğretmenliği yapmıştır. 1898'de İşkodra İli Maiyet

⁷⁸ Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi, TBMM-I. Dönem (1919-1923) Milletvekillerinin Özgeçmişleri, III. Cilt*, TBMM Vakfı Yayınları, No:6, Ankara 1994, 3.

⁷⁹ Kenan Olgun, "Türkiye'de Cumhuriyetin İlanından 1950'ye Genel Seçim Uygulamaları" 16, <http://www.atam.gov.tr/wp-content/uploads/makaleler.pdf>, (Erşim Tarihi: 11. 10. 2015)

Memurluğu ile yönetim mesleğine girmiş,⁸⁰ çeşitli yerlerde kaymakamlık ve valilik yapmıştır.⁸¹1908'de ilk Meclis-i Mebusan'a Adana'dan mebus seçilmiş, milletvekilliği 1910'a kadar devam etmiştir.1913'te Dahiliye Vekaleti Müsteşarlığına,1915'te de Cebeli Lübnan Mutasarrıflığına atanmış bu görevde iken 1916'da Talat Paşa Kabinesinde Nafia Vekaleti yapmıştır. 1918'de Halep'ten mebus seçilmiştir. Kabinenin istifası ile 1918'de bakanlık görevi sona ermiş Mondros Mütarekesi'nin imzasından sonra Meclis-i Mebusa'nın kapatılması üzerine İngilizler tarafından Malta'ya sürülmüştür.1922 -1926 tarihleri arasında Adana Belediye Başkanlığını yapmış belediye başkanı bulunduğu sırada TBMM III. Dönem seçimlerinde Mersin'den milletvekili seçilmiştir.Bu dönemde Dahiliye Komisyonunda çalışmıştır. IV. Dönem Adana'dan V. VI. VII. ve VIII. Dönemlerde de Seyhan'dan milletvekili seçilmiş, milletvekilliği Mayıs 1950'de son bulmuştur. 1951'de vefat etmiştir.⁸²

2.1.1.2. IV.Dönem Meclis Çalışmaları

Ali Münif Yeğenağa, TBMM'nin IV.Dönem için yapılan seçimlerinde Adana bağımsız milletvekili seçilmiş,dönem boyunca İçişleri Komisyonunda çalışmıştır.⁸³ 28 arkadaşı ile birlikte, ekonomik bunalım nedeni ile taşınmaz mal ihalelerine bazı sınırlamalar getirilmesine dair kanun teklifi vermiş ayrıca bu konuyla ilgili durumun hükümetçe daha kapsamlı bir şekilde ele alınması için bir rapor hazırlamıştır. Hazırladığı bu rapor; Adalet İktisat Komisyonlarında oluşturulan Karma Komisyonunda görüşülerek 13 Haziran 1932'de Genel Kurulda kabul edilmiştir.⁸⁴

2.1.2. Cemal AKÇİN (Afyonkarahisar)

2.1.2.1. Hayatı

Cemal Akçin, 1889'da Afyon'da dünyaya gelmiştir. Babası Mollazade Sadık Bey'dir.İlk ve orta öğrenimini tamamladıktan sonra İstanbul Darülfünun Hukuk Şubesine girmiş,ancak üçüncü sınıfta öğrenimi bırakmıştır.Ailesinin sahip olduğu

⁸⁰ Çoker, I. Dönem, 43

⁸¹<http://www.adana.bel.tr/gecmisten-gunumuze-baskanlarimiz>, (Erişim Tarihi: 13. 05. 2016)

⁸² Çoker, I. Dönem, 3.

⁸³ Çoker, *Türk Parlamento Tarihi, IV. Dönem, (1931-1935), Milletvekillerinin Özgeçmişleri, II. Cilt*, TBMM Vakfı Yayınları, No: 12, Ankara 1996, 3.

⁸⁴ TBMM IV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 9*, 62- 90.

arazide tarım ve ticaretle meşgul olmuş ticareti bıraktıktan sonra Afyon'a gelerek,1930'da Afyon Elektrik Müessesesi Müdürlüğüne atanmıştır.Bu arada Ali Fethi Bey'in kurduğu Serbest Cumhuriyet Fırkası'na girmiştir. TBMM'nin IV. Dönemi için yapılan seçimlerde Afyon Bağımsız Milletvekili olarak Meclise katılmış V. ve VI. Dönemlerde tekrar Afyon'dan milletvekili seçilerek yasama görevini ölümüne kadar sürdürmüştür.1940'ta vefat etmiştir.⁸⁵

2.1.2.2.IV.Dönem Meclis Çalışmaları

Cemal Akçin, IV. Dönemde Afyon Bağımsız Milletvekili seçilmiş,bu dönemde I.Toplantı Yılında Sayıştay Komisyonunda kâtip olarak bulunmuş II. Toplantı Yılında Tarım Komisyonunda III. Toplantı Yılında Gümrük-Tekel KomisyonundaIV. Toplantı Yılında ise Bayındırlık Komisyonunda çalışmıştır. Dönem içinde 1 kanun teklifi ve 13 Meclis konuşması bulunmaktadır.⁸⁶

Cemal Akçin, Ağıllar Hakkındaki Kanun'un 1.Maddesindeki sürenin uzatılması için⁸⁷ kanun teklifi vermiş ve Ağıllar Hakkındaki Kanun ile ilgili yapılan görüşmelerde söz almıştır. Millî servetimiz içinde önemli bir yer işgal eden koyun ve keçileri himaye etmek soğuktan ve vahşi hayvanatın saldırılarından korumak için üç sene evvel Mecliste kabul edilen kanunun uygulanmasını istediğini belirtmiş ancak koyun ve keçi besleyenlerin aynı zamanda arazi sahibi, çiftçi ve ziraatçı olduklarını, ama mahsulün para etmemesi ve dünya çapındaki ekonomik buhran dolayısı ile koyun ve keçi sahiplerinin ağıl yaptıramadığı için bu kişilerin kanunun 1. Maddesi gereğince mahkemeye verildiği ve bunun cezasının ise 50 liradan 500 liraya kadar olduğunu bunun neticesi olarakta müşkül bir durumun ortaya çıktığını bu nedenle kanundaki müddetin üç sene daha uzatılması yönünde kanun teklifi bulunmaktadır.⁸⁸

Cemal Akçin, Kazanç Vergisi Kanunu'nun 34. Maddesi için bir takrir vermiş ve doktorlar için gayrisafi üzerinden vergi almaktansa beyanname vermelerinin daha iyi olacağını, beyanname usulünün doktorlara özgü olmasını, diğerlerine iradı gayrisafi esasının konulmasının daha uygun olacağı kanaatinde olduğunu bu şekilde kazançların

⁸⁵ Çoker, *IV. Dönem, Milletvekillerinin Özgeçmişleri*, 17.

⁸⁶ Çoker, *IV. Dönem, Milletvekillerinin Özgeçmişleri*, 17.

⁸⁷ TBMM IV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 6*, 82.

⁸⁸ TBMM IV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 7*, 30.

da daha iyi tespit edilebileceğini belirtmiş ve teklifinin kabulünü istemiştir. Ancak Cemal Akçin'in bu konudaki takriri Meclis tarafından kabul edilmemiştir.⁸⁹

Cemal Akçin, bağımsız milletvekili seçildiği Afyonkarahisar ile ilgili olan Türkiye Afyon Yetiştiriciler Satış Birliği Kanun'u hakkında söz almış ve görüşlerini bildirmiştir. Konuşmasında Türk köylüsünün, bu kanun vasıtası ile dünya piyasası ile ilk defa karşı karşıya geldiğini, şimdiye kadar, afyon piyasaya çıkıncaya kadar aracılardan elinden geçerek fiyatını artırdığını ancak bu kanun ile çiftçinin, kendi emeği ile ürettiği mahsulünü doğrudan doğruya satarak, emeğinin karşılığını alma, hatta kâr etme imkânı bulunduğunu ve tamamen üreticinin lehine olan bu kanunu desteklediğini belirtmiştir.⁹⁰

Cemal Akçin, Afyonkarahisar-Antalya Demiryolunun İnşasına Dair Kanun hakkındaki düşüncelerini “Bu cennet gibi memleketleri birbirine bağlayacak olan bu hattı vücuda getireceğinden dolayı Hükümeti cidden tebrik eder ve muvaffakiyetler temenni ederim” sözleriyle ifade etmiştir.⁹¹

2.1.3. Ali Rıza ARIBAŞ (Aksaray)

2.1.3.1. Hayatı

Ali Rıza Arıbaş, 1882'de Aksaray'da doğmuştur. Babası Ali Paşaoğlu Mehmet Nisari Efendi'dir. İlk ve orta öğrenimini Aksaray İptidai Mektebi ve Rüştîyesinde tamamlamıştır. Aksaray Belediyesinde kâtip ve sandık emini olarak çalışmıştır. 1910'da Aksaray, 1911'de Bor İlçesi Mal Müdür yardımcılığına atanmıştır. 1912'de de Aksaray Aşar ve Ağnam Kâtibi olarak görevlendirilmiştir.⁹² I. Dünya Savaşı esnasında askere alınarak çeşitli cephelerde savaşmıştır. Savaşın bitiminde Aksaray'a gelerek tarım ve ticaretle uğraşmaya başlamış, Milli Mücadele sırasında Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Aksaray Şubesinde Yönetim Kurulu Üyeliği yapmıştır. Bu görevde iken cepheye asker, silah, cephane ve bağış toplama gibi hizmetlerde bulunmuş, bu hizmetleri karşılığında kendisine İstiklâl Madalyası verilmiştir. Anadolu ve Rumeli

⁸⁹ TBMM IV. Dönem Meclis Zabıtları, Cilt: 20, 114.

⁹⁰ TBMM IV. Dönem Meclis Zabıtları, Cilt: 9, 478.

⁹¹ TBMM IV. Dönem Meclis Zabıtları, Cilt: 14, 17, 18.

⁹² Alper Tunga Oruç, 1923-1980, “Aksaray Milletvekilleri ve Faaliyetleri”, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), <http://ulusaltezmerkezi.com/1923-1980-aksaray-milletvekilleri-ve-faaliyetleri>, (Erişim Tarihi: 13. 02. 2016).

Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin Halk Fırkası'na dönüştürülmesinde partinin Aksaray Mutemetliğine getirilmiştir. TBMM'nin IV. Dönem seçimlerinde Aksaray Bağımsız Milletvekili seçilmiştir. Milletvekilliğinden sonra tarım ile uğraşmıştır. 1940'ta vefat etmiştir. Evli ve 6 çocuk babasıdır.⁹³

2.1.3.2.IV. Dönem Meclis Çalışmaları

IV. Dönem için yapılan seçimlerde Aksaray Bağımsız Milletvekili seçilerek Meclise katılan Ali Rıza Arıbaş, bir süre sonra CHP'ye katılarak II. Toplantı Yılından itibaren Sayıştay Komisyonunda çalışmıştır.⁹⁴

2.1.4.Mehmet Numan AKSOY (Antalya)

2.1.4.1. Hayatı

Mehmet Numan Aksoy, 1890'da Antalya'da doğmuştur. Babası Hacımusaoglu Ali Rıza Efendi'dir. İlk ve orta öğrenimini Antalya'da tamamladıktan sonra İstanbul Darülfünunu Hukuk Şubesine girerek 1912'de mezun olmuş 28 Eylül 1913'te Konya Ereğlisi Savcılığına atanmıştır. 1919'da Korkuteli Kaymakamı olmuş ancak 1920'de İstanbul Hükümetince görevinden azledilmiştir.1920-1931 yılları arasında Antalya'da avukatlık yapmıştır.1931'de TBMM'nin IV. Dönemi için yapılan seçimlerinde Antalya'dan bağımsız milletvekili seçilerek Mecliste yer almıştır. V.,VI., VII. ve VIII. Dönemlerde de Antalya'dan milletvekili seçilerek yasama görevini sürdürmüştür. VIII. Dönem içinde 1949 yılında vefat etmiştir. Evli ve 5 çocuk babasıdır. Oğlu Mustafa Muammer Aksoy'da, XVI. Dönem İstanbul Milletvekilliği yapmıştır.⁹⁵

2.1.4.2.IV. Dönem Meclis Çalışmaları

Mehmet Numan Aksoy, IV. Dönemde Antalya Bağımsız Milletvekili olarak Meclise katılmış, dönem boyunca Adalet Komisyonunda çalışmıştır. Ayrıca Muamele

⁹³Çoker, *IV. Dönem, Milletvekillerinin Özgeçmişleri*, 23, 24.

⁹⁴Çoker, *IV. Dönem, Milletvekillerinin Özgeçmişleri*, 24.

⁹⁵Çoker, *IV. Dönem, Milletvekillerinin Özgeçmişleri*, 60.

Vergisi Kanunu tasarısını incelemek üzere 1934'te kurulan komisyonda görev almıştır.⁹⁶

2.1.5. Fuat Şahin ERLAÇIN (Aydın)

2.1.5.1. Hayatı

Fuat Şahin Erlaçın, 1883'te Aydın'da dünyaya gelmiştir.⁹⁷ Babası Şükrü Efendi'dir. İlk ve orta öğrenimini Aydın İptidai Mektebi ve İdadisi ve İstanbul-Mercan İdadisinde tamamladıktan sonra Arapça öğrenmek için iki yıl medresede öğrenim görmüştür. 1906'da Halkalı Ziraat Yüksekokulunu bitirdikten sonra ailesinin sahip olduğu arazide çiftçilik yapmıştır. 1919'da Yunan işgalinde Redd-i İlhak Cemiyetinin kurucuları arasında yer alarak ulusal direnişin gelişmesi ve güçlenmesine çalışmıştır. Yörede kurulan Göçmen Komisyonları Yunan Zulmünü Soruşturma Komisyonunda ve Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinde görev yapmıştır. 1924-1928 arası Aydın Belediye Başkanlığını yürütmüştür.⁹⁸

Serbest Cumhuriyet Fırkasının Aydın teşkilatını oluşturacak isim olarak düşünülmüş ancak bu görev Adnan Mendres'e verilmiş, Fuat Şahin Bey ise yönetim kurulu üyeleri arasında yer almıştır.⁹⁹ 1931 Seçimlerinde Aydın Bağımsız Milletvekili olarak Meclise katılmış milletvekilliğinden sonra Aydın'a dönerek 1940'ta "Halkın Dili" adında bir gazete çıkarmış Aytepe Yapı Kooperatifi ve Aydın Çiftçiler Derneğinin kuruluşuna öncülük etmiştir. 1962'de vefat etmiştir. Evli ve 8 çocuk babasıdır.¹⁰⁰

2.1.5.2. IV. Dönem Meclis Çalışmaları

TBMM'nin IV. Dönemi için yapılan seçimlerde Aydın Bağımsız Milletvekili olarak seçilen Fuat Şahin Erlaçın bu dönemde I. Toplantı Yılında İktisat

⁹⁶Çoker, *IV. Dönem, Milletvekillerinin Özgeçmişleri*, 60.

⁹⁷ TBMM Albümü 1920-2010, I. cilt 1920-1950, TBMM Basın Ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, No:1, Ankara 2010, 189.

⁹⁸Çoker, *IV. Dönem, Milletvekillerinin Özgeçmişleri*, 75.

⁹⁹Günver Güneş, Menderes Akdağ, "Çok Partili Yaşama Geçiş Sürecinde Adnan Menderes'in Aydın İlindeki Siyasi Faaliyetleri (1946-1950)", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi Journal Of Modern Turkish History Studies XIII/27 (2013-Güz/ Autumn)*, 188. http://web.deu.edu.tr/ataturkilkeleri/ai/uploaded_files/file/dergi_27/09%20Gunver%20G_-Menderes%20A_.pdf, (Erişim Tarihi: 13. 05. 2016).

¹⁰⁰ Çoker, *IV. Dönem, Milletvekillerinin Özgeçmişleri*, 75- 76.

Komisyonunda,II. ve III. Toplantı Yıllarında ise Gümrük- Tekel Komisyonunda, IV.Toplantı Yılında ise Tarım Komisyonunda çalışmıştır.¹⁰¹

2.1.6. Mustafa Enver ADAKAN (Balıkesir)

2.1.6.1. Hayatı

1896 Girit doğumlu olan Mustafa Enver Adakan'ın babası İbrahim İsmet Bey annesi Fatma Hanım'dır.¹⁰² İlk ve orta öğrenimini Sakız Adasında, liseyi Edirne İdadisinde tamamlamıştır. Daha sonra İstanbul Yüksek Mühendis Mektebine girmiş I. sınıfta öğrenci iken I. Dünya Savaşı'nın başlaması üzerine askere alınmış demiryolu subay adayı olarak Çanakkale ve Kafkasya cephelerinde çeşitli görevlerle savaşa katılmıştır. Azerbaycan-Bakü İstasyonu Komutanı iken savaşın sona ermesiyle terhis edilerek İstanbul'a gelmiş İstanbul işgal altında olduğu için mühendislik öğrenimine devam etmek üzere Almanya'ya gitmiştir. Braunschweig'deki Carolo-Wilhelmina Teknik Yüksek Okulunda makine ve elektroteknik öğrenim ve eğitimi görerek 1924'te bu dalda yüksek mühendis diploması almış ve ilk iş olarak Balıkesir'i elektrik şebekesine kavuşturmak için özel sermaye ile bir şirket kurup işletmiştir.IV.Dönemde Balıkesir Bağımsız Milletvekili olarak V.Dönemde de CHP adayı olarak yeniden Balıkesir Milletvekilliğine seçilmiştir. 1939'da Üsküdar'da AK-AN Kimya Maddeleri Fabrikasını kurmuş, İstanbul Sanayi Odasının başkanlığını yapmıştır.Demokrat Parti'den yeniden politikaya girip,İstanbul İl Başkanlığına seçilmiştir.IX. Dönem seçimlerinde İstanbul Milletvekili olarak TBMM'ye katılmış,iki yıl Bütçe Komisyon üyeliği yapmıştır. 1952 yılında İstanbul Yelken Kulübünün kuruluşunda ve daha sonra Müteşebbis Heyetinde görev almıştır. 1954'de Meclisten ayrılınca İstanbul Beylikdüzü'nde geniş bir çiftlik ve 450.000 ağaçlı bir orman kurmuştur.1960 İhtilalinden sonra tekrar siyasete girmek istemiş, merkez sağ partilerinin birleşmeleri için çaba harcamış ancak başarılı olamamıştır. 1984 yılında vefat etmiştir. Evli ve 4 çocuk babasıdır. ¹⁰³ Ailesi tarafından kimsesiz çocuk ve gençlere hizmet vermek üzere halen devam etmekte olan MEAV isimli bir vakıf kurulmuştur.

¹⁰¹ Çoker, *IV. Dönem, Milletvekillerinin Özgeçmişleri*, 76.

¹⁰² TBMM Albümü I. Cilt, 190.

¹⁰³ Çoker, *IV. Dönem, Milletvekillerinin Özgeçmişleri*, 95- 96.

2.1.6.2. IV.Dönem Meclis Çalışmaları

Mustafa Enver Adakan, IV. Dönemde Balıkesir Bağımsız Milletvekili seçilmiştir. Bu dönemde I.Toplantı Yılında Maliye ve Millî Savunma komisyonlarında çalışmıştır.1932’de Maliye Komisyonundan istifa etmiş,Parlamentolar Türk Grubunun kurucu üyeleri arasında yer almıştır. III. Toplantı Yılında Bütçe Komisyonu üyeliği yapmış son Toplantı Yılında ise Bütçe Komisyonunun kâtibi olmuştur. Dönem içinde Genel Kurulda 5 konuşma yapmıştır.¹⁰⁴

Mustafa Enver Adakan, 1931 senesi Bütçe Kanunu hakkında yapılan görüşmelerde yaptığı konuşmasında dönem itibari ile hem dünyada hem de Türkiye’de ekonomik sıkıntıların olduğunu halkın ağır vergiler altında ezildiğini çiftçinin sürekli borç alıp borçlarını kapatmaya çalıştığını, ameleler kadar bile para kazanamadıklarını belirtmiştir. Özellikle de ithalatımızın ihracatımızdan az olduğunu bir de buna ihracat ve ithalat yapılan zamanlardaki yabancı para kurlarının Türk Lirası karşısında değer kazanmasının yüzde onluk bir kayba daha sebebiyet verdiğini şöyleki bizim ihracatımızı yaptığımız mahsul zamanı, yani Eylül ayında yabancı para kurlarının değerinin 50 kuruş düşürüldüğünü, ithalat yaptığımız Şubat ve Mart ayında ise yabancı para kurlarının değerinin 100 kuruş artırılarak devlet bütçesinin zarara uğratıldığını, yabancı kurların dönemlere göre değişmeden sabitlenmesi gerektiğini, ayrıca halkı olumsuz olarak etkileyen vergilerin kaldırılarak ihracatın artırılabilceğini belirtmiştir.¹⁰⁵

2.1.7. Mehmet RüştüEĞEL (Bursa)

2.1.7.1. Hayatı

Mehmet Rüştü Eğel, 1892’de Selanik’te¹⁰⁶ dünyaya gelmiştir.Babası Hacı Ahmet Efendi annesi Ayşe Hanım’dır.İlkokulu Vodina’da orta öğrenimini Selanik ittihat ve Terakki İdadisinde tamamladıktan sonra Yüksek Ziraat Okuluna girmiştir. Selânîk’in Balkan Savaşında Yunan işgaline uğraması üzerine öğrenimini yarıda bırakarak ailesiyle birlikte Bursa’ya göç etmiştir. Savaş sonrası Bursa ve Mudanya’da çeşitli ilkokullarda öğretmenlik ve başöğretmenlik yapmıştır. Öğrenimini Bursa

¹⁰⁴ Çoker, *IV. Dönem, Milletvekillerinin Özgeçmişleri*, 96.

¹⁰⁵ TBMM IV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 3*, 89, 92, 95.

¹⁰⁶ TBMM Albümü, *I. Cilt*, 194.

İpekböcekçiliği Okulunda tamamladıktan sonra kardeşleri ile birlikte kurdukları firma ile Bursa'da İpekböceği tohumu ve koza üretilmesi ticaretine girişmiş, İran ve Rusya'ya tohum ihraç etmişlerdir.¹⁰⁷ 1928'de Fransa ve Almanya'dan makineler getirterek ipekli dokuma fabrikasını faaliyete geçirmişlerdir. Ayrıca Belediye Meclisi üyeliği ve Türk Hava Kurumu Başkanlığı yapmıştır.¹⁰⁸

EĞEL soyadı, kendisine ATATÜRK tarafından verilmiştir.1931'de Bursa'dan bağımsız milletvekili seçilmiş,dönem sonunda siyasetten çekilmiştir.¹⁰⁹ Meclisten ayrıldıktan sonra Bursa'ya dönerek ipekböceği tohumu yetiştirilmesi koza ve ipekli dokuma işleri ticareti ile uğraşısını sürdürmüş, Antalya'da satın aldığı arazisinde çiftçilik yaparak yaşamını tamamlamıştır.1976'da vefat etmiştir.Evli ve 5 çocuk babasıdır.¹¹⁰

2.1.7.2. IV. Dönem Meclis Çalışmaları

TBMM'nin IV. Dönemi için yapılan seçimlerde, Bursa Bağımsız Milletvekili olarak seçilen Mehmet Rüştü Egel, I.Toplantı Yılında CHP Grubuna katılarak Meclisteki çalışmalarını burada sürdürmüştür. I. Toplantı Yılında Sağlık ve Sosyal Yardım Komisyonunda, II. Toplantı Yılında Gümrük-Tekel Komisyonunda,III.ve IV.Toplantı yıllarında ise İktisat Komisyonunda çalışmıştır. Ayrıca III. Toplantı Yılında Muamele Vergisi ve İskân Kanunu tasarılarının incelenmesi için kurulan geçici komisyonda görev almıştır.¹¹¹

Dönem içinde Dilekçe Komisyonunun bir kararının Genel Kurulda görüşülmesine dair,¹¹² aylık bağlanması istenilen şehit çocuklarının babalarının şehit olduğu tarihte Bulgaristan uyruğunda bulunmaları ve sonradan Bursa'ya göç etmiş olmaları itibariyle yabancı uyruklu olanlara aylık bağlanamayacağına dair ve Mübadele ve Tefviz İşlerinin Kesin Tasfiyesi ve Neticelenmesi Hakkında Kanunun 4. ve 1771 Sayılı Kanunun 1. Maddelerinin yorumuna dair 2 önerge vermiştir.¹¹³Ayrıca İpekböceği Tohumu Yetiştirilmesi ve Satılması Hakkındaki Kanunun 14. Maddesinin değiştirilmesine

¹⁰⁷ <http://bgc.org.tr/ansiklopedi/egel-mehmet-rustu.html>, (Erişim Tarihi: 08. 06. 2016).

¹⁰⁸ Çoker, *IV. Dönem, Milletvekillerinin Özgeçmişleri*, 131-132.

¹⁰⁹ <http://bgc.org.tr/ansiklopedi/egel-mehmet-rustu.html>, (Erişim Tarihi: 08. 06. 2016).

¹¹⁰ Çoker, *IV. Dönem, Milletvekillerinin Özgeçmişleri*, 132.

¹¹¹ Çoker, *IV. Dönem, Milletvekillerinin Özgeçmişleri*, 132.

¹¹² TBMM IV. Dönem Meclis Zabıtları, Cilt: 13, 54.

¹¹³ TBMM IV. Dönem Meclis Zabıtları, Cilt: 1, 24.

dair,¹¹⁴ savaşlardan zarar gören aile bireylerine aylık bağlanması hakkında¹¹⁵ ve Muamele Vergisi Kanununun 2. Maddesi fıkrasının değiştirilmesi ¹¹⁶ile ilgili 3 kanun teklifi vermiştir. Üç arkadaşı ile birlikte verdiği ve deniz kıyılarından başlayarak bütün ağaçları kaplayan, dut bahçeleri ve meyve ağaçlarını kurutan haşerenin tahribatına karşı ne gibi önlem alındığına dair sözlü sorusu önergesi vermiştir. Genel Kurulda özellikle dönemin mali konuları, iç ve dış politikaları ile ilgili görüşlerini bildiren 57 konuşma yapmıştır. ¹¹⁷

Rüştü Eğel, “şehit Askerlerin Ana ve Babalarına Maaş Bağlanması Hakkındaki Kanunun Türk yurdunun müdafaası uğrunda şehit olan zabıtların sonradan Türk vatandaşlığına kabul edilen ana ve babalarının bunların şehadetleri tarihinde yürürlükte olan emekli kanunları hükümlerine göre 1 Haziran 1933 tarihinden itibaren maaş tahsis olunur.” şeklindeki 1. Maddesi hakkında söz almış ve şehit ana ve babalarına şahadet tarihinde yürürlükte olan kanunun hükümlerine uygun olarak maaş tahsis edilmesini uygun bulmadığını belirterek 10-15 seneden beri evlâtlarını kaybetmiş olan ana ve babalara eski yasaya göre maaş tahsis edilmesi durumunda mağduriyet yaşanacağını bu nedenle verilecek maaşın bu günkü mevzuata göre verilmesini talep etmiştir. ¹¹⁸

Rüştü Eğel, Maarif Vekaleti’nin bütçe görüşmeleri münasebetiyle yaptığı konuşmasında vilayetlerin eğitime ayırdıkları para miktarı ile devlet bütçesinden okullar için ayrılan para miktarının ne kadar olduğunun bildirilmesini rica etmiş ve bazı köylerde okul olmadığını, olanların da genellikle üç sınıflı olduğunu belirterek okul bulunmayan köylerin çocuklarının yatılı okuması konusunda ve beş sınıflı okulların 6 sınıfa çıkması hakkında Maarif Vekaleti’nin neler düşündüğünü sormuştur. ¹¹⁹

2.1.8. Halil MENTEşE (İzmir)

2.1.8.1. Hayatı

Halil Menteşe, 1874 Muğla doğumludur. Babası Kadızade Salih Efendi’dir. İlk ve orta

¹¹⁴ TBMM IV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 15*, 342.

¹¹⁵ TBMM IV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 13*, 446.

¹¹⁶ TBMM IV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 25*, 28.

¹¹⁷ Çoker, *IV. Dönem, Milletvekillerinin Özeğmişleri*, 132.

¹¹⁸ TBMM IV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 16*, 179, 180.

¹¹⁹ TBMM IV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 15*, 147.

öğrenimini İzmir’de yaparak 1891’de İzmir idadisi’nden mezun olmuştur. Ziraat öğrenimi yapmak üzere İstanbul’a gelip Halkalı Ziraat Yüksekokuluna girmiş ise de sonradan vazgeçerek İzmir’e dönüp Senjozef Fransız Okuluna devam etmiştir. 1892’de tekrar İstanbul’a dönerek Hukuk Fakültesine başlamış, ancak ikinci sınıfta iken özgürlükçü ve liberal düşüncelerinden dolayı Paris’e kaçmış, Jön Türk hareketine katılmıştır. Öğrenimini Paris Hukuk Fakültesinde tamamlamıştır.¹²⁰ 1896’da yılında Bursa eski Milli Eğitim Müdürü Ahmet Rıza Bey’in Pozitivist Meşveret Gazetesinde makaleler yazmıştır. 1898’de yurda dönerek Milâs’taki çiftliğinde tarım ile meşgul olmuştur. Mebusan Meclisi için yapılan seçimlerde, Mentеше Milletvekili seçilerek Meclise katılmıştır. 1908 yılı sonlarında Meclisteki İttihat ve Terakki Fırkasının başkanı seçilmiştir. Hakkı Paşa Kabinesinde İçişleri Bakanlığında Sait Paşa Kabinesinin oluşumunda Danıştay Başkanlığında, Sait Halim Paşa Kabinesinde Dışişleri Bakanlığında, Talat Paşa Kabinesinde de Adalet Bakanlığında görev almıştır.¹²¹

Osmanlı-Bulgar barış görüşmelerinde Talat Bey ve Çürüksulu Mahmut Paşa ile birlikte Türk tarafını temsil etmiş, Bakanlar Kurulu Kararı ile Bulgaristan ve Romanya ile görüşmelerde bulunmak üzere Sofya ve Bükreş’e gidip dönmüştür. Rusya, İngiltere ve Fransa’nın savaş ilânından sonra görüşmelerde bulunmak üzere Almanya’ya gönderilmiş yurda döndükten sonra 3 Temmuz 1915’te Bulgaristan ile yapılacak ittifak anlaşması görüşmelerini yürütmekle görevlendirilmiştir. 1918’de Batum’da toplanan Konferansta 3. Ordu Komutanı Vehip Paşa ile birlikte Türkiye’yi temsil ederek Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan ile ayrı ayrı üç barış antlaşması imzalamıştır.¹²² İstanbul’un işgalinden sonra tutuklanarak Malta’ya sürgüne gönderilmiş Malta’da İngiltere Dışişleri Bakanı Lord Curzon’a gönderdiği mektuplarda, Türkiye’nin savaş politikasını savunmuş Ankara Hükümeti ve Mustafa Kemal Paşa’nın girişimi ve baskıları ile 32 defa sürgün olduktan sonra serbest bırakılmıştır. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının kuruluşundan sonraki ara seçimde bu partinin İzmir milletvekili adayı olmuştur. TBMM’nin IV. Döneminde İzmir’den bağımsız milletvekili seçilmiş, V. VI. ve VII. Dönemlerde de CHP adayı olarak İzmir’den milletvekili seçilmiştir. Siyasal anılarını 1946’da Cumhuriyet Gazetesinde yayımlamıştır. 1948’de vefat etmiştir. Evli ve 1 çocuk babasıdır. Anıları ayrıca oğlu tarafından, “Babam Halil

¹²⁰ Çoker, *IV. Dönem, Milletvekillerinin Özgeçmişleri*, 303.

¹²¹ <http://www.biyografya.com/biyografi/11616>, (Erişim Tarihi: 08.06.2016).

¹²² Çoker, *IV. Dönem, Milletvekillerinin Özgeçmişleri*, 304- 305.

Menteşe'nin Hayatından Kısa Notlar" adı ile 1950'de Milas'ta yayımlanmış anıların tümü Kasım 1986'da Hürriyet Vakfı tarafından eski milletvekili ve bakan İsmail Arar'ın geniş bir giriş yazısıyla "Osmanlı Mebusan Meclisi Reisi Halil Mentese'nin Anıları" adı altında basılmıştır.¹²³

2.1.8.2. IV. Dönem Meclis Çalışmaları

Halil Mentese IV. Dönemde, İzmir Bağımsız Milletvekili olarak Mecliste yer aldığı bu dönemde I. Toplantı Yılında Anayasa Komisyonunda çalışmış, 1932'de Parlamentolar Türk Grubunun kurucu üyeleri arasında da yer almıştır. II. Toplantı Yılında Dışişleri Komisyonuna seçilip bu komisyondaki çalışmaları dönem sonuna kadar sürmüştür. 1933'te İskân Kanunu tasarısını incelemek üzere kurulan özel komisyonda görev almıştır. Gümrük Tarife Kanununda ithalatı kısıtlayıcı değişiklikler yapılması hakkında kanun teklifi vermiştir. Dönem içinde; Genel Kurul'da özellikle anayasal konularda, bütçe kanunları ve iç-dış politikayla ilgili konularda toplam 33 konuşma yapmıştır.¹²⁴

Halil Mentese, Türk Ceza Kanunu'nun 160. Maddesini değiştiren kanun teklifi hakkında söz alarak 160. Maddenin değiştirilmesini icap ettiren sebepler hakkında Adliye Vekilinin açıklama yapmasını istemiştir.¹²⁵

Teşkilâtı Esasiye Kanunu'nun 95. Maddesinin değiştirilmesi hakkındaki kanun teklifi görüşmelerinde Halil Mentese "Bütçe kanunu tasarısı ile buna bağlı bulunan bütçeler ve cetveller mali yılbaşından üç ay evvel Meclise takdim olunur." şeklindeki değişikliğe karşı çıkarak, daha önce dört ay olan bu sürenin daha faydalı olduğunu ve değiştirilmemesi gerektiğini ifade etmiştir.¹²⁶ Türkiye Cumhuriyeti ile Yunanistan Romanya ve Yugoslavya Devletleri Arasında Aktedilen Balkan Anlaşmasının Onayına Dair Kanun görüşmelerinde Atatürk'ün ülkemize yaptığı hizmetleri anlatan uzun bir konuşma yapmıştır.¹²⁷

¹²³ Çoker, *IV. Dönem, Milletvekillerinin Özgeçmişleri*, 305, 306.

¹²⁴ Çoker, *IV. Dönem, Milletvekillerinin Özgeçmişleri*, 306.

¹²⁵ TBMM IV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 3*, 54.

¹²⁶ TBMM IV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 4*, 32, 33.

¹²⁷ TBMM IV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 20*, 16.

2.1.9. Hasan Hüsnü KİTAPÇI (İzmir)

2.1.9.1. Hayatı

1886 Selanik doğumlu olan Hasan Hüsnü Kitapçı'nın babası Ali Ragıp Bey'dir.¹²⁸ İlk ve orta öğrenimini İzmir'de tamamladıktan sonra İstanbul Hukuk Mektebine girerek 1909'da diploma almış, Adalet Bakanlığında Selanik Bidayet Mahkemesi 1. Ceza Dairesi Üyeliğine atanmıştır. 1910'da Kosova İstinaf Mahkemesi üyesi olmuştur. 1916'dan 1919'a kadar İzmir'de hâkimlik yapmıştır. 1919-1931 arası ticaretle meşgul olmuş IV. Dönemde İzmir Bağımsız Milletvekili seçilmiş V.VI. ve VII. dönemlerde de CHP adayı olarak Parlamentoda 1946 yılına kadar görev yapmış 1947'de vefat etmiştir. Evli olup, çocuğu yoktur.¹²⁹

2.1.9.2.IV. Dönem Meclis Çalışmaları

Hasan Hüsnü Kitapçı, TBMM'nin IV. Dönemi için yapılan seçimlerde İzmir Bağımsız Milletvekili seçilmiştir. Bu dönemde, Meclis'te Sayıştay Komisyonunda çalışmıştır.¹³⁰ Genel olarak aktif bir yasama dönemi geçirmiş, Genel Kurulda gerek mali konularda gerekse o dönemde çıkarılan kanunlarla ilgili söz almış ve toplam 85 konuşma yapmıştır.

Hüsnü Kitapçı Ankara'da Yapılacak Polis Mektebi Hakkındaki Kanun görüşmelerinde söz alarak kanunda yer alan İstanbul'da mevcut olan polis okulu binasının ahşap olması nedeniyle Ankara'ya getirilerek yeni bir bina yapılması teklifine itiraz etmiş ve İstanbul'da boş olan kışlalar olduğunu dolayısıyla okulu bu binalarda tesis ederek bu ihtiyacın giderilebileceği şeklinde öneride bulunmuştur.¹³¹

Hüsnü Kitapçı Belediyelerce Yapılacak İstimlâk Kanunu hakkında, yaptığı konuşmasında Kanun'un 6. Maddesinde yer alan istimlâk olunacak gayrimenkul sahiplerinin yapacakları itirazları değerlendirmek üzerine maliye ve tapudan alınacak birer zatla oluşturulacak komisyona karşı çıkmış ve yapılacak itirazların malın daha çok kıymeti ile ilgili olacağını ve bu komisyonun kıymet hususunda ne takdire ne de

¹²⁸ TBMM Albümü, I. Cilt, 205.

¹²⁹ Çoker, IV. Dönem, Milletvekillerinin Özgeçmişleri, 307.

¹³⁰ Çoker, IV. Dönem, Milletvekillerinin Özgeçmişleri, 307.

¹³¹ TBMM IV. Dönem Meclis Zabıtları, Cilt: 15, 60, 62.

tahmine yetkisi olmadığından komisyonun bu konuda bir faydası olmayacağını belirtmiştir.¹³²

2.1.10. Ahmet Kemalettin TURAN (Isparta)

2.1.10.1. Hayatı

Ahmet Kemalettin Turan, 1896'da Isparta'da doğmuştur. Babası Mehmet Nuri Efendi annesi Azize Hanım'dır¹³³ İlk ve orta öğrenimini Isparta'da, liseyi Konya Sultanisinde 1915'te tamamlamış Darülfünundan fen diploması almıştır. 1915'te Akşehir İdadisi Güzel Yazı Öğretmeni iken askere alınmıştır. 1916'da Subay adayı olarak Suriye Cephesinde I.Dünya Savaşına katılmış 1917'de Asteğmenliğe yükselmiştir. 1919'da terhis edilmesiyle Isparta İdadisi Tabiiye Öğretmenliğine atanmıştır. İstiklâl Savaşında yeniden hizmete alınarak Dinar 6. Fırka Karargâhında görevlendirilmiştir. Terhis edildikten sonra tekrar Millî Eğitim hizmetine girerek Isparta İdadisi ve Öğretmen Okulunda Fransızca ve Beden Eğitimi Öğretmenlikleri yapmıştır.IV. Dönemde Isparta'dan bağımsız milletvekili olarak Meclise girmiş V,VI. VII. ve VIII. Dönemlerde de Isparta'dan milletvekili seçilerek TBMM'deki yasama görevini 1950'ye kadar devam etmiştir.1950'de Ankara Barosuna kaydını yaptırarak Avukatlık yapmaya başlamış ancak 1951'de isteği ile Baro levhasından kaydı silinmiştir.1960'ta vefat etmiştir.Evli ve 2 çocuk babasıdır. ¹³⁴

2.1.10.2. IV. Dönem Meclis Çalışmaları

IV. Dönemde Isparta Bağımsız Milletvekilli seçilen Kemalettin Turan dönem boyunca Maliye Komisyonunda çalışmış, II. Toplantı Yılı sonuna kadar komisyonun kâtipliğini, III. ve IV. yıllarda ise sözcülüğünü yapmıştır. Ayrıca Muamele Vergisi Kanunu Tasarısını incelemek üzere III.Toplantı Yılında kurulan geçici komisyonda görev almış, I.Toplantı Yılından itibaren CHP Grubunda yer almıştır.¹³⁵ Türkiye Afyon Yetiştiriciler Satış Birliği Hakkında Kanunun Geçici 1. Maddesinin 3. Fıkrasının

¹³² TBMM IV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 22, 192-193.

¹³³ TBMM Albümü, *I. Cilt*, 203

¹³⁴ Çoker, *IV. Dönem, Milletvekillerinin Özgeçmişleri*, 259- 260

¹³⁵ Çoker, *IV. Dönem, Milletvekillerinin Özgeçmişleri*, 260

değiştirilmesi için¹³⁶ ve Askeri ve Mülki Emeklilik Kanununun 55. Maddesine Bazı Fıkralar Eklenmesine Dair 2 kanun önergesi vermiştir.¹³⁷ Dönem içinde çeşitli konularda 19 konuşması vardır.

Kemalettin Turan Hayvanlar Kanunu görüşmelerinde tiftik fiyatının piyasada 35 kuruş olduğu iddiasına karşı çıkmış ve tiftiğin İstanbul'da 95 kuruştan satıldığı şeklinde konuyla ilgili açıklama yapmıştır.¹³⁸

Takas Komisyonu Oluşturulması Hakkındaki Kanun görüşmelerinde de Takas yönteminin mevcut ihracata yeni bir şey ilave etmeyeceğini hatta satın almayı biraz daha pahalılaştıracağını iddia ederek konu hakkında görüşlerini bildirmiştir.¹³⁹ Türkiye Sanayi Kredi Bankasının Oluşturulması Hakkındaki Kanun görüşmelerinde sanayi erbabının fikirlerinden yeteri kadar istifade edildiği takdirde sanayi bankasının oluşumunda ve yürütülmesinde çok faydalı olacağını ifade etmiş ayrıca yalnız İstanbul'un sanayi bölgesi olmadığını, İzmir'in de sanayisinin geliştiğini İstanbul'dan sonra ikinci sanayi merkezinin İzmir olduğunu konuşmasında belirtmiştir.¹⁴⁰

2.1.11. Suat SOYER (Kastamonu)

2.1.11.1. Hayatı

Suat Soyer, 1879 İzmir doğumludur. Babası Ahmet Haki Efendi'dir. İzmir İptidai Mektebi ve İzmir İdadisi sonrası Tıbbiye Mektebine girdi. 1902'de Keskin İlçesi Belediye Tabipliğine, 1904'te Ürgüp Hastanesi Tabipliğine atanmıştır. 1905-1910 yılları arasında Safranbolu, Niğde ve Konya Belediye Tabipliklerinde görevlendirilmiş, 1910'da Üsküdar ve Yöresi Sıhhiye Müfettişliği yapmıştır. Akdeniz Adaları İli Sıhhiye Müfettişliği görevinde iken adalara işgali gerçekleştiren İtalyanlar tarafından tutuklanmış, barışın sağlanması ile serbest kalmıştır.¹⁴¹ Barış imzalandıktan sonra yurda dönüşünde 13 Eylül 1913'te Kastamonu ve Bolu Hastaneleri ve Gezici

¹³⁶ TBMM IV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 13*, 48, 52, 55, 66, 67.

¹³⁷ TBMM IV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 15*, 70, 212.

¹³⁸ TBMM IV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 2*, 201.

¹³⁹ TBMM IV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 8*, 176, 177.

¹⁴⁰ TBMM IV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 9*, 515.

¹⁴¹ Melih Tinal, "Türkiye Büyük Millet Meclisi Birinci Döneminde Doktor Milletvekilleri", *Atatürk Dönemi Sağlık Kongresi, (1920-1938)*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay. Sosyal Araştırmalar Dergisi, İzmir 2009, 624- 625.

Sağlık Kurulları Genel Müfettişi olmuştur. Bu görevi sırasında frengi mücadelesinde başarılı görülmüş ve 8 Ocak 1918 tarihinde Frengi Teşkilatı hakkında araştırma ve incelemelerde bulunmak üzere Almanya'ya gönderilmiştir. 17 Ekim 1918 tarihinde vekil olarak atandığı Kastamonu Sağlık Müdürlüğü görevinde iken siyasetle meşgul olduğu gerekçesiyle, 1919'da Damat Ferit Hükümeti tarafından açığa alınmıştır. Osmanlı Mebusan Meclisi'nin son dönemi yapılan seçimlerde Kastamonu'dan milletvekili seçilmiş, Meclisin dağılmasından sonra Ankara'ya gelerek Kastamonu Milletvekili olarak Meclise katılmıştır. II. ve III. Dönemlerde Mecliste yer almamış IV. Dönemde Kastamonu'dan bağımsız milletvekili seçilmiştir. 1935'te siyasi yaşamdan çekilmiş İzmir'deki hekimlik ve ticaret işini sürdürmüştür.¹⁴² 1942'de vefat etmiştir. İzmir Veremle Mücadele Cemiyeti'nin kurucularından ve Türkiye'de yerli malları davasını ilk ele alanlardan birisidir.¹⁴³ Evli ve 2 çocuk babasıdır.¹⁴⁴

2.1.11.2. IV.Dönem Meclis Çalışmaları

IV. Dönem için 1931'de yapılan seçimlerde Kastamonu Bağımsız Milletvekili seçilmiş olan Suat Soyer dönem boyunca Sağlık ve Sosyal Yardım Komisyonunda çalışmıştır.¹⁴⁵

Dönem içinde; Belediye bütçelerindeki maaş ve ücretlerle yetim maaşları toplamı¹⁴⁶ emekli, dul ve yetimlere emlak ve arazi verilmesi,¹⁴⁷ Karahisar maden suyu şişelerinden bazı ücret ve resimlerin alınmaması¹⁴⁸ Soyadı Kanununa bazı maddeler eklenmesine dair¹⁴⁹ ve memlekette var olan geçim zorluğu karşısında ortak bir mesai sistemi yapılması¹⁵⁰ konularında, 5 kanun teklifi vermiş, bu kanun tekliflerinden memlekette varolan geçim zorluğu karşısında ortak bir mesai sistemi yapılması¹⁵¹ ile emekli, dul ve yetimlere emlak ve arazi verilmesi hakkında kanun teklifinin geri

¹⁴² Hasan Kaş, *TBMM'de Kastamonu Milletvekilleri ve Çalışmaları, (1923 -1946)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi) İstanbul Üniversitesi , Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul 2011, 487-488, ulusaltezmerkezi.com/t-b-m-m-de-kastamonu-milletvekilleri-ve-calismalari-1923-1946), (Erişim Tarihi: 02.07.2016).

¹⁴³ Melih Tınal, 625.

¹⁴⁴ Çoker, I. Dönem, 626.

¹⁴⁵ Çoker, *IV. Dönem, Milletvekillerinin Özgeçmişleri*, 338.

¹⁴⁶ TBMM IV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 6*, 16.

¹⁴⁷ TBMM IV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 2*, 21, 44, 20.

¹⁴⁸ TBMM IV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 10*, 176, 186.

¹⁴⁹ TBMM IV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 25*, 206.

¹⁵⁰ TBMM IV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 4*, 9, 14, 370.

¹⁵¹ TBMM IV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 9*, 370.

verilmesi¹⁵² üzerine iki de önerge vermiştir. Genel Kurulda çeşitli konularda 8 adet konuşma yapmıştır.

Suat Soyer, Milli Eğitim Bakanlığı Tarafından İdare Edilecek Okul Pansiyonları Hakkındaki Kanun ile ilgili yapılan görüşmelerde yaptığı konuşmasında okul pansiyonlarının senelik ücretlerinin belli bir miktarı geçmemesi durumunda pansiyonda kalacak öğrenci sayısının artacağını, bu durumda memleket için faydalı olacağını belirtmiştir.¹⁵³

2.1.12. Ahmet Tevfik ŞATIR (Kayseri)

2.1.12.1. Hayatı

Ahmet Tevfik Şatır, 1891 Kayseri doğumludur.¹⁵⁴ Babası Mehmet Abdullah Bey'dir. İlk ve orta öğrenimini memleketinde tamamladıktan sonra İstanbul Vefa İdadisine girerek 1908'de mezun oldu. 1911-1912 ders yılında Darülfünun Hukuk Mektebinden diploma almıştır. 1913'te Adliye Nezareti Özel Kalemine atanmış daha sonra Keskin İlçesi Bidayet Mahkemesi Savcılığına getirilmiştir. I. Dünya Savaşı seferberliğinde silâh altına alınarak 24. Fırka Adli Müşavirliğine atanmıştır. Mondros Mütarekesi'nden sonra terhis edilmiş, 1919'da Keskin Bidayet Mahkemesi Başkanlığına atanmıştır. İstiklâl Savaşında askere alınmış ise de terhis edilerek Kayseri İstinaf Mahkemesi üyesi olarak görevlendirilmiştir. 1924'te Kırşehir Ağır Ceza Savcılığına getirildiyse de sağlık durumundan dolayı bu görevden çekilerek tekrar Kayseri'de avukatlık yapmaya başlamıştır. IV. Dönemde Kayseri'den bağımsız milletvekili seçilmiş, Meclisten ayrıldıktan sonra yeniden hizmet isteğinde bulunması üzerine 1935'te Adana Savcılığına atanmıştır. 1947'de Sivas Ağır Ceza Mahkemesi Başkanlığına, 1949'da Yozgat Ağır Ceza Mahkemesi Başkanlığına getirildi. 1952'de vefat etmiştir. Evli ve 3 çocuk babasıdır.¹⁵⁵

¹⁵² TBMM IV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 21, 20.

¹⁵³ TBMM IV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 23, 264.

¹⁵⁴ TBMM Albümü, I. *Cilt*, 209.

¹⁵⁵ Çoker, *IV. Dönem, Milletvekillerinin Özgeçmişleri*, 344-345.

2.1.12.2. IV. Dönem Meclis Çalışmaları

Ahmet Tevfik Şatır, TBMM'nin IV.Dönem için yapılan seçimde Kayseri Bağımsız Milletvekilli seçilmiş, daha sonra CHP'ye geçmiş, I. ve III. Toplantı Yıllarında Dilekçe Komisyon'da, IV. Toplantı Yılında ise Adalet Komisyonunda çalışmıştır. Dönem içinde Genel Kurul'da 2 adet konuşması bulunmaktadır.¹⁵⁶

Ahmet Tevfik Şatır, İcra ve İflas Kanunu'nun Değiştirilmesi Kanunu görüşmelerinde İcra ve İflas Dairelerinin muamelelerine karşı yapılan şikâyetlerle itirazların inceleme mercii müstakil icra hâkimleri ile muavinleri veya kanun mucibince görevlendirilen hâkimler olmalıdır" şeklinde 4. Maddenin 1.Fıkrasının değiştirilmesini teklif etmiştir.¹⁵⁷

Ahmet Tevfik Şatır'ın söz aldığı bir diğer konu Adliye Harç Tarifesi Kanunu'dur. Konuşmasında Peşin alınan harcın ilam harcına sayılacağını ve peşin alınan harcın ilam harcından fazla olması durumunda geri verileceği" şeklindeki 10. Maddeye itiraz ederek peşin olarak alınan harcın fazla gelmesi halinde paranın kim tarafından ödeneceği sorusunu sorarak maddeye itiraz etmiştir.¹⁵⁸

2.1.13. Osman COŞKUN (Kayseri)

2.1.13.1. Hayatı

Osman Coşkun, 1892 Kayseri doğumludur. Babası Ali SabriEfendi'dir.İlk ve orta öğrenimini Develi ve Erzincan'da tamamladıktan sonra 1911'de İstanbul Vefa İdadisinden mezun olmuştur.¹⁵⁹ Mülkiye Mektebi son sınıf öğrencisi iken I. Dünya Savaşı seferberliğinde silâh altına alınmış Doğu ve Güney cephesindeki savaflara katılmıştır. Mütarekeden sonra Kilikya Kuva-yı Milliye'de Kuzey Cephesi Komutanı olarak görev yapmış özellikle Saimbeyli'nin düşmandan kurtarılmasında etkili olmuştur. Hizmetlerinden dolayı İstiklâl Madalyası ile ödüllendirilmiştir.1924'te Develi Belediye Başkanı olmuş, iki yıl bu görevde kaldıktan sonra istifa ederek ticaret ile meşgul olmaya başlamıştır. IV. Dönemde Kayseri Bağımsız Milletvekili olarak

¹⁵⁶ Çoker, *IV. Dönem, Milletvekillerinin Özgeçmişleri*, 345.

¹⁵⁷ TBMM IV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 8*, 9, 429, 5, 55, 71.

¹⁵⁸ TBMM IV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 23*, 91.

¹⁵⁹ TBMM Albümü *I. Cilt*, 209.

Mecliste yer almıştır. Meclisten ayrıldıktan sonra İzmir İncir Üzüm Tarım Satış Kooperatifleri Birliği ve Mersin İthalât ve İhracatçı Birliklerinde bir süre görev yapmıştır. 1958’de vefat etmiştir. Evli ve 3 çocuk babasıdır.¹⁶⁰

2.1.13.2. IV. Dönem Meclis Çalışmaları

Osman Coşkun, IV. Dönemde Kayseri Bağımsız Milletvekili olarak seçilmiştir. Ancak bağımsız olarak devam etmeyip bir süre sonra CHP’ye katılmış, II. Toplantı Yılından itibaren Sayıştay Komisyonunda çalışmıştır.¹⁶¹

2.1.14. Ali DİKMEN (Kocaeli)

2.1.14.1. Hayatı

Ali Dikmen, 1875’de Batum’da dünyaya gelmiştir. Babası Hüseyin Bey annesi Sultan Hanım’dır. 1896’da İstanbul Lisesinden mezun olmuştur. 1896’da Gümrük Emanetinde kâtip olarak devlet hizmetine girmiş ancak 1905’te istifa ederek Adapazarı Azınlık Okulları öğretmenliğine atanmıştır. 1913’te Vakıf İlim Kurulları Müdürlüğü Mümeyyizliğine 1914’te Evkaf Nezareti İlim Kurumları Müdür Muavinliğine getirilmiştir. Bu görevde iken İstanbul Mebusan Meclisi’nin IV. Dönemi seçimlerinde İzmit Milletvekili seçilmiştir.¹⁶² 1920’de Meclisin kapatılması ile iki dönem İstanbul Genel Meclisi Üyeliğinde bulunmuştur. Daha sonra TBMM’nin IV. Döneminde Kocaeli Bağımsız Milletvekili olarak Mecliste yer almış, V. VI. VII. ve VIII. dönemlerde de yine Kocaeli’den milletvekili seçilmiştir. Meclisten ayrıldıktan sonra tarım ile uğraşmış, çiftliğinin 24 hektar 9 936 m²’lik bölümünü “Meyve Fidanlığı ve Üretim Çiftliği” adı ile bir müessese kurmak kaydı ile Kocaeli Özel İdaresine bağışlamıştır. 1959’da vefat etmiş evlenmemiştir.¹⁶³

2.1.14.2. IV. Dönem Meclis Çalışmaları

Ali Dikmen, IV. Dönemin için yapılan seçimlerde Kocaeli Bağımsız Milletvekili

¹⁶⁰ Çoker, *IV. Dönem, Milletvekillerinin Özgeçmişleri*, 347-348.

¹⁶¹ Çoker, *IV. Dönem, Milletvekillerinin Özgeçmişleri*, 348.

¹⁶² Selda Kaya Kılıç, “1908 Osmanlı Mebusan Meclisinde İzmit Mebusları ve Faaliyetleri”, Uluslararası Karamürsel Alp ve Kocaeli Sempozyumu Bildirileri, Kocaeli, 2015, 950.

¹⁶³ Çoker, *IV. Dönem, Milletvekillerinin Özgeçmişleri*, 366.

seçilerek Mecliste yer almıştır. I. Toplantı Yılında Maliye Komisyonunda, II. Toplantı Yılında Gümrük ve Tekel Komisyonunda, III. Toplantı Yılında ise Tarım Komisyonunda ve IV. Toplantı Yılında ise Tarım ve Gümrük - Tekel Komisyonunda çalışmıştır.¹⁶⁴

2.1.15. Hüseyin Sırrı BELLİOĞLU (Kocaeli)

2.1.15.1. Hayatı

Hüseyin Sırrı Bellioğlu, 1876 Kıbrıs doğumludur . Babası Mehmet Nuri Bey'dir. İlk ve orta öğrenimini Kıbrıs'ta tamamladıktan sonra¹⁶⁵ İstanbul'a gelerek Mülkiyeye girmiştir. 1897'de Padişah aleyhtarı olduğu gerekçesiyle 11 ay tutuklu kalmıştır. Kastamonu Sandık Eminliği ve Belediye Başkâtipliği yapmıştır. II. Meşrutiyetin ilanından sonra Zonguldak Kaymakamlığına tayin edilmiştir. 1908-1911 tarihleri arasında Mudurnu, Düzce ve Adapazarı kaymakamlıklarında bulunmuştur. IV. Dönem Meclisi Mebusan Kocaeli Milletvekili olmuştur. Meclisin işgal edilmesiyle Ankara'ya gelerek TBMM I. Dönem açılışına katılmış ve Kocaeli Milletvekili olarak Mecliste yer almıştır. 1931 Seçimlerinde tekrar Kocaeli Bağımsız Milletvekili olarak seçilmiştir.¹⁶⁶

1940'ta bazı makam sahiplerine gönderdiği mektuplar hükümet aleyhine tahrik ve Hükümetin manevî kişiliğine hakaret olarak görülüp tutuklanmış 9 yıl 4 ay hapis cezasına almıştır. 1949'da cezasını tamamlayarak serbest kalmıştır. 1958'de vefat etmiştir. Evli ve 2 çocuk babasıdır.¹⁶⁷

2.1.15.2. IV. Dönem Meclis Çalışmaları

Hüseyin Sırrı Bellioğlu, IV. Dönem için yapılan seçimlerde Kocaeli Bağımsız Milletvekili seçilmiş dönem boyunca Sayıştay Komisyonunda çalışmıştır. Genel Kurulda özellikle bütçeler, dış ilişkiler, malî ve ekonomik konular hakkında söz almış ve görüşlerini bildiren toplam 83 konuşma yapmıştır.¹⁶⁸

¹⁶⁴ Çoker, *IV. Dönem, Milletvekillerinin Özgeçmişleri*, 366.

¹⁶⁵ Çoker, *I. Dönem*, 539.

¹⁶⁶ Kılıç, 952.

¹⁶⁷ Çoker, *I. Dönem*, 540.

¹⁶⁸ Çoker, *IV. Dönem, Milletvekillerinin Özgeçmişleri*, 367.

Hüseyin Sırrı Bellioğlu Türkiye Cumhuriyeti ile Fransa Hükümeti arasında Türkiye - Suriye hududu üzerindeki demiryolların işletilmesi tarzına dair akdedilen mukavelenin tasdiki hakkında yaptığı konuşmasında eskiden beri İran'ın ticaret yapmak amacıyla Trabzon Limanına giden ticaret yolunu kullandığını bu transit yolun bozulması sebebiyle İranlı tüccarların Kafkasya yolunu tercih ettiğini bu sebeple Mardin Tren Yolu Hattının İran sınırına kadar yapılmasını ve bu şekilde Mersin Limanının da öneminin artacağını belirtmesine rağmen Bayındırlık Bakanı Hilmi Bey'in bunu hayal olarak gördüğünü ancak gelişmeler sonrası bu düşüncesinin Meclis tarafından da paylaşılacağını ileri sürmüştür.¹⁶⁹

Hüseyin Sırrı Bellioğlu vergi matrahları ile ilgili olarak “72 kilo gayrisafi sıklette her çuval birinci nevi ekmek unu için 150 bu neviden sonra gelen unlar için 100 kuruştur” şeklinde getirilen teklif üzerine söz alarak ekmekten vergi alma konulu daha öncede kanun tekliflerinin olduğunu, bu sebeple kendisinin çeşitli araştırmalar yaptığını özellikle benzer vergilerin ilk olarak Bulgaristan'da çıkarıldığını bu verginin benzer şekilde çuval üzerinden vergilendirmeye dayandığını ikinci örneğin ise Almanya'da uygulandığı orada uygulanan kanunda ise ekmek üzerinden vergilendirme yapıldığı bu iki uygulama arasında köylüyü ve üreticiyi koruyacak olan ekmek üzerinden vergi alma usulünün daha adil olduğunu belirten önemli bir konuşma yapmıştır.¹⁷⁰

2.1.16. Ali Haydar AKSOY (Konya)

2.1.16.1. Hayatı

Ali Haydar Aksoy, 1876'da Konya'da dünyaya gelmiştir. Babası Hasip Efendi'dir.¹⁷¹ İlk ve orta öğrenimini Konya'da tamamladıktan sonra 1898'de İstanbul Halkalı Ziraat Yüksek Okulundan mezun olmuştur. 1899'da devlet hizmetine girerek Beyrut Orman İdaresine atanmıştır. 1909'da Bursa İl Ziraat Müdürlüğüne getirilmiş ek görev olarak Bursa Ziraat Ameliyat Mektebinde öğretmenlik yapmıştır. Bu görevde iken Osmanlı Mebusan Meclisi'nin III. Dönemi için 4 Mart 1914'te yapılan seçimlerde Konya'dan milletvekili seçilmiş Meclisin kapatılması üzerine yasama görevinden

¹⁶⁹ TBMM IV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 21*, 04, 06.

¹⁷⁰ TBMM IV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 22*, 360, 361.

¹⁷¹ TBMM Albümü I. *Cilt*, 211.

ayrılmıştır. 1920- 1923 arası Konya İl Genel Meclisi Üyeliğinde ve İstiklâl Savaşı sırasında Tekâlifî Milliye Komisyonu Başkanvekilliğinde bulunmuştur. 1924'te Konya Ziraat Müdürlüğü 1928-1930 arası Ankara Şehremaneti Bahçeler Müdürlüğü daha sonra da Konya Numune Çiftliği ve Hayvan Islahat ve Teksiri Müessesesi Müdürlüğü yapmıştır. 1931'de Konya'dan bağımsız milletvekili seçilmiş dönem içinde 1933'te vefat etmiştir. Evli ve 1 çocuk babasıdır.¹⁷²

2.1.16.2. IV. Dönem Meclis Çalışmaları

Ali Haydar Aksoy, IV. Dönemi için yapılan seçimlerde Konya Bağımsız Milletvekili seçilerek 1931'de Meclise katılmış, I. Toplantı Yılında Meclis Hesaplarını İnceleme Komisyonunda çalışmıştır.¹⁷³

2.1.17. Mustafa BEY (BACAK)(Kütahya)

2.1.17.1. Hayatı

Mustafa Bacak, 1876 Uşak doğumludur. Babası Hasan Bey'dir.¹⁷⁴ IV. Dönem Kütahya Milletvekilliğine seçilmiş olan Uşak Belediye Reisi Alaattin Tiritöğlu'nun seçimlerden önce belediyedeki görevinden istifa etmemiş olduğunun anlaşılması üzerine Seçim Teftiş Kurulunca seçim geçersiz sayılmıştır. Yerine kendisinden sonra gelen Mustafa Bacak için tutanak düzenlenmiştir. Ancak bir kişinin milletvekilliğinin kabulü ve reddi kararı TBMM'ye ait olması itibarıyla tutanağı onanmamakla birlikte¹⁷⁵ Mustafa Bey'in mazbatasını Mazbataların Tetkiki Encümeninin 25 Mayıs 1931 tarihli 3/8 Esas 3 Numaralı kararı ile reddedilmiş ve Genel Kurulun 28 Mayıs 1931 tarihli 6.Birleşiminde bu karar onanmıştır.¹⁷⁶

¹⁷² Çoker, *IV. Dönem, Milletvekillerinin Özgeçmişleri*, 378-379.

¹⁷³ Çoker, *IV. Dönem, Milletvekillerinin Özgeçmişleri*, 379.

¹⁷⁴ Çoker, *IV. Dönem, Milletvekillerinin Özgeçmişleri*, 404.

¹⁷⁵ Serdar Sarısır, "Millî Mücadeleden Türk Siyasi Hayatına; Alaattin Tiritöğlu (1903-1969)", *Ankara Üniversitesi, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S. 44, Güz 2009, 665, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/45/1561/16957.pdf>.

¹⁷⁶ TBMM Albümü, *I. Cilt*, 213-231.

2.1.18. Tefvik BEY (Kütahya)

2.1.8.1. Hayatı

Tevfik Bey, 1893 yılında Simav’da doğmuştur. Babası Ahmet Esat Bey, annesi Nazife Hanım’dır. Halkalı Yüksek Ziraat Okulundan mezun olmuştur. Urfa’da Ortaokul öğretmenliği, Urfa Mıntıkası Mücadele Müdürlüğü, Ziraat Memurluğu, Malatya Ziraat Müdürlüğü, Kars Milli Eğitim Müdürlüğü, Erzurum Erkek Öğretmen Okulu Müdürlüğü, Erzurum Kız Ortaokul Müdürlüğü, Erzurum Rasathane Müdürlüğü ve Bursa Kız Enstitüsü Kuruculuğu ve Müdürlüğü görevlerinde bulunmuştur. IV. Dönemde Kütahya’dan bağımsız milletvekili seçilmiştir. İstiklal madalyası sahibidir. Evli ve 2 çocuk babasıdır.¹⁷⁷

Tevfik Bey milletvekilliğine getirilmişlerse de görevinden zamanında istifa etmediği gerekçesiyle milletvekilliğinin kabul ve reddi Meclise ait bir hak olduğundan 31 Mayıs 1931 tarih ve 633 Sayılı Kararla milletvekilliği reddedilmiştir.¹⁷⁸

2.1.19. Ali Galip YENEN(Niğde)

2.1.19.1. Hayatı

Ali Galip Yenen, 1877’de Bursa’da dünyaya gelmiştir. Babası Mustafa Efendi, annesi İffet Zehra Hanım’dır. 1896’da Mekteb-i Harbiyeden mezun olmuş, ilk görev yeri olarak 3. Ordu Nizamiye Alayı, 17. Tabur 3. Bölüğe tayin edilmiştir. Jandarma Teşkilatında değişik görevlerde bulunduktan sonra 1919’da Umum Jandarma Komutanlığı Muavinliğine tayin edilmiştir. 1920’de Eskişehir Mutasarrıflığı Vekâleti görevinde bulunmuştur.¹⁷⁹ 1921’de Jandarma Genel Komutanı iken TBMM’nin II. Dönem seçimlerine katılmış ve Niğde Milletvekili seçilmiştir. Niğde’den III. Dönemde de milletvekili seçilmiş IV. Dönemde ise bağımsız milletvekili olarak Mecliste yer

¹⁷⁷ Çoker, *IV. Dönem, Milletvekillerinin Özgeçmişleri*, 214.

¹⁷⁸ TBMM Albümü, *I. Cilt*, 214, 231.

¹⁷⁹ Mücahit Özçelik, “ I. ve II. Dönem Niğde Milletvekilleri ve Faaliyetleri”, 3-5 Mayıs 2012, Ankara 16, <http://www.turkishstudies.net/Makaleler/490931072Özçelik Mücahit S-2485-2500. pdf>, Erişim Tarihi: 14. 07. 2016.

almıştır.¹⁸⁰ Evli ve 4 çocuk babasıdır.1948’de vefat etmiştir.¹⁸¹

2.1.19.2. IV. Dönem Meclis Çalışmaları

Ali Galip Yenen, IV. Dönemde Niğde Bağımsız Milletvekili olarak Meclise katılmış, I. Toplantı Yılında Millî Savunma Komisyonunda II. ve IV.Toplantı Yıllarında ise İçişleri Komisyonunda çalışmıştır. Dönem içinde Genel Kurulda 2 adet konuşma yapmıştır.¹⁸²

Ali Galip Yenen bazı gazetelerin takip ettikleri yayın tarzı hakkında hükümetçe ne tedbir alınacağına dair yapılan görüşmelerde söz alarak “Basın hürriyeti vardır diye yapılan ve adına tenkit denen şeyi alabildiğine hadsiz hudutsuz bir surette esassız şeyler ile halkın düşüncelerini sürekli bulandırmak mıdır? şeklinde bazı basın yayın kuruluşlarının yayın tarzını eleştirmiş ve hükümetin bu bapta gerekli tedbirleri alması gerektiğini belirtmiştir.¹⁸³ Ayrıca Dışişleri Bakanlığı 1931 yılı bütçesi görüşmelerinde Suriye’de malları bulunan Türklerin senelerden beri bu mallardan istifade edemediklerini ve Fransızlarla yapılacak bir anlaşma ile bu meselenin nasıl sonuçlanacağı hakkında ne düşünüldüğü sorusu ile konuya dikkat çekmiştir.¹⁸⁴

2.1.20. Ömer Hulusi ORUÇOĞLU (Sinop)

2.1.20.1. Hayatı

Ömer Hulusi Oruçoğlu, 1894 Sinop doğumludur.¹⁸⁵ Babası Osman Nuri Efendi annesi Sıdika Hanım’dır. İlk ve orta öğrenimini tamamladıktan sonra İstanbul Üniversitesinin, İlahiyat Şubesine girmiştir. Son sınıf öğrencisi iken I. Dünya Savaşı seferberliğinde silâh altına alınarak çeşitli cephelerde savaşa katılmıştır.İstiklâl Savaşında sağlık durumunun elverişsizliği dolayısıyla sabit hizmetlerde görevlendirilmiş, savaşın zaferle sona ermesinden sonra memleketine dönerek tarım ve

¹⁸⁰TC Niğde Valiliği, *Millî Mücadele’de Niğde*, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 68, (Erişim Tarihi: 14.07.2016.

¹⁸¹ Kazım Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi*, TBMM-II. Dönem(1923-1927) , *III. Cilt*, TBMM Vakfı Yayınları, No:3 s. 639.

¹⁸² Çoker, *IV. Dönem, Milletvekillerinin Özgeçmişleri*, s. 477.

¹⁸³ TBMM IV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 3*, 33-34.

¹⁸⁴ TBMM IV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 28*, 133.

¹⁸⁵ TBMM Albümü, *I. Cilt*, 221.

ticaretle meşgul olmuştur. IV. Dönemde Sinop Bağımsız Milletvekili olarak Meclise girmiş, V. V. ve VII. Dönemlerde de Sinop'tan milletvekili seçilerek yasama görevini 1946'ya kadar sürdürmüştür. Meclisten ayrıldıktan sonra tarımla meşgul olmuştur. 1955'te vefat etmiştir. Evli ve 4 çocuk babasıdır.¹⁸⁶

2.1.20.2. IV. Dönem Meclis Çalışmaları

IV. Dönem için yapılan seçimlerde Sinop Bağımsız Milletvekilliğine seçilen Ömer Hulusi Oruçoğlu, bu dönemde I. Toplantı Yılı sonuna kadar Sayıştay Komisyonunda, II. ve III. Yıllarda Tarım Komisyonunda ve IV. Toplantı Yılında Gümrük Tekel Komisyonunda çalışmıştır.¹⁸⁷ Sinop İline Dışarıdan Getirtilecek Elektrik Tesisatının Gümrük Vergisinden Muafiyetine dair¹⁸⁸ kanun teklifi vermiş bu kanun teklifinin geri verilmesi nedeniyle de bir önerge vermiştir.¹⁸⁹ Dönem içinde Genel Kurulda 4 adet konuşma yapmıştır.

Hulusi Oruçoğlu, Şose ve Köprüler Kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesi hakkındaki kanun ile ilgili yapılan görüşmelerde, söz alarak yol ve köprülerin yapımı ile ilgili getirilen kanun sonrası, artık hiç yol yapılamayacağını çünkü vergi mükellefi olan vatandaşların, vergilerinin bir kısmını bedenen çalışarak ödenmesinin, belki vergileri düşüreceğini ancak, yapılan yolların uzman olmayan kişilerce yapıldığından bozuk olacağını ve her sene tekrar yapılması gerekeceğini, bu sebeple yol yapımlarının parçalara ayrılarak müteahhitlere verilmesini, sonrasında ise müteahhidin yaptığı işten mevzuat usullerine göre sorumlu tutulmasının ve yolu fenne ve usule aykırı yaptığı takdirde alacağı paranın kesilmesinin, daha uygun olacağını belirten önemli bir konuşma yapmıştır.¹⁹⁰

2.2. V. DÖNEM (1935-1939) BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ

1935 seçimlerine “Cumhuriyet Halk Fırkası” adını “Cumhuriyet Halk Partisi” olarak değiştirerek girmiştir.¹⁹¹ 931 Seçimlerinde başlanan bağımsız aday

¹⁸⁶ Çoker, *IV. Dönem, Milletvekillerinin Özgeçmişleri*, 518-519 .

¹⁸⁷ Çoker, *IV. Dönem, Milletvekillerinin Özgeçmişleri*, 519.

¹⁸⁸ TBMM IV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 22, 23, 58, 137.*

¹⁸⁹ TBMM IV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 23, 137.*

¹⁹⁰ TBMM IV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 3, 381-382.*

¹⁹¹ Altan, 51.

uygulamasına, 1935 Seçimlerinde de devam edilmiş, ancak 30 olan sayı 16'ya düşürülmüştür. Ankara, Afyon, Antalya, Çankırı, Denizli, Eskişehir, İstanbul, İzmir, Konya, Kütahya, Kastamonu, Muğla, Niğde, Sivas, Tokat ve Yozgat illerinden birer olmak üzere 16 bağımsız aday için yer ayrılmıştır. Ancak, Tokat, Yozgat ve Kütahya illerinden CHP aday gösterdiği için bağımsızların sayısı 13'e düşmüştür. 1935 Seçimleri sonucunda Cumhuriyet döneminde ilk defa azınlıklar da bağımsız adaylara ayrılan kontenjanlardan milletvekili seçilerek Mecliste yer almışlardır.¹⁹²

2.2.1. Berç TÜRKER (Afyonkarahisar)

2.2.1.1. Hayatı

Berç Türker, 1870 İstanbul doğumludur. Babası İstanbul Gümrük Müdürü Mıgırdiç Efendi annesi Şazik Hanım'dır. Galatasaray Sultanisi ve Robert Kolejini bitirdikten sonra ekonomi ve maliye konusunda ihtisas yapıp bankacılığı seçmiş¹⁹³ 1887'de Osmanlı Bankası'nda çalışmaya başlamıştır. 1889'da Muhasebeciliğe yükselmiştir. I. Dünya Savaşı başlangıcında yabancı müdürler İstanbul'u terk ettiklerinden İstanbul Merkez Müdürlüğüne getirilmiş¹⁹⁴ aynı zamanda kurucu üyeleri arasında bulunduğu Hilâl-i Ahmer (Kızılay) Cemiyetinin, savaş başladığı sırada oluşturulan idari heyetinde fahri veznedar olarak görev yapmıştır.¹⁹⁵ V. Dönem seçimlerinde Afyon Bağımsız Milletvekili olarak Mecliste yer almış, yayımladığı programda "Ben Türk yurttaşım. Bu memleketin terakkisine bütün kalbimle çalışmak benim emelimdir. Ben azınlık mümessili olarak değil, sırf, müstakil bir Türk yurttaş olarak namzetliğimi koyuyorum" demiştir. 666 oyla Afyonkarahisar Milletvekili seçilmiş bunun üzerine gazetecilere şunları söylemiştir: "Yedi seneden beri işten çekilmiştim fakat daima sevgili yurdum için çalışmak arzusunu duyuyordum. Bu sefer fırsat geldiğinden beni müstakil milletvekili seçmelerini Afyonlu yurddaşlarımdan rica ettim. Türk Cumhuriyetine sadık olan Ermenilerin azlık teşkil ettikleri için ayrı bir

¹⁹²Kenan Olgun, *Türkiye'de Cumhuriyetin İlanından 1950'ye Genel Seçim Uygulamaları*, 18, <http://atam.gov.tr/wp-content/uploads/01-kenan-olgun.pdf>, (Erişim Tarihi, 12. 05. 2016).

¹⁹³Rita Ender, *Vitrindeki Gayrimüslimler*, <http://bianet.org/biamag/azinliklar/133273-vitrindeki-gayrimuslimler>, (Erişim Tarihi, 04.05.2016; TBMM Albümü, I. cilt s. 239, (Erişim Tarihi, 03.03.2016).

¹⁹⁴İhsan Güneş, *Türk Parlamento Tarihi, TBMM-V. Dönem (1935-1939), Özgeçmişler, II. Cilt*, TBMM Vakfı Yayınları, No:26, Ankara 2001, 5.

¹⁹⁵Mustafa Çapa, "Kızılay (Hilal-i Ahmer) Cemiyeti" (1914-1925), (2. Baskı), Türkiye Kızılay Derneği Yayınları, Ankara 2010, 25.

unsur addedilmemelerinin eskiden beri arzu ederdim. Hepimizin gözünün nuru olan ve tahakkuk ettirdiği büyük işlerle evrensel bir şöhret kazanan Cumhuriyetimiz büyük Atatürk'ün inkılâplar sayesinde Türkiye'de artık “azınlık” ve “gayrimüslimlik” kalmadığını, ancak Türk yurttaşlığı teessüs etmiş olduğunu büyük bir kıvançla gördüm. Evvelce Ermeni, Rum ve Musevi ekalliyetlerine mensub olan yurttaşlar artık kendilerini öz Türk yurttaşları addederek bu yurdun terakki ve inkişafına daha fazla çalışmalıdırlar. Beni müstakil milletvekili seçerek yüksek emniyetleriyle beni ağırlayan Afyonlu yurddaşlarıma son derece minnettarım.” Berç Türker VI. ve VII. Dönemlerde de Afyonkarahisar'dan milletvekili seçilmiştir. Ermenice, Rumca, Fransızca, İngilizce, İtalyanca, Almanca ve İspanyolca bilmekteydi. 1949'da vefat etmiştir. Evli ve 1 çocuk babasıdır.¹⁹⁶

2.2.1.2. V. Dönem Meclis Çalışmaları

Berç Türker, V. Dönem seçimlerinde Afyon'dan bağımsız olarak seçildiği bu dönemde 4 Toplantı Yılında da Maliye Bakanlığı komisyonunda görev almıştır.¹⁹⁷

Berç Türker TBMM Başkanlığına; Kanunların Yayım Tarihine Dair Kanun Teklifinin geri verilmesi hakkında bir yazılı önerge¹⁹⁸ ve Kızılay Cemiyeti gelirlerinin arttırılmasına¹⁹⁹ Kanunların yayım tarihine²⁰⁰ ve Kanunların ilan şekillerine dair 3 kanun teklifi vermiştir.²⁰¹ Dönem boyunca, özellikle bütçeler, dış ilişkiler, malî ve sosyal konular hakkında toplam 62 adet konuşma yapmıştır.

Berç Türker, Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkındaki Kanun Tasarısı ile ilgili olarak yaptığı konuşmada hafta içinde hangi günün tatil olacağı hususunda eskiden beri tartışmalar olduğunu, bu günün genel olarak dini gerekçelere dayandırılarak ve farklılık arzetsin diye dünyanın bazı bölümlerinde Cuma bazı bölümlerinde Cumartesi ve bazı bölümlerinde ise Pazar olarak kabul gördüğünü, ancak bizim de dâhil olduğumuz

¹⁹⁶ Güneş, *V. Dönem, Özgeçmişler*, 6.

¹⁹⁷ Güneş, *V. Dönem, Özgeçmişler*, 6.

¹⁹⁸ TBMM V. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 13*, 50.

¹⁹⁹ TBMM V. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 9*, 8.

²⁰⁰ TBMM V. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 9*, 8.

²⁰¹ TBMM V. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 13*, 46, 50

Avrupa devletleri ticari ve iktisadi açıdan Pazar gününü tatil olarak seçtikleri için bizimde uyum açısından bu günü tatil olarak seçmemiz gerektiğini ifade etmiştir.²⁰²

Milletler Cemiyeti Tarafından Alınan Tedbirlerin Uygulanması hakkında söz alan Berç Türker İtalya-Habeşistan harbi dolayısıyla ve Türkiye'nin de Milletler Cemiyeti'nin üyesi olması sebebiyle Cemiyetin İtalya'ya uygulayacağı ekonomik ve siyasi yaptırımlara Türkiye'nin de katılmasını istemesini eleştirmiş ve İtalya'nın Türkiye'den ihracat yaptığı bu süreçte bu yaptırımların uygulanması halinde,İtalya'nın Türkiye ile gelecekte ticareti tamamen kesebileceğini ve ilişkilerini sona verebileceğinin dikkate alınmasını, bu sebeple öngörülen yaptırımların zorunlumu yoksa isteğe bağımlı olduğunun sorulup, uygulanması halinde Türkiye'nin zararlarının karşılanıp karşılanmayacağını tespit edilmesi ve kar- zarar hesabı yapılarak hareket edilmesi gerektiğini ifade etmiştir.²⁰³

2.2.2. Nikola Taptas(Ankara)

2.2.2.1. Hayatı

Nikola Taptas, 1871'de İstanbul'da doğmuştur. Babası Bay Tanas annesi Bayan Maria'dır.²⁰⁴ 1889'da Galatasaray Lisesini bitirmiş bir yıl Hukuk Mektebine devam etmiştir.1890'da Askerî Tıp Mektebine dışarıdan kabul edilmiş ancak 1894'te askerî okula dışarıdan öğrenci alımı kaldırılınca Kadirga'da bulunan Sivil Tıp Mektebine devam etmek zorunda kalmış ve 1896 yılında bu okulu bitirmiştir.Aynı yıl kulak burun boğaz dalında uzmanlık eğitimi almak için Paris'e gitmiş,bir süre Brüksel,Berlin ve Viyana'da ünlü tıp bilginleriyle çalıştıktan sonra 1898'de İstanbul'a dönmüştür. Galata'da bulunan Saint Georges Hastanesi Kulak Burun Boğaz Bölümünün başına getirilmiştir.²⁰⁵ Bu görevde iken İkdâm Gazetesinin 20 Mayıs 1899 tarih ve 1749 sayılı nüshasında muhtaç hastalar için bir ilan yayınlamış, bu ilanda Galata'da Karaköy'de Kastovaryadis Eczanesinde kendilerini özel tedavi ettirmeye imkânı olmayan muhtaç hastalar için her türlü tedavi ve ameliyatta kendilerine kolaylık sağlanacağını

²⁰² TBMM V. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 3, 302, 303.

²⁰³ TBMM V. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 6, 51, 52.

²⁰⁴ Güneş, *V. Dönem, Özgeçmişler*, 25.

²⁰⁵ Ender, *Vitrindeki Gayrimüslimler, TBMM Albümü, I. Cilt*, 241.

söylemiştir.²⁰⁶ II. Meşrutiyetten sonra Kadırga Tıp Mektebinde yardımcı öğretim üyesi olarak ders vermeye başlamış 1910'da yeniden Etfâl Hastanesinde görev alarak 1922 yılı sonuna kadar buradaki görevine devam etmiştir. V. Dönem seçimlerine katılarak Ankara'dan bağımsız milletvekili seçilmiş, bir program yayımlayarak seçmenlere şöyle seslenmiştir: “Ben azınlık mümessili değil Türk ulusunun mebusu olmak istiyorum ve buna her zaman sadık kalarak Mecliste çalışacağım. Bu rejimin muhafazasına son nefesime kadar çalışacağım.” Nikola Taptas VI. dönemde de Ankara'dan bağımsız milletvekili seçilmiştir. Tıp alanında 40'tan çok eser yazmıştır. Rumca, Almanca ve İngilizce bilmekteydi. 1955'te vefat etmiştir. Evli ve 1 çocuk babasıdır.²⁰⁷

2.2.2.2. V.Dönem Meclis Çalışmaları

Nikola Taptas, V. Dönem seçimlerinde Ankara'dan bağımsız milletvekili seçilmiş, bu dönemde Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Komisyon Üyeliğinde bulunmuştur. Genel Kurulda Atatürk'ün Cenaze Merasimi için Yapılacak Harcamalar Hakkındaki Kanun görüşmeleri münasebetiyle 1 adet konuşması vardır.²⁰⁸

Nikola Taptas Atatürk gibi bir dehanın eserini, ruhunu anlamının onu tespit etmenin bugünkü insanların işi olmadığını, bunu ancak gelecek asırlarda yazılacak Beynelminel Siyasi Tarihin ortaya çıkarabileceğini ifade ettikten sonra, kürsüye çıkmasındaki asıl maksadı şu sözlerle açıklamıştır: “Bugün matem içinde bulunan 17-18 milyon vatandaş içinde yaşayan Rum vatandaşlar, büyük küçük hepsi aynı şekilde ağlamaktadır. Bunlar Atatürk'ün ismini daima, ebediyen şükran ve hürmetle kalplerinde muhafaza edeceklerdir. Atatürk ölmedi hepimizin kalbinde ebediyen yaşayacaktır.” Nikola Taptas, bu sözlerinin ardından uzun süre alkışlanmıştır.²⁰⁹

2.2.3. Tayfur Ata SÖKMEN (Antalya)

2.2.3.1. Hayatı

Tayfur Ata Sökmen, 1892 Gaziantep doğumludur. Babası Mustafa Şevki

²⁰⁶ İktam Gazetesi'nin 20 Mayıs 1898 tarih ve 1749 sayılı nüshası, <http://kbbefemera.blogspot.com.tr/2016/02/kbb-efemerasi-56-dr-tabata-ilan.html>. (Erişim Tarihi: 21. 07. 2016).

²⁰⁷ Güneş, V. *Dönem, Özgeçmişler*, 26.

²⁰⁸ Güneş, V. *Dönem, Özgeçmişler*, 26.

²⁰⁹ TBMM V. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 27, 36.

Paşa, annesi Hacı Şayan Hanım'dır.²¹⁰ Kırıkhan Rüştîyesini bitirdikten sonra 1909'da Kırıkhan'da meydana gelen bir olay ve babasının hastalanması üzerine yüksek tahsile devam edememiştir. I. Dünya Savaşında Kırıkhan Hassa arasında askerî ulaşımı sağlamak amacıyla yapılan yolda görev yapmıştır. Kolordu Komutanı Nihat Paşanın emrinde istihbaratçı olarak çalışmış savaş sonunda terhis olmuştur. 1918'de İskenderun Sancağındaki Fransız işgaline karşı direniş hareketinin örgütlenmesine öncülük etmiştir. 1920'de Maraş'taki 2. Kolordu emrinde Kuva-yı Milliye Kumandanlığında görev almış, 1921'de Fransızlarla yapılan mütareke üzerine Hatay Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti tarafından temsilci seçilerek, yabancı boyunduruğu altında bulunan Hatay'ın haklarını savunmak üzere Türkiye nezdinde olağanüstü temsilcilik görevini Lozan Antlaşmasına kadar yerine getirmiştir. İskenderun ve Havalisi Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'ni kurmuş bu tarihten 1933'e kadar Adana ve İstanbul'da işgal altında bulunan Hatay'dan Türkiye'ye sığınanlara yardım amacıyla oluşturulan Antakya İskenderun Sosyal Yardım Cemiyeti Başkanlığı görevini yürütmüştür. Atatürk'ün uygun görmesiyle V. Dönem'de Antalya'dan bağımsız milletvekili seçilmiştir.²¹¹

Milletler Cemiyeti kararıyla 24 Ağustos 1938'de Hatay'da yapılan Millet Meclisi seçimlerinde Hatay Devleti'nin ilk ve tek Cumhurbaşkanı olarak seçilmiş bu görevi Eylül 1938'den 23 Haziran 1939'da kendi Millet Meclisi'nin aldığı kararla Hatay Cumhuriyeti'nin Türkiye Cumhuriyeti'ne katılmasına kadar devam etmiştir. VI. VII. Ve VIII. Dönemlerde Antalya, IX. Dönemde Hatay Milletvekili olarak parlamentoda görev yapmıştır. 1969'da Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay tarafından Cumhuriyet Senatosuna atanmış 1975'e kadar bu görevi yerine getirmiştir. 1980 yılında vefat etmiştir. Evli ve 6 çocuk babasıdır.²¹²

2.2.3.2. V. Dönem Meclis Çalışmaları

Tayfur Ata Sökmen, V. Dönem'de Atatürk'ün uygun görmesiyle Antalya'dan bağımsız milletvekili seçilmiş dönem boyunca Dilekçe Komisyonu üyeliğinde bulunmuştur.²¹³ Mecliste 1 adet konuşması bulunmaktadır.

²¹⁰ TBMM Albümü I. Cilt, 242.

²¹¹ Güneş, V. Dönem, Özgeçmişler, 51.

²¹² Güneş, V. Dönem, Özgeçmişler, 52.

²¹³ Güneş, V. Dönem, Özgeçmişler, 52.

Tayfur Ata Sökmen, İskenderun Sancağı'nın Toprak Bütünlüğü ve Türkiye-Suriye Sınırının Teminine Dair Antlaşmanın Onayı Hakkındaki Kanun ile ilgili yaptığı konuşmasında Hatay'ın Atatürk'ün sayesinde Cenevre'de imzalanan antlaşma ile anavatana katıldığını artık Hataylılar için saadet dolu bir dönemin başladığını, farklı din ve ırktan olmak veya mezhebi farklılıklar artık bu halk için bir anlam ifade etmediği ve bu mutlu ülkede herkesin kardeş olduğunu, Hataylıların aynı asıldan ve menşenden olup, büyük Atamızın da buyurdıkları gibi 4500 sene evvelki ecdadımız Etilerden itibaren bu bölgede yaşadıklarını, Hatay halkı Arap Hükümetinin İslamiyet camiasına katılan gayri Arap milletler benliklerini İslam dininin cazibe ve kudret potasında eritmelerinden istifade ile hâkim oldukları yerlerdeki halkı da Araplaştırdıklarını, bu sebeptendir ki Hatay'da yaşayan halkında kendisini Arap zannettiğini Hatay'da yaşayan Türklerin bir kısmı da kendilerini Arap zannettikleri için benliklerini ve dillerini kaybettikleri yine Müslüman olan Türk hükümdarları samimiyetle girdikleri İslam dininde dört mezhebe ait hükümlere ve İslam'a zarar veren mezhep temsilcilerini cezalandırdığı için Türk halkının birbirine hasım olduğunu, bu durumun ancak Atatürk'ün sayesinde son bulduğunu belirtmiştir.²¹⁴

2.2.4. Mustafa Galip ÖNSAY (Çankırı)

2.2.4.1. Hayatı

Mustafa Galip Önsay, 1882 Selanik doğumludur. Babası Ahmet Bey ve annesi İsmet Hanım'dır. İstanbul Hukuk Fakültesi mezunudur.²¹⁵ 1896'da Selanik Nüfus Bakanlığı Kalemine stajyer olarak atanmış, 1897'de Kâtip, 1903'de Maliye Bakanlığı Tahsilât İdaresi Tahrirat Kalemî Kâtibi, 1906'da Tahsil Kalemî Kâtibi, 1908'de Varidat Muhasebe Kalemî Kâtibi, 1909'da Sarayı Hümayun Tahsilât Müdürü, 1910'da Kozan Sancağı Muhasebe Mümeyyizi, 1911'de Divanı Muhasebat Mümeyyizi olmuştur. Denizli, İzmit ve Beyoğlu Muhasebecisi olarak görev yapmıştır. 1927'de Ankara Belediyesi Genel Hesap Müdürüğü yapmıştır. 1928'de Temyiz Komisyonu Başkanlığı, 1932'de İstanbul Defterdarlığı, 1933'de İstanbul Maliye Denetmenliğine atanmıştır. V.Dönem seçimlerine katılarak Çankırı'dan bağımsız milletvekili

²¹⁴ TBMM V. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 19*, 307, 308.

²¹⁵ TBMM Albümü, *I. Cilt*, 250.

seçilmiştir. Milletvekili iken 1938’de vefat etmiştir. Evli ve 6 çocuk babasıdır.²¹⁶

2.2.4.2. V. Dönem Meclis Çalışmaları

Mustafa Galip Önsay, TBMM’nin V. Dönem seçimlerinde Çankırı Bağımsız Milletvekili olarak Meclise katılmıştır.Üç Toplantı Yılında da Maliye Komisyon üyeliği ve kâtipliği yapmıştır. Mecliste 10 adet konuşması mevcuttur.²¹⁷

Mustafa Galip Önsay, Askerî ve Mülkî Emeklilik Kanunu hakkında yapılan görüşmelerde, Maliye Bakanına sorduğu, “30 sene hizmet ettikten sonra açıkta kalan bir memur emekliliğini isterse buna ikramiye verilecek mi? 30 sene hizmet eden bir memur almakta olduğu maaştan dolayı mı ikramiye alıyor? Yoksa 30 sene hizmetine mükâfaten mi ikramiye alıyor? 30 sene hizmet yapmış bir memurun başka bir yere tayini halinde sağlığı müsait olmadığı için emekliliğini istiyorsa, henüz yeni görev yerine gitmediği ve maaşı olmadığı için ikramiyesi verilmiyor. Bu bir kabahat midir ki, bu şekilde cezalandırıyorsunuz?”Şeklindeki sorularına dönemin Maliye Bakanı Fuad AĞRALI’nın, “Mustafa Bey arkadaşımızın temas ettiği noktalar birer birer izah edildi. Neticede, 30 sene hizmet edip de memuriyetten ayrılanlara ikramiye verilemez şeklinde karar alındı. Bugün Mustafa Bey arkadaşımızın istediği kanun kabul edilecek olursa Maliye Bakanı olarak asgarî bir milyon liralık ödenek istemek mecburiyetinde kalacağım” Şeklindeki cevabı üzerine çıkarılan kanunların çıktığı tarihten itibaren geçerli olacağını, bununda bir milyon liralık bir miktar tutmayacağını 30 sene hizmetinden dolayı hastalık, zaruret ve sair mücbir bir sebeple vazifesine gidemeyen bir memur emekliliğini isterse bunun kabahat olmayacağı şeklinde itiraz etmiştir.²¹⁸

Mustafa Önsay, Denizbank Kanunu görüşmelerinde, Kanun ile ilgili Kanun’un, 14. Maddesinin birinci fıkrasında yer alan “Denizbank malları Devlet malıdır” denilmesine, itiraz etmiş daha önce diğer bankalar hakkında yapılan kanunlarda Sümerbank, Etibank malları Devlet malıdır diye bir kayıt konulmadığını bu nedenle diğer banka kanunlarında olduğu gibi, bu fıkranın kaldırılarak Maliye encümeninin yazmış olduğu Maddenin Aynen Kabul Edilmesini istemiştir.²¹⁹

²¹⁶ Güneş, *V. Dönem, Özgeçmişler*, 169.

²¹⁷ Güneş, *V. Dönem, Özgeçmişler*, 170.

²¹⁸ TBMM V. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 10*, 25-26.

²¹⁹ TBMM V. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 21*, 116.

2.2.5. Mehmet Şefik TÜRSAN (Denizli)

2.2.5.1. Hayatı

Mehmet Şefik Türsan, 1881 İstanbul doğumludur. Babası İsmail Zühdü Bey, annesi Fatma Zehra Hanım'dır. ²²⁰1896'da Harbiye Mektebi'ne girmiş, kurmay yüzbaşı olarak okuldan mezun olmuştur. Üçüncü Orduya gönderilmiş, piyade, süvari ve topçu bölük ve bataryalarının kumandanlıklarında ve ilâve taburları talim öğretmenlikleri yapmıştır. Kolağası olarak Görice Redif Fırkası Kurmay Başkanlığı ve Selanik Redif Fırkaları kumandanlığı ile müfettişliği görevlerinde bulunmuş, Binbaşı olarak bir süre İstanbul'da Umum Erkânı Harbiye Dairesi Dördüncü Şubesinde ve Çatalca Redif Kumandanlığında görev yapmıştır. Balkan Savaşı'nda Garp Ordusu Erkânı Harbiyesinde görev almış, I. Dünya Savaşı'nda alayı ile Kanal seferine ve kolordu ile Çanakkale'ye gelip Güney Grubu'nda muharebelere katılmıştır. İstiklâl Savaşı'na katılmış, Sivas'ta V. Fırka Kumandanlığı ve üç yıl Millî Savunma Bakanlığı Müsteşarlığında görev yaptıktan sonra 1927'de emekliye ayrılmıştır. V. Dönemde Denizli'den bağımsız milletvekili seçilmiş, VII. Dönemde de İçel'den milletvekili seçilmiştir. Fransızca ve Almanca bilmekteydi. 1959 yılında vefat etmiştir. Evli ve 3 çocuk babasıdır. ²²¹

2.2.5.2. V. Dönem Meclis Çalışmaları

Mehmet Şefik Türsan, V. Dönem'de Denizli Bağımsız Milletvekili olarak Meclise katılmıştır. Dönem boyunca Dilekçe Komisyonunda üyelik yapmıştır. Mecliste çeşitli konularda 20 konuşma yapmıştır. ²²²

Mehmet Şefik Türsan “Bitkileri Hastalık ve Zararlı Böceklerden Koruma Kanunu görüşmelerinde gümrüklere gelen nebatlar, gümrüklerdeki kurumlarca kontrol ve muayene edildikten sonra temiz oldukları anlaşılan nebat parçaları memlekete sokulur. Eğer kontrolde hastalık ve zararlı böcek olduğu tespit edilirse, en çok 15 gün içinde masrafları getirene ait olmak üzere geldikleri yere geri gönderilir.” Şeklinde düzenlenen

²²⁰ TBMM Albümü, I. Cilt, 250.

²²¹ Güneş, V. Dönem, Özgeçmişler, 207-208.

²²² Güneş, V. Dönem, Özgeçmişler, 208.

4. Maddeyi, kötü çıkan malların geri gönderilme masraflarının getiren kişiden alınmasının haksızlık olduğunu belirterek eleştirmiştir.²²³

Askerlik Mükellefiyeti Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkındaki Kanun görüşmelerinde Mehmet Şefik Türsan 30 yıl hizmet ederek ölen zabıt veya memurların ailelerine ikramiye verilmesinin uygun olduğunu ancak ikramiyenin kanuni mirasçılara verilmesi gerektiğini ifade etmiştir.²²⁴

Montrö’de imza edilmiş bulunan yeni antlaşmanın onayına dair yapılan görüşmelerde Çanakkale Muharebesinde görev alan birisi olarak söz alan Mehmet Şefik Türsan, Çanakkale muharebe meydanının dünyada eşi benzeri olmayan bir muharebe olduğunu, düşmandan gelen ateşe demire karşı Türk’ün yalnız çelik göğsüyle karşılık verdiğini ifade ederek Mustafa Kemal’in bu mücadeledeki önemini anlatan uzun bir konuşma yapmıştır.²²⁵

2.2.6. İstamat Zihni ÖZDAMAR (Eskişehir)

2.2.6.1. Hayatı

İstamat Özdamar, 1879’da Bodrum’da dünyaya gelmiştir. Babası Yorgi Bey Hrisanti Hanım’dır.²²⁶ İlkokul ve ortaokul eğitimini Bodrum’da yaptıktan sonra İzmir’de lise eğitimini tamamlamış Hukuk Fakültesinden mezun olduktan sonra Yunan işgaline kadar 12 yıl Aydın Bidayet Mahkemesi Azalığında bulunmuştur. 1919’da Aydın’a ilerleyen Yunan işgal kuvvetlerini karşılamaya giden Müslüman ve Ortodoks temsilcilerinin aksine Denizli, Isparta ve Afyon’da yerel kuvvetlerle beraber çalışmıştır. Milli mücadele döneminde Kayseri’de Zincirli Manastır’ında toplanan Anadolu Türk Ortodoksları Kongresinin öncülüğünü yapmıştır. Türkiye ve Yunanistan arasında imzalanan mübadele anlaşması gereğince Anadolu Rumlarının da mübadeleye tabi tutulması üzerine yurttan çıkarılmış, ancak Bakanlar Kurulu kararıyla mübadeleden istisna tutulmuştur. 1935 yılında kadar avukatlık yapmıştır.²²⁷

²²³ TBMM V. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 8*, 115.

²²⁴ TBMM V. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 6*, 43.

²²⁵ TBMM V. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 12*, 323-324.

²²⁶ Güneş, V. *Dönem, Özgeçmişler*, 284.

²²⁷ Fahri Yetim ve Mesut Erşan, “Bodrumlu İstamat Özdamar: Siyasi ve Kültürel Faaliyetleri”, *Bodrum Sempozyumu*, 09-12 Mayıs 2011, 3, <http://www.academia.edu/9670744> (Erişim Tarihi: 03. 08. 2016).

1935'te yapılacak seçimlerde CHP'nin listesinden Eskişehir'den bağımsız milletvekili adayı gösterilmiştir. İstamat Zihni Özdamar “Öteden beri idealim olan gaye peşinde yürürken engel olacak azınlık mümessili değil ulusun vekili olarak seçilmek istiyorum.Mecliste de bu gayeyi takip edeceğim.Cumhuriyetçi olmakla beraber devletçi,halkçı,laik ve inkılâpçıyım. Bütün emelim sırf Türklüğe Türk cumhuriyetine bütün kudretimle çalışmaktır.”²²⁸ Şeklinde bir açıklama yaparak adaylığını ilan etmiştir. Yapılan seçimler sonucunda seçilerek Meclise girmiştir.1946 yılına kadar milletvekilliği yapmıştır.1950 yılında vefat etmiştir. ²²⁹Fransızca ve Rumca bilmekteydi.Evli ve 4 çocuk babasıdır. ²³⁰

2.2.6.2. V. Dönem Meclis Çalışmaları

İstamat Özdamar, V. Dönem seçimlerinde Eskişehir'den bağımsız milletvekili seçilerek Meclise katılmıştır.Dönem boyunca Gümrük ve Tekel Komisyon üyeliğinde bulunmuştur. Dönem içinde 15 konuşması mevcuttur.²³¹

İstamat Özdamar Kızılay Cemiyeti gelirinin artırılması hakkındaki teklifle ilgili yaptığı konuşmasında Kızılay'ın gelirinin artırılması fikrine iştirak ettiğini ancak Berç Türker'in herhangi bir savaş durumunda Kızılay'ın gelirlerinin yetmeyeceği düşüncesine katılmadığını ifade etmiş, milli mücadele dönemini hatırlatarak müsterih olmalarını söylemiştir.²³²

Polis Teşkilât Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkındaki Kanun görüşmelerinde söz alan İstamat Özdamar devlet mekanizmasının en faal organı olan polislerimizin hayatının düzeni ve geleceğinin temini için yeni ve esaslı unsurlar ve ilkeler koymanın çok mühim olduğunu ve çıkarılan kanunu takdir ettiğini ifade etmiştir.

²³³

İstamat Özdamar, Emekli Binbaşı Şükrü Aytuğ'un Cezasının Affına Dair Kanun görüşmelerinde Eskişehir Lisesi askeri hazırlık dersi öğretmeni Emekli Binbaşı Şükrü Aytuğ'un dikkatsizlik ve tedbirsizlik neticesinde üç gencin ölümüne sebebiyet vermesi

²²⁸ Yetim ve Erşan, 10.

²²⁹ Yetim ve Erşan, 3.

²³⁰ Yetim ve Erşan, 284.

²³¹ Yetim ve Erşan, 284.

²³² TBMM V. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 14*, 99.

²³³ TBMM V. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 18*, 325, 326.

sonucunda cezasının asabi olması mazereti ile affedilmesine itiraz ederek affını doğru bulmamıştır.²³⁴

İstamat Özdamar, Atatürk'ün cenaze merasimi için yapılacak sarfiyat hakkındaki kanun görüşmelerinde Atatürk'ün ölümünden duyduğu üzüntüyü dile getirerek, Atatürk'ün ölümünün yalnız Türk milletini değil bütün Türk camiasında yaşayan Ortodoksları ve Musevileri de çok üzdüğünü belirtmiştir.²³⁵

1938'de Balıklı Rum Hastanesinin yönetimi kendisine verilmiş olup ayrıca TBMM'nin de 5. Dil Kurultayı Üyeliğine seçilmiştir.²³⁶

2.2.7. Refet BELE (İstanbul)

2.2.7.1. Hayatı

Refet Bele, 1881'de Selanik'te dünyaya gelmiştir. Babası Mehmet Servet Bey'dir. İlk ve orta öğrenimini Selanik ve İstanbul'da tamamlamıştır.²³⁷ Harp Okulundan mezun olduktan sonra Makedonya'da çetelerle mücadele etmiş, I. Dünya Savaşı sırasında Sina-Filistin Cephesinde ve Gazze Muharebesinde büyük yararlılıklar göstermiştir. Mustafa Kemal Paşa ile birlikte Samsun'a çıkmış ve Milli Mücadeleye ilk katılanlar arasında yerini almıştır. Amasya Genelgesini imzalamış, Sivas Kongresinde Heyet-i Temsiliye üyeliğine seçilmiştir. 1920'de Güney Cephesi Komutanlığına atanmıştır.²³⁸ İstiklal savaşının kritik bir döneminde orduya lojistik katkılarıyla yararlı hizmetlerde bulunmuştur. TBMM kararıyla, çalışmalarından dolayı takdirname ile ödüllendirilmiştir.²³⁹

I. Dönem İzmir ve II. Dönem İstanbul Milletvekilliğine seçilmiş, Mudanya Mütarekesinden sonra Trakya'nın teslim alınmasıyla ilgili görevlendirilmiştir. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının kurucuları arasında yer almıştır.²⁴⁰ Fırkanın

²³⁴ TBMM V. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 26, 21.

²³⁵ TBMM V. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 27, 38, 39.

²³⁶ Yetim ve Erşan, 12.

²³⁷ TBMM Albümü, *I. Cilt*, 263.

²³⁸ Halit Kaya, *Refet Bele'nin Askeri ve Siyasi Hayatı (1881-1963)*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara 2008, 1, <http://ulusaltezmerkezi.com>, (Erişim Tarihi, 11.12.2015).

²³⁹ Çoker, *I. Dönem*, 520.

²⁴⁰ Kaya, 1.

kapatılması üzerine yasama görevini bir süre bağımsız olarak sürdürmüş, Atatürk'e suikast girişimi olayıyla ilgisi olduğu iddiasıyla İstanbul'da tutuklanarak İzmir'e gönderilmiş, Ankara İstiklâl Mahkemesindeki yargılanması sonunda 1926'da beraat etmiştir.²⁴¹ Milli Mücadelede iki kere İçişleri ve bir kere Milli Savunma Bakanlıklarında bulunmuştur. 1935 yılında V.Dönem İstanbul Bağımsız Milletvekili olduktan sonra 1950 yılına kadar VI. VII. ve VIII. Dönem İstanbul Milletvekilliliklerinde bulunmuştur. 1950'de Beyrut'taki Filistin Mültecileri İstişare Komisyonuna Türkiye delegeliğine atanmış bu görevi 1961 tarihine kadar sürdürmüştür. 1963'te vefat etmiştir.²⁴² Fransızca ve Almanca bilmekteydi. Evli ve 1 çocuk babasıdır.²⁴³

2.2.7.2. V. Dönem Meclis Çalışmaları

Refet Bele, V. Dönem'de, İstanbul Bağımsız Milletvekili seçilmiş, dönem boyunca, Ziraat ve Sayıştay Komisyonlarında çalışmıştır. Genel Kurulda Teşkilâtı Esasiye Kanunu'nun bazı maddelerini değiştiren kanun dolayısıyla 1 adet konuşması bulunmaktadır.²⁴⁴

Refet Bele yaptığı konuşmasında Cumhuriyetçilik, Halkçılık, İnkılâpçılık, Devletçilik, Laiklik ve Milliyetçilik ilkelerini kısaca açıklamış Cumhuriyetçilik ilkesinin değiştirilemez ilke olarak Anayasaya girdiğini ve bunun tartışılmaz olduğunu, Halkçılığın Cumhuriyetçiliğin ayrılmaz bir parçası olduğunu, Devletçilik ilkesinin ise devletin sanatkâr ve tüccar olamayacağını ancak memlekette fabrika açacak kimse yok ise devlet mecburen ihtiyaçları karşılamak zorunda olacağından Devletçilik ilkesinin bir zorunluluk olduğunu, bütün diğer ilkelerin Cumhuriyetin yanında birer prensip olarak durur ise kimsenin bunları değiştirmeye çalışamayacağını belirtmiştir. Diğer bir hususun ise toprak meselesi olduğunu, memlekette toprağı işlenmeyen mülk sahipleri ve toprağı olmadığı için geçimini sağlayamayan çiftçilerin olduğunu, istikbalde başarı için toprak ile ilgili bu iki meselesinin çözülmesi gerektiğini belirtmiştir.²⁴⁵

²⁴¹ Çoker, *I. Dönem*, 521.

²⁴² Kaya, 1.

²⁴³ Çoker, *I. Dönem*, 520.

²⁴⁴ Güneş, *V. Dönem, Özgeçmişler*, 352.

²⁴⁵ TBMM V. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 16*, s. 69, 70, 73.

2.2.8. Halil MENTEŞE (İzmir)

2.2.8.1. Hayatı

Halil Menteşe'nin hayatına önceki dönemde yer verildiğinden burada değinilmemiştir.²⁴⁶

2.2.8.2. V. Dönem Meclis Çalışmaları

Halil Menteşe, V. Dönem'de de İzmir'den bağımsız milletvekili seçilmiştir. Dönem boyunca Dışişleri Komisyon Üyeliği yapmış, Belediyeler Kanunu ve İş Kanununa Ek Kanun tasarısı görüşmek için kurulan geçici komisyonlara da üye seçilmiştir.²⁴⁷

Dönem içinde, Mecliste bütçe görüşmeleri başta olmak üzere dönemin sosyal konuları hakkında, iç ve dış politikayla ilgili birçok konuda söz almış ve görüşlerini bildirerek toplam 27 adet konuşma yaparak çok etkin bir milletvekilliği dönemi geçirmiştir.

Halil Menteşe, Hükümetin Suriye'den memleketimize giren eşkıyaya dair beyanatı ile ilgili bu vakaya karşı tedbirler alınırken Suriye'nin içinde bulunduğu vaziyetinin ve Suriye'de mandater devlet olan Fransa ile olan münasebetimizin göz önünde bulundurulması gerektiğini ifade etmiştir.²⁴⁸

Reis-i Cumhur Atatürk'ün tasarruflarında bulunan bütün çiftliklerini Hazineye hediye etmeleri hakkındaki tezkere görüşmelerinde söz alan Halil Menteşe Atatürk'e yakışan bu yeni ve büyük feragatin, Atatürk'ün vatanperverliğini bir kere daha gösterdiğini ifade etmiştir.²⁴⁹

Halil Menteşe, Başvekil Dr. Refik Saydam kabinesinin programı hakkındaki²⁵⁰ görüşmelerde programdaki köy bütçelerini eleştirmiştir. Zeytinciliğin Islahı Ve Yabanilerinin Aşılandırılması Hakkındaki Kanun ile ilgili görüşmede devletin malı olan zeytinliklerin aşılınması için bir şahsa, köylüye veya bir şirkete verilecek zeytinlik

²⁴⁶ Özgeçmişi için bkznz. IV. Dönem Bağımsız Milletvekilleri, 49-50.

²⁴⁷ Güneş, *V. Dönem, Özgeçmişler*, 373.

²⁴⁸ TBMM V. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 17*, s. 24.25.

²⁴⁹ TBMM V. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 19*, s. 274.

²⁵⁰ TBMM V. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 29*, s. 219, 220.

sahasının 20 hektarı geçememesini eleştirmiş ve 20 hektar sahanın genişletilmesini ve bir Zeytin İhya Kurumu kurulmasını teklif etmiştir.²⁵¹

2.2.9. Ali Fuat CEBESoy (Ankara)

2.2.9.1. Hayatı

Ali Fuat Cebesoy, 1882’de İstanbul’da doğmuştur. Babası I. Dönem Yozgat Milletvekili olan İsmail Fazıl Paşa’dır. İlk ve orta öğrenimini Erzincan ve Beşiktaş Askeri Rüştiyelerinde lise tahsilini Kadıköy Senjozef Fransız Lisesinde tamamlamıştır.²⁵² 1899’da Harbiye okuluna girmiş Harp Akademisinde öğrenimini sürdürerek 1905’te Kurmay Yüzbaşı olmuş ve 5. Orduya atanmıştır. 1908 yılında Selanik’te 3. Ordu Müfettişliği Karargâhında çalışmıştır. Karaferye Bölgesi komutanlığında bulunmuş ve eşkıya takibinde gösterdiği başarı nedeniyle Mecidi Nişanı ile ödüllendirilmiştir. 1909 yılında Roma Elçiliği Askeri Ataşeliğine atanmış, Trablusgarp Harbi sırasında Adriyatik sahillerinde toplanan kuvvetlere silah ve cephane göndermek üzere Avrupa’da ek görevler almıştır.²⁵³

Görev dönüşü 29 Eylül 1912’de Yanya Kolordu Kurmayına atanarak vekâleten görevlendirildiği 23. Nizamiye Tümeni Komutanlığı ile Bista ve Pijani muharebelerine katılmıştır. 1913’te düşman Yanya’ya girdiği halde bölgesinde savunmayı sürdürmüş ve esir düşmüştür. Serbest bırakılmasıyla Genel Kurmay 2. Şubede görevlendirilmiş ve aynı zamanda esirlerin değiştirilmesi için kurulan komisyonda görev yapmıştır. I. Dünya Savaşının başlaması üzerine Şam’daki 25. Tümen Komutanlığına atanmış tümeniyle Kanal Harekâtına atanmış başarıları üzerine Türk ve Alman Savaş madalyasıyla ödüllendirilmekle beraber Albay olmuştur.²⁵⁴ Alman Devleti de İkinci Demir ve Salıp Nişanını vermiştir.²⁵⁵

Filistin Cephesindeki muharebelerde de gösterdiği başarı takdir edilerek 1917’de Mirlivalığa (Tümgeneral) yükseltilmiştir. 1918’e kadar Filistin Cephesindeki görevini

²⁵¹ TBMM V. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 29*, s. 130, 132, 147.

²⁵² Çoker, *I. Dönem*, 73.

²⁵³ Nusret Baycan, Atatürk Araştırma Merkezi, Atatürk Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, <http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-14/ali-fuat-cebesoy>, (Erişim Tarihi, 03. 05. 2016).

²⁵⁴ Çoker, *I. Dönem*, 73.

²⁵⁵ Baycan, <http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-14/ali-fuat-cebesoy>.

sürdürmüş Mustafa Kemal Paşa'nın mütarekeden sonra Yıldırım Orduları Komutanlığından alınması üzerine bir süre 7. Ordu Komutanlığına vekâlet etmiştir. Mustafa Kemal Paşanın 19 Mayıs'ta Samsun'a çıkmasından sonra karargâhını Ankara'ya nakletmiş Amasya'ya giderek Amasya Genelgesini imzalamıştır. Daha sonra Sivas Kongresinin kararıyla “Garbi Anadolu Umum Kuva-yi Milliye Komutanlığı”na atanmıştır. TBMM'nin I. Dönemi için yapılan seçimde Ankara'dan Milletvekili seçilmiş ancak Geyve Cephesinde görevde olduğu için Meclise katılamamış, Batı Cephesi Kumandanlığı'na atanmıştır. 1920'de Moskova Büyükelçiliğine atanmış, 1921'de Moskova'da Türkiye - Sovyet Rusya Dostluk ve Kardeşlik Anlaşmasını imzalamışlardır. Ancak elçiliğimizin Rus polisi tarafından basılıp aranması üzerine Türkiye'ye dönmüş, TBMM'ye katılarak yasama görevine başlamıştır. 1922'de TBMM II. Başkanlığına seçilmiştir. II. Dönemde ise yeniden Ankara Milletvekili olmuştur. 1924'te kurulan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının kurucuları arasında yer almış Fırkanın kapatılması üzerine bağımsız olarak yasama görevini sürdürmüştür. Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya suikast girişimi olayında tutuklanmış ancak İstiklâl Mahkemesinde yargılanması sonucu beraat etmiş ve Meclisteki görevine devam etmiştir. IV. Dönemde boşalan bir milletvekilliği için yapılan ara seçimde 1933'te Konya'dan bağımsız milletvekili olmuş, yasama görevini V. VI. VII. ve VIII. dönemlerde Konya, IX. dönemde Eskişehir, X. ve XI. dönemlerde ise İstanbul Milletvekili olarak sürdürmüştür. 27 Mayıs 1960 tarihinden sonra politikadan tamamen çekilmiştir. 1968'de vefat etmiştir. Fransızca ve Almanca bilmekteydi. ²⁵⁶

2.2.9.2. V. Dönem Meclis Çalışmaları

Ali Fuat Cebesoy, V. Dönemde Konya'dan bağımsız milletvekili seçilmiş, dönem boyunca Anayasa Komisyon Üyeliği yapmıştır. ²⁵⁷

2.2.10. Nuri TAMAÇ (Kastamonu)

2.2.10.1. Hayatı

Nuri Tamaç, 1892'de Kastamonu'da dünyaya gelmiştir. Babası Mehmet Bey,

²⁵⁶ Çoker, *I. Dönem*, 73-77.

²⁵⁷ Güneş, *V. Dönem, Özgeçmişler*, 487.

annesi Seher Hanım'dır.İlkokulu Hacı Hafız Mehmet Efendi Mektebinde okumuş,1911'de Kastamonu Sultanisini1912'de Darülfünun Fen Fakültesi Hikmeti Kimya ve Tabiiyat şubesini bitirmiştir.²⁵⁸

I. Dünya savaşında yedek subay olarak Çanakkale ve Kafkas Cephelelerinde savaşımış²⁵⁹ 1915'te askeri eğitimini bitirmiş ve Harp Madalyası ile ödüllendirilmiştir. 1921'den 1923'e kadar Kastamonu Memleket Hastanesinde eczacı olarak görev yapmış,1923'te Kastamonu Lisesinde Kimya öğretmenliği, müdür yardımcılığı ve müdürlük görevlerinde bulunmuştur. V. Dönemde Kastamonu Bağımsız Milletvekili olarak Meclise katılmış,VI.ve VII. Dönemlerde de Kastamonu'dan milletvekili seçilmiştir. 1969'da vefat etmiştir. Evli ve 4 çocuk babasıdır.²⁶⁰

2.2.10.2. V. Dönem Meclis Çalışmaları

Nuri Tamaç, V. Dönem'de Kastamonu'dan bağımsız milletvekili seçilmiş ve dönem içinde Sayıştay Komisyon Üyeliği yapmıştır. Nuri Tamaç'ın bu döneme ait 2 adet konuşması bulunmaktadır.²⁶¹

Birinci, Üçüncü ve Dördüncü Genel Müfettişliklerle Müşavirliklerin Teşkilât Kadroları Hakkında Kanun ile ilgili söz alan Nuri Tamaç konuşmasında halkın menfaatine uygun bu müfettişliklerin tesisini takdir ettiğini dile getirmiş ancak bu kadrolar yapılırken ne gibi esasların dikkate alındığını ve bu kadroların ücretlerinin neden çok olduğu konusunda açıklama istemiştir.²⁶²

Nuri Tamaç'ın söz aldığı diğer bir konu da Hayvanlar Vergisi Kanunu'dur. Kanun'un "Kayıt ve yoklama müddetleri içinde hayvanların bulundukları kaza haricine tezkeresiz nakledilmeleri yasaktır. Köylerdeki hayvanların hudut geçidindeki müşterek meralarına gidip gelmeleri bu kayda tabi değildir." Şeklindeki 16. Maddesi ile ilgili yaptığı konuşmasında bu madde ile köylünün ve çiftçinin bağlanamayacağını çünkü samanı olmayan ve sonbaharda hayvanını satmış olanların hayvan tedarikine hayvanları fazla olanların ise hayvanlarının fazlasını satmağa çalışacağını onun için bu maddenin

²⁵⁸ Güneş, *V.Dönem, Özgeçmişler*, 420.

²⁵⁹ Kaş, 495.

²⁶⁰ Güneş, *V.Dönem, Özgeçmişler*, 421.

²⁶¹ Güneş, *V.Dönem, Özgeçmişler*, 421.

²⁶² TBMM V. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 7*, 97.

köylü ve çiftçinin işine uygun bir şekilde değiştirilmesi için geri verilmesini rica etmiştir.²⁶³

2.2.11. Hüsnü KİTAPÇI (Muğla)

2.2.11.1. Hayatı

Hüsnü Kitapçı'nın hayatına önceki dönemde yer verildiğinden burada değinilmemiştir.²⁶⁴

2.2.11.2. V. Dönem Meclis Çalışmaları

Hüsnü Kitapçı, V. Dönemde Muğla Bağımsız Milletvekili seçilmiş dönem boyunca Sayıştay Komisyon Üyeliği yapmıştır. Erzincan İstasyonunun işletmeye açılma töreninde hazır bulunmak üzere oluşturulan heyete seçilmiştir. Genel Kurul'da mali konular başta olmak üzere toplam 97 konuşma yapmıştır.²⁶⁵

Ankara Şehri İmar Müdürlüğü'nün 1935 yılı bütçe görüşmelerinde önemli tespitlerde bulunan Hüsnü Kitapçı yaptığı konuşmada Ankara İmar Müdürlüğü'nün bütçesinin 150.000 ile 170.000TL civarında olduğunu, ancak bu paranın %80 civarının memur maaşlarına gittiğini Ankara'nın imarı için 350.000 TL bütçe istendiği, bu bütçenin Ankara'nın başkent olarak imarı için harcanması ve imarın hızlı bir şekilde bitirilmesi için önemli olduğunu, fakat asıl meselenin Ankara'daki imar planlamasının toprağa tatbik edilmesi olduğunu, vatandaşlardan imara açılmamış alanlarda ev yaptırmak isteyenlerin büyük sorunlar yaşadığını, 3-4 sene beklemek zorunda kaldıklarını belirtmiştir.²⁶⁶

Hüsnü Kitapçı, 1935 yılı Telgraf ve Telefon Genel Müdürlüğü hakkında posta idaresine ait binaların çok harap olduğunu, Posta İdaresi tarafından yapılan açıklamada bütçe yetersizliği sebebiyle binaların tadilatının yapılamadığını bu sebeple yıkılma tehlikesi yaşayan binaların boşaltılarak kiralık binalara taşınıldığının beyan edildiği, bu binaların tadilatı için bütçe ayrılması gerektiği ya da bütün binaların boşaltılarak kiraya

²⁶³ TBMM V. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 8*, 34.

²⁶⁴ Özgeçmiş için bakınız, IV. Dönem, Bağımsız Milletvekilleri, 51.

²⁶⁵ Güneş, *IV. Dönem, Özgeçmişler*, 35.

²⁶⁶ TBMM V. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 2*, 20-22.

çıkılması ve bu binaların tadilatının mal sahibine bırakılmasının gerektiği bu sene ayrılan tadilat ödeneğinin de tadilat için yeterli olmayacağı diğer taraftan emekli maaşları için bütçeden ayrılan para 50.000-60.000TL iken bu yıl 130.00TL olduğu ve emekli sayısının çok arttığı bu sebeple buna da bir çözüm bulunması gerektiği yönünde konuşması mevcuttur.²⁶⁷

2.2.12. Samoel Abravaya MARMARALI (Niğde)

2.2.12.1. Hayatı

Samuel Abravaya Marmaralı, 1880'de İzmir'de doğmuştur. Babası Bünyamin Efendi ve annesi Rina Hanım'dır. 1897'de İzmir İdadisini bitirmiş, 1903'te İstanbul Mülkiye Tıbbiyesinden diploma almıştır. Selanik'e bağlı Tikveş Kazası Belediye Tabibi olarak 28 Eylül 1904 ile 3 Kasım 1904 arasında görev yapmış, 1904-1907 yılları arasında Dedeoğlu Belediye Tabipliği görevinde bulunmuştur.²⁶⁸ Abrevaya Dedeoğlu'taki görevinden istifa ederek tıp eğitimi tamamlamak üzere Paris'e gitmiş, Paris'ten dönüşünde, Darülfünun Tıp Fakültesi Seririyat Dâhiliye Muallim Muavinliği, Seririyat Dâhiliye Şefliği, Seririyat Dahiliye Muallimliği Muavinliği görevlerinde bulunmuştur. 1918 de Maltepe Askeri Hastanesinde cilt hastalıkları mütehassısı sıfatıyla kıdemli yüzbaşı olarak vatani hizmetini yaptıktan sonra 1918-1919 tarihleri arasında Tıp Fakültesi Müderris Muavinliğine atanmıştır.²⁶⁹ Türk tıp tarihine katkıları olmuştur. Bunlardan en önemlisi "Garip Bir Karın Sendromu" diye adlandırdığı ve günümüzde FMF (Akdeniz Aile Ateşi) diye adlandırılan hastalığını teşhis etmesidir.²⁷⁰

Samuel Abravaya Marmaralı V.Dönem Niğde'den bağımsız milletvekili adayı olarak Cumhuriyet Gazetesine verdiği demeçte de yurttaşlık kimliğini ön plana çıkararak şöyle konuşmuştur:

"Ben bir Türk yurddaşım ve öteden beri bu gaye ile yürümüşüm. Bu defa milletvekilliğine namzetliğimi koyarken de ancak Türk ulusunun bir milletvekili olmak şerefine nail olmak istedim. Bu şerefli vazife hakkında noktai nazarım budur.

²⁶⁷ TBMM V. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 2, 69-71.

²⁶⁸ Güneş, V. Dönem, *Özgeçmişler*, 600.

²⁶⁹ Rıfat Bali, *Devletin Yahudileri*, (3. Baskı), İletişim Yayınları, İstanbul 2004, 161.

²⁷⁰ <http://bianet.org/biamag/azinliklar/133273-vitrindeki-gayrimuslimler> (Erişim Tarihi: 22. 08. 2016).

Milletvekilliğim tahakkuk ederse çok faziletkâr olan Türk doktorlarının hukukunu müdafaa etmek için elimden geldiği kadar çalışacağım. Başlıca gayelerimden biri de Türk doktorluğunu yükseltmek olacaktır. Bunlardan başka, içtimai sahada da faideli olmaya çalışacağım: Bazı gazeteler bizi azınlıklık namzedi diye gösteriyorlar. Hâlbuki benim nazarımda bir Ahmet ne ise Abravaya da odur. Kendimi bildim bileli insanlar arasında fark koymadım. Tekrar ediyorum ben ancak bir Türk yurddaşı sıfatı ile Türk ulusunun milletvekillerinden biri olmak şerefine nail olmak istiyorum.” Samuel Abravaya Marmaralı V.ve VI. Dönemde Niğde'den bağımsız milletvekili seçilmiştir. 1953'te vefat etmiştir.²⁷¹ Evli ve 3 çocuk babasıdır. Fransızca, Almanca ve Rumca bilmekteydi.²⁷²

2.2.12.2. V. Dönem Meclis Çalışmaları

Samuel Abravaya Marmaralı, V. Dönemde Niğde'den bağımsız milletvekili seçilmiş dönem boyunca Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Komisyonu üyeliğinde bulunmuştur.²⁷³ Genel Kurulda, Atatürk'ün Cenaze Merasimi İçin Yapılacak Harcamalar Hakkındaki Kanun görüşmelerinde Atatürk'ün büyüklüğünden, dehasından bahsederek ölümünden duyduğu üzüntüyü dile getiren 1adet konuşması vardır.²⁷⁴

2.2.13. Mithat Şükrü BLEDA (Sivas)

2.2.13.1. Hayatı

Mithat Şükrü Bleda, 1874 Selanik doğumludur. Babası Mehmet Şükrü Bey annesi Emine Hanım'dır. İlk ve ortaokul ile Mülkiye İdadisini bitirerek İsviçre'ye gitmiş, Cenevre Üniversitesi Fen Fakültesi'nde iki yıl öğrenim görmüştür. Öğrenimi sırasında Jön Türk hareketine katılmış²⁷⁵ İttihat ve Terakkinin 1910'da Selanik'te yaptığı kongrede Merkez-i Umumiyyeye üye seçilmiştir.²⁷⁶ Öğrenim sonrası

²⁷¹ Bali, 164.

²⁷² Güneş, 600.

²⁷³ Güneş, 600.

²⁷⁴ TBMM V. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 27*, 40.

²⁷⁵ Güneş, *V. Dönem, Özgeçmişler*, 680.

²⁷⁶ Necla Günay, *İttihatçıların Türkleştirme Siyasetiyle İlgili İddialar ve Tarih Yazımındaki Çelişkiler*, Atatürk Araştırma Merkezi, Atatürk Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, 88, Mart, 2014 , 126 <http://www.atam.gov.tr/wp-content/uploads/05-Nejla-GÜNAY-İttihatçıların-Türkleştirme-Siyasetiyle-İlgili-İddialar-ve-Tarih-Yazımındaki-Çelişkiler1>, (Erişim Tarihi, 08.11.2016).

Bulgaristan'ın Vidin Şehri Cemaatı İslamiyyesinin daveti üzerine dört ilkokul ve bir rüştiyeden meydana gelen okulların programlarını düzenlemek ve iyileştirmek üzere Mekâtibi İslamiye Müdürlüğünü üstlenmiş, daha sonra istifa ederek Selanik'e gelmiştir. Vilayet Maarif Muhasebeciliği sınavını kazanarak göreve başlamış, ek olarak Selanik İdadisi geometri, kozmografya ve trigonometri dersleri vermiştir. 1908'de Meşrutiyetin ilanı üzerine ilk devrede Serez, ikinci devrede Drama ve Balkan Savaşından sonra da Burdur Mebusu olarak Meclis-i Mebusan'a girmiştir. 1919'da İngilizler tarafından, önce Mondros'a, ardından Malta'ya sürgün edilmiş, iki buçuk yıl sonra 1922'de Almanya'ya ailesinin yanına dönmüştür. 1926'da Mustafa Kemal'e karşı düzenlenen İzmir suikastında ilişkisi olduğu iddiasıyla Ankara İstiklâl Mahkemesinde yargılanıp aklanmıştır. V. Dönemde Sivas'tan bağımsız milletvekili olarak Mecliste yer almış, VI. VII. ve VIII. Dönemlerde de Sivas Milletvekili seçilmiştir. 1956'da vefat etmiştir. Evli ve 1 çocuk babasıdır. Fransızca bilmekteydi. Ölümünden sonra "İmparatorluğun Çöküşü" adlı hatıraları yayımlanmıştır.²⁷⁷

2.2.13.2. V. Dönem Meclis Çalışmaları

Mithat Şükrü Bleda, V. Dönemde Sivas'tan bağımsız milletvekili olarak Meclis'e katılmıştır. Dönem boyunca İçişleri Komisyon üyeliğinde bulunmuş ayrıca İş Kanunu tasarısı, İş Kanununa Ek Kanun tasarısını görüşmek için kurulan ve Bolu Milletvekili İsmail Hakkı Uzmay'ın Kara Avcılığı Kanununa ek kanun tasarısı teklifini görüşmek üzere kurulan geçici komisyonlarda da üye olarak görev yapmıştır.²⁷⁸

2.3. VI. DÖNEM (1939-1943) BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ

1939 Seçimleri Atatürk'ün ölümü sonrası yapılan ilk seçimlerdir. Sayıları az olmakla birlikte bağımsız aday uygulamasına devam edilmiş olup seçimlerde Afyonkarahisar, Ankara, Eskişehir ve Niğde'den birer milletvekilliği bağımsız adaylar için boş bırakılmıştır. Yapılan seçimler sonucu,²⁷⁹ Berç Türker (Afyon), Dr. Nikola Taptas (Ankara), İstamat Özdamar (Eskişehir), Dr. Abravaya (Niğde) bağımsız

²⁷⁷ Güneş, 681.

²⁷⁸ Güneş, 681.

²⁷⁹ Mahmutoğlu, "Atatürksüz İlk Seçimler-1939 Genel Seçimlerinde CHP'nin Çalışma ve Propagandalar", 57.

milletvekilli seçilmişlerdir. V.Dönemde de Mecliste yer alan bu bağımsız milletvekillerinin ortak özellikleri gayrimüslim olmalarıdır.²⁸⁰

2.3.1. Berç TÜRKER (Kigork Berç KERESTECİ) (Afyon)

2.3.1.1. Hayatı

Berç Türker'in hayatına önceki dönemde yer verildiğinden burada değinilmemiştir.²⁸¹

2.3.1.2. VI. Dönem Meclis Çalışmaları

VI. Dönemde tekrar Afyon'dan bağımsız milletvekili seçilen Berç Türker'in bu döneme ait Mecliste 36 konuşması bulunmaktadır.

Berç Türker, Buğdayı Koruma Karşılığı Vergisinin Kaldırılması Hakkındaki Kanun münasebetiyle yaptığı konuşmasında buğday koruma vergisinin kaldırılmasını mantıklı bulduğunu böylece ekmek fiyatlarının düşeceğini belirtmiş ve indirim 4 kuruş olarak belirtilmesine rağmen 1 kuruş olarak yapılmasını eleştirerek bu konuda çalışma yapılmasını istemiştir. Ayrıca iki yıldır yaşanan buğday buhranının başlarında bolca buğday stoku olmasına rağmen İngiltere'ye satılarak döviz kazanılmaya çalışıldığını ve tedbirsiz davranıldığını bu nedenle stokçulara karşıda sert tedbirlerin alınmasının gerektiğini ve köylülerin tohumluk buğday ve alet ihtiyacının giderilmesi için Tarım Bakanının köy köy dolaşarak yerinde tespit yapmasının zamanının geldiğini belirtmiştir.²⁸²

Askerî ve Mülki Emeklilik Kanunu'nda Bazı Değişiklikler Yapılmasına ve Vatanî Hizmet Tertibinden Verilen Maaşlara Zam Yapılmasına Dair Kanun ile ilgili söz alan Berç Türker konuşmasında Emekli ve yetim maaşlarına %25 oranında zam yapılırken harp malûlleri ve yetimlerinin bu zamdan mahrum edilmesinin haksızlık olduğunu,

²⁸⁰ Olgun, 19.

²⁸¹ özgeçmişi için bakınız: V. Dönem Bağımsız Milletvekilleri, 62-63.

²⁸² TBMM VI. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 22, 129, 131.

sayısı 684 olan ve düşük maaşlı olan bu kişilerde diğer emekli ve yetimler gibi zam yapılmasının önemli olduğunu belirtmiştir.²⁸³

2.3.2. Nikola TAPTAS(Ankara)

2.3.2.1. Hayatı

Nikola Taptas'ın hayatına önceki dönemde yer verildiğinden burada değinilmemiştir.²⁸⁴

2.3.2.2. VI. Dönem Meclis Çalışmaları

VI. Dönemde tekrar Ankara'dan bağımsız milletvekili olarak seçilen Nikola Taptas'ın bu dönemle ilgili Mecliste herhangi bir faaliyeti bulunmamaktadır.

2.3.3. İstamat Zihni ÖZDAMAR (ESKİŞEHİR)

2.3.3.1. Hayatı

İstamat Özdamar'ın hayatına önceki dönemde yer verildiğinden burada değinilmemiştir.²⁸⁵

2.3.3.2. VI. Dönem Meclis Çalışmaları

VI. Dönemde Eskişehir Bağımsız Milletvekili olarak Mecliste yer alan İstamat Özdamar'ın, bu döneme ait; Mecliste iki konuşması bulunmaktadır.

İstamat Özdamar 1939 senesi Adalet Bakanlığı bütçe görüşmelerinde yaptığı konuşmasında adliye bütçesinde, hâkimlerin ve diğer memurların maaşlarına zam yapılırken, onlar kadar çalışan ve yorulan kâtiplerin maaşlarına zam yapılmamasını eleştirmiş ve bu konuda Hükümet tarafından bir tedbir alınmasını istemiştir.²⁸⁶

²⁸³ TBMM VI. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 11*, 193.

²⁸⁴ Özgeçmişi için bakınız: V. Dönem Ankara Bağımsız Milletvekilleri, 64-65.

²⁸⁵ Özgeçmişi için bakınız: V. Dönem Eskişehir Bağımsız Milletvekilleri, 56.

²⁸⁶ TBMM VI. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 2*, 240.

İstamat Özdamar Maarif Vekaleti'nin bütçesi görüşmelerinde yaptığı konuşmasında ise Türk vatandaşlarına ait özel okulların iki gruba ayrıldığını bunlardan birinci grubun ticari amaçlı okullar olduğunu ve bunun bir sorun olmadığını, ancak ikinci grubun ise çeşitli mezheplere mensup kişilerce yönetilen özel okullar olduğunu ve bu durumun ikilik çıkaracağını eğitimin bütün unsurlarının milli olması gerektiğini yine bu okullarda okutulan matematik derslerindeki karakterlerinde örgün okullarımızdakiler ile aynı olması gerektiğini diğer bir sorunun ise bu okullarda çalışan öğretmenlerin Vakıflar Genel Müdürlüğüne değil Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olarak çalışması ve özlük haklarının takip edilmesi gerektiğini belirtmiştir.²⁸⁷

2.3.4. Abravaya MARMARALI (Niğde)

2.3.4.1. Hayatı

Abravaya Makmaralı'nın hayatına önceki dönemde yer verildiğinden burada değinilmemiştir.²⁸⁸

2.3.4.2. VI. Dönem Meclis Çalışmaları

VI. Dönem'de tekrar Niğde'den bağımsız milletvekili olarak seçilen Abravaya Marmaralı'nın bu dönemle ilgili Mecliste herhangi bir faaliyeti bulunmamaktadır.

2.4. VII. DÖNEM (1943-1946)BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ

Tek Parti Dönemi'nin son milletvekili seçimi olan 1943 Seçimleri Cumhuriyet tarihinin ilk seçim kanunu olan 4320 Sayılı Mebus Seçimi Kanunu'na göre yapılmıştır. Bu seçim, iki dereceli çoğunluk seçim sisteminin uygulandığı son seçim olmuştur.²⁸⁹ Yapılan seçimler sonucunda, TBMM'nin VII. Döneminde görev yapmak üzere CHP'li 451 milletvekili ile 4'ü bağımsız olmak üzere toplam 455 milletvekili seçilmiştir.²⁹⁰ Bu dönemde de bağımsız milletvekilleri azınlıklardan seçilmiş olup bunlardan Berç Türker ve İstamat Özdamar bir önceki dönemde Mecliste yer alırken, Mihal Kaya ve Avram

²⁸⁷ TBMM VI. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 2*, 252, 253.

²⁸⁸ Özgeçmişi için bakınız: V. Dönem Bağımsız Milletvekili, 65.

²⁸⁹ TÜİK, Milletvekili Genel Seçimleri, 1923-2011, XII, www.tuik.gov.tr/IcerikGetir.do?istab_id=152, (Erişim Tarihi: 10.04.2016).

²⁹⁰ Erol Tuncer, *1946 Seçimleri*, (I. Baskı), Tesav Yayınları, Ankara 2008, 9.

Galanti Bodrumlu ise ilk kez Mecliste yer almışlardır.

2.4.1. Berç TÜRKER (Kigork Berç KERESTECİ) (Afyon)

2.4.1.1. Hayatı

Berç Türker'in hayatına önceki dönemde yer verildiğinden burada değinilmemiştir.²⁹¹

2.4.1.2. VII. Dönem Meclis Çalışmaları

VII. Dönemde tekrar Afyon'dan bağımsız milletvekili seçilen Berç Türker, V. ve VI. Dönemlerde olduğu gibi bu dönemde de Meclis'te aktif bir dönem geçirmiştir. Bu döneme ait Genel Kurulda 26 konuşması vardır.

Berç Türker, 1943 Malî yılı Bütçe Kanun'u görüşmelerinde 1943 yılı bütçesi hakkında genel bir değerlendirme yapmış aynı zamanda o döneme ait bazı sorunları da dile getirmiştir. Konuşmasında mali açıdan kötü olan bu dönemde Maliye Bakanının önemli işler başardığını ve bütçeyi denkleştirip bakanlıklara para aktarımının yapılabilmesinin çok önemli olduğunu ancak vergi konusunda mükelleflerin hazineye borçlarını ödemesinde kolaylıklar sağlanması gerektiğini sürekli olarak artan fiyatlara karşı zamanında iâşe ekonomisi gerçekleştirilmediğinden sorunlar yaşandığını Amerika ve İngiltere gibi Liberal ülkelerin iâşe alım satımlarında sıkı kontrol uyguladığını Türkiye'de ise serbest piyasa koşulları sebebiyle bazı kişilerin ellerindeki malları fahiş fiyatlarla satmaya başladığını belirtilen sebeplerle Ticaret Bakanlığının serbest ticaret prensibine devam edip etmeme durumunu tekrar gözden geçirmesi gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca vurguncu ve karaborsacı ile mücadele için yeni bir teşkilatlanmanın zaruri olduğu, bataklıkların kurutulması, Akdeniz ve Karadeniz'de limanların inşası, maden, kömür ve çimento meseleleri, büyük şehirlerde ortaya çıkan evsiz ve işsiz gençlerin barınma meselesi, sıtma hastalığı ile mücadele meselesi, mahkemelerde görülen davaların sıkışıklığı sorunlarını dile getirerek hükümet ve bakanlıkların çözmesi gereken önemli meseleler olduğunu belirtmiştir.²⁹²

²⁹¹ Özgeçmişi için bakınız: V. Dönem Bağımsız Milletvekili, 48.

²⁹² TBMM VII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 2, 165, 166.

Köy Enstitüleri Kanunu'nun 5. Maddesinde yer alan “Köy Enstitülerinde tahsillerini bitirerek öğretmen tayin edilenler Maarif Vekilliğinin göstereceği yerlerde 20 sene çalışmaya mecburdurlar. Mecburî hizmetlerini tamamlamadan mektepten ayrılanlar devlet memuriyetlerine ve müesseselerine tayin edilemezler”ifadelerinin yer aldığı hüküm hakkında söz alan Berç Türker, daha önce 30 sene olan mecburi hizmetin 20 yıla düşürülmesinin isabetli bulduğunu fakat mecburî hizmetlerini tamamlamadan mektepten ayrılanların Devlet memuriyetlerine ve müesseselerine tayin edilememelerini ise “Bunları hizmette tutmak elden kaçırmamak için cinayet işlemiş gibi devlet memuriyet ve hizmetinden mahrum etmek doğru mudur?” Sözleriyle doğru bulmadığını belirterek, encümeninden açıklama istemiştir.²⁹³

2.4.2. Mihal KAYAOĞLU(Ankara)

2.4.2.1. Hayatı

Mihal Kaya, 1893'te Ürgüp'te doğmuştur. Babası Apostol bey annesi Marya hanımdır.Hukuk Fakültesinden mezun olmuş Ankara'da serbest avukatlık yapmıştır.TBMM'nin VII. Döneminde Ankara'dan bağımsız milletvekili seçilmiştir. Bekâr olup Rumca ve Fransızca bilmekteydi. ²⁹⁴

2.4.2.2.VII. Dönem Meclis Çalışmaları

VII. Dönemde Ankara'dan bağımsız milletvekili seçilen Mihal Kayaoğlu'nun bu dönemle ilgili Mecliste herhangi bir faaliyeti bulunmamaktadır.

2.4.3. İstamat ÖZDAMAR (Eskişehir)

2.4.3.1. Hayatı

İstamat Özdamar'ın hayatına önceki dönemde değinildiğinden burada yer verilmemiştir. ²⁹⁵

²⁹³ TBMM VII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 10*, 88.

²⁹⁴ <http://bianet.org/biamag/azinliklar/133273-vitrindeki-gayrimuslimler>, (Erişim Tarihi: 22. 08. 2016).

²⁹⁵ Özgeçmişi için bakınız: V. Dönem Bağımsız Milletvekili, 56.

2.4.3.2. VII. Dönem Meclis Çalışmaları

VII. Dönemde tekrar Eskişehir'den bağımsız milletvekili olarak seçilen İstamat Özdamar'ın bu dönemle ilgili Mecliste herhangi bir faaliyeti bulunmamaktadır.

2.4.4. Avram Galanti BODRURLU (Niğde)

2.4.4.1. Hayatı

Avram Galanti Bodrumlu, 1873'te Bodrum'da doğmuştur. Babası Mişon Efendi, annesi Coya Hanım'dır. İlkokula Bodrum'da başlayıp Rodos'ta devam etmiştir. Rodos'ta Fransızca, İbranice ve Türkçe eğitim görmüştür. 1887'de ilkokulu bitirdikten sonra Bodrum Rüştîyesi ardından İzmir İdadisinden mezun olmuştur. 1894 yılında Rodos'a idadi öğretmen olarak gitmiş burada Dünya Yahudi Birliği ve Rodos Yahudi Cemaatinin desteğiyle 1895 yılında "Tiferet İsrail" adlı okulu kurmuştur. Bu okulların bağlı olduğu "Alliance" okullarında Türkçe eğitim verilmesini sağlamıştır. Rodos İdadisinde öğretmenlik yaparken Hükümet adına, yabancı ülkelerde çıkan II. Abdülhamit'i eleştiren yayınları sansür etme görevini yürütmüştür. Bir süre İttihad ve Terakki Cemiyetine üye olmuştur. 1904'te önce İskenderiye'ye sonrada Kahire'ye gitmiş ve La Vara isimli mecmuayı çıkarmıştır. 1909'da Mısır'dan ayrılarak daha önce teklif edilen Sudan'da bir Yahudi Yerleşim Merkezi kurulması teklifinin sonucunu öğrenmek için Almanya ve İngiltere'ye gitmiştir. 1911 yılında İstanbul'a dönmüş, 1918'de Doğu Halklarının Eski Tarihi Kürsüsüne profesör olarak atanmıştır. Milli Mücadele yıllarında yabancı dillerdeki basın bültenlerini Türkçe'ye çevirip Mustafa Kemal ve arkadaşlarına iletmiştir. Cumhuriyetten sonra Harf İnkılâbına karşı çıkan kitap ve makaleler yazmış ayrıca Türk Dil Kurumunun çıkardığı "Türk Tarihi" kitabını eleştiren bir tebliğ sunmuştur. Darülfünunun üniversiteye dönüştürülmesini içeren Üniversite Reformuyla öğretim üyeleri arasında yapılan tasviyede görevine son verilmiştir. 1943 yılında Niğde'den bağımsız milletvekili seçilmiştir. Milletvekilliğinin

sona ermesinden sonra İstanbul'a gelerek Kınalıada'ya yerleşmiş 1961 yılında vefat etmiştir.²⁹⁶

2.4.4.2. VII. Dönem Meclis Çalışmaları

Avram Galanti Bodrumlu'nun, VII. Dönemde Niğde Bağımsız Milletvekili olarak Mecliste yer aldığı bu dönemde Üniversiteler Kanunu ile ilgili 1 konuşması vardır.

Avram Galanti Bodrumlu, Üniversite Kanunu'nun öğretim üyesi seçimiyle ilgili 19. Maddesinde yer alan, doçentlik için bir yabancı dil bilmenin yeterli olmasını eleştirerek üniversitelerdeki kalitenin artması için doçentlerin en az üç yabancı dilden sorumlu olması gerektiğini böylece yabancı eserlerden istifade ederek memlekette ilimin yayılmasını sağlayabileceklerini savunmuştur. Ayrıca profesörlerdeki yaş haddinin Kanunda belirtilen 65 yaş yerine İtalya'daki gibi 70 yaş olması gerektiğini de belirtmiştir.²⁹⁷

²⁹⁶ *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1996, XIII, 296-297; Nihat Durak, "Avram GALANTİ: Türkiye'de İlk Katolik Kapusin Manastırları", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi*, 3(1), 136.

²⁹⁷ TBMM VII. Dönem Meclis Zabıtları, Cilt: 24, s. 119, 121, 151, 193, 217.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1946'DAN(ÇOK PARTİLİ DÖNEM) 27 MAYIS 1960 ASKERİ DARBESİNE KADAR BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ VE FAALİYETLERİ

3.1. VIII. DÖNEM (1946-1950) BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ

Çok Partili Dönemin ilk seçimleri olan 1946 Seçimleri Türk siyaseti açısından önemli bir dönemin başlangıcı olmuştur. Seçim öncesi çıkarılan 4918 sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanunu ile ikinci seçmen uygulamasına son verilip, Tek Dereceli Seçim Sistemine geçilmiş ve seçimlerde Liste Usulü Çoğunluk Sistemi uygulanmaya başlanmıştır. Yönetimde istikrar ilkesinin öne çıktığı bu sistemde, seçmenler değişik partilerin adayları arasında tercih yapabilir, bir başka deyişle partilerin sunduğu adaylarla bağımsız adaylar arasında karma liste düzenleyebilir.²⁹⁸

Seçimlere CHP'nin dışında, 18 Temmuz 1945 tarihinde Nuri Demirağ tarafından kurulan Milli Kalkınma Partisi ile 7 Ocak 1946 yılında, Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuad Köprülü ve Refik Koraltan tarafından kurulan Demokrat Parti'de katılmıştır.²⁹⁹ Ayrıca 1946 Seçimleri ile birlikte ilk kez parti listelerinden bağımsız aday olma uygulamasına başlanmış ve Demokrat Parti, milletvekili aday listesinde bağımsızlara yer vermiştir. DP bu uygulamayla, halk üzerinde etkili olabilecek önemli isimleri bağımsız aday olarak listelerine alarak partiye olan güveni artırmayı amaçlamıştır. Özellikle Mareşal Fevzi Çakmak kendisine DP tarafından yapılan bağımsız adaylık önerisini kabul ederek, partiyi desteklediğini açıkça ortaya koymuş ve halkın DP'ye olan güveninin artırmasını sağlamıştır.³⁰⁰ DP listelerinde, 5 ilde 8 bağımsız adaya yer verilmiş, bu adaylardan Mareşal Fevzi Çakmak 5 ilden, diğer 3 aday ise birer ilden aday gösterilmiştir. Böylece Demokrat Parti listelerindeki 8 adaylığı bağımsızlar için ayırmıştır.³⁰¹ Seçimler sonuçlandığında Meclisteki toplam 465 sandalyenin 7'sini bağımsızlar kazanmıştır. Demokrat parti listesinden İstanbul ve Kastamonu'dan bağımsız olarak seçilmiş olan Fevzi Çakmak, İstanbul'u tercih etmiş

²⁹⁸ Tuncer, *Osmanlı'dan Günümüze Seçimler*, 29.

²⁹⁹ TÜİK, XII.

³⁰⁰ Ensar Yılmaz, "1946 Seçimlerinde Öne Çıkan Bazı Hususlar", *ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 1(1), 2010, 182, http://sobiad.odu.edu.tr/files/cilt1/cilt1sayi1_pdf/yilmaz_ensar.pdf, (Erişim Tarihi, 04.05.2016).

³⁰¹ Tuncer, *1946 Seçimleri*, 83.

böylece bağımsız milletvekili sayısı 6 olmuştur. Bağımsız milletvekillerinden 3'ü Demokrat Parti listesinden seçilmiştir. Ancak açık oy, gizli tasnif yöntemi kullanılmış ve denetim adli birimler yerine idari birimlerce yapıldığından seçim sonuçları üzerinde uzun süren tartışmalar olmuştur.³⁰²

3.1.1. Ahmet Ali ÇINAR (Burdur)

3.1.1.1. Hayatı

Ahmet Çınar, 1908 Karaman doğumludur.³⁰³ Babası Kadir Bey annesi Havva Hanım'dır. Yüksek Mühendis Mektebini bitirmiş 1932'de Samsun Su İşleri Mühendisi olarak göreve başlamıştır. 1934'te Su İşleri Umum Müdürlüğü İstikşaf Fen Heyeti Mühendisi, 1935 tarihinde Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Su Mühendisliği görevine getirilmiş, askerliğini yapmak üzere ayrılınca kadar bu göreve devam etmiştir. 1941 tarihinde Antalya Su İşleri 16. Şube Müdürlüğü Kısım Mühendisliğine 1944'te aynı yerde Yüksek Mühendisliğe getirilmiştir. 1946 yılında milletvekili seçilinceye kadar bu göreve devam etmiştir. 1946 seçimlerinde bağımsız olarak Burdur'dan milletvekili seçilmiştir. Milletvekili seçildikten sonra DP'ye geçmiş ancak 1948'de DP'den istifa etmiş sayılınca, aynı ay Müstakil Demokratlar Grubuna girmiş grup dağılınca da yine bağımsız kalmıştır. 1951 tarihinde Eskişehir Su İşleri 9. Şube Müdürlüğü Yüksek Mühendisi olmuş, 31 Ağustos 1951 tarihinde malulen emekliye ayrılmış 1961 yılında vefat etmiştir. Evli ve 3 çocuk babasıdır. Fransızca bilmekteydi.³⁰⁴

3.1.1.2. VIII. Dönem Meclis Çalışmaları

Ahmet Çınar, VIII. Dönemde Burdur Bağımsız Milletvekili olarak Mecliste yer almıştır. Bu dönemde 12 Ağustos 1946 tarihinde TBMM Bayındırlık Komisyonu üyeliğine seçilmiş, bu komisyondaki üyeliği 1949 yılına kadar devam etmiştir. Dönem

³⁰² Mustafa Çufalı, *Türk Parlamento Tarihi, TBMM VIII. Dönem (1946-1950), I. Cilt*, TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No:146, Ankara 2012, 2.

³⁰³ Bayram Özçelik, "Geçmişten Günümüze Burdur Milletvekilleri ve Burdur'a Yaptıkları Hizmetler", *I. Burdur Sempozyumu*, 451, <http://docplayer.biz.tr/3470533-Gecmisten-gunumuze-burdur-milletvekilleri-ve-burdur-a-yaptiklari-hizmetler.html>, (Erişim Tarihi: 11.09.2016).

³⁰⁴ Çufalı, 87-88.

içinde; 1 kanun teklifi, 7 soru önergesi, 3 yazılı soruya çevrilen sözlü sorusu ve çeşitli konularda 47 konuşması vardır.³⁰⁵

Ahmet Çınar Genel İhtiyaçlar Dışında, Getirilecek Madeni Su Borularıyla Aksam ve Teferruatından Gümrük Resmi Alınmamasına Dair Olan 2268 Sayılı Kanunun Birinci Maddesinin değiştirilmesi hakkında kanun teklifi vermiştir.³⁰⁶

Ahmet Çınar'ın Köylünün Ziraat Bankasına olan borçlarının ertelenmesi ve köylüye Tohumluk verilmesi hakkında,³⁰⁷ Büyükbaş hayvan ihracı hakkında,³⁰⁸ Hayriye Köyünün tekrar Yeşilova İlçesine bağlanması için ne düşünüldüğüne³⁰⁹ dair yazılı soruya çevrilen sözlü soruları olmuş bu sorular ilgili bakanlarca cevaplanmıştır.

Ali Çınar, seçim bölgesi olan Burdur'un köylerinde yaşanan geçim sıkıntısı ve özellikle köylerde yenilen ekmek nedeniyle söz almıştır. Yaptığı konuşmada köylerde yaşayanların işsizlik ve hububatsızlık yüzünden aç olduklarını ve mısır koçanı ve Ahlat Ekmeği yemeye mecbur bulunduklarını ve yardımlarına yetişilmesi için tedbir alınması gerektiğini belirtmiştir.³¹⁰

Ali Çınar, İstanbul Üniversitesi binalarının yapımı ile ilgili yaptığı konuşmasında, bir mühendis olarak, önemli tespitlerde bulunmuştur. Lükse kaçmamak ve lüzumsuz masraflar yapmamak şartıyla İstanbul'da modern bir üniversitenin yapılmasını istediklerini belirtmiş ve geçmişte yapılan büyük israflar ve hatalar nedeniyle, ilerdeki hataları asgariye indirmek için yapılan hataları Meclise arz etmiştir. İlk olarak bina yerinin yanlış seçildiğini çürük bir zemin üzerinde ve kalabalık bir muhitte şehir plânına uymayan bir yerde inşaata geçildiğini bunun neticesi olarakta büyük ölçüde apartmanın yıkıldığı ve istimlâk masrafının milyonu aşmış olduğunu, ikinci hata olarak projelerde lükse geniş yer verildiğini bu sebeple de yersiz masraflar yapıldığı üçüncü olarakta inşaatın icrası sırasında yanlış projeler yüzünden inşaat duvarları yıkılığını bu üç maddede belirtilen hatalar nedeniyle çok miktarda zarar edildiğini belirtmiş ve o zamana kadar devam etmekte olan inşaatın idare sisteminin zihniyeti, teknik gidişi,

³⁰⁵ Çufalı, 88.

³⁰⁶ TBMM VIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 11*, 351.

³⁰⁷ TBMM VIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 21*, 14.

³⁰⁸ TBMM VIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 21*, 14, 16.

³⁰⁹ TBMM VIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 23*, 3.

³¹⁰ TBMM VIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 11*, 421.

idaresi ve her şeyi ile birlikte tam bir tasfiyeye tâbi tutulması gerektiğini ifade etmiştir.³¹¹

3.1.2. Reşad AYDINLI (Denizli)

3.1.2.1. Hayatı

Reşat Aydın, 1910 Aydın doğumludur. Babası Edip Beyanesi Rahime Hanım'dır. Edirne Öğretmen Okulunu bitirmiş 30 Eylül 1930 ile 1 Ekim 1931 arasında Alaçam Merkez Mektebi öğretmenliği ve başöğretmen vekilliği, 5 Ekim-5 Kasım 1931 arasında Bafra Gazi Mektebi öğretmenliği yapmıştır.³¹²

1933 tarihinde askere alınmış ve 1934'te teğmen rütbesiyle terhis olmuştur. 1936 yılında Gazi Terbiye Enstitüsü Beden Eğitimi Şubesi'ni bitirip önce Nazilli Ortaokulunda sonra da Hatay Antakya Erkek Lisesinde Beden Eğitimi öğretmenliği yapmıştır. Bu arada ikinci kez askere alınarak 23 Mayıs ile 4 Kasım 1941 tarihleri arasında yedek subay olarak görev yapmıştır. Daha sonra Ankara Hukuk Fakültesi'ni bitirmiş 1944-1946 tarihleri arasında üçüncü kez üsteğmen olarak askerlik yapmıştır.³¹³

1946 Seçimlerinde bağımsız olarak Denizli'den milletvekili seçilmiştir. 1946 Seçimlerinde DP'den aday gösterilmiş ancak oyların iptal edileceği endişesiyle seçim günü sandıklar açılıp sayım başlamadan DP'den çekildiğini açıklamıştır.³¹⁴ Bağımsız iken Millet Partisine katılmış daha sonra Millet Partisinden de istifa ederek tekrar bağımsız olmuştur.³¹⁵ 1949 yılında MP'de Denizli Milletvekili iken partili milletvekilleri ile yaptığı özel sohbetlerde İnönü ve Bayar'a suikast düşüncesi olduğunu ileri sürülmüş bu iddiasının gerçek olup olmadığı basının günlerce işlediği konu haline gelmiş ve ülkede gerginliğe sebep olmuştur.³¹⁶ 1966 yılında rüşvet alma suçundan yargılanan Komiser Erol Uyak'ın savunmasını yaparken fenalaşarak vefat etmiştir.³¹⁷

³¹¹ TBMM VIII. Dönem Meclis Zabıtları, Cilt: 4, 35.

³¹² TBMM Albümü I.cilt , 461.

³¹³ Çufalı, 329.

³¹⁴ Süleyman İnan, "1949 İnönü ve Bayar'a Suikast İddiası:Reşat Aydın Olayı", 201, http://web.deu.edu.tr/ataturkilkeleri/pdf/cilt4sayi11/cilt4_sayi11_suleyman_inan.pdf, (Erişim Tarihi: 11. 09. 2016).

³¹⁵ Çufalı, 330.

³¹⁶ İnan, 203.

³¹⁷ Çufalı, 330.

3.1.2.2. VIII. Dönem Melis Çalışmaları

Reşat Aydın, 1946 seçimlerinde Denizli'den bağımsız milletvekili seçilmiş bu dönemde Seçim Tutanaklarını İnceleme Komisyonunda çalışmıştır. 1946 ve 1949 tarihleri arasında TBMM Milli Eğitim Komisyonu üyeliğine seçilmiştir. Reşat Aydın'ın dönem içinde; 2 kanun teklifi, 7 soru önergesi, 1 yazılı soruya çevrilen sözlü sorusu ve çeşitli konularda 50 konuşması bulunmaktadır.³¹⁸

Reşat Aydın Yargıçlar Kanununa Ek Kanun münasebetiyle yaptığı konuşmasında yargıçlara ödenek Kanun tasarısını Meclise getiren Peker Hükümetini tebrik etmiş ve yapılan bu kanunun millî vicdanı tatmin edeceğini ve topyekûn vatandaşlarımızı sevindireceğini belirtmiştir. Sebebini de “Kanun ve adalet bir cemiyetin vicdanı, şuuru ve kalbidir. Hâkimlerimiz, vatandaşlar arasında ve vatandaş ile Devlet arasında ortaya çıkacak ihtilâfların, kanun ve adaletin bekçileridir.” sözleriyle açıklamıştır.³¹⁹

Adana'daki petrol çalışmalarının sonucu hakkında söz alan Reşat Aydın Türk petroleri davasının, partilerin üstünde millî ve hayati bir memleket davası olduğunu, dış siyasette olduğu gibi bütün partilerin Türk Petrolleri işinde yekvücut olmaları gerektiğini ve Türkiye'de büyük endüstrinin ve her türlü kalkınmanın yapılabilmesi için petrolün, demirin ve kömürün çok önemli olduğunu, bu nedenle petrol konusu üzerinde hassasiyetle durulması gerektiğini belirten önemli bir konuşma yapmıştır.³²⁰

3.1.3. Abdülhak Adnan ADIVAR (İstanbul)

3.1.3.1. Hayatı

Abdülhak Adnan Adıvar, 1882 yılında Gelibolu'da dünyaya gelmiştir. Babası Kadı Ahmet Behai Efendi, annesi Sabihe Hanım'dır. 1905 yılında Tıbbiye-i Mülkiye Mektebini bitirdikten sonra Avrupa'ya giderek Berlin Tıp Fakültesi İç Hastalıkları Kürsüsünden uzmanlık diploması almıştır.³²¹ II. Meşrutiyet'ten sonra Türkiye'ye dönünce Tıp Fakültesine profesör olarak atanmış bir süre sonrada Fakülteye dekan

³¹⁸ Çufalı, 330.

³¹⁹ TBMM VIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 4*, 267-268.

³²⁰ TBMM VIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 19*, 14-15.

³²¹ Çufalı, 525.

olmuştur. Hilali Ahmer (Kızılay) cemiyetinde Kâtip umumiyesi görevinde bulunmuş cemiyetin sıhhi ve idari işlerinin en yetkili kişisi olarak sağlık ve sosyal yardım kurumlarının ve imdat heyetlerinin teşkili bunların hizmet sahalarının ve çalışma tarzlarının tespiti ve Umumi Merkezin muhtelif idari şubelerine ait faaliyetlerin tanzim ve kontrolünü yerine getiriyordu. I. Dünya Savaşında Hilali Ahmer Müfettişi olarak Askeri Sıhhiye ile Cemiyet arasındaki işbirliğinin kurulmasını ve devamını sağlamıştır.³²²

Mütareke döneminde Milli Türk Fırkasının kurucuları arasında yer almıştır. TBMM I. ve II. Döneminde İstanbul Milletvekili olarak görev yapmış 9 Kasım 1924'te Halk Fırkasından istifa ederek Terakkiperver Fırkasının kurucuları arasında yer almıştır.³²³ Kurucusu olduğu partinin kapatılması üzerine bir süre bağımsız kalmış ve 30 Ocak 1926'da milletvekilliğini bırakarak İngiltere'ye yerleşmiştir. Atatürk'e suikast girişimi ile ilgili yargılanıp beraat etmesine rağmen 1939 yılına kadar Türkiye'ye dönmemiş yurtdışında kaldığı sürece bilimsel çalışmalarına devam etmiştir.³²⁴ 1939'da Türkiye'ye dönünce İslam Ansiklopedisi yazı kurulu başkanlığına atanmıştır. 1946 Seçimlerinde DP Listesinden İstanbul Bağımsız Milletvekili seçilmiştir. 1950'de politika hayatından çekilmiş, 1955'te vefat etmiştir. Halide Edip Adıvar ile evli olup çocuğu yoktur. Fransızca, İngilizce ve Almanca bilmektedir.³²⁵

3.1.3.2. VIII. Dönem Meclis Çalışmaları

Abdülhak Adnan Adıvar, VIII. Dönemde İstanbul Bağımsız Milletvekili olarak seçilmiş, bu dönemde; Seçim Tutanaklarını İnceleme Komisyonunu ve TBMM Bütçe Komisyonu üyeliğine seçilmiştir.³²⁶ Adnan Adıvar'ın VIII. Döneme ait rakı fiyatlarına yapılacak zam hakkında Gümrük ve Tekel Bakanı'na bir sözlü sorusu ve bu sorusuna ilişkin yaptığı konuşmasıyla birlikte toplam 38 konuşması bulunmaktadır.

Adnan Adıvar, rakı fiyatlarına yapılacak zam hakkında Gümrük ve Tekel Bakanı'na vermiş olduğu sorusu hakkında yaptığı konuşmasında alkol yasağının uygulanmasının çok zor olduğunu bunun 400 yıl öncede Osmanlıda uygulanmaya

³²² Çapa, 26.

³²³ Çufalı, 525-526.

³²⁴ Tinal, 620.

³²⁵ Çufalı, 526.

³²⁶ Çufalı, 526.

çalışıldığını ama 3 gün süren devlet yasağı diye dalga geçildiğini, bu yasak dolayısıyla evlerde kaçak rakılar yapıp, satıldığını, Amerika ve İngiltere’de benzer yasakların hep başarısızlıkla sonuçlandığını bu nedenlerle içki yasağı taraftarı olmadığını belirtmiştir. Ancak yasaklanması mümkün olmasa bile sınırlandırmalar getirilmesi, sokaklarda ve halkın göreceği yerlerde ve belli saatler dışında alkol tüketilip satılmasına sınırlama getirilmesinin alkolün tüketimini belli oranlarda azaltacağını, alkole gelecek zammın da kullanımın azaltılmasında etkili olacağını ifade etmiştir.³²⁷

Dönem içinde, Başbakanlık Kuruluşu Hakkında Kanun³²⁸ görüşmelerinde, Devlet Bakanlıklarının kurulmasını destekleyerek, “Devlet Bakanlarının, sandalyesiz nazır, olarak ifade edilmesi sorunununda bu şekilde ortadan kalkacağını” belirtmiştir.

Ankara Üniversitesi Kuruluş Kadroları Hakkında Kanun görüşmelerinde söz alan Adnan Adıvar bu kanun projesine muhalif olduğunu söylemiş ve sebebini de şöyle açıklamıştır. “Bu kanun mucibince, bazı kürsüler doğrudan doğruya isim zikredilerek lağvediliyor. Hâlbuki bendenizin prensip ve kanaatime göre, hiç bir Meclis isim zikrederek, muhtar olan üniversitenin bir kürsüsünü lağvetmez. Ama isim zikretmeyerek istediği kadar parasını kesebilir. Kestiği paraya göre, üniversite kendi kadrosunu tespit eder.”³²⁹

3.1.4. Cihad BABAN (İstanbul)

3.1.4.1. Hayatı

Cihad Baban, 1911 yılında İstanbul’da dünyaya gelmiştir. Babası Süleyman Hikmet Bey, annesi Seniha Hanım’dır.³³⁰ 1931’de Galatasaray Lisesinden 1934’te ise İstanbul Hukuk Fakültesinden mezun olmuş Hâkim stajyerliği ve İstanbul Hâkim Muavinliği yapmıştır. 1937’de Erzurum Doğu Gazetesini çıkarmış 1946 yılına kadar Tasvir Gazetesi Yazı İşleri Müdürü ve Başmuharrirliği görevlerinde bulunmuştur. 1946 seçimlerinde DP listesinden bağımsız aday olarak İstanbul Milletvekili 1950 ve 1954’te CHP’den İzmir milletvekili seçilmiş ve Kurucu Meclis’te CHP temsilcisi olarak bulunmuştur. 1961 yılında kurulan Gürsel Hükümetinde Basın-Yayın ve Turizm Bakanı

³²⁷ TBMM VIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 4*, 28-30.

³²⁸ TBMM VIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 1*, 254.

³²⁹ TBMM VIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 12*, 753.

³³⁰ TBMM Albümü, *I. Cilt*, 473.

olarak görev yapmıştır. XII. Dönem seçimlerinde İstanbul'dan XIII. Dönemde de Çanakkale'den milletvekili seçilmiştir.¹² Eylül 1980 sonrası kurulan Ulusu Hükümetinde ise Kültür Bakanlığı yapmıştır. 1984 yılında vefat etmiştir. Evli ve 1 çocuk babasıdır. Fransızca ve Almanca bilmekteydi.³³¹

3.1.4.2. VIII. Dönem Meclis Çalışmaları

1946 seçimlerinde İstanbul Bağımsız Milletvekili olan Cihad Baban bu dönemde Seçim Tutanaklarını İnceleme Komisyonu, TBMM Tarım Komisyonu, Bayındırlık Komisyonu ve Ekonomi Komisyonu üyeliğine seçilmiştir.³³²

Cihad Baban'ın VIII. Döneme ait Yeni Sabah ve Gerçek gazetelerinin hangi sebebe dayanılarak kapatıldıklarının aydınlatılması hakkında³³³ bir sözlü soru önergesi ve İstiklal mahkemeleri Kanununun Değiştirilmesi ve Eklerinin Yürürlükten Kaldırılması hakkında³³⁴ kanun teklifi³³⁴ ve Genel Kurul'da 13 adet konuşması bulunmaktadır.

Cihad Baban, kendi milletvekili dokunulmazlığının kaldırılmasının dönem sonuna bırakılmasına dair Karma Komisyon Raporu ile ilgili olarak açıklama yapmıştır. Yaptığı açıklamada kendisi hakkında Basın Kanunu'na aykırı olarak gazetede çıkan 3 yazısından dolayı tatkiyat başladığını bu üç meseleden birincisinin gelen bir açıklamanın gazeteye konulmaması, ikincisinin, Zonguldak da cereyan eden bir taahhüt yolsuzluğunun yayımlanması ve üçüncüsünün de mahiyetini bilmediği Bursa'da cereyan eden bir hâdiseden ibaret olduğunu, her üç davanın da sonuçlanmadığını ve davaların doğuşundan seyrinden ve neticelerinden haberdar olmadığını ifade ederek konuşmasını “Davacıları tanımıyorum, beraatla neticelensin mahkûmiyetle neticelensin bu vatandaşları istemeyerek incitmişsem onlardan özür dilemeyi bir vatandaşlık borcu bilirim” ifadeleriyle bitirmiştir.³³⁵

Milletvekilleri Seçimi Kanunu hakkında, Af Kanunu Tasarısı ile ilgili olarak söz alan Cihad Baban bu kanunun halkın büyük bir kısmını tatmin etmediğini öyleki adalet komisyonunun dahi 25 üyesinden sadece 12'sinin destek verdiğini, 3 üyenin çekimser

³³¹ Çufalı, 533-534.

³³² Çufalı, 534.

³³³ TBMM VIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 1*, 260, 271, 277.

³³⁴ TBMM VIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 12*, 18.148, 661.

³³⁵ TBMM VIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 22*, 77, 78.

kaldığını belirterek desteğin az olma sebebini ise 29 Ekim 1948 tarihinden önce işlendiği halde şimdiye kadar amme davası açılmamış adi suçlulara af çıktığı ve bunlarla ilgili işlem yapılmayacağı bu durumda kendisi teslim olmuş veya yakalanmış insanların mahkûm olmasının haksızlık olduğunu Cumhuriyetin 25. Yılı münasebetiyle böyle bir kanunun çıkarılmasının suçu himaye manasına gelmesi olduğu şeklinde açıklamıştır. Konuşmasının devamında bu Af Kanunu'nun benzer suçlara farklı cezalar verildiği için çıkması halinde makul bir tarafının olacağını ancak bu durumda yapılan kanuna göre affın kapsayıcı ve toplumsal barışı sağlayıcı olmadığı gerekçeleriyle tasarının komisyona iade edilmesi gerektiğini ifade etmiştir.³³⁶

3.1.5. Mustafa Fevzi ÇAKMAK (İstanbul)

3.1.5.1. Hayatı

Mustafa Fevzi Çakmak, 1876 İstanbul doğumludur. Babası Ali Sırrı Beyanesi Hesna Hanım'dır. İlkokulu Rumeli Kavağı Mahalle Mektebinde, ortaokulu Selanik Rüştîyesinde okumuştur.³³⁷ Kuleli Lisesini bitirdikten sonra Harbiye Okulunu bitirip Teğmenliğe yükselmiştir. 1898'de Kurmay Yüzbaşılığı ile Genelkurmay 3. Şubeye tayin edilmiştir. 1908'de Taşlıca Mutasarrıfı ve Komutanlığı ile beraber Nizamiye 35. Tümen Komutanlığına tayin edilmiş, 1910'da Yarbaylığa terfi etmiştir. 1912'de Balkan Harbi Seferberliğinin başlangıcında Vardar Ordusu Komutanlığı 1. Şube Müdürlüğüne, 1913'te de Albaylığa terfi etmiştir. 1915'te Anafartalar Grubu Komutanlığına, 1917'de Filistin'de 7. Ordu Komutanlığına, 1918'de Genelkurmay Başkanlığına, 1919'da 1.Ordu Kıtaaatı Müfettişliğine tayin edilmiştir. 1920'de Milli Müdafaa Vekâletine ve Heyeti Vekile Reisliğine seçilmiş İstiklâl Harbi Harekâtı sırasında Orgeneralliğe terfi etmiştir. 31 Ağustos 1922'de Büyük Zaferin kazanılmasındaki yüksek hizmetleri nedeniyle Mareşalliğe terfi ettirilmiştir. TBMM'ye I. Dönemde Kozan, II. Dönemde İstanbul Milletvekili olarak katılmıştır. 1946 Seçimlerinde bağımsız olarak DP Listesinden İstanbul ve Kastamonu'dan milletvekili seçilmiş İstanbul Milletvekilliğini tercih etmiştir.³³⁸ Halk Partisi'nin birkaç kere yaptığı milletvekilliği teklifini kabul etmeyen Mareşal Fevzi Çakmak'ın Demokrat Parti Listesinde bağımsız aday olacağının

³³⁶ TBMM VIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 25, 616, 617.

³³⁷ TBMM Albümü, *I. Cilt*, S. 474.

³³⁸ Çufalı, 543-544.

duyulması, Demokrat Parti'ye karşı olan güveni artırdı ve güçlendirdi. Mareşal buna gerekçe olarak DP ile CHP arasında bir fark gözetmemekle beraber kendisinin amacının partiler arasında bir denge sağlamak olduğunu güçlü olan CHP'ye karşı DP'yi desteklemesinin bir özveri olacağını söylemiştir.³³⁹ 1948'de DP'den ayrılan milletvekilleri tarafından kurulan Millet Partisi'ne katılmış ve fahri başkanlığına seçilmiştir.³⁴⁰ 1950'de vefat etmiştir. Evli ve 2 çocuk babasıdır. İngilizce ve Almanca bilmekteydi.³⁴¹

3.1.5.2. VIII. Dönem Meclis Çalışmaları

Mustafa Fevzi Çakmak, VIII. Dönemde DP'den İstanbul Bağımsız Milletvekili seçilmiştir. Bu dönemde TBMM Anayasa Komisyonu Üyeliği görevinde bulunmuştur.³⁴² Dönem içinde İstanbul Milletvekilliğine seçilen General Kâzım Karabekir, Recep Peker, Hamdullah Suphi Tanrıöver, Orgeneral Cemil Cahit Toydemir ve Hüseyin Cahit Yalçın'ın seçim tutanakları hakkında Tutanakları İnceleme Komisyonu Raporu görüşmelerinde zor ve hile ile seçimlere fesat karıştırıldığını ve bu haksızlığın bertaraf edilerek milletin hâkimiyetinin tesis edilmesi gerektiğini ifade etmiştir.³⁴³

3.1.6. Mehmet Emin SOYSAL (Maraş)

3.1.6.1. Hayatı

Mehmet Emin Soysal, 1906'da Elbistan'da dünyaya gelmiştir. Babası Cuma Bey annesi Meryem Hanım'dır.³⁴⁴ Sivas Erkek Muallim Mektebini bitirmiş, Merzifon, Amasya ve Sinop illerine bağlı köylerde öğretmenlik yapmıştır. Daha sonra Ankara Gazi Terbiye Enstitüsü Pedagoji alanında yüksek öğrenim görmüş Konya ve Ankara'da İlköğretim Müfettişliğine başlamıştır. Bu görevde iken İzmir Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu Müdürlüğüne görevlendirilmiştir.³⁴⁵ Ancak 1942'de Milli Eğitim Bakanlığının

³³⁹ Yılmaz, 182.

³⁴⁰ Adnan Ferruh Pancaroğlu, *Yakın Tarihimizde Millet Partisi Olgusu, (1948-1977)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar 2006, 21, <http://ulusaltezmerkezi.com>, (Erişim Tarihi, 07.10.2016).

³⁴¹ Çufalı, 544.

³⁴² Çufalı, 544.

³⁴³ TBMM VIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 1*, 154-155.

³⁴⁴ TBMM Albümü, *I. Cilt*, 491.

³⁴⁵ Çufalı, 825.

onayını almadan Kızılçullu'da "Köy Üniversitesi"adı altında yüksek bölüm açılması için girişimde bulunması nedeniyle Kızılçullu Köy Enstitüsü Müdürlüğünden alınmış 1945 tarihinde görevine iade edilmiştir.³⁴⁶

1946 Seçimlerinde Maraş'tan bağımsız milletvekili seçilmiştir. 1957-1960 Döneminde ise CHP Maraş Milletvekili olarak Mecliste bulunmuştur. 1961'de Kurucu Meclis Üyeliğine seçilmiş, 1962 yılında Dışişleri Bakanlığına geçmiştir. Bu bakanlıkta Kıbrıs, Yunanistan Dairelerinde, Lefkoşe Büyükelçiliği, Azınlıklar ve Emlâk Dairesinde çalışmıştır. Gümölcine Başkonsolosluğunda görevliken 1970'te vefat etmiştir. Evli ve 2 çocuk babasıdır. İngilizce bilmekteydi³⁴⁷

3.1.6.2. VIII. Dönem Meclis Çalışmaları

Mehmet Emin Soysal, VIII. Dönemde, Maraş Bağımsız Milletvekili olarak Mecliste yer aldığı bu dönemde; TBMM Milli Eğitim Komisyonu üyeliğine seçilmiş, dördüncü Toplantı Yılında CHP'ye geçmiştir. Dönem içinde; 3 adet kanun teklifi, 12 sözlü soru önergesi vermiş ve Genel Kurulda 80 adet konuşma yapmıştır.³⁴⁸

Mehmet Emin Soysal bazı illerde aylık alamayan ilkokul öğretmenleriyle köy enstitülerini ilgilendiren çeşitli konularda ve Gezginçi Başöğretmenlik Teşkilatına dair kendi sözlü soru önergesi münasebetiyle yaptığı konuşmasında Köy Enstitülerinde bugüne kadar toplam 21.000 köy çocuğunun eğitim gördüğünü devletin bu çocukların eğitimi için 80 milyon lira para harcadığını köy halkının ineklerini satarak verdiği paralarla bu masrafın 200milyon lirayı aştığını, yeni gelen kanunla Köy Enstitülerinde görev yapan öğretmenlerin maaşlarının özel idarelerden değil genel bütçeden ödenmesi ile hem maaşların düzenli ödeneceğini hem de gecikmelerin olmayacağını böylece ilden ile tayinlerinde mümkün olacağını bütçesi kısıtlı illerdeki öğretmen maaş probleminin de çözüleceğini belirtmiştir. Köy Enstitülerinin yerleri belirlenirken de uzmanlara danışılmayıp araştırma yapılmadan belirlendiğinden bazılarının bataklık yanlarına yapılıp hastalıklara sebebiyet verildiğini bazıları şehirlere çok uzak yapılarak iâşe sıkıntıları çektiğini Köy Enstitülerine gönderilen paralarla alınan araç gerecinde ya çok

³⁴⁶ Melih Tinal, "Kızılçullu Köy Enstitüsü: Kuruluşundan İlk Mezunlarına", Muğla Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Güz:2008, S. 1, 187, www.sobbiad.mu.edu.tr/index.php/asd/article/download/213/217, (Erişim Tarihi, 09.05.2016).

³⁴⁷ Çufalı, 826.

³⁴⁸ Çufalı, 826.

pahalıya alındığını ya da amacı dışında kullanılıp öğrencilerin kullanımına sunulmadığını 1937 ile 1947 yılları arasında çok sayıda öğrencinin de okuldan kaçtığını bunlarla ilgilide hiçbir işlem yapılmadığını ve bu öğrenciler için yapılan masrafların boşa gittiğini Köy Enstitülerinde binlerce öğrenci için revirlerin olduğunu ama hastalanan öğrenciler için hiçbirinde doktor bulunmadığını Köy Enstitüleri'nde bulunan öğrenciler için toplam 465 öğretmenin bakanlıkça atandığını bunların hem sayı olarak hem de akademik olarak mevcut eğitim gören 16.000 öğrenci için yetersiz olduğunu, Köy Enstitüleri için hazırlanmış müfredat ve kitapların bulunmadığını ve Temel Eğitim Dairesi Başkanının bu konuyla ilgili sorumluluğu bulunmasına rağmen hiçbir şey yapmadığını ifade ederek önemli tespitlerde bulunmuştur.³⁴⁹

3.2. IX. DÖNEM (1950-1954) BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ

1950 Milletvekili Seçimleri 5545 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununa göre tek dereceli gizli oy ve açık tasnif usulüne göre adli denetim altında yapılan demokratik bir seçim olmuştur.³⁵⁰ 1946 Seçimleri ile başlayan parti listelerinden bağımsız aday olma uygulaması 1950 Seçimlerinde de devam etmiştir. DP, 1950 Seçimlerinde Halide Edip Adivar, Ali Fuat Cebesoy, Suat Hayri Ürgüplü gibi önemli isimlere bağımsız aday olarak listelerinde yer vermiş böylece partisine olan güveni artırmaya çalışmıştır. Katılma oranı yüksek olan DP'nin kazanmış olduğu ve Cumhuriyet'ten bu yana siyasal iktidarın ilk defa değiştiği 1950 Seçimlerinde 6 bağımsız milletvekili Mecliste yer almıştır. Seçilen bağımsızların 5'i DP listelerindeki isimler olmuştur.

3.2.1. Ali Fuat CEBESÖY (Eskişehir)

3.2.1.1. Hayatı

Ali Fuat Cebesoy'un hayatına önceki dönemde yer verildiğinden burada değinilmemiştir.³⁵¹

³⁴⁹ TBMM VIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 6, 543, 546.

³⁵⁰ TÜİK, XII.

³⁵¹ Özgeçmişi için bakınız: *V. Dönem Bağımsız Milletvekilleri*, 61.

3.2.1.2. IX. Dönem Meclis Çalışmaları

IX. Dönem seçimlerinde DP listesinden hem Eskişehir hem de İstanbul'dan milletvekili seçilen Ali Fuat Cebesoy, Eskişehir Milletvekilliğini tercih etmiştir. Bu dönemde Millî Savunma Komisyonunda çalışmış ve başkanlığını yapmıştır. Belediye Gelirleri Kanununun değiştirilmesini görüşen geçici komisyonda görev almıştır.³⁵²

Ali Fuat Cebesoy'un bu döneme ait Eskişehir Milletvekilliğini tercih ettiğini bildiren bir önergesi³⁵³ ve Genel Kurulda 8 adet konuşması bulunmaktadır.

Adnan Menderes'in kurduğu hükümetin programı hakkında söz alan Ali Fuat Cebesoy yaptığı konuşmasında Adnan Menderes'in hazırladığı hükümet programının dört yıllık bir çalışmadan sonra oluşturulduğunu programın millet ve memleket işlerinin nasıl idare edileceğini gösterdiğini ve programda halkın %80'lik kısmını oluşturan köylülerin ziraat işleri ve kredilerini düzenler nitelikte olduğunu ve Milli Ekonomi davasını öne çıkardığını belirtmiş ancak Programda ulaştırma meselesine önem verildiğini ama mal taşınması noktasında bir ulaşım planlamasından bahsedilmediğini dönem itibarıyla demir yollarımızın ulaşım ve mal taşıma işlerinde kullanıldığını ancak bunlarında sıkışık durum sebebiyle sıkıntı yaşadığını bu sebeple ulaşım hatlarını çeşitlendirerek deniz yollarını ve kara yollarını hatta hava yollarını bir bütün içinde planlı olarak kullanmanın gerektiğini diğer bir meselenin de sulama ve nüfus sıkıntısı olduğunu dile getirmiştir.³⁵⁴

Ali Fuat Cebesoy, Kuzey Atlantik Paktına Türkiye Cumhuriyetinin katılmasına dair Kanun hakkında yaptığı konuşmada Türkiye ve Yunanistan'ın Atlantik Paktına girmesiyle dünya sulh cephesinin daha da güçlendiğini Atlantik Paktının amacının hür dünyayı korumaktan ibaret olduğunu bu nedenle paktın savunmasının çok geniş bir organizasyon olduğunu merkezlerinin Washington, Londra ve Paris'te bulunmakla beraber bu Pakta girmiş olan devletlerde de şubelerinin olduğunu belirtmiş ve Pakta girmekle üzerimize aldığımız ağır mesuliyetlerin gereklerini başarı ile yerine getirebilmek için, Atlantik organizasyonunda dirayetli ve güçlü kişiler tarafından temsil edilmemiz gerektiğini ifade etmiş ve pakta girmemiz münasebetiyle bir de stratejik

³⁵² Kazım Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi, TBMM-IX. Dönem (1950-1954), VII. Cilt*, TBMM Vakfı Yayınları No:18, Ankara 1999, 385.

³⁵³ TBMM IX. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 1*, 151.

³⁵⁴ TBMM IX. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 1*, 115, 117.

durumumuz üzerinde de durmuş ve Saldırgan devletlerin I. ve II. Dünya Savaşında olduğu gibi bütün dünyaya saldırmayıp ülkemiz gibi stratejik konumda bulunan yerlere saldıracağı için çok dirayetli olmamız gerektiğini belirtmiştir.³⁵⁵

3.2.2. Hamdullah Suphi TANRIÖVER (Manisa)

3.2.2.1. Hayatı

Hamdullah Suphi Tanrıöver, 1886 İstanbul doğumludur. Babası Abdülatif Süphi Paşa'dır.³⁵⁶ Numune-i Terakki ve Galatasaray Sultaniyesinde okumuştur. 1904'te Türkçe bölümünden mezun olmuş, 1908'de Ayasofya Rüştîyesinde Fransızca ve Medeni Bilgiler dersi vermeye başlamıştır. 1910'da İstanbul Öğretmen okulunda Türkçe ve Eğitim Bilimi Öğretmenliğine atanmış 1913'te Türk Edebiyatı ve Eğitim Bilimi Profesörü olmuştur. Trakya ve Edirne'nin Osmanlı egemenliği altında kalmasını istemek ve Bulgar zulmünü Avrupa'ya anlatmak üzere oluşturulan kurul üyeliğine seçilerek Viyana, Roma, Paris ve Londra'ya gitmiştir.³⁵⁷ 1912 yılında kuruluşundan beri üyesi olduğu Türk Ocağındaki çalışmaları ve konferansları ile dikkati çekmiş ve 1912'den 1931'e kadar Türk Ocağının Başkanlığını başarı ile idare etmiştir.³⁵⁸

Osmanlı Meclis-i Mebusanı'nın son döneminde Saruhan ve Antalya'dan milletvekili olarak seçilmiş Antalya'yı tercih etmiştir. Meclisin İngilizler tarafından işgali ve dağıtılması üzerine Ankara'ya geçmiş 23 Nisan 1920'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılışında hazır bulunmuştur. II. Dönemde İstanbul'dan milletvekili seçilmiş Milli Eğitim Bakanı olmuştur. III. Dönemde tekrar İstanbul'dan milletvekili seçilmiştir. 1931 yılında Türk Ocaklarının kapatılması üzerine kendisine önerilen elçiliklerden Bükreş I. Sınıf Elçiliğini kabul etmesi üzerine 12 Haziran 1931'de ataması yapılmıştır.³⁵⁹

Büyük elçilik yaptığı dönemde Romanya Türklerinin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik zorluklar nedeniyle başlayan göç hareketini devlet kontrolü ve garantisi altına

³⁵⁵ TBMM IX. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 13*, 336, 337.

³⁵⁶ TBMM Albümü, 1920-2010, *II. Cilt*, 1950-1980, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, No 1, Ankara 2010, 584.

³⁵⁷ Çoker, I. Dönem, 111.

³⁵⁸ Nuri Yavuz, "Hamdullah Suphi Tanrıöver Ve Gagavuzlar", *Akademik Bakış Dergisi*, c. 4, sayı. 7, Kış-2010, 178, www.gaziakademikbakis.com/index.php/gab/article/view/107/93, (Erişim Tarihi, 12.02.2017).

³⁵⁹ Çoker, *Türk Parlamento Tarihi, TBMM-I. Dönem (1919-1923), III. Cilt*, S. 111

alınmak üzere 1936 yılında Romen Hükümeti ile Türk-Romen Göç Sözleşmesi imzalanmıştır.³⁶⁰ Yine bu dönemde Baserabya'daki Gagavuz kasaba ve köylerini dolaşarak bu bölgede Türkçe eğitim yapan 26 tane okul açtırıp bu okullara öğretmenler tayin ettirmiş ve Türkiye'den kitaplar getirerek bu okullarda okutmuştur. Ayrıca kızlı erkekli 30-40 kadar Gagavuz gencini Türkiye'ye göndererek çeşitli okullarda ve üniversitelerde okumalarını sağlamış ve doktor, avukat, öğretmenlik gibi meslekler edinerek anayurda hizmet etmelerini sağlamıştır.³⁶¹

Başarılı geçen Büyükelçilik döneminde Bükreş Üniversitesi Senatosunca kendisine “Fahri Doktorluk” unvanı verilmiştir. VII. Dönem ara seçiminde İçel Milletvekili, 1946 Seçimlerinde CHP adayı olarak İstanbul'dan milletvekili seçilmiştir. 1950 Seçimlerinde Demokrat Parti listesinden Manisa'dan bağımsız milletvekili seçilmiş, X. Dönemde de TBMM'deki yerini İstanbul Milletvekili olarak korumuştur. 1966'da vefat etmiştir. Evli ve iki çocuk babasıydı.³⁶²

3.2.2.2. IX. Dönem Meclis Çalışmaları

IX. Dönemde DP Listesinden Manisa Bağımsız Milletvekili seçilen Hamdullah Suphi Tanrıöver bu dönemde Dışişleri Komisyonunda çalışmış ve Genel Kurulda 10 adet konuşma yapmıştır.³⁶³

Hamdullah Suphi Tanrıöver Kırşehir Milletvekili Osman Bölükbaşı ve Mardin Milletvekili Kemal Türkoğlu'nun Kore'ye gönderilen Savaş Birliği hakkında Başbakanlıktan Gensoru açılmasına dair önergesi hakkında yaptığı konuşmasında II.Dünya Savaşında tek başına olup başka devletle birlikte olmayan güçlü devletlerin yenilgiye uğradığını bizimde tek başımıza kalmamızın mümkün olmadığını bu nedenle bizim kendimizi korumak için Amerika ve İngiltere ile oluşan cemiyet ile birlikte olmamız gerektiğini Atlantik Paktına girmemiz içinde bu cemiyetteki devletler ile beraber hareketin zorunlu olduğunu belirtmiş ve Kore'ye savaşa giden askerlerimizin

³⁶⁰ Ömer Metin, “Hamdullah Suphi Tanrıöver'in Romanya Türkleri'nin Göçüne Dair Faaliyetleri” (1931-1938), 139.

³⁶¹ Yavuz, 182.

³⁶² Çoker, I. Dönem, 109-110-111.

³⁶³ Öztürk, IX. Dönem, 823.

kendi toprakları için savaşacaklarını bu nedenle Kore'ye asker gönderilmesini desteklediğini ifade etmiştir.³⁶⁴

Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunu oluşturma ve Vazifelerine dair Kanun ile ilgili olarak söz alan Hamdullah Suphi Tanrıöver memleketimizin klasik medeniyetler sahası olduğunu nereye gidilse eski medeniyetlerin ve kendi medeniyetimizin bir yadigârına rastlandığını ancak ihmal sonucu bu abidelerin yol müteahhitleri ve köprü müteahhitleri tarafından taş ocağı haline geldiğini bunları kurtarmanın Meclisin asli görevi olduğunu, kurtarılmaya lâyık binlerce eser olduğunu bu tasarıyla bu sorunların son bulacağını konuşmasında belirtmiştir.³⁶⁵

3.2.3. Halide Edip ADIVAR (İzmir)

3.2.3.1. Hayatı

Halide Edip Adivar; 1884 yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Babası Edip Bey annesi Bedirfem Hanım'dır.³⁶⁶ 1893 yılında Üsküdar Amerikan Kız Kolejine kaydolmuş ve bu okulu 1901 yılında ilk mezun Türk kızı olarak bitirmiştir. 1909 yılında Mısır'a gitmiş oradan da İngiltere'ye geçmiştir. İstanbul'a döndükten sonra Kız Öğretmen Okulunda Pedagoji ve tarih dersleri vermiştir. Bu görevinin yanı sıra o dönemde Türkçülük akımı ile ilgilenmiş Türk Yurdu dergisinde yazıları yayımlanmaya başlamıştır. 1916 yılında Suriye'ye gitmiş Beyrut, Lübnan ve Şam'da kız okullarının genel müfettişliği görevini yapmıştır.³⁶⁷ Ayrıca "Aynitura Darüleytam"ı kurmuştur.³⁶⁸

Halide Edip Adivar 1918-1919'da İstanbul Edebiyat Fakültesinde batı edebiyatı müderrisliğinde bulunmuştur. Mütareke sırasında Fatih ve Sultanahmet meydanlarında mitinglerdeki nutukları ile özellikle Sultanahmet'teki İzmir'in işgalini protesto konuşmasıyla bağımsızlık savaşının coşkusu verip düşüncesini geliştirmiştir. 1920'de Kurtuluş Savaşına katılmak üzere Anadolu'ya geçmiş Mustafa Kemal Karargâhında

³⁶⁴ TBMM IX. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 3, 179, 183.

³⁶⁵ TBMM IX. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 7, 333.

³⁶⁶ TBMM Albümü, *II. Cilt*, 570.

³⁶⁷ Mustafa Şanal, "Halide Edip Adivar'ın (1884-1964) Öğretmenlik Mesleğinin Niteliğine ilişkin Görüşleri", 518, http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt3/sayi11pdf/sanal_mustafa.pdf, (Erişim Tarihi: 21.09.2016).

³⁶⁸ Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler(1935-2009), Kanunlar ve Kararlar Daire Başkanlığı, Ankara 2009, 32.

basın ve ajans hizmetlerini organize etmiştir. Onbaşı, çavuş ve başçavuş rütbeleri almıştır. Terakkiperver Cumhuriyet Halk Fırkasında yer almış partinin kapatılmasından sonra 1926'da Avrupa'ya gitmiştir.³⁶⁹

1931-1932'de Columbia Üniversitesinde, 1935'te Hindistan Delhi İslam Üniversitesinde konuk öğretim üyesi olarak bulunmuş ve konferanslar vermiştir.³⁷⁰

1939'da yurda dönüp 1940 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde İngiliz Filoloji Kürsüsü Başkanlığını almış 1950'ye kadar bu görevde kalmıştır. IX. Dönem seçimlerinde DP listesinden bağımsız olarak İstanbul Milletvekilliğine seçilmiş yasama etkinliği 1954'e kadar devam etmiştir. 1964'te vefat etmiştir. İmparatorluktan Cumhuriyete geçiş tarih sürecinde özgün bir yeri olan Halide Edip ADIVAR düşünce, yapıt ve eylemleri ile ulusun gönlünde ve düşüncesindeki yeri sürekli canlı kalacaktır.³⁷¹ İngilizce ve Fransızca bilmekteydi. İki evlilik yapmış olup ilk evliliğinden olma 2 çocuk sahibidir.³⁷²

3.2.3.2. IX. Dönem Meclis Çalışmaları

IX. Dönem seçimlerinde Demokrat Parti listesinden İstanbul Bağımsız Milletvekili seçilen Halide Edip Adıvar bu dönemde Milli Eğitim ve Anayasa Komisyonlarında çalışmış Çiftçi Mallarının Korunması Hakkındaki Kanunun değiştirilmesine dair kanun teklifi vermiş ve Genel Kurul'da 10 adet konuşma yapmıştır.³⁷³

Halide Edip Adıvar, bir yazar olarak Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ile ilgili yaptığı konuşmasında telif hakkının iki yönünün olduğunu birinci yönünün memleket dışı eserlerin telif haklarını tanımak kinci yönünün ise memleketimizdeki sanatkârlara ait eserlerin mevcut yasalar ile korunamaması olduğunu belirtmiş ve batılı ülkelerin Bern anlaşması ile yıllar önce Telif hakları ile ilgili sözleşme imzaladıklarını ancak Türkiye'nin Bern Anlaşmasını geç tanıdığı için pek çok yabancı eser ülkemizde çeviri yapılarak dağıtıldığı bu yüzden sanatkârlarımıza ait eserlerin rağbet görmediği yine bu yabancı eserlerin genel olarak önemsiz olanlarının çevrilmesi sebebiyle ilim ve edebiyat

³⁶⁹ Öztürk, IX. Dönem, 555-556.

³⁷⁰ Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler(1935-2009), 31-32.

³⁷¹ Öztürk, IX. Dönem, 557.

³⁷² Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler(1935-2009), 32.

³⁷³ Öztürk, IX. Dönem, 557.

anlamında ülkemize bir katkısının olmadığı yerli sanatkârlarımızın geçimlerini sağlayamadıkları bu gerekçelerle bu kanunun tüm milletvekillerince desteklenmesi gerektiği ayrıca önemli eserlerin pahalıya mal olacağını düşünmeden batılı ülkeler gibi eser sahibinden hem izin alıp hem de aslını bozmadan sorarak çeviri yapılması gerektiğini belirtmiştir.³⁷⁴

Maliye Bakanlığı ve Devlet Borçları 1951 yılı bütçeleri ile ilgili söz alan Halide Edip Adıvar görüşmelerde İzmir Fuarını destekleyen ve desteklemeyenlerin olduğunu, destekleyenlerin daha çok dış turizme destek sağlayacağı amaçladığını ancak kendisinin dış turizmden daha çok iç turizme önem verdiğini bu nedenle İzmir Fuarını desteklediğini belirterek bölgeciliğin önüne geçtiğini farklı illerden tüccar ve çiftçilerin gelerek birbirlerini tanıma imkânı bulacaklarını sanatsal faaliyetlerle birlik ve beraberliğin artacağını, belirtilen bu sebeplerle doğrultusunda bütün Meclis üyelerinin bu fuara destek vermesini rica etmiş ve yalnız İzmir'de değil başka şehirlerde de böyle fuarlar açılmasını temenni etmiştir.³⁷⁵

3.2.4. Mustafa Nadir NADİ (Muğla)

3.2.4.1. Hayatı

Mustafa Nadir Nadi; 1908 Muğla doğumludur. Babası eski milletvekili Yunus Nadi Bey annesi Nazime Hanım'dır.³⁷⁶ İlköğrenimini İstanbul Yeni Mektep'te ortaöğrenimini ise Galatasaray Lisesinde tamamlamıştır. Mezun olduktan sonra 1930'dayüksek öğrenim için Viyana Üniversitesinde Siyasal Bilimler okuluna girerek 3 yıl eğitim aldıktan sonra Viyana'da çıkan siyasi kargaşa nedeniyle öğrenimini Lozan Üniversitesinde tamamlamıştır.³⁷⁷ 1935'te Sosyal Bilimleri bitirerek yurda dönmüş Cumhuriyet Gazetesinde köşe ve fıkra yazarlığına başlamıştır. 1938-1941 yıllarında Galatasaray Lisesinde sosyoloji ve yurt bilgisi öğretmenliği yapmış 1945'te babasının ölümü üzerine Cumhuriyet Gazetesi yöneticiliği ve başyazarlığını üstlenmiştir.³⁷⁸

³⁷⁴ TBMM IX. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 10*, 278, 280.

³⁷⁵ TBMM IX. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 5*, 730.

³⁷⁶ Öztürk, IX. Dönem, 869.

³⁷⁷ Filiz Gülsevin, *Demokrat Parti Döneminde Nadir Nadi'nin Gazeteciliği*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2008-2009, 84, <http://ulusaltezmerkezi.com>, (Erişim Tarihi, 08.11.2016).

³⁷⁸ Öztürk, IX. Dönem, 869-870.

1950 yılında DP listesinden Muğla Bağımsız Milletvekili olarak seçilmiş 1954 yılında aynı parti listesinden bağımsız olarak İstanbul Milletvekili olarak Mecliste yer almıştır. Bu seçimlerden bir yıl sonra Avrupa Konseyine Bağımsız Türk Delegatesi olarak seçilmiş ve 6 yıl boyunca bu görevi yürütmüştür. 1964 yılında Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel tarafından Cumhuriyet Senatosu Üyeliğine seçilmiştir. 1961 yılında Cumhuriyet Gazetesi'nde yayımlanan bir yazısının 1983'te tekrar yayınlanması nedeniyle hapis cezası almış ancak Milli Savunma Bakanının temyiz hakkını kullanmasıyla cezası kaldırılmıştır. 1988 yılında TÜYAP kitap fuarı tarafından "Onur Yazarı" seçilmiştir.³⁷⁹ 1991 yılında vefat etmiştir. Evli olup çocuğu yoktur. Fransızca ve Almanca bilmekteydi.³⁸⁰

3.2.4.2. IX. Dönem Meclis Çalışmaları

Mustafa Nadir Nadi, IX. Dönem seçimlerinde DP listesinden Muğla Bağımsız Milletvekilli seçilmiş ve dönem içinde Dışişleri Komisyonunda çalışmıştır.³⁸¹ Mustafa Nadir Nadi'nin IX. Döneme ait Basın Kanunu'nun 36.Maddesinin Birinci Fıkrasının değiştirilmesi hakkında 2 kez kanun teklifi³⁸² ve Genel Kurul'da 2 adet konuşması bulunmaktadır.

Mustafa Nadir Nadi, Basın Kanunu münasebetiyle ilgili yaptığı konuşmasında Gazetelerde yazılan yazılardan yazı sahiplerinin sorumlu olması gerektiğini mesul müdürlerinde aynı suçu işlemiş gibi muamele görmesinin hukuka uygun olmadığını ayrıca gazetelerde yayımlanan haberlerle ilgili cevap hakkının kullanılmasının çok önemli olduğunu ancak basit konular içinde bu kullanılırsa gazetelerin çalışamaz hale geleceğini beyan etmiştir.³⁸³

Yayın Yoluyla veya Radyo ile İşlenecek Bazı Suçlar Hakkındaki Kanun'un 1. Maddesinde yer alan; "Basın yoluyla her ne suretle olursa olsun, namus, şeref veya haysiyete tecavüz edilmesi veya hakarete bulunulması, itibar kırarak veya şöhret veya servete zarar verebilecek bir hususun isnat edilmesi, rızası ailevi hallerin teşhir olunması, hallerinde fail (6) aydan 3 seneye kadar hapis ve 1.000 liradan 10.000 liraya

³⁷⁹ Gülsevin, 88-89.

³⁸⁰ Öztürk, IX. Dönem , 870.

³⁸¹ a. g. e, 870.

³⁸² TBMM IX. Dönem Meclis Zabıtları, Cilt: 13, 261.

³⁸³ TBMM IX. Dönem Meclis Zabıtları, Cilt: 1, 736, 743, 744, 755, 757, 760, 761. 261.

kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır.” İfadeleri ile ilgili söz alan Mustafa Nadir Nadi çıkarılan kanunla basın hürriyetinin ilerleyeceğini zannederken yanıldıklarını belirterek Kanunun I. Maddesinin o günün şartlarına ve hedeflenen demokratik nizamı yakışır bir hüviyete kavuşması için bu maddenin değiştirilmesinin gerekli olduğunu belirtmiştir.

384

3.2.5. Ali Suat Hayri ÜRGÜPLÜ (Kayseri)

3.2.5.1. Hayatı

Suat Hayri Ürgüplü, 1903'te Şam'da doğmuştur. Babası Şeyhülislam Evkaf ve Adliye Bakanı ve Ayan Üyesi Hayri Efendi, annesi Munise Hanım'dır. İlk ve ortaöğrenimden sonra 1923'de Galatasaray Lisesini ve 1926'da İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirmiştir. 1929-1932'de İstanbul I. Ticaret Mahkemesinde hâkimlik yapmış, 1932'de İstanbul Barosuna kayıtlı olarak avukatlık yapmaya başlamıştır. VI. ve VII. Dönemlerde Kayseri'den milletvekili seçilerek yasama etkinliğini sürdürmüştür. VII. Dönemde II. Saraçoğlu Kabinesinde Gümrük ve Tekel Bakanı olarak yer almıştır. Bakanlığı sırasında bir yolsuzluğa karıştığı iddiasıyla TBMM'ce Yüce Divan'a gönderilmiş Yüce Divandaki yargılama sonunda aklanmıştır. IX. Dönem seçimlerinde de Kayseri'den bağımsız olarak milletvekili seçilmiştir. 1952 tarihinde Bonn Büyükelçiliğine atandığından milletvekilliğinden ayrılmıştır. 1955'te Londra Büyükelçiliğine, 1957'de Washington ve 1960'da Madrid Büyükelçiliğine atanmış 1961'de emekliye ayrılmıştır.³⁸⁵

1961 Yılında yapılan genel seçimlerde Adalet Partisi Listesinde bağımsız aday olarak Cumhuriyet Senatosu Kayseri Üyeliğine seçilmiş ve Senato Başkanlığına getirilmiştir. Başkanlığı sırasında 1963'te 18 üyeden oluşan TBMM Heyetinin Başkanı olarak Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği'ne 44 yıl aradan sonra ilk resmi ziyaretini yapmıştır. İki yıl başkanlık görevini yerine getirdikten sonra yenilenen seçimde aday olmayıp üye olarak yasama görevini sürdürmüştür.³⁸⁶ 1965'de CHP-Bağımsızlar koalisyonunu Bütçe oylaması sırasında düşüren Adalet Partisi, Millet

³⁸⁴ TBMM IX. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 29, 479, 473.

³⁸⁵ Öztürk, IX. Dönem, 661-662.

³⁸⁶ Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi, Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Özgeçmişleri*, I. cilt (1961-1964) TBMM Vakfı Yayınları No:16, Ankara 1998, 328-329.

Partisi, Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi ve Yeni Türkiye Partisi temsilcileri hükümet kurmak için tarafsız olduğu gerekçesiyle Suat Hayri Ürgüplü üzerinde anlaşmışlar ve Ürgüplü Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel tarafından Hükümeti kurmakla görevlendirilmiştir.³⁸⁷

Başbakanlığı döneminde, 17-22 Mayıs 1965 tarihinde Sovyet Dışişleri Bakanı Gromiko Türkiye'ye iadeyi ziyarette bulunmuş ve Başbakan Suat Hayri Ürgüplü ile iki ülke arasındaki ilişkilerin gelişmesinde önemli olan bir görüşme gerçekleştirmiştir.³⁸⁸

10 Ekim 1965 seçimleri sonunda kurulan Hükümetin işe başlamasına kadar görevde kalmıştır 1966'da Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay tarafından üyeliğe atanmakla yasama görevini sürdürmüş Senato'da Dışişleri, Turizm ve Basın-Yayın Komisyonunda üye ve başkan olarak çalışmıştır. 1972'de Nihat Erim Hükümetinin istifasından sonra Cumhurbaşkanı tarafından Hükümet kurmakla görevlendirilmiş, ancak kabinesi onaylanmadığından görevi bırakmıştır. 1972'de süresi dolunca Senatodan ayrılmıştır. 1981'de vefat etmiştir. Evli ve 1 çocuk babasıdır.³⁸⁹

3.2.5.2. IX. Dönem Meclis Çalışmaları

Suat Hayri Ürgüplü, IX. Dönem seçimlerinde Kayseri'den bağımsız milletvekili olarak seçilmiştir. Bu dönemde Dışişleri Komisyonunda çalışmış, Gıda ve Tarım Anlaşması Kanun Tasarısı için kurulan geçici komisyonda görev almıştır. Avrupa Konseyi İstişari Meclisi Türk Grubu Başkanlığına seçilerek Meclisin Anayasa ve Adalet, İktisadi ve Mali İşler ve Tarım özel komisyonları toplantılarına katılmış ve Meclisin Başkanvekilliği görevini yürütmüştür.³⁹⁰

Dönem içinde Milletvekilliğinden çekildiğine dair 1 adet önergesi³⁹¹ Avrupa İstişari Meclisi içtimasına iştirak eden Türk Heyeti Başkanı sıfatıyla 1 adet demeci³⁹² ve Genel Kurul'da 12 adet konuşması vardır.

³⁸⁷ Tunca Özgişi, *Türk Parlamento Tarihinde Cumhuriyet Senatosu*, TBBM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, No:153, Ankara 2012, 146-147.

³⁸⁸ Ebru Gençalp, "Türk Basınında İkili Ziyaretler Boyutunda Türk Sovyet İlişkileri (1965-1980)", *Çağdaş Türkiye Araştırmalar Dergisi*, XIV/29, 2014, Güz, 321, 322 http://web.deu.edu.tr/ataturkilkeleri/wp-content/uploads/2015/01/11_ebru_gencalp.pdf, (Erişim Tarihi: 21. 09. 2016).

³⁸⁹ Çoker, *Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Özgeçmişleri*, I. Cilt, 329.

³⁹⁰ Öztürk, IX. Dönem, 662.

³⁹¹ TBMM IX. Dönem Meclis Zabıtları, Cilt: 13, 261.

³⁹² TBMM IX. Dönem Meclis Zabıtları, Cilt: 4, 162.

Suat Hayri Ürgüplü Avrupa Ekonomik İş Birliği Sözleşmesi ve Marshall Yardım Plânı Çerçevesi Dâhilinde Temin Edilen Yardımlar Karşılığı Türk Liralarından Bütçeye Taallûku Gerekenlerin Bütçe Hesaplarına İntikal Şekli Hakkındaki Kanun görüşmelerinde Marshall Yardım Plânı'ndan elde edilen faydanın geçici olduğunu bunun için bu gelirin nerelerde kullanılacağı ve idare şekillerinin karşılıklı antlaşmalarla mümkün olan bir durum olduğunu ifade etmiştir.³⁹³

Köylü Kız Çocuklarının İlk Tahsil Yaşı Hakkında ve Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilât Kanununun 13.Maddesinin Değiştirilmesine ve Aynı Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesine Dair Kanun teklifleri görüşmelerinde söz alan Suat Hayri Ürgüplü, konuşmasında bu kanun teklifinin Milli Eğitim Komisyonundan geçmiş olmasına rağmen Anayasa Komisyonundan geçmeden müzakere edilmesinin doğru olmadığını ifade etmiştir.³⁹⁴

Suat Hayri Ürgüplü, Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuzey Atlantik Paktına Katılmasına Dair Kanun hakkındaki görüşmelerde Antlaşmanın savunma ve dünya barışını koruması bakımından çok önemli olduğunu ayrıca dürüst, açık bir siyaset milli karakterimizin temelini oluşturan sadakat ve vefakârlığımızın bizi milletlerarası çalışma ve iş birliğinde dostluğu aranırl bir millet ve memleket yaptığını ifade etmiştir.³⁹⁵

3.2.6. Kemal TÜRKOĞLU (Mardin)

3.2.6.1. Hayatı

Kemal Türkoğlu, 1911 de Mardin doğumludur. Babası Mustafa Efendi annesi Fatma Hanım'dır.³⁹⁶ Ankara Hukuk Fakültesinden mezun olmuş 1934'te Ankara Cumhuriyet savcı stajyerliğine, 3. Sorgu Hâkimliği Stajyerliğine, Ağır Ceza Mahkemesi Stajyerliğine ve Ticaret Mahkemesi Stajyerliğine atanmıştır. 1941'de Maliye Bakanlığı Zat İşleri Kontrolörlüğüne ve Vergiler Temyiz Kontrol Raportörlüğüne atanmıştır. Son görevinden 1941'de ayrılıp askerlik görevi için silâh altına alınmıştır. 12. Topçu Alayında askerlik görevini tamamlayarak 1943'te terhis edilmiştir. 1943'te Başbakanlık Basın ve Yayın Genel Müdürlüğü Hukuk Müşavirliğine, 1947'de Ekonomi Bakanlığı 1.

³⁹³ TBMM IX. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 5, 1204.

³⁹⁴ TBMM IX. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 8, 168.

³⁹⁵ TBMM IX. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 13, 335, 336.

³⁹⁶ TBMM Albümü, *II. Cilt*, 586.

Hukuk Müşavirliğine atanmıştır. IX. Dönem seçimlerinde Mardin Bağımsız Milletvekilliğine seçilmiş yasama etkinliği IX. Dönemle sınırlı kalmış ve parlamento sonrasında noterlik yapmıştır. Noterlikten yaş sınırı nedeniyle 1976 yılında emekliye ayrılmış İstanbul Barosunda avukatlık yapmıştır. 2005 yılında vefat etmiştir. Evli olup çocuğu yoktur. Almanca ve Fransızca bilmekteydi.³⁹⁷

3.2.6.2. IX. Dönem Meclis Çalışmaları

Kemal Türkoğlu, IX. Dönem seçimlerinde Mardin'den bağımsız milletvekili seçilmiş bu dönemde Bütçe ve Dışişleri komisyonlarında Belediye gelirleri memur ve subayların karşılama ve uğurlamada bulunamayacakları Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankasının kredileri konusunda kurulan geçici komisyonlarda görev almıştır.³⁹⁸

Dönem içinde 4 adet önerge vermiş olup Milletvekillerinin ödenek ve yolluklarına ait olan 756,1169,5142 ve 5143 sayılı kanunların kaldırılmasına ve 3050 sayılı Kanunun 2. Maddesinin değiştirilmesine dair³⁹⁹ ve Cumhurbaşkanı ödeneği hususlarında 2 adet de kanun teklifi vermiştir.⁴⁰⁰ Genel Kurul'da 48 konuşma yapmıştır.

Kemal Türkoğlu, Kore'ye gönderilen savaş birliği hakkında MP Kırşehir Milletvekili Osman Bölükbaşı ile birlikte Başbakana gensoru verilmesine dair ortak bir önerge vermiş bu önerge Mecliste yoğun tartışmalara neden olmuştur.⁴⁰¹ Söz konusu önergede adı geçen iki milletvekili, bir emrivaki ile tatbik edilen bu kararın geri alınabileceğini asla düşünmediklerini ancak Anayasa'ya aykırı bir karar alan mevcut hükümetin işbaşında kalamayacağını ifade etmişler. Milletin gerçek temsilcilerinin Milli hâkimiyet haklarını çiğnetmek gibi ağır ve tarihi bir mesuliyeti omuzlarına alamayacağı ifade edilen önerge karşısında hükümet adına çoğunlukla Adnan Menderes cevap vermiştir.⁴⁰²

³⁹⁷ Öztürk, *IX. Dönem*, 857-858.

³⁹⁸ Öztürk, *IX. Dönem*, 858.

³⁹⁹ TBMM IX. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 1*, 243.

⁴⁰⁰ TBMM IX. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 17*, 304.

⁴⁰¹ TBMM IX. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 3*, 148, 151, 162, 168, 186, 195, 197.

⁴⁰² Sedef Bulut, "Sovyet Tehdidine Karşı Güvenlik Arayışları: I. ve II. Menderes Hükümetlerinin (1950-1954)", *Nato Üyeliği ve Balkan Politikası*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, *Atatürk Yolu Dergisi*, S. 41, Mayıs 2008, 41, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/45/815/10337.pdf>, (Erişim Tarihi, 17.05.2016).

Kemal Türkoğlu bağımsız milletvekili olarak Meclisteki ilk konuşmasını, Adnan Menderes'in kurduğu Hükümet programı münasebetiyle yapmış ve konuşmasında Hükümet programında eski Hükümetin bir şey yapmadığını uzun uzadıya tasvir etmesini Hükümetin elindeki imkânları belirtmek noktasından buna lüzum gördüğünü iddia edecek olsa dahi programına beş sayfalık bir ithamname ile girmesini doğru bulmadığını, muhalefette iken, bütçe tenkitlerinde haklı olarak yaptığı ithamları iktidara geçince tekrarlamaması ve realiteyi aynen kabul ederek doğrudan doğruya programına geçerek yapacaklarını anlatmasının daha doğru olacağını beyan etmiştir.⁴⁰³

Bazı Suç ve Cezaların Affı hakkındaki Kanun ve Basın Kanunu hakkında bir hukukçu olarak söz alan Kemal Türkoğlu konuşmasında Kanunların bir milletin hayatına nizam veren vesikalar olduğunu, bu nedenle kanunlar yapılırken üzerinde titizlikle durulması ve tetkik edilmesi, ilim ve hukuk prensiplerinin ışığı altında itina ile incelenmesi gerektiğini belirtmiş ve Af Kanunu'nun acele ile çıkarıldığını üzerinde vicdanının rahat olmadığını ve daha mükemmel çıkmasını istediğini ifade etmiştir.⁴⁰⁴

Basın Kanunu hakkında ise iyice tetkik edilerek çıkarılması için öncelik kararının reddedilmesini teklif etmiş ve milletvekillerinin vazifelerini hakkıyla yapmalarını Kanunların böyle aceleye getirilmesinin doğru olmadığını belirtmiştir.⁴⁰⁵

3.3. X. DÖNEM (1954-1957) BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ

DP'nin iktidar olarak, CHP'nin ise muhalefet partisi olarak katıldığı 1954 Milletvekili Genel Seçimleri ⁴⁰⁶1950 yılında çıkarılan seçim kanununa göre tek dereceli çoğunluk seçim sistemine göre yapılmıştır. Seçimlerin galibi olan DP 1946 ve 1950 Seçimlerinde olduğu gibi 1954 Seçimlerinde de bağımsız adaylara yer verme usulüne devam etmiş ve “Lütfi Kırdar, Ali Fuat Cebesoy, Hikmet Bayur, Nuri Demirağ” gibi önemli isimlerin yer aldığı 11 bağımsız adaya listelerinde yer vermiştir. Yapılan seçim sonucunda 9'u Demokrat Parti Listesinden 2'si bağımsız olmak üzere toplam 11 bağımsız milletvekili Mecliste yer almıştır.

⁴⁰³ TBMM IX. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 1*, 71.

⁴⁰⁴ TBMM IX. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 1*, 654, 656, 658.

⁴⁰⁵ TBMM IX. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 1*, 726, 729, 731, 733, 735, 740.

⁴⁰⁶ Özgül, 100.

3.3.1. İhsan Hamit TİĞREL (Ergani)

3.3.1.1. Hayatı

İhsan Hamit Tiğrel, 1890 yılında Diyarbakır'da doğmuştur. Babası Ali Hamit Efendi annesi Meymenet Hanım'dır. Diyarbakır Rüştîyesi ve İstanbul Numune Terakki İdadisini bitirdikten sonra Mülkiye Mektebine girmiş 1912 yılında Mülkiyeden diploma almıştır. Aynı yıl Diyarbakır İdadisi riyaziye Öğretmenliği ile devlet hizmetine girmiş 1913'te Diyarbakır Maarif Müdürlüğü Başkâtipliğine atanmıştır. 1914'te Yedek Subay olarak silâh altına alınmıştır. Sivas Kongresine Diyarbakır Temsilcisi olarak katılmış Diyarbakır Belediye ve Genel Meclis üyeliklerine seçilmiştir. 1921'de TBMM Hükümetince Diyarbakır Milli Eğitim Müdürlüğüne getirilmiştir. 1922'de Diyarbakır Belediye Başkanlığına seçilmiş bu görevde iken TBMM'nin II. Dönem seçimlerinde Ergani'den milletvekili seçilmiştir. 1926'da İzmir Suikastı ile ilgili görülerek tutuklanıp İzmir'e gönderilmiş yargılama sonunda suçsuz olduğu anlaşıldığından beraat etmiştir. Diyarbakır'dan VIII. Ve X. Dönemlerde de milletvekili seçilmiştir. 1961'de Diyarbakır Senatörlüğüne seçilmiş dört yıl süre ile senato başkanvekilliğinde bulunmuştur. 1985'te Ankara'da vefat etmiştir. Evli ve 5 çocuk babasıdır.⁴⁰⁷

3.3.1.2. X. Dönem Çalışmaları

İhsan Hamit Tiğrel, IX. Dönem seçimlerinde Mardin Bağımsız Milletvekili seçilmiş, bu dönemde Bütçe ve İçişleri Komisyonunda üye olarak bulunmuştur. Arazi vergilerinin arttırılması, Vergi Usul Kanunu'nda değişiklik, 3656 Sayılı Kanunun 1 numaralı Cetvelinin Maliye Kısımına İlâve Yapılmasına Dair Kanun Teklifinin Müzakeresi, Petrol Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bazı Maddelerine Fıkralar İlâvesi Hakkında Kanun teklifini müzakere ve İskân Kanun tasarısını müzakere için kurulan geçici komisyona üye seçilmiştir.⁴⁰⁸

Doğal afetler yüzünden hasar gören mıntikalardaki çiftçi borçlarının ertelenmesi

⁴⁰⁷ Kazım Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi, TBMM-X. Dönem (1954-1957) Milletvekillerinin Özgeçmişleri, II. Cilt*, TBMM Vakfı Yayınları, No:24, Ankara 2010, 255.

⁴⁰⁸ Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi, TBMM-X. Dönem (1954-1957) Milletvekillerinin Özgeçmişleri*, 256.

hakkında 1 adet kanun teklifi vermiştir.⁴⁰⁹ Dönem içinde 7 konuşması vardır.

İhsan Hamit Tiğrel seçim bölgesi olan Diyarbakır'da görülen Süne haşaratının imhası için ne gibi tedbirler alındığına ve bu haşaratın halen hangi mıntıklalarda mevcut bulunduğuna dair söz almış ve süne haşaratının sadece Diyarbakır'da değil çevre illerde de görüldüğü bu mücadele amacıyla verilen helikopterlerle de yapılan ilaçlamanın çok yetersiz kaldığını birde kullanılan bazidon isimli ilacın haşere üzerinde etkisiz olduğu görülmeye rağmen kullanılmaya devam edilmesinin de mücadeleyi zorlaştırdığını ifade etmiştir. Ayrıca haşerat nedeniyle hububat yetiştirme oranını düşüğünü bu durumda çiftçiyi ayçiçeği ekimine ya da hayvancılığa yönlendirdiğini ancak ayçiçeğinin henüz tecrübe edilmemiş olması ve hayvancılığın ise krediye dayanması sebebiyle bölgede yapılmalarının imkânsız olduğunu belirterek Diyarbakır halkının mağduriyetini Meclise taşımıştır.⁴¹⁰

İhsan Hamit Tiğrel Adnan Menderes'in kurduğu Hükümetin programı münasebetiyle yaptığı konuşmasında; memleketin bazı ana meseleleri üzerinde görüşlerini ve fikirlerini belirtmiştir. Konuşmasında tek parti zihniyetine ve tek parti sistemine göre oluşturulmuş olan Teşkilât-ı Esasiye Kanunu'nun dönemin ihtiyaçlarını karşılamadığını, ferdin ve cemiyetin hak ve hürriyetini sınırlayan maddeler olduğu gibi ferdin ve cemiyetin hak ve hürriyetini teminat altına alan maddelerde de belirsizlik olduğunu gerek bu nedenlerle gerek devlet idaresi şeklini tayin bakımından yani kuvvetlerin ayrılması bakımından Anayasanın değiştirilmesi meselesinin ele alınmasının zaruret olduğunu belirtmiş ayrıca Hükümetin programında seçim Kanununa dair bir değişikliğe yer vermesi gerektiğini beyan etmiştir.⁴¹¹

3.3.2. Mehmet Lütfi KIRDAR (İstanbul)

3.3.2.1. Hayatı

Mehmet Lütfi Kırdar, 1888 Kerkük doğumludur. Babası Abdüssamed Bey ve annesi Ayşe Hanım'dır. İlk ve ortaokulu Kerkük'te, liseyi Bağdat'ta tamamlamıştır.⁴¹²

⁴⁰⁹ TBMM X. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 20*, 538.

⁴¹⁰ TBMM X. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 14*, 69, 72.

⁴¹¹ TBMM X. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 1*, 57.

⁴¹² TBMM Albümü, *II. Cilt*, 640.

1908’de İstanbul Tıp Fakültesine girmiş, Balkan Savaşı çıkınca gönüllü olarak savaşa katılmış, savaştan sonra tıp fakültesini bitirmiştir. 1913’te Necef Belediye Doktoru olarak göreve başlamıştır. 1914 - 1918 arasında yüzbaşı rütbesiyle silâh altına alınarak Birinci Dünya Savaşına katılmış savaş sonrası Aşiretler ve Muhacirler Genel Sağlık Hizmetleri Müdürlüğü yapmıştır. İstiklâl Savaşına katılmış, savaş sırasındaki hizmetleri dolayısıyla madalya ile ödüllendirilmiştir. İstiklal Savaşı’na katıldıktan sonra Münih, Viyana ve Paris’te göz hastalıkları üzerine uzmanlık eğitimi almıştır. 1933’te İzmir Memleket Hastanesi Göz Müttehassıslığı görevine başlamış 1935’e kadar bu görevini sürdürmüştür. V. Dönemde Kütahya’dan milletvekili seçilmiş Manisa Valiliğine tayini dolayısıyla 1936’da istifa etmiştir. 1938’e kadar Manisa Valiliği görevinde bulunmuş 5 Aralık 1938’de İstanbul Valiliği ve Belediye Başkanlığına atanmıştır. 1949 ara seçimlerinde CHP’den Manisa Milletvekili seçilinceye kadar bu görevde kalmıştır. İstanbul valiliği döneminde yapılan spor ve sergi sarayına adı verilmiştir. X. Dönemde bağımsız milletvekili, XI. Dönemde Demokrat Partiden İstanbul Milletvekili seçilmiştir. 1960 Darbesine kadar görev yapmıştır. Darbe sonrası yargılanmış 1961’de Yassıada’da vefat etmiştir. Evli ve 2 çocuk babasıdır. Fransızca ve Almanca bilmekteydi.⁴¹³

3.3.2.2. X. Dönem Meclis Çalışmaları

Mehmet Lütfi Kırdar, X. Dönem seçimlerinde İstanbul Bağımsız Milletvekili seçilerek 1954’te Meclise katılmıştır. Dönem içinde Dışişleri Komisyon üyeliği yapmış ve Genel Kurulda 2 defa söz almıştır.⁴¹⁴

Mehmet Lütfi Kırdar 1955 mali yılı Genel Bütçe Kanunu görüşmelerinde İmar, iskân ve turizm işlerinin dağınık birer teşkilatın elinde bulunduğu için istenilen şekilde başırlamadığını bu nedenle birbirine paralel bir makama bağlanmasının gerekli olduğunu ifade etmiş ve İmar bakımından memleketimizin Avrupa ve Amerika’nın çok gerisinde olduğunu Selçuklu ve Osmanlı medeniyet eserlerimizin yeteri kadar korunmadığını, bir kısmının ahır bir kısmının depo bir kısmının da dilenci istasyonu halinde kullanıldığına değinmiş ve bu durumdan duyduğu üzüntüyü ifade etmiştir.⁴¹⁵

⁴¹³ Güneş, V. *Dönem*, 500-501.

⁴¹⁴ Öztürk, X. *Dönem*, 423.

⁴¹⁵ TBMM X. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 5, 305-308.

Mehmet Lütü Kırdar, Basın Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü 1955 yılı bütçesi ile ilgili olarak yaptığı konuşmasında turistik mahiyetteki birçok bölgenin imardan mahrum olduğunu bu bölgelerin turist gelebilecek duruma getirilmesinin gerektiğini belirtmiş ve turizm işlerini daha teşkilatlı bir hale getirmek için teşkilatın Başvekâlete bağlı müstakil bir Umum Müdürlük haline getirilmesini teklif etmiştir.⁴¹⁶

3.3.3. Ali Fuad CEBESÖY (İstanbul)

3.3.3.1. Hayatı

Ali Fuat Cebesoy'un hayatına önceki dönemde yer verildiğinden burada değinilmemiştir.⁴¹⁷

3.3.3.2. X. Dönem Meclis Çalışmaları

X. Dönem seçimlerinde İstanbul Bağımsız Milletvekili olarak seçilen Ali Fuat Cebesoy, dönem içinde Milli Savunma Komisyon üyesi olmuştur.⁴¹⁸ Dönem içinde en yaşlı üye sıfatıyla Meclisi açışı dolayısıyla konuşmaya başlamış ve iyi dileklerle yeni milletvekillerini and içmeleri için davet etmiştir.⁴¹⁹

Ali Fuat Cebesoy İstanbul, İzmir ve Ankara vilâyetlerinde Örfi İdarenin ilânına dair Başvekâlet tezkeresi münasebetiyle yaptığı konuşmasında 6 Eylül 1955 tarihi gecesinde İstanbul ve İzmir de çok vahim hadiselerin olduğunu hadiselerden birinin Kıbrıs meselesi diğerinin ise Atatürk'ün Selanik'teki evine yapılan bombalı saldırı sonrasında durumu duyurmak amacıyla yapılan toplantıların provoke edilerek birkaç saat içinde milli servetimize yapılan saldırılar olduğunu hükümetin bu durum dolayısıyla sıkıyönetim ilanı için Meclisi toplamasını memnuniyetle karşıladığını ancak bu sıkıyönetimin 2 ay süresinde suçluların bulunarak son bulması gerektiğini belirtmiştir.⁴²⁰

⁴¹⁶ TBMM X. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 5*, 403-404.

⁴¹⁷ Özgeçmiş için bakınız, V. Dönem Bağımsız Milletvekilleri, 61.

⁴¹⁸ Öztürk, *X. Dönem*, 416.

⁴¹⁹ TBMM X. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 5*, 305, 308.

⁴²⁰ TBMM X. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 5*, 305, 308.

3.3.4. Nadir NADİ (İstanbul)

3.3.4.1. Hayatı

Nadir Nadi'nin hayatına önceki dönemde yer verildiğinden burada değinilmemiştir.⁴²¹

3.3.4.2. X. Dönem Meclis Çalışmaları

X. Dönemde İstanbul Bağımsız Milletvekili olarak seçilen Nadir Nadi, dönem boyunca Dışişleri ve Sayıştay Komisyonlarında üye olarak çalışmıştır.⁴²²

Nadir Nadi'nin, dönem içinde; Basın Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Kanuna Geçici Bir Madde İlâvesine Dair Kanun ile Yayın Yoluyla veya Radyo ile İşlenecek Bazı Suçlar Hakkındaki 6334 sayılı Kanunun adı ile Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bir Madde İlâvesine Dair Kanun ile ilgili 1 konuşması bulunmaktadır. Nadir Nadi yaptığı konuşmasında 1950 senesinde çıkarılan 5680 Sayılı Basın Kanunun aceleye getirildiği için eksik tarafları olduğundan bahsedildiğini ancak kanunun şimdi değiştirilen maddelerinin de yine aceleye getirilerek komisyonda 1,5 gün görüşülerek geçirilmeye çalışıldığını, bu nedenle kanunun tekrar alt komisyona gönderilmesi gerektiğini ifade etmiştir.⁴²³

3.3.5. Hamdullah Suphi TANRIÖVER (İstanbul)

3.3.5.1. Hayatı

Hamdullah Suphi Tanrıöver'in hayatına önceki dönemde yer verildiğinden burada değinilmemiştir.⁴²⁴

3.3.5.2. X. Dönem Meclis Çalışmaları

Hamdullah Suphi Tanrıöver, X. Dönem seçimlerinde İstanbul Bağımsız

⁴²¹ Özgeçmişi için bakınız, IX. Dönem Bağımsız Milletvekilleri, 105-106.

⁴²² Öztürk, *X. Dönem*, 430.

⁴²³ TBMM X. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 12*, 92, 148.

⁴²⁴ Özgeçmişi için bakınız, IX. Dönem Bağımsız Milletvekilleri, 99.

Milletvekili olarak seçilmiş dönem içinde Dışışleri ve Milli Eğitim komisyonlarına üye seçilmiştir. Genel Kurulda 5 adet konuşma yapmıştır.⁴²⁵

Hamdullah Suphi Tanrıöver,Üsküdar Vilâyeti Oluşturulması Hakkındaki kanun teklifi ve İçişleri ve Bütçe komisyon tutanakları ile ilgili olarak yaptığı konuşmasında meselenin ne idari, ne malî olmadığını yeni bir ilim olan şehircilik meselesi olduğunu belirterek İstanbul'un dünyanın büyük şehirleri arasında çok küçük bir şehir olduğunu 12 milyon nüfuslu Newyork şehrini Hudson Nehrinin ikiye böldüğünü 9 milyonluk Londra şehrini Taymis Nehrinin ikiye böldüğünü, insanlık tarihi boyunca medeniyetlerin şehirlerini ya nehir ya da deniz etrafına kurduklarını şimdi ayrılması düşünülen Üsküdar'da İstanbul tarihi açısından önemli olan tarihi, kültürel ve sosyal alanların olduğunu, Boğazın İstanbul'u ikiye ayırmadığını tersine birleştirdiğini, belirtilen sebeplerle İstanbul'u küçültmek yerine büyümesini sağlayıp medeniyete tanıtmamız gerektiğini belirtmiştir.⁴²⁶

Hamdullah Suphi Tanrıöver, Türkiye ile Irak arasında 24 Şubat 1955 tarihinde imzalanan Karşılıklı İş Birliği Antlaşmasının Tasdikine Dair Kanun ile ilgili olarak yaptığı konuşmasında Dokuz asır beraber yaşadığımız ortak tarih, ortak din ve ortak bir medeniyete sahip olduğumuz Irak ile işbirliği anlaşmasının çok önemli olduğunu 1947 senesinde Mecliste Arap Devletleri ile ilişki kurulması gerektiğini belirten bir konuşma yaptığında Cumhuriyet Halk Partisi tarafından anlaşılmadığını bu tarihten sonra bütün Arap milletlerinin Türkiye ile birlikte bağımsız devletler tarafında toplanması yönünde isteğinin olduğunu belirtmiştir.⁴²⁷

3.3.6. Ömer Behçet UZ (İzmir)

3.3.6.1. Hayatı

Ömer Behçet Uz, 1893'te Buldan'da doğmuştur. Babası Salih Bey ve Ayşe Hanım'dır. İlkokulu Buldan, ortaokul ve liseyi İzmir'de bitirerek İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesinden mezun olmuştur.1923'te 57. Tümenine bağlı Bornova Seyyar Hastanesinde askerlik görevini yerine getirdikten sonra Şişli Etfal Hastanesi ve Tıp

⁴²⁵ Öztürk, X. *Dönem*, 438.

⁴²⁶ TBMM X. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 3, 164, 165.

⁴²⁷ TBMM X. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 5, 815, 817.

Fakültesi çocuk hastalıkları bölümlerinde asistan olarak çalışmıştır. Paris ve Viyana çocuk kliniklerinde kurslara katılmış, Veremle Mücadele Cemiyeti Şubesi'ni kurarak başkanlığını yapmıştır.1931'den İzmir Belediye Başkanlığı görevinde bulunmuş⁴²⁸ üç kez arka arkaya seçilerek 1941 yılına Belediye Başkanlığı yapmış, etkili bir Belediye idaresi sayesinde yangın geçirmiş mahallelerin yeniden inşası ve tüm şehrin altyapısının modernleşmesi için gerekli kaynakları sağlamıştır.⁴²⁹ Yine bu dönem içinde 1932'de Cumhuriyet alanına Atatürk heykeli dikilmiş 9 Eylül Panayırı ve İzmir Enternasyonal Fuarı açılmıştır. Bu görevi sırasında dönem içinde Denizli Milletvekili seçilmiş I.Şükrü Saraçoğlu Hükümetinde Ticaret Bakanlığı yapmıştır.VII. Dönemde yeniden Denizli Milletvekilliğine seçildiği dönemde Recep Peker Hükümetinde Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı olmuştur. X. Dönemde DP listesinden İzmir Bağımsız Milletvekili, XI. Dönem'de de yine İzmir'den milletvekili seçilmiştir. Parlamenterlik yaşamı 27 Mayıs 1960 Darbesiyle son bulmuştur. Yassıada'da kurulan Yüksek Adalet Divanı'nca, Anayasa'yı ihlal suçundan hapis cezası almıştır.1986 yılında vefat etmiştir. Evli ve 4 çocuk babasıdır. Fransızca bilmekteydi. ⁴³⁰

3.3.6.2. X. Dönem Meclis Çalışmaları

Ömer Behçet Uz, X. Dönem'de DP listesinden İzmir Bağımsız Milletvekili seçildiği bu dönemde 17 Mayıs 1954 ile 9 Aralık 1955 arasında III. Adnan Menderes Hükümetinde Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Vekili olarak görevlendirilmiş daha sonraki dönemlerde bütçe ve kütüphane komisyonlarında çalışmıştır. Genel Kurulda 8 adet konuşma yapmıştır.⁴³¹

Behçet Uz, İmar Kanunu ile ilgili olarak yaptığı konuşmasında hazırlanan İmar Kanunu'nun ihtilafları önlemek açısından çok yerinde tespitler getirdiğini tapusu olmadan inşaata başlanmamasının sonradan çıkacak sorunları önleyeceğini özellikle ilçelerde tapusunu almamış ve aralarında anlaşma yapamamış ortak toprak sahipleri bina yapmaya başladıktan sonra mahkemelik olduklarını bu gerekçelerle getirilen

⁴²⁸ Öztürk, X. Dönem, 484.

⁴²⁹ Hasan Hüseyin Genç, *1929 İzmir'in Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Yapısı*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İzmir 2010, 14, <http://ulusaltezmerkezi.com>, (Erişim Tarihi, 09.10.2016).

⁴³⁰ Öztürk, X. Dönem, 484, 485.

⁴³¹ Öztürk, X. Dönem, 485.

teklifin kabulünün önemli olduğunu belirtmiştir.⁴³²

Behçet Uz, Sağlık ve Sosyal Yardımlaşma Bakanlığı ile Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü 1955 Yılı Bütçeleri ile ilgili olarak yaptığı konuşmasında 1950 senesinden beri sağlık konusunda önemli atılımlar sağlandığını hastane yatak sayısının 35.000'e çıkarıldığını verem hastalığının artık bir tehlike olmaktan çıktığını sağlık merkezi sayısının 170'e ulaştığını doktor sayısındaki yetersizliğin yeni mezunlarla birlikte kapatılmaya çalışıldığını köylerde yapılan taramalar sayesinde nüfus sayımlarının da yardımcı materyal oluşmuş olacağını son iki yıl içerisinde 6 milyon insanın taramadan geçirilip 2.300.000 insanın aşılandığını, hasta ölümlerinde sayının 45.000'den 35.000'e indiğini Avrupa'da Çiçek Vakası yayılırken bizde son 1,5 yıl içerisinde hiç Çiçek Vakasına rastlanmadığını belirtmiştir.⁴³³

3.3.7. Hihmet BAYUR(Manisa)

3.3.7.1. Hayatı

Hikmet Bayur, 1891 İstanbul doğumludur. Babası Haşmet Bey, annesi Memduha Hanım'dır. Galatasaray Lisesinde ve öğrenim gördükten sonra Hükümet tarafından yüksek öğrenim için Fransa'ya gönderilmiş Sorbonne Üniversitesinde genel matematik ve teknik mekanik derslerine devam etmiştir. Ancak I.Dünya Savaşının çıkması üzerine öğrenimini tamamlayamadan yurda dönmüştür. İzmir'in işgali üzerine Anadolu'ya geçerek Salihli'de direnişe katılmıştır. Lozan Konferansında danışman olarak bulunmuştur. 1923'te Londra elçilik Müsteşarı 1925'te Belgrat Ortaelçisi ve 1928'de Kabil Büyükelçisi olarak görev yapmıştır.1927'de Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri olarak görevlendirilmiş 1932'de Türk Tarih Kurumu Üyeliğine seçilmiştir.TBMM'nin IV.Döneminde Manisa Milletvekili Mustafa Fevzi Beyin ölümü üzerine boşalan milletvekilliğine seçilmiş ve Milli Eğitim Bakanlığı yapmıştır. 1933'te İstanbul Üniversitesinin açılışında yer almış 1934'te Üniversitede ilk inkılâp dersini vermiştir.1934'te milletvekilliği görevinden ayrıldıktan sonra Dil ve Tarih Coğrafya

⁴³² TBMM X. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 11*, 153, 154.

⁴³³ TBMM X. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 5*, 754, 757, 760.

Fakültesine Hint Tarihi Profesörü olmuştur. VI. Dönem seçimlerinde CHP adayı olarak yeniden Manisa Milletvekilliğine seçilmiştir.⁴³⁴

1946 bütçesinin müzakeresi sırasında 17 Aralık 1945 tarihli oturumda TBMM'nin denetleme görevini yapamadığını merkezden ve yürütme gücü tarafından aday göstermenin buna sebep olduğunu ileri sürerek Parti Tüzüğü'nün 27'nci maddesinde tespit edilen seçim esaslarını çürütecek sözler söylemiştir. Bu sözler 18 Aralık 1945'te normal haftalık toplantısını yapan Grup İdare Kurulunun dikkatini çekmiş ve Kurul Bayur'un bu hareketini Parti Tüzüğü'ne aykırı bulmuş savunması alındıktan sonra kendisinin Parti Grubundan çıkarılması hakkındaki önerisini Grup Genel Kuruluna sunmuştur. Sunulan teklif Grup Genel Kurulunda görüşülmüş ve Bayur'un Parti Grubundan çıkarılmasının Genel Başkanlık Divanına sunulması kabul edilmiştir ve yapılan oylama sonucunda CHP'den çıkarılmıştır. Dönem sonuna kadar bağımsız kalan Hikmet Bayur 1946 Seçimlerinde Demokrat Parti tarafından Manisa ilinden aday gösterilmiş ancak milletvekili seçilememiştir.⁴³⁵

1948'de kurulan Millet Partisi'nin Genel Başkanlığına getirilmiş⁴³⁶1951'de ise partinin Genel Yürütme Kurulunda görev yapmıştır. Partinin Dördüncü Büyük Kongresinde, parti tüzüğüne konulmasını istediği 'İnkılâpçılık' kabul edilmeyince partide Atatürk ve İnkılâpları'na karşı olmanın bir prensip haline geldiğini ve söz hürriyetinin olmadığını gerekçe göstererek partiden ayrılmıştır.⁴³⁷

X. ve XI. Dönemlerde DP listesinden bağımsız milletvekili seçilmesine rağmen 1960 Darbesi sonrası Demokrat Partili Milletvekillerinin suçlarına katıldığı iddiası ile onlarla birlikte tutuklanmış ancak aftan yararlanarak serbest kalmıştır. Sonraki yaşamında tarihle ilgili çalışmalar yapmış ve "Türk İnkılâp Tarihi, Ahvali Hazıra, Yeni Türk Devleti'nin Harici Siyaseti" gibi eserler yazmıştır. 1980'de vefat etmiştir. Evli olup çocuğu yoktur.⁴³⁸

⁴³⁴ Çoker, *IV. Dönem, Milletvekili Özgeçmişleri*, 435-436.

⁴³⁵ Erol Tuncer ve Bülent Tuncer, *Meclis Aritmetiğinde Yaşanan Değişim (1943-1960)*, Ankara Mart 2015, 19-20, http://www.tesav.org.tr/wp-content/uploads/2017/03/2.Meclis_Aritmetiginde_Yasanan_Degisim1943-1960.pdf, (Erişim Tarihi, 10.11.2016).

⁴³⁶ Pancaroğlu, 9.

⁴³⁷ Pancaroğlu, 44.

⁴³⁸ Çoker, *V. Dönem, Milletvekili Özgeçmişleri*, 436.

3.3.7.2.X. Dönem Meclis Çalışmaları

X. Dönem seçimlerinde Manisa Bağımsız Milletvekili olarak seçilmiş olan Hikmet Bayur dönem boyunca Dışişleri Komisyonunda çalışmış Gider Vergisi Kanun teklifinin görüşülmesi için kurulan geçici komisyon üyeliği yapmıştır.⁴³⁹ Hikmet Bayur'un Genel Kurul'da 47 adet konuşması bulunmaktadır.

Hikmet Bayur Türkiye İle Pakistan Arasında Akdedilen Dostane İş Birliği Anlaşması'nın Onayına Dair Kanun ile ilgili olarak yaptığı konuşmasında Türkiye'nin doğu milletleri ile dost olduğu özellikle Pakistan'ın şuan ki devlet başkanı ile bu dostluğun arttığını 20-25 yıl önce Pakistanlıların Türk halkına karşı büyük dostluk ve bağlılık gösterdiğini Serv Anlaşması'na karşı verdiğimiz mücadeleyi takdir ettiklerini "Sizin Mustafa Kemal'iniz olduğu için bu mücadeleyi daha erken kazandınız" dediklerini bu anlaşmanın siyasi ve askeri yararının yanında komünizmle de mücadele anlamına geldiğini belirtmiş ve Pakistan'ın kendisi ile aynı mücadeleyi veren Afganistan ile iyi ilişkiler kurmasını temenni etmiştir.⁴⁴⁰

Hikmet Bayur Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Yunanistan Krallığı ve Yugoslavya Federatif Halk Cumhuriyeti arasında 9 Ağustos 1954 tarihinde Bled'de akdedilen ittifak Siyasi İşbirliği ve Karşılıklı Yardım Anlaşması'nın onayı ile ilgili olarak yaptığı konuşmasında Yugoslavların, Balkanlarda ruhen bize en yakın millet olduğu Osmanlı, Alman ve İtalyanlara karşı verdiği mücadelenin takdire değer olduğunu bazen dostumuz bazen düşmanımız olsa da kahraman bir millet olduklarını düşündüğünü ifade etmiştir.⁴⁴¹

3.3.8. Ali Cavit ORAL (Seyhan)

3.3.8.1. Hayatı

Ali Cavit Oral, 1904'te Adana'da doğmuştur. Babası Mehmet İhsan Fikri Bey, annesi Fatma Hanım'dır. İlk ve ortaöğrenimini Adana'da yapmış, daha sonra Almanya'da Vürtemberg'de Hohenheim Yüksek Ziraat Okulunda öğrenim

⁴³⁹ Öztürk, X. Dönem, 651.

⁴⁴⁰ TBMM X. Dönem Meclis Zabıtları, Cilt: 1, 154, 155.

⁴⁴¹ TBMM X. Dönem Meclis Zabıtları, Cilt: 5, 147.

görmüştür.Cumhuriyet Halk Fırkası vilâyet idare heyeti üyeliği,Adana Belediyesi üyeliği ve Adana Çiftçiler Birliği Reisliği, Adana Pamuk Müstahsilleri Satış Kooperatifi Müdürlüğü,Adana Halkevi Neşriyat Komitesi Reisliğinde bulunmuştur.V. ve VI. Dönemde Niğde'den VII.ve VIII. Dönemde Seyhan'dan milletvekili seçilmiştir.⁴⁴²

9 Mart 1945'te görüşülmeye başlanan Toprak Yasası'nın, milletvekillerince derinlemesine incelenmesini istemiş,görüşmelerin 14 Mayıs 1945 tarihine ertelenmesi için kanun teklifi sunmuş ve Mecliste yaptığı konuşmada bu tasarının ülke gerçeklerine ve ihtiyaçlarına uygun olmadığını ifade ederek tasarıyı hazırlayanların karşısında yer almıştır.⁴⁴³

1948-1950 yılları arasında Hasan Saka ve Şemsettin Günaltay hükümetlerinde Tarım Bakanlığı yapmıştır. X. Dönemde Demokrat Parti listesinden bağımsız olarak Seyhan'dan milletvekili seçilmiş XII. ve XIV. Dönemlerde de Adana'dan milletvekili olmuştur. İsmet İnönü'nün I. Koalisyon hükümetlerinde de Tarım Bakanlığı yapmıştır. 1984'te vefat etmiştir. Evli ve 3 çocuk babasıdır. Almanca bilmekteydi. İki ciltlik "Akdeniz Meselesi" adlı bir eseri ile "Toprak Reformu" adını taşıyan bir broşürü vardır.⁴⁴⁴

3.3.8.2. X. Dönem Meclis Çalışmaları

X. Dönem seçimlerinde DP listesinden Adana Bağımsız Milletvekili olarak Meclise katılmış olan Ali Cavit Oral dönem boyunca Anayasa Komisyonunda çalışmış ve Genel Kurul'da 2 adet konuşma yapmıştır.⁴⁴⁵

Ali Cavit Oral, Seyhan Barajı sulama kanallarının ne zaman ihale edileceğine ve baraj için istimlâk edilen arazi bedellerinin ödenmemiş olan kısmının ne zaman ödeneceğine dair sorusu ile ilgili olarak yaptığı konuşmasında Seyhan Barajının ve sulama kanallarının memleket için çok hayırlı olduğunu böylelikle 284 milyon kilovatlık bir elektrik temin edildiğini ve böylelikle 1 milyon 400 bin dönümlük arazi sulama sahası içine girdiğini ancak bu Hidro-elektrik santrali yapılırken üç türbin nazarı

⁴⁴² Güneş, V. *Dönem, Özgeçmişler*, 598-599.

⁴⁴³ Erdal İnce, "Köylüyü Topraklandırma Kanununun Türk Siyasal Yapısının Oluşumu Üzerine Etkileri", ÇTTAD, VI/13, (2006/Güz), 68-69, [http://web.deu.edu.tr/ataturkilkeleri/pdf/13ncusonhali/06-S13_erdalince_59-78.pdf](http://web.deu.edu.tr/ataturkilkileri/pdf/13ncusonhali/06-S13_erdalince_59-78.pdf), (Erişim Tarihi: 21. 09. 2016).

⁴⁴⁴Güneş, V. *Dönem, Özgeçmişler*, 599.

⁴⁴⁵Öztürk, X. *Dönem*, 780.

dikkate alınmış fakat bu gün ikisi yapılmış birisinin her nedense ya dövizin başka sahada kullanılması yüzünden yahut her hangi bir sebepten yapılmadığını bu yüzden Ceyhanlıların elektrikten istifade edemeyecek bir vaziyette olduklarını ayrıca baraj yapını nedeniyle 15-16 köyün su altında kaldığını bu köylerde yaşayan insanların evlerini, köylerini ve topraklarını tamamen terk etmek zorunda kaldıklarını ancak henüz 15 milyon liralık alacaklarını henüz alamadıklarını belirterek bu sorunun süratle çözülmesini ve mağdur olan vatandaşların bu suretle refaha kavuşturulması gerektiğini belirtmiştir.⁴⁴⁶

Ali Cavit Oral, Orman Kanunu ile ilgili olarak yaptığı konuşmasında Orman denildiğinde iki önemli meselenin çözülmesi gerektiğini bunlardan birincisinin iç iskân politikası olduğunu ormanların çevresinde ve içerisinde yaşayıp buradan geçimini sağlayan 6 milyon civarında insan bulunduğu memleketimizdeki orman alanları toplam alanların %10 civarında olup dünyadaki en fakir orman alanına sahip İspanya'dan bile geri olduğu 1868 yılında ilk orman nizamnamesi yayınlanmasından Cumhuriyet döneminde 1920 yılında çıkarılan Bataklık Kanunu'na hep insanların ormandan istifadesine dayandırıldığını 1937'deki 3116 Sayılı Kanunda bu amaca dayalı olduğundan ormandan yararlanan 10 bin köy sayısının 20 bine çıkarıldığını belirtmiştir. Diğer sorunun ise keçi meselesi olduğunu bir memleketin ormanlarına keçi musallat olduktan ve tahribatına devam ettikten sonra ne kadar ormanları koruma ve kurtarma tedbirleri alalım ve bunun için çalışalım orman davasını halletmeye imkân olmayacağını ifade etmiştir.⁴⁴⁷

3.3.9. Mehmet Nuri DEMİRAĞ (Sivas)

3.3.9.1. Hayatı

Mehmet Nuri Demirağ, 1886'da Divriği'de doğmuştur. Babası Ömer Bey annesi Ayşe Hanım'dır. İlköğrenimine Sübyan Mektebinde başlamış, ortaöğrenimini de 1902'de Divriği Rüştîyesi'nde tamamlamıştır. Mezun olduğu Rüştîyeden muavinlik

⁴⁴⁶ TBMM X. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 8*, 376, 377.

⁴⁴⁷ TBMM X. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 13*, 438, 440.

görevini kabul ederek çalışma yaşamına atılmıştır.⁴⁴⁸

17 yaşında girmiş olduğu sınavı kazanarak Ziraat Bankasında memur olarak Kangal'da göreve başlamıştır. 1911 yılında İstanbul'da ilk görev yeri olan Hasköy Mal Müdürlüğünde işe başlamış İstanbul'da bulunduğu süre içerisinde mesleki bilgisini geliştirmek için tarih, edebiyat ve felsefe alanında dersler almıştır.⁴⁴⁹

1912'de Gelir İşlemleri Kâtipliğine, 1913'te Beyoğlu Muhasebesi 2. Şube Başkâtipliği'ne atanarak görev yapmış 1914'te Tophane Tahsil Şubesi memuru, 1918'de İstanbul Vilâyeti Gelir Mümeyyizi, 1919'da Bandrol baş memuru, 1920'de İstanbul Vilâyeti Tahakkuk Müfettişi olmuştur. 1920'de memurluktan istifa ederek ticaret hayatına atılmış özellikle "Türk Zaferi" adını verdiği bir sigara kâğıdı çıkararak büyük rağbet görmüştür. 1925-1926 arasında sigara kâğıdı üretimi Tütün Tekel İdaresine verilince kantariye ithalât ve ihracat bürosu açmıştır. Kardeşi Abdurrahman Naci mühendis olduğundan onunla birlikte demiryolları müteahhitliğine başlamış Fevzipaşa-Diyarbakır, Afyon-Antalya, Sivas-Erzurum, Irmak-Filyos hatlarında 1012 kilometrelik demiryolu inşa etmiştir.⁴⁵⁰

DEMİRAĞ soyadı bu sahadaki çalışmaları sebebiyle Atatürk tarafından verilmiştir. Karabük Demir Çelik Fabrikası, İzmir Kâğıt Fabrikası, Bursa Merinos Fabrikası, Sivas Çimento Fabrikası, İstanbul Hâl Binası ve Eceabat-Havza şosesi ve birçok hayrat çeşme yapımı meydana getirdiği eserlerdendir.⁴⁵¹

İstanbul Yeşilköy'de bir havaalanı ve pilot okulu kurmuş, Beşiktaş'ta Tayyare Etüt Atölyesini kurarak bunu kısa sürede büyük bir fabrika haline getirmiştir.⁴⁵² Etüt Atölyesinin kurulduğu yıl Divriği'de Büyük Gök Okulunun da temeli atılmıştır.⁴⁵³

1937-1938 yıllarında Türk Hava Kurumu tarafından 10 adet okul uçağı ve 65 adet planör siparişi verilmiştir. 1938'de NuD-38 tipi ve tamamen Türk mühendis ve

⁴⁴⁸ Ercan Haytaoğlu, " Milli Kalkınma Partisi Kurucusu Nuri Demirağ'ın Hayatı ve Projeleri", Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 1992, 257, http://web.deu.edu.tr/ataturkilkeleri/pdf/1.ciltsayi2/c1_s2_ercan_haytoglu.pdf, (Erişim Tarihi: 02. 10. 2016).

⁴⁴⁹ Osman Yalçın, "Mühürzade Nuri Bey'in(Demirağ) Hayatı ve Çalışmaları(1886-1957)", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S. 44, Güz 2009, 746-747, <http://politikakademi.org/2012/07/demokrasi-tarihimizde-milli-kalkinma-partisi>, (Erişim Tarihi, 02.10.2016).

⁴⁵⁰ Öztürk, *X. Dönem*, 814-815.

⁴⁵¹ Yalçın, 749-750.

⁴⁵² Öztürk, *X. Dönem*, 815.

⁴⁵³ Yalçın, 753.

işçilerinin inşa ettiği 6 kişilik, çift pilot kumandalı saatte 325 km hız yaparak 1000 km uçabilen bir yolcu uçağı yapılmış ancak Türk Hava Kurumu vermiş olduğu uçak siparişlerini iptal etmiştir. İlk yerli Türk uçağı Beşiktaş Demirağ Uçak Fabrikasında imal edilmiş, 1941 yılında Divriği'ye uçmuştur.⁴⁵⁴

Nuri Demirağ'ın girişimiyle ilk defa 17 Ağustos 1941'de "Havacılık Bayramı" kutlanmıştır. Türkiye'de ilk paraşüt üretim merkezini kurmuş, paraşütün ipekten yapılması sebebiyle Üsküdar'dan satın aldığı Hüseyin Avni Paşa Korusunda dut ağacı yetiştirilmesi için girişimde bulunmuştur.⁴⁵⁵

1945'te Türkiye'nin ilk muhalefet partisi olan Millî Kalkınma Partisi'ni kurmuştur. 1954 seçimlerinde Demokrat Parti Listesinden bağımsız milletvekili seçilmiş ancak sağlık sorunları nedeniyle faaliyetlerini kısıtlamak zorunda kalmıştır. 1957 yılında vefat etmiştir.⁴⁵⁶ Evli ve 8 çocuk babasıdır.⁴⁵⁷

3.3.9.2. X. Dönem Meclis Çalışmaları

Mehmet Nuri Demirağ, X. Dönem seçimlerinde Demokrat Parti listesinden Sivas Bağımsız Milletvekili seçilmiştir. Dönem boyunca Bayındırlık Komisyonunda çalışmıştır.⁴⁵⁸

Nuri Demirağ'ın, bu döneme ait "5545 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair"⁴⁵⁹ Din Görevlileri'nin ücretleri ile ilgili ve Adliye Komisyonlarının tutanakları ile ilgili 3 kanun teklifi⁴⁶⁰ ve Genel Kurul'da 2 adet konuşması bulunmaktadır.

Mehmet Nuri Demirağ, kamu düzenini ihlal edenler ve genel ahlakı bozanlar hakkındaki kanun teklifi ile ilgili olarak yaptığı konuşmasında bu kanunun ihlali durumunda bu kişilerin gerekirse mallarına el konulması gerektiğini öyle ki esrar satanlarla bu gibilerin suç açısından eşit durumda oldukları ve cezaların kesinlikle azaltılmamasını ve bu kişilerin kara listeye alınıp devlete ait işlere de girmesinin

⁴⁵⁴ Öztürk, *X. Dönem*, 815.

⁴⁵⁵ Yalçın, *Mühürzade*, 757.

⁴⁵⁶ İhsan Çalaverdi, *Divriğili Mühürzade Nuri Demirağ, Divriği Defterleri*, yayın no: 10, İstanbul 2009, <http://nuridemirag.com/ic-muh.pdf>, (Erişim Tarihi, 02.10.2016).

⁴⁵⁷ Öztürk, *X. Dönem*, 815.

⁴⁵⁸ Öztürk, *X. Dönem*, 815.

⁴⁵⁹ TBMM X. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 11*, 446.

⁴⁶⁰ TBMM X. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 20*, 322.

engellenmesi gerektiğini belirtmiştir.⁴⁶¹

Nuri Demirağ, Adnan Menderes'in kurduğu Hükümet programı ile ilgili olarak yaptığı konuşmasında yıllarca Amerika hakkında tahkikatlar yaptığını bu tahkikatlarda 50 yıl öncesinde tarım nüfusunun %87 olduğu ancak şimdilerde bu oranın sanayi alanına dönüştüğünü, çiftliklerin çok büyük olup az sayıda kişilere ait olduğunu ve yüksek verim alındığını ve ülkelerin artık bu şekilde geliştiğini belirterek bizim köylüyü toprağa kavuşturmamızın gelişmişlik göstergesi olmadığını makineli tarıma ve fabrika üretimine geçilmesinin gerektiğini belirtmiştir.⁴⁶²

3.3.10. Ekrem YILDIZ (Bingöl)

3.3.10.1. Hayatı

Ekrem Yıldız 1911 Bingöl doğumludur. Babası İskender Efendi annesi Güllü Hanım'dır.⁴⁶³ 1933'te Erzurum Lisesini bitirdikten sonra veteriner Fakültesine girmiş, ikinci sınıfta öğrenimini yarıda bırakmıştır. 1935'te Nallıhan Maliye Tahsil Müfettişliği adaylığına atanmış bu görevinden askerliğini yapmak üzere 1936'da ayrılmıştır. 1937'de asteğmenliğe yükselmiş ve kıta hizmetini 45. Süvari Alayında tamamlamıştır. 1941'de talim için ikinci kez silâh altına çağırılmış 1943'te terhis edilmiştir. 1944'de Başbakanlık Levazım Müdürlüğü memurluğuna atanmış bu görevinde iken X. Dönem seçimlerine katılmış yapılan seçimde Bingöl'den bağımsız milletvekili seçilmiştir. XI. Dönemde de aynı seçim çevresinden milletvekili seçilmiş ancak Yassıada Yüksek Adalet Divanınca Anayasayı çiğneme suçlamasıyla 5 yıl ağır hapis cezası almıştır. Daha sonra tekrar memuriyete dönmüş 1966'da Bayındırlık Bakanlığı Basın Bürosu memurluğuna atanmıştır. 1968'de mekkiye ayrılmıştır. 1993'te vefat etmiştir. Evli ve 2 çocuk babasıdır.

⁴⁶⁴

3.3.10.2. X. Dönem Meclis Çalışmaları

Ekrem Yıldız, X. Dönem seçimlerine katılmış yapılan seçimde Bingöl'den

⁴⁶¹ TBMM X. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 11, 13, 14.*

⁴⁶² TBMM X. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 1, 73, 75.*

⁴⁶³ TBMM Albümü , *II. Cilt*, 620.

⁴⁶⁴ Öztürk, *X. Dönem*, 127-128.

bağımsız milletvekili seçilmiştir. Bu dönemde Çalışma Komisyonunda görev almıştır.⁴⁶⁵ Meclis tutanaklarında kendisine ait konuşma kaydı bulunmamaktadır.

3.3.11. Gıyasettin EMRE (Muş)

3.3.11.1. Hayatı

Gıyasettin Emre, 1910 Muş doğumludur. Babası Maruf Bey annesi Nazik Hanım'dır. Özel öğrenim görmüştür.⁴⁶⁶ 1945 yılında yapılan ara seçimlerde CHP'nin aday göstermemesi üzerine Muş'tan bağımsız milletvekili seçilmiş böylece CHP tarafından aday gösterilmeden Meclise bağımsız olarak giren ilk milletvekili olmuştur. 1954 Seçimlerinde tekrar Muş'tan bağımsız milletvekili seçilmiştir.⁴⁶⁷

XI. Dönem Milletvekili seçimlerinde DP'den Muş milletvekili seçilerek parlamentoya girmiştir. 1957'den 1960 yılına kadar Muş milletvekilliği ve DP teşkilat sorumlusu olara görev yapmış 1960 Darbesi sonrasında 1961 Yüksek Adalet Divanı kararına göre, Anayasayı ihlal suçundan 5 yıl ağır cezaya çarptırılmıştır.⁴⁶⁸ Hapis sonrası kendisine siyasi yasak getirilmiş bu nedenle siyasete geri dönmemiştir. 2008 yılında vefat etmiştir.⁴⁶⁹ Evli ve 6 çocuk babasıdır. Farsça ve Arapça bilmekteydi.⁴⁷⁰

3.3.11.2. X. Dönem Meclis Çalışmaları

Gıyasettin Emre dönem boyunca Gümrük ve Tekel Komisyonunda görev yapmış, Şeker ve Gider Vergisi Kanunlarının tekrar görüşülmesi ve İskân Kanun Tasarısının görüşülmesi için kurulan geçici komisyonlara üye olmuştur.⁴⁷¹ Meclis tutanaklarında kendisine ait konuşma kaydı bulunmamaktadır.

⁴⁶⁵ Öztürk, *X. Dönem*, 128.

⁴⁶⁶ TBMM Albümü, *II. Cilt*, 661.

⁴⁶⁷ Mehmet Pınar, "Demokrat Partinin Muş Teşkilatlanması ve Faaliyetleri", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 3, Sayı: 21, Aralık 2015, 134, http://www.asosjournal.com/Makaleler/1032914090_966%20Mehmet%20PINAR.pdf, (Erişim Tarihi: 02. 10. 2016).

⁴⁶⁸ Öztürk, *X. Dönem*, 701.

⁴⁶⁹ <http://www.uhahaberajansi.com/2015/10/02/giyasettin-emre-kimdir.html>, (Erişim Tarihi: 02.10. 2016).

⁴⁷⁰ Öztürk, *X. Dönem*, 701.

⁴⁷¹ Öztürk, *X. Dönem*, 701.

3.4. XI. DÖNEM (1957-1960) BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ

1957 Milletvekili Genel Seçimleri 1946 yılından beri uygulanmakta olan “Tek Dereceli Çoğunluk Sistemine” göre yapılmıştır. DP’nin kazandığı ve dört partiden toplam 610 milletvekilinin Meclise girdiği bu seçimlerde Demokrat Parti listesinden iki bağımsız milletvekili seçilmiş başka bağımsız milletvekili Mecliste yer almamıştır.⁴⁷² Yalnızca DP Listesinden iki bağımsız adayın seçilmesinde 1957 Seçimleri öncesi 5545 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununda “Bir partiden istifa eden kişinin, başka bir partiden veya bağımsız olarak aday olabilmesi için istifasının üzerinden en az altı ay geçmesi” gerektiği şartını getiren değişikliğin yapılması etkili olmuştur.⁴⁷³

3.4.1. Hikmet BAYUR(Manisa)

3.4.1.1. Hayatı

Hikmet Bayur’un hayatına önceki dönemde yer verildiğinden burada değinilmemiştir.⁴⁷⁴

3.4.1.2. XI. Dönem Meclis Çalışmaları

Hikmet Bayur, 1957 Seçimlerinde DP listesinden bağımsız milletvekili seçilmiş dönem içinde Dışişleri Komisyonunda görev almıştır.⁴⁷⁵ Dönem içinde; 4 arkadaşı ile Şerifoğlu Abdül Sarsılmaz’a Vatani Hizmet Tertibinden Maaş Bağlanmasına dair kanun teklifi vermiştir.⁴⁷⁶ Ayrıca Genel Kurul’da 10 konuşması bulunmaktadır.

Adnan Menderes tarafından kurulan 5. Hükümet Programı görüşmelerinde halkın kalkınmasına devam etmek ve refahını artırmak amacıyla yapılan programını takdir ettiğini ve muhalefet tarafından yapılan eleştirileri doğru bulmadığını ifade eden bir konuşma yapmıştır.⁴⁷⁷

⁴⁷² Zühtü Arslan, *Türk Parlamento Tarihi, TBMM-XI.Dönem (1957-1960), I. Cilt*, TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, No:156, Ankara 2013, 14.

⁴⁷³ Adem Özküçük, “Demokrat Parti’nin Demokrasi Söylemleri” (1946-1957), Tarih Okulu, Ocak-Nisan, 2012, S. XII, 106, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/144778>, (Erişim Tarihi: 02.10.2016).

⁴⁷⁴ Özgeçmiş-i içim bakınız, X. Dönem Bağımsız milletvekilleri, 106.

⁴⁷⁵ Z. Arslan, 713.

⁴⁷⁶ TBMM XI. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 6*, 673.

⁴⁷⁷ TBMM XI. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 1*, 116.

Hikmet Bayur Türk Ceza Kanununun 175. Maddesinin son fıkrasının değiştirilmesi ve aynı maddeye iki fıkra ilâvesi hakkındaki kanun teklifi görüşmelerinde Peygamberlere yapılan hakaretleri engellemek için yapılan bu kanunda belirsizlik olduğunu ve kanunun gerekçesinin de kanunlar tenkit edilemez şeklinde olmasını eleştiren bir konuşma yapmıştır.⁴⁷⁸

Hikmet Bayur'un Ege'de mahsullerini kooperatiflere teslim eden üzüm ve pamuk üreticilerine vaat edilen avansın verilmeme sebebi ve bu durumun 1960 yılında tekrar etmemesi için ne gibi tedbirler alınacağına dair Ticaret Bakanına bir sorusu olmuş ve Ziraat Bankasının tüccara kredi verip kooperatiflere vermemesini eleştirmiş ve 1960 yılında da bu durumun devam etmesi halinde kooperatiflerin yok olacağını ifade etmiştir.⁴⁷⁹

3.4.2. Ali Fuat CEBESÖY (İstanbul)

3.4.2.1. Hayatı

Ali Fuat Cebesoy'un hayatına önceki dönemde yer verildiğinden burada değinilmemiştir.⁴⁸⁰

3.4.2.2. XI. Dönem Meclis Çalışmaları

Ali Fuat Cebesoy, 1957 Seçimlerinde DP listesinden İstanbul Bağımsız Milletvekili seçilmiş dönem içinde Mili Savunma Komisyonunda görev almıştır. TBMM'nin XI. Devresini en yaşlı aza sıfatıyla açmış ve memlekete ve millete hayırlı olması dileklerinde bulunmuştur.⁴⁸¹

⁴⁷⁸ TBMM XI. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 2, 223.

⁴⁷⁹ TBMM XI. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 11, 409, 411.

⁴⁸⁰ Özgeçmişi için bakınız, V. Dönem Bağımsız milletvekilleri, 61.

⁴⁸¹ Z. Arslan, *Türk Parlamento Tarihi*, XI. Dönem, 530.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

27 MAYIS 1960 DARBESİNDEN 12 EYLÜL 1980 ASKERİ DARBESİNE KADAR BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ VE FAALİYETLERİ

4.1. 1960 DARBESİ VE TÜRK SİYASETİNE ETKİLERİ

1957 Seçimlerinden sonra Türkiye’deki siyasî, ekonomik ve sosyal problemler nedeniyle Türk Silahlı Kuvvetleri 27 Mayıs 1960’da radyodan yayınlanan bir bildiriyle yönetime el koymuştur. Bildiride demokrasinin içine düşmüş olduğu buhran ve son elim hadiseler dolayısıyla aynı zaman da kardeş kanı dökülmesine meydan vermemek için ülkenin idaresine el koyduklarını en kısa zaman da seçime gidilerek idarenin kazanan partiye devredileceğini hareketlerinin hiç bir şahıs ve zümreye karşı olmadığını prensiplerinin yurtta sulh cihanda sulh olduğunu NATO, CENTO ve Türkiye’nin dâhil olduğu diğer bütün antlaşmalara bağlı olduklarını dile getirmişlerdir.⁴⁸²

4.1.1. Kurucu Meclisin Yapısı ve Görevleri

27 Mayıs 1960 Darbesinden sonra feshedilen parlamentonun görevlerini bir süre için Milli Birlik Komitesi devralmıştır. Bundan sonraki ilk adım,yeni bir anayasa ile seçim kanunu hazırlayıp,en kısa zamanda seçimlere gidilmesini sağlayacak bir Kurucu Meclis oluşturmaktır.13 Aralık 1960 tarihinde 158 Sayılı Kanun ile Kurucu Meclis oluşturulmuş,ardından da anayasa ve seçim kanunu ile ilgili komisyonlar kurulmuştur. Anayasa Komisyonu, yeni anayasa tasarısını hazırlarken, Seçim Komisyonu da öncelikle 1950,1954 ve 1957 Seçimlerinde uygulanan seçim sisteminin aksaklıkları konusunda bir rapor hazırlamış ve raporunda seçim sisteminin değiştirilmesi gerektiği konusunda görüş belirterek istenen seçim sistemini şu şekilde açıklamıştır: “Adalet ve hakkaniyete uygun düşen, vatandaş oyuna değer veren, bütün düşüncelerin Meclis’te temsiline olanak veren ve iktidarların parlamentoda denetlenmesini kolaylaştıran nispi temsil sisteminin yasada yer alması kararlaştırılmıştır.”Çalışmalarını tamamlayan Seçim

⁴⁸² Tahir Kodal, “Milletvekili Genel ve Cumhuriyet Senatosu Üyeliği Seçiminde (15 Ekim 1961) Buldan” Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, *Buldan Sempozyumu*, 302, <http://buldansempozyumu.pau.edu.tr/kitap/8.oturum/1.pdf>, (ErişimTarihi, 08.05.2016).

Komisyonu ise seçimlere ilişkin olarak bir dizi kanun tasarısı hazırlamış ve bunları Kurucu Meclise sunmuştur.⁴⁸³

4.1.2. Cumhuriyet Senatosunun Kuruluşu ve İşleyişi

27 Mayıs 1960'da askerin yönetime el koymasıyla DP iktidarı sonlanmıştır. DP Hükümetinin devrilmesinden sonra belli bir dönem Milli Birlik Komitesi (MBK) idaresinde yönetilen ülke yavaş yavaş asker etkinliğinin azaldığı bir sürece girmiştir. Bu çerçevede atılan önemli adımlardan biri Kurucu Meclisin Temsilciler Meclisinin oluşturulmasıdır. Öngörülen usule göre Temsilciler Meclisinin kabul ettiği metinler MBK'ya sunulur. Kurucu Meclisin iki dalı arasında anlaşmazlık çıktığı takdirde iki Meclisten eşit sayıda üyenin katılacağı bir Karma Komisyon oluşturulur. Karma Komisyonun hazırlayacağı uzlaşma metni, Kurucu Meclisin birleşik toplantısında üçte iki çoğunlukla karara bağlanır. Bu dönemde Cumhuriyet Senatosunun nasıl bir kurum olacağı konusunda görüşler dile getirilmiştir.⁴⁸⁴

Cumhuriyet Senatosunun kuruluşunun temel gerekçesi daha çok yasamanın etkili ve verimli işleyeceği düşüncesine dayandırılmıştır. 1961 Anayasası'nın gerekçesinde demokratik bir rejimde ikinci Meclise düşen görevlerin başında parti politikalarının kamuoyunun bazı kesimlerinin düşüncelerini göz ardı etmesinin giderilmesi ve "Millet Meclisinden farklı bir seçim sistemi ile seçilen ve kamuoyunun istikametlerini daha nüansa hale getiren Cumhuriyet Meclisinin" bu yararı sağlayacağı gösterilmiştir. Bu şekilde genel seçimlerle Mecliste tecelli eden küresel siyasî tercih ve istikametleri temelinden değiştirmeden gereken ince ayrımların dikkate alınması veya bunlara dikkatin çekilmesi ikinci Meclisin görevlerinden sayılmıştır. İkinci olarak modern demokrasilerde siyasî tercihlerin ve kararların oluşumunun geniş ve kamuoyuna açık tartışmalarla yapılmasının iktidarların sorumluluklarından olduğu hükümet çalışmalarının bir başka organ önünde de tartışılmasının yararlı olacağı savunulmuştur. Son olarak yapılacak tartışmaların yasalara ve hükümet çalışmalarına teknik mükemmeliyet getirebileceği de öngörülmüştür.⁴⁸⁵

⁴⁸³ Özgül, 117-118.

⁴⁸⁴ Tunca Özgişi, *Türk Parlamento Tarihinde Cumhuriyet Senatosu*, TBMM Yayınları, Ankara 2012, 297.

⁴⁸⁵ Özgişi, 299-300.

4.1.2.1. Senatonun Üye Yapısı

4.1.2.1.1. Tabii Üyeler

1961 Anayasası'na göre 157 Sayılı Kanun'un altında adları bulunan Milli Birlik Komitesi Başkanı ve üyeleri ile eski cumhurbaşkanları yaş kaydı gözetilmeksizin Cumhuriyet Senatosunun tabii üyesidirler. Tabii üyeler, Cumhuriyet Senatosunun diğer üyelerinin tabi oldukları hükümlere bağlıdırlar. Tabii üye olarak Cumhuriyet Senatosuna katıldıktan sonra bir siyasi partiye girenlerin tabii üyelik sıfatı, partiye girişlerinden sonraki ilk Cumhuriyet Senatosu üyeliği seçimi tarihinde sona erer.⁴⁸⁶

4.1.2.1.2. Cumhurbaşkanıca Seçilen Üyeler

1961 Anayasası'nın 72.maddesine göre “ Cumhurbaşkanı, Cumhuriyet Senatosuna çeşitli alanlarda seçkin hizmetleriyle tanınmış ve 40 yaşını bitirmiş Türkler arasından 15 üye seçer. Bunlardan en az 10'u bağımsızlar arasından seçilecektir.” Cumhuriyet Senatosunun kuruluş amacına uygun olarak genel oyla seçilenlerin yüksek öğrenim yapmış bulunmaları şartı arandığı halde, Cumhurbaşkanıca seçilen üyelerde bu şart aranmamaktadır. Cumhurbaşkanıca seçilenlerin üyelik süresi 6 yıldır. Süresi biten üye tekrar seçilebilir. Üyelerin üçte biri, iki yılda bir yenilenir. Üyeliğin boşalması halinde boşalan üyeliğe cumhurbaşkanınca bir ay içinde yeni bir atama yapılır. Atanan üye boşalan üyenin süresini tamamlar. Böylece ilk 15 üyenin seçilmesinden sonra cumhurbaşkanının her iki yılda bir 5 üye seçeceği anlaşılmaktadır. Bu şekilde Senatoda toplamda 60 üye Cumhurbaşkanıca seçilmiştir.⁴⁸⁷

4.1.2.1.3. Genel Oyla Gelen Üyeler

1961 Anayasası'nın 72. Maddesine göre kırk yaşını doldurmuş ve yüksek öğrenim yapmış bulunan ve milletvekili seçilmeye engel bir durumu olmayan her Türk, Cumhuriyet Senatosuna üye seçilebilir. Cumhuriyet Senatosunun genel oyla ve cumhurbaşkanınca seçilen üyelerinin üçte biri her iki yılda bir yenilenir. Genel oyla

⁴⁸⁶ Özgişi, 300.

⁴⁸⁷ Özgişi, 301.

gelen senatör sayısı toplamda 150 kişidir.1961-1980 döneminde 412 üye genel oyla seçilerek senatör olma hakkı elde etmişlerdir.Cumhuriyet Senatosu seçimlerinde Türkiye “A,B,C” olmak üzere 3 seçim çevresine ayrılmıştır.Her çevre 50'şer üye seçmektedir.Ankara,İstanbul ve İzmir kendi içlerinde de ayrıca seçim bölgelerine ayrılmıştır. ⁴⁸⁸

4.2. XII. DÖNEM (1961-1965) BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ

27 Mayıs Darbesinden sonra yapılan ilk seçim olan 1961 Seçimlerinde,⁴⁸⁹1961 Anayasası'nın kabulünden sonra yeniden düzenlenen 25 Mayıs 1961 tarih ve 306 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'yla “Liste Usulü Çoğunluk Sistemi” terk edilerek “Nispi Sistem” uygulamasına geçilmiş, Nispi Sistemin “Çevre Barajlı Nispi Temsil (d'Hondt) Seçim Sistemi” uygulanmıştır.⁴⁹⁰1961 Seçiminde ilk kez milletvekili sayısı sabitleştirilmiş ve 450 olarak belirlenmiştir. Yine bu yasaya göre, milletvekili seçilebilme yaşı 30, seçmen yaşı 21, milletvekilliği süresi 4 yıl olarak belirlenmiştir. Seçimler Anayasa'da belirtildiği gibi, serbest, eşit, gizli, tek dereceli,genel oy,açık sayım ve döküm esaslarına göre yapılmıştır.⁴⁹¹Dört partinin katıldığı ve hiçbir partinin, mutlak çoğunluğu bulamadığı 1961 Seçimleri sonucunda, DP'nin tabanını temsil eden Adalet Partisi listesinden yalnız 1bağımsız milletvekili Meclise girebilmiştir.⁴⁹²

4.2.1. İhsan KÖKNEL (Ankara)

4.2.1.1. Hayatı

İhsan Köknal, 1904 yılında Nallıhan'da doğmuştur. Babası Hulusi Bey annesi Seride Hanımdır. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirmiş, hâkimlik ve savcılık görevlerinde bulunmuştur. Fatsa ve İstanbul Cumhuriyet Savcı ve Hâkimliği ayrıca İstanbul Adliye vekâleti Ceza işleri Genel Müdürlüğü, Yargıtay üyeliği, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı,Yargıtay Birinci başkanlığı görevlerini de yürütmüştür. XII. Dönem Seçimlerinde Adalet Partisi Listesinden Ankara'dan bağımsız milletvekili

⁴⁸⁸ Özgişi, 301.

⁴⁸⁹ Kodal, 302.

⁴⁹⁰ Tuncer, *Osmanlıdan Günümüze Seçimler*, 30.

⁴⁹¹ TÜİK, XIII.

⁴⁹² Özgişi, 127.

seçilmiştir. 29. Hükümette Adalet Bakanlığı görevini yürütmüştür. 1990 yılında ölmüştür. Evli ve 2 çocuk babasıdır⁴⁹³

4.2.1.2. XI. Dönem Meclis Çalışmaları

XII. Dönemde Adalet Partisi Listesinden Ankara'dan bağımsız milletvekili seçilen İhsan Köknel'in bu dönem Meclisinde herhangi bir çalışması bulunmamaktadır.

4.3. 1961 CUMHURİYET SENATOSUNA SEÇİLEN BAĞIMSIZ SENATÖRLER

1960 Darbesi'nden sonra, kabul edilen 1961 Anayasası'nda ikinci bir yasama organı olan Cumhuriyet Senatosu oluşturulmuştur. Cumhuriyet Senatosunun genel oyla gelen üyeleri için 1961 Anayasası'nın 72. Maddesine⁴⁹⁴ ve "Liste Usulü Çoğunluk Sistemine" göre yapılan 1961 Cumhuriyet Senatosu seçimlerinde Senatoda 2'si Adalet Partisi listesinden 1'i ise Yeni Türkiye Partisi listesinden olmak üzere 3 bağımsız senatör yer almıştır.

4.3.1. Suat Hayri ÜRGÜPLÜ (Kayseri)

4.3.1.1. Hayatı

Suat Hayri Ürgüplü'nün hayatına önceki dönemde yer verildiğinden burada değinilmemiştir.⁴⁹⁵

4.3.1.2. 1961 Senato Çalışmaları

Suat Hayri Ürgüplü, 1961 Cumhuriyet Senatosu genel seçimlerinde Adalet Partisi listesinden bağımsız aday olarak Kayseri Cumhuriyet Senatosu üyesi olarak seçilmiş, 28 Ekim 1961'deki seçimde Senato Başkanlığına getirilmiştir. İki yıl bu görevi yerine getirdikten sonra yenilenen seçimde aday olmayıp üye olarak yasama görevini sürdürmüştür.⁴⁹⁶ Dönem içinde 5 önerge ve 41 adet de konuşması bulunmaktadır.

Suat Hayri Ürgüplü, Başkanlık Divanı Seçimlerinde başkan seçilmesinden dolayı,

⁴⁹³ TBMM Albümü, II. Cilt, 778.

⁴⁹⁴ <https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa61.htm>, (Erişim Tarihi: 01. 11. 2015).

⁴⁹⁵ Özgeçmişi için bakınız, IX. Dönem Bağımsız milletvekilleri, 95.

⁴⁹⁶ Çoker, *Türk Parlamento Tarihi, Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Özgeçmişleri*, I. cilt (1961-1964), TBMM Vakfı Yayınları, No:16, Ankara 1998, 329 .

kendisini seçenlere teşekkür mahiyetinde bir konuşma yapmıştır.⁴⁹⁷ Senatonun ilk bütçe görüşmesi olan 1962 yılı Bütçe görüşmelerinde Bütçenin millete ve vatana hayırlı olmasını dileyerek görüşmeleri başlatmıştır.⁴⁹⁸

Suat Hayri Ürgüplü'nün Başkanlığın bazı komisyonların henüz teşkil etmedikleri Başkanlık Divanlarını ve Bütçe Komisyonunun da Millet Meclisi Bütçe Komisyonu ile temas ederek Karma Komisyonunu kurmaları ve Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisinin de Parlâmentolar Birliği Türk Grubu için aday göstermesi hususunda temennisi olmuştur.⁴⁹⁹

Suat Hayri Ürgüplü, iki bine yakın işçinin TBMM'de derdlerini ve isteklerini bildirmek arzularını ifade etmeleri üzerine TBMM Başkanı Fuad Sirmen ile birlikte işçi temsilcileriyle görüştüklerini ve Türkiye Büyük Millet Meclisince çıkarılan bütçe ile yatırımlara başlandığı zaman işsizliğin giderileceği dilek ve şikâyetlerin Başbakan ve ilgili Bakanlara duyurulacağı hususlarının temsilcilere anlatıldığını bildiren beyanatı olmuştur.⁵⁰⁰

Suat Hayri Ürgüplü, 41'e ikinci ek Senatör Sayısı kanun teklifinin görüşülmesinin bugün bitirilmesi mecburiyeti karşısında Cumhuriyet Senatosunun toplantıya davet ettiği ve dün birleşimin sona ermesinden sonra bazı üyeler arasında cereyan eden hâdiselerden duyduğu üzüntüyü dile getirerek bunun Cumhuriyet Senatosunda son hâdiseler olarak kalmasını temenni etmiştir.⁵⁰¹

Suat Hayri Ürgüplü Anayasanın 94. Maddesinin ikinci fıkrasında gösterilen partilerin ve bağımsızların üye sayısı nispeti bozulmuş olduğundan komisyonun kapatılacağına, partiler ve bağımsızların kaçar üye seçeceklerinin tespit olunarak gelecek birleşimde arz edileceğine ve yeniden seçim yapılacağını ifade etmiştir.⁵⁰² Ayrıca Cumhuriyet Senatosu komisyonlarında ancak beş tasarı veya teklifin bulunduğunu ivedi mahiyetteki tasarılarının henüz Cumhuriyet Senatosuna intikal etmediğini ve Meclislerin tatil yapmamasına Riyaset Divanınca karar verildiğini ifade

⁴⁹⁷ TBMM XII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 1*, 28.

⁴⁹⁸ TBMM XII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 1*, 520.

⁴⁹⁹ TBMM XII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 3*, 168.

⁵⁰⁰ TBMM XII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 3*, 601.

⁵⁰¹ TBMM XII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 5*, 3, 4.

⁵⁰² TBMM XII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 5*, 349.

eden⁵⁰³ ve I. Toplantı Yılı çalışmalarına ait beyanatları olmuştur.⁵⁰⁴

4.3.2. Ali Fuat BAŞGİL (Samsun)

4.3.2.1. Hayatı

Ali Fuat Başgil, 1893 Samsun doğumludur. Babası Şükrü Efendi ve Fatma Hanım'dır. İlk ve ortaöğrenimini Çarşamba'da yapmış, I. Dünya Savaşı seferberliğinde 1914'de silâh altına alınmış ve Erzincan Talimgâhında eğitim gördükten sonra Şubat 1915'de yedek subay adayı olarak 3. Kafkas Ordusu emrindeki çeşitli birliklerde savaşa katılmıştır. Savaş sonu 1918'de terhis edildikten sonra bir yıl İstanbul İdadisine devam ettikten sonra Fransa'ya gitmiş Paris Buffon Lisesinden mezun olduktan sonra Grenoble Üniversitesinde hukuk öğrenimi görmüştür. 1928'de Paris Hukuk Fakültesinde "Boğazlar Sorunu" tezi ile Hukuk Doktoru oldu.⁵⁰⁵ Ayrıca Edebiyat Fakültesinin Felsefe bölümünden diploma almıştır. Lâhey Devletler Hukuku Akademisinin kurslarına katılıp diploma aldıktan sonra 1920'de Türkiye'ye dönmüştür.⁵⁰⁶

1929'da Maarif Vekâletince Yükseköğrenim Müdür Yardımcılığına atanmış, 1930'da Ankara Hukuk Fakültesinde açılan Profesör Yardımcılığı sınavını kazanarak Hukuk Profesör Yardımcılığına getirilmiş ayrıca ek görev olarak Gazi Terbiye Enstitüsünde Medeniyet Tarihi Öğretmenliği yapması uygun görülmüştür. 1931'den itibaren Vekil Profesör olarak Roma Hukuku dersini okutmuş bir süre sonra Profesörler Meclisi kararı ile aynı dersin profesörlüğüne atanmıştır. İstanbul Üniversitesinin kurulması üzerine 1933'de Hukuk Fakültesinin Anayasa Profesörlüğüne getirilmiş 9 Aralık 1933'te Siyasal Bilimler Fakültesinde Kamu Hukuku dersi öğretmenliğini okulun Ankara'ya nakledildiği 1936'ya kadar birlikte yürütmüştür. 1936'da Hatay sorununun Milletler Cemiyetinde çözüme bağlanması için kurulan komisyonda Hukuk Müşaviri olarak çalışmıştır. 1937'de iki yıl Hukuk Fakültesi Dekanı olarak çalışmıştır. 1942'de Ordinaryüs Profesör olarak Siyasal Bilgiler Okulu Müdürlüğüne atanmıştır. 1943'de sağlık durumu nedeniyle Müdürlük görevinden ayrılmış İstanbul Üniversitesi

⁵⁰³ TBMM XII. Dönem Meclis Zabıtları, Cilt: 5, 495.

⁵⁰⁴ TBMM XII. Dönem Meclis Zabıtları, Cilt: 6, 34.

⁵⁰⁵ Çoker, *Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Özgeçmişleri*, I. Cilt, 431.

⁵⁰⁶ <http://www.biyografi.net/kisiyrinti.asp?kisiid=1535> (Erişim Tarihi: 13. 10. 2016).

Hukuk Fakültesi Esas Teşkilât Hukuku Ordinaryüs Profesörlüğüne getirilmiştir.1947’de Hür Fikirleri Yayma Derneğini kurmuştur.⁵⁰⁷

1952’de Pakistan’da 1959’da Ürdün’de toplanan İslam Kongrelerinde ve 1959’da toplanan Hukuk Kongresinde Türkiye’yi temsil etmiştir. 1960 İhtilalinden sonra Milli Birlik Komitesi tarafında147 üniversite üyesi içerisinde görevinden uzaklaştırıldı. Daha sonra 147’lerin özel bir kanunla üniversiteye dönmelerine imkân sağlanmışsa da kabul etmemiş ve 1961’de isteği üzerine emekliye ayrılmıştır.⁵⁰⁸

1961’de kapatılmış olan Demokrat Parti lehine propaganda yaptığı savı ile tutuklanmış üç ay tutuklu kaldıktan sonra İstanbul Sıkıyönetim Askerî Mahkemesindeki yargılaması sonucunda aklanmıştır.1961’de yapılan genel seçimlerde Adalet Partisi listesinde bağımsız aday olarak Cumhuriyet Senatosu Samsun Üyeliğine seçilmiştir.1962’de İsviçre’ye gitmiş iki yıl kadar Cenevre Üniversitesinde Türk Tarihi ve Dili Profesörlüğü yapmış 1964’de yurda dönmüştür. 1965’de yapılan genel seçimde Adalet Partisi adayı olarak İstanbul milletvekilliğine seçilmiş dönem içinde 1967’de vefat etmiştir. Evli ve çocuğu yoktur.⁵⁰⁹

4.3.2.2. 1961 Senato Çalışmaları

Ali Fuat Başgil, 1961’de yapılan genel seçimlerde Adalet Partisi listesinde bağımsız aday olarak Cumhuriyet Senatosu Samsun Üyeliğine seçilmiş ancak Cumhurbaşkanlığına adaylığını koyması üzerine bazı çevrelerin baskısına uğramış Senatonun açılışına katılamadan 25 Ekim 1961’de Başkanlığa gönderdiği dilekçe ile üyelikten çekilmiştir.⁵¹⁰

4.3.3. Ahmet Faruk IŞIK (Van)

4.3.3.1. Hayatı

Ahmet Faruk Işık, 1894’te Van’da doğmuştur. Babası Seyit Yusuf Efendi annesi Zehra Hanım’dır. İlk ve ortaöğrenimini Başkale ve Van’da tamamladıktan sonra 1915-

⁵⁰⁷ Çoker, *Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Özgeçmişleri*, I. Cilt, 431 .

⁵⁰⁸ <http://www.biyografi.net/kisiyrinti.asp?kisiid=1535> (Erişim Tarihi: 13. 10. 2016).

⁵⁰⁹ Çoker, *Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Özgeçmişleri*, I. Cilt, 432-433.

⁵¹⁰ Çoker, *Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Özgeçmişleri*, I. Cilt, 432.

1918 yılları arasında Akra ve Musul'da Mahkeme Kâtibi ve Muhasebe Memuru olarak çalışmıştır. İngiliz işgali üzerine Adana'ya gelerek 1918-1920'de Mahrukut ve Göçmen Dairelerinde görev almış, 1920-1924 arası İstanbul İl Muhasebe Müdürlüğünde çeşitli birimlerde kâtiplik yapmıştır. 1924'de açılan sınavı kazanarak Sayıştay Denetçi Yardımcılığına atanmış 1934'de Baş denetçi olmuştur. Ankara Hukuk Fakültesinden 1937'de mezun olmuştur. 1946'da Sayıştay Üyeliğine seçilmiş 1951'de Daire Başkanlığına getirilmiştir. 1960'da yaş sınırından emekliye ayrılmıştır. 1961'de yapılan genel seçimlerde bağımsız olarak Cumhuriyet Senatosu Van Üyeliğine seçilmiş Senatodan ayrıldıktan sonra Ankara Barosuna kayıtlı olarak avukatlık yapmıştır. 1973'te vefat etmiştir. Evli ve 3 çocuk babasıdır.⁵¹¹

4.3.3.2. 1961 Senato Çalışmaları

Ahmet Faruk Işık, 1961'de yapılan genel seçimlerde bağımsız olarak Cumhuriyet Senatosu Van Üyeliğine seçilmiş Senatoda Malî ve İktisadî İşler ve Bütçe Komisyonlarında Üye olarak çalışır.⁷ Haziran 1964'deki üçte bir yenileme seçiminde üyeliği sona ermiştir.⁵¹²

Dönem içinde Başkale kazasının elektrik tesisatının yapımına dair, İmar İskân Bakanlığına,⁵¹³ Genel Muhasebe Kanununun tatbikine İçişleri Bakanlığına⁵¹⁴ Van iskelesindeki çelik silonun Elâzığ'a nakli hakkındaki haberin sıhhat ve mahiyetine dair Ticaret Bakanlığına,⁵¹⁵ Başkale Hidro-Elektrik tesisatına dair, İmar İskân Bakanlığı'na,⁵¹⁶ Van merkez ve kazalarındaki Millî Eğitim müesseseleri⁵¹⁷ ile ilgili Milli Eğitim Bakanlığına yazılı soru önergeleri olmuş verdiği bu önergeler ilgili Bakanlarca cevaplanmıştır. Mecliste toplam 40 konuşması vardır.

Ahmet Faruk Işık, Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Millet Meclisince Kabul Olunan Kanun Tasarısı ve Anayasa ve Adalet Komisyonu İle Bütçe Komisyonundan Müteşekkil Karma Komisyonu Raporu

⁵¹¹ Çoker, *Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Özgeçmişleri*, I. Cilt, 497-498.

⁵¹² Çoker, *Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Özgeçmişleri*, I. Cilt, 498.

⁵¹³ TBMM XII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 1*, 263, 335, 338.

⁵¹⁴ TBMM XII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 3*, 286, 389, 390.

⁵¹⁵ TBMM XII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 3*, 486.

⁵¹⁶ TBMM XII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 4*, 340, 341, 464, 464.

⁵¹⁷ TBMM XII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 7*, 39, 306, 307.

görüşmelerinde Kanun'un 53. Maddesinin 1. ve 3. Fıkralarının gereksiz gördüğünü söyleyerek maddeden çıkarılmasını teklif etmiştir.⁵¹⁸

Sayıştay Başkanlığı 1962 Yılı Bütçesi görüşmelerinde bütçe adının Sayıştay Başkanlığı değil de Sayıştay bütçesi olarak değiştirilmesi gerektiğini ifade etmiştir.⁵¹⁹

4.4. XIII. DÖNEM (1965-1969)BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ

1965 Milletvekili Genel Seçimlerinde; seçim öncesinde,306 Sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'nun 32. Maddesinde yapılan değişiklikle uygulamaya konulan ve siyasi literatürde "Milli Bakiye" olarak anılan yeni sistem uygulanmıştır. Temsilde adalet unsurunu öne çıkaran yani küçük partilerin de oylarının değerlendirildiği "Milli Bakiye Sistemi" partilerin seçim çevrelerinde milletvekillerinin dağılımı sırasında hesaba katılmayan artık oylarının değerlendirilmesini esas almaktadır. Her partinin aldığı geçerli oyların toplamı, o seçim çevresinin çıkaracağı milletvekili sayısına bölünerek "Seçim Sayısı" bulunur. Bu sisteme göre bağımsız adayların seçilebilmeleri için o seçim çevresinde en az "Seçim Sayısına" eşit sayıda geçerli oy almaları gerekmektedir.⁵²⁰

Milli Bakiye Sistemi uygulanarak, AP ve CHP'nin yanında Millet Partisi, Yeni Türkiye Partisi ve Türkiye İşçi Partisi gibi küçük partilerinde Meclise girebildiği 1965 seçimlerinde, TBMM'nin tek bağımsız milletvekili TİP'in listesinden bağımsız olarak seçilen gazeteci yazar Çetin Altan'dır.

4.4.1. Çetin ALTAN(İstanbul)

4.4.1.1. Hayatı

Çetin Altan, 1927 İstanbul doğumludur. Babası Halit Bey annesi Nurhayat Hanımdır. Galatasaray Lisesini ve sonrasında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirmiştir. Ankara'da fakülte öğrenimi yıllarında Ulus Gazetesinde muhabirlik ve sekreter yardımcılığı yaparak gazeteciliğe başlamış Halkçı Gazetesinde fıkralar yazmıştır. Daha sonra Halkçı, Tan, Akşam, Milliyet, Yeni Ortam, Hürriyet, Güneş

⁵¹⁸ TBMM XII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 3*, 436, 438.

⁵¹⁹ TBMM XII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 1*, 618, 619.

⁵²⁰ Tuncer, *Osmanlıdan Günüme Seçimler*, 117.

Gazetelerinde ve Çarşaf Dergisinde köşe yazıları yazmıştır. Dünyanın en çok köşe yazısı yazmış yazarlarından olmuştur. 1965 seçimlerinde Türkiye İşçi Partisi listesinden bağımsız olarak İstanbul Milletvekili seçilmiş, Mecliste TİP Grubuna katılmıştır.⁵²¹

20 Temmuz 1967 tarihinde “İstanbul Milletvekili Çetin Altan’ın yasama dokunulmazlığının kaldırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Anayasa ve Adalet Komisyonlarından mürekkep Komisyon raporu” sonucu dokunulmazlığı kaldırılmış ancak Çetin Altan’ın dokunulmazlığının kaldırılması istenirken lehindeki bilirkişi raporunun Meclise gönderilmemesi sebebiyle itiraz etmesi sonucu Anayasa Mahkemesi dokunulmazlık kararını bozmuştur.⁵²² Önce dokunulmazlığı kaldırılan sonra iade edilen ilk milletvekili olmuştur.⁵²³

Milletvekili seçilip parlamentoya girmesine karşın parlamento dışı muhalefeti savunan ve asker-sivil-aydın bürokrasinin etkinliğini benimseyen Yön ve Devrim dergilerinde siyasi fıkralar yazmış, yazılarından dolayı hakkında çok sayıda dava açılmıştır. 12 Mart 1971’den sonra bir yazısından dolayı tutuklanarak mahkûm edilmiş hapiste yatarken sağlığının bozulması nedeniyle dönemin Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk’ün özel affıyla serbest bırakılmıştır. Yeni Ortam ve Politika gazetelerinde “Taş” başlığıyla yazılarını sürdürmüş, hapiste yazdığı “Büyük Gözaltı” romanı Orhan Kemal Roman Ödülünü kazanmış bu romanını “Bir Avuç Gökyüzü, Viski, Küçük Bahçe” romanları izlemiştir. Milletvekilliği dönemindeki yazılarını “Sömürgelerle Savaş, Atatürk’ün Sosyal Görüşleri, Onlar Uyanırken, Geçip Giderken” adlı kitaplarda toplamıştır. “Ben Milletvekili İken” adlı kitabında anılarına ve Meclis konuşmalarına yer vermiştir. Evli ve 3 çocuk babasıdır. Fransızca bilmekteydi.⁵²⁴ 2015 yılında vefat etmiştir.⁵²⁵

4.4.1.2. XIII. Dönem Meclis Çalışmaları

Çetin Altan, XIII. Dönemde TİP’in listesinden İstanbul Bağımsız Milletvekili olarak seçilmesini “Ben Milletvekili İken” adlı kitabında “22 Ekim 1965 Cuma günü

⁵²¹ Menderes Çınar, *Türk Parlamento Tarihi, TBMM XIII. Dönem (1965-1969), IV. Cilt*, TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, No:147, Ankara 2012, 1866-1867.

⁵²² Çetin Altan, *Ben Milletvekili İken*, (II.Baskı), Bilgi Basımevi, Ankara 1976, 306.

⁵²³ <http://www.milliyet.com.tr/cetin-altan/> Erişim t. 15.10.2016.

⁵²⁴ Çınar, 1867.

⁵²⁵ <http://www.milliyet.com.tr/cetin-altan/>.

İstanbul Bağımsız Milletvekili olarak TBMM'ye ilk defa giriyordum. Bağımsız olmasına bağımsızdım ama TİP listesinin ikinci adayı olarak kazanmıştım. Yani şekil olarak bağımsız, ama özde İstanbul'un sosyalist milletvekiliydim.” şeklinde ifade etmiştir. Çetin Altan, bu dönemde 2 önergesi ve Genel Kurulda 34 konuşması vardır.⁵²⁶

Çetin Altan, Başbakan Süleyman Demirel tarafından oluşturulmuş Bakanlar Kurulunun programı sebebiyle yaptığı konuşmasında muhafazar görüşün büyük bir çoğunlukla parlamentoya girdiği bu dönemde ilk defa sosyalistlerinde parlamentoda kendisi ile yer bulduğunu, belirterek, anlatılan programla Türkiye'yi kurtaracağı iddia edilen kapitalist iktisatla insanların özgür olamayacağını batı parlamentolarında kapitalist partilerin yanında mutlaka sosyalist partilerin bulunduğunu bunların birbirlerine müdahale etmedikleri ölçüde o ülkelerde demokrasinin var olabildiğini Türkiye'nin eğitimde ve ekonomide geri kalmasının sebebinin kapitalizm olduğunu kapitalist sistemle Türkiye'nin kalkınmasının mümkün olmadığını Anadolu'daki fakir çocukların ya okulları ya öğretmenleri ya da kitap ve kalemlerinin olmadığını bu sebeple zengin çocuklarının rahatça okuyabileceği ama fakirlerin bu imkândan yoksun kalacaklarını belirterek eğitime ve sanayileşmeye verilen önemin artırılması gerektiğini vurgulamıştır.⁵²⁷

Çetin Altan, ABD'nin Türkiye'deki üsleri ve tutumu dolayısıyla Sovyet Rusya'nın Türkiye'yi değil ABD'yi muhatap tutmasının milli haysiyet ve vakarımıza bir darbe olduğuna ve bunun Hükümetin bugünkü dış siyasetinin sonucu bulunduğu sebebiyle verdiği demeçte Sovyet Rusya'nın Türkiye'deki Amerikalılara ait barışı tehdit edici faaliyetlerinden ötürü Amerika Birleşik Devletlerine bir nota verdiğini ve bunun en esef verici tarafının ise Sovyetler Birliğinin bu notayı Türkiye Devletine değil de Amerika Birleşik Devletlerine vermesi olduğunu belirtmiş ve bu durumun bağımsız olan Türkiye'nin yabancı devletler nezdinde bu şekilde kabul edilmediğinin bir işareti olduğunu ve güdülmekte olan Türk dış siyasetinin yeryüzünde Türkiye Devleti'nin prestiji ile bağdaştırılmasına imkân olmayan bir istikamette devam etmekte olduğunu belirtmiştir.⁵²⁸

⁵²⁶ Altan, 15.

⁵²⁷ TBMM XIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 1*, 245, 254.

⁵²⁸ TBMM XIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 2*, 246.

Çetin Altan gündem dışı yaptığı konuşmasında devletler hukuku açısından Türkiye'nin artık bağımsız sayılmadığının kesin bir belgesini ortaya koyduğunu ve hükümetin söyleyecek hiç bir sözü olmadığını ve ortaya çıkan bu gerçeği susarak geçiştirmek istediğini söyleyerek bu konuda hükümeti eleştirmiştir.⁵²⁹

4.5. 1966 CUMHURİYET SENATOSUNA SEÇİLEN BAĞIMSIZ SENATÖRLER

1965 Seçimlerinden sonra, “Milli Bakiye” seçim sisteminin uygulandığı, 1966 ikinci grup, B grubu senato üyelerinin 1/3 yenileme seçimleri yapılmıştır. Seçimlerde TİP listesinden bir bağımsız senatör senatoda yer almıştır.⁵³⁰

4.5.1. Fatma Hikmet İŞMEN (Kocaeli)

4.5.1.1. Hayatı

Fatma Hikmet İşmen, 1918'de Yanya'da doğmuştur. Babası Hüseyin Hüsnü Bey annesi Raziye Hanım'dır. İlk ve ortaöğreniminden sonra 1933'de İstanbul-İstiklâl Lisesini, 1937'de Ankara Ziraat Fakültesini bitirmiş⁵³¹ böylece ilk kadın ziraat mühendisi olmuştur. 1937'de İzmir Zirai Mücadele İstasyonunda stajyer olarak çalışma hayatına başlamıştır. İzmir ve Ankara'da Zirai Mücadele Enstitülerinde asistan, başasistan ve uzman olarak çalışmıştır.⁵³²

1946'da Gümrük-Tekel Bakanlığı Enstitüler Müdürlüğünde Mühendisliğe atanmış, 1951'de İstanbul Paşabahçe İspirto Fabrikasında görev yapmıştır. İngiliz Kültür Heyeti bursu ile İngiltere'de “Rothamsted Experimental Station Araştırma Merkezinde araştırma yaparak bitki virüs hastalıkları üzerinde teknik bilgiler toplamış ayrıca Kanada Milli Araştırma Konseyi bursundan yararlanarak Toronto Üniversitesi Guelph Botany bölümünde lisansüstü çalışmalar yaparak Master derecesi almıştır. 1959'da İstanbul Göztepe Zirai Araştırma Enstitüsü Laboratuvar Şefliği görevinden sonra Senato üye seçimine katılmak üzere 1966'da istifa etmiş ve 1966'daki Cumhuriyet Senatosu üçte bir yenileme seçiminde Türkiye İşçi Partisi listesinde

⁵²⁹ Altan, 178

⁵³⁰ <http://www.ysk.gov.tr>. (Erişim Tarihi:05.03.2016)

⁵³¹ Çoker, *Türk Parlamento Tarihi, Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Özgeçmişleri, II. Cilt*, (1966-1980), TBMM Vakfı Yayınları, No:20, Ankara 1999, 77.

⁵³² Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler(1935-2009), 235-236.

bağımsız aday olarak Kocaeli Üyeliğine seçilmiştir. 14 Haziran 1966'da Türkiye İşçi Partisi'ne katılmış partinin 1971'de Anayasa Mahkemesi'nce kapatılmasından sonra yasama görevini bağımsız olarak 1975 yılına kadar sürdürmüştür. 2006 yılında vefat etmiştir. Evlenmemiştir. Fransızca, Almanca ve İngilizce bilmekteydi. Parlamenter olarak yasama çalışmalarını 1976'da yayınladığı "Parlamento'da Dokuz Yıl" adlı eserde toplamış olup İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Mecmuası, Tomurcuk ve Ziraat dergilerinde bitki hastalıkları üzerinde önlemler ve tanı yazıları mevcuttur.⁵³³

4.5.1.2. 1966 Senato Çalışmaları

Fatma Hikmet İşmen, 1966'daki Cumhuriyet Senatosu üçte bir yenileme seçiminde TİP listesinden bağımsız Senatör olarak Kocaeli üyeliğine seçilmiştir. Senatoda Tarım, Bayındırlık, Ulaştırma, İmar-İskân ve Sosyal İşler komisyonlarında üye olarak çalışmıştır.⁵³⁴ 1967'de Yugoslavya'yı ziyaret eden Parlamento Heyeti arasında bulunmuştur.⁵³⁵

Fatma Hikmet İşmen, Senatörlüğü döneminde, ülkede tarım ve hayvancılıkta, ekonomide, eğitimde ve birçok alanda meydana gelen önemli olayları Mecliste gündeme getirmiş ve çok etkin bir yasama dönemi geçirmiştir.

Bu dönemde; İçişleri Bakanının İstanbul olaylarına dair beyanlarının yanlış olduğuna, olayların tanığı olarak bu hususu düzeltmek üzere kendisine söz verilmesine dair 1 önergesi⁵³⁶ ve çeşitli konularda 26 adet yazılı soru önergesi ve 100 adette konuşması vardır.

Fatma Hikmet İşmen, Sünnilik-Alevîlik mevzuunda beyanda bulunarak, toplumun istikbali için Hükümeti uyarma gereği duyarak gündem dışı söz almıştır. Ülkemizde yurttaşların değişik din ve mezheplere bağlı olmalarını tarihsel gelişimin bir sonucu olarak görmüş ve bu farklılıklar kabul edilmesinin, inanç ve ibadet özgürlüğü sağlanmasının gerçek anlamda bir ulusal bütünlüğün gereği olduğunu ifade etmiştir.⁵³⁷

Fatma Hikmet İşmen, fındık rekoltesinin yüksekliği karşısında destekleme

⁵³³ Çoker, *Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Özgeçmişleri*, II.Cilt, 78.

⁵³⁴ Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler(1935-2009), 236.

⁵³⁵ Çoker, *Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Özgeçmişleri*, II. Cilt, 78.

⁵³⁶ TBMM XIII. Dönem Meclis Zabıtları, Cilt: 5, 277, 278.

⁵³⁷ TBMM XIII. Dönem Meclis Zabıtları, Cilt: 36, 40, 42.

fiyatlarının biran önce açıklanması hususunda hükümetçe gerekli tedbirlerin alınması dair gündem dışı söz almış ve Fındık ürününün Karadeniz Bölgesinin başta gelen geçim kaynağı olduğunu, bu nedenle, fındık fiyatlarının bir an önce açıklanmasının yanında destekleme fiyatının seviyesinin de açıklanması gerektiğini ifade eden uzun bir konuşma yapmıştır.⁵³⁸

Fatma Hikmet İşmen gündem dışı söz alarak Suriye uyruklu özel ve tüzel kişilerin taşınır ve taşınmaz malların hazine mülkiyetine intikal ettirilmesi ve tasfiye yönetmeliğinin biran önce çıkarılması gerektiğini beyan etmiştir.⁵³⁹

Süne haşeresinin Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da yaptığı tahribat nedeniyle, bu konuyu gündeme getiren Fatma Hikmet İşmen, Tarım Bakanlığınca zamanında gerekli tedbirleri alınmış olsaydı mücadelesi hiçte zor olmayan bu haşerenin zararlarının bu boyuta ulaşmayacağını ifade etmiştir.⁵⁴⁰

Meksika tipi tohumluk buğdayların seçim bölgesi olan Kocaeli ve çevresinde verimli olmadığına, bunların her bölgede yapılacak denemelerden sonra dağıtılmak suretiyle çiftçinin zarara uğratılmamasına dair bir demeci olan Fatma Hikmet İşmen, demecinde üniversitelerde cereyan eden olaylarla ilgili hükümet tarafından silahlı çatışmaların mutlaka önlenmesi ve anayasal hak ve hürriyetlerin teminat altına alınması gerektiğini ifade etmiştir.⁵⁴¹

Fatma Hikmet İşmen katıldığı Akdeniz meselelerini görüşmek üzere yapılan toplantının mahiyeti hakkında açıklamalar yapmıştır.⁵⁴² İşmen'in Doğu ve Güneydoğu illerimizde kılkurdu hastalığının büyük sayıda hayvan ölümlerine sebebiyet verdiği yönünde bir de demeci bulunmaktadır.⁵⁴³

4.6. XIV. DÖNEM (1969-1973)BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ

1968'de çıkarılan bir kanunla 32. Madde yeniden düzenlenerek Milli Bakiye Sistemi yürürlükten kaldırılarak yerine Barajsız d'Hondt Sistemi getirilmiştir.⁵⁴⁴

⁵³⁸ TBMM XIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 36*, 325, 327.

⁵³⁹ TBMM XIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 39*, 598, 599.

⁵⁴⁰ TBMM XIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 42*, 494, 495.

⁵⁴¹ TBMM XIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 48*, 3.

⁵⁴² TBMM XIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 44*, 855, 856, 864, 866.

⁵⁴³ TBMM XIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 45*, 1491, 1493.

⁵⁴⁴ Tuncer, *Osmanlıdan Günümüze Seçimler*, 10.

“Barajsız d’Hondt” Seçim Sisteminin uygulandığı 1969 Seçimleri, yüzde 64,3’le ⁵⁴⁵çok partili dönemde bu tarihe kadar yapılan seçimler arasında katılım oranı en düşük seçim olmakla birlikte partilerin hemen hepsinin oy kaybettiği ve bağımsız adayların başarılı olduğu bir seçim olmuştur.⁵⁴⁶

Halkın partilere olan güveninin azalması bağımsız adaylara verilen oyları artırmış, yapılan seçimler sonucunda bağımsız milletvekili sayısı rekor düzeye ulaşmıştır. Seçim sonucunda biri Güven Partisi listesinden, 13’ü bağımsız olmak üzere toplam 14 bağımsız milletvekili Mecliste yer almıştır.⁵⁴⁷

4.6.1. Ali Avni TURANLI (Adıyaman)

4.6.1.1. Hayatı

Ali Avni Turanlı, 1915 Adıyaman doğumludur. Babası Zeynal Bey annesi Adile Hanım’dır. Ortaokul mezunu olup çiftçilikle uğraşmıştır. Kâhta Belediye Başkanlığı görevinde bulunmuş Adıyaman’da yayımlanan Fırat Gazetesi ve Matbaasının sahipliğini yapmıştır. Kâhta Ortaokul ve Cami Yaptırma Derneklerine başkanlık yapmıştır.⁵⁴⁸

Demokrat Partide siyasete atılmış bu partide Kâhta İlçe Başkanı olarak görev yapmıştır. Malatya İl Genel Meclisi üyesi seçilmiş 1960’tan sonra Yeni Türkiye Partisi ve Adalet Partisine katılmıştır. I. Dönem (1961-65) Yeni Türkiye Partisinden, II. Dönem (1965-69) Adalet Partisinden, III. Dönem (1969-73) Bağımsız Adıyaman Milletvekili seçilmiştir. Milletvekilliğinden sonra emekli olarak yaşamını sürdürmüştür. 1997 yılında vefat etmiştir. Evli olup çocuğu yoktur.⁵⁴⁹

⁵⁴⁵ <http://www.ysk.gov.tr>. (Erişim Tarihi:07.03.2016).

⁵⁴⁶ Hikmet Sami Türk, “Türk Seçim Sisteminde Oy Hakkı”, *Ankara Üniversitesi Dergisi*, Ankara 1968, 79.

⁵⁴⁷ C. Altan, 61.

⁵⁴⁸ TBMM Albümü, II. Cilt, 902.

⁵⁴⁹ Çınar, 1605.

4.6.1.2. XIV. Dönem Meclis Çalışmaları

1969 Seçimlerinde Adıyaman'dan bağımsız milletvekili seçilen Ali Avni Turanlı bu dönemde Dünya Parlamentoları Dostluk Grubu üyeliğine seçilmiştir. Turanlı'nın Genel Kurul'da 1 adet konuşması bulunmaktadır.⁵⁵⁰

Ali Avni Turanlı, Ticaret Bakanlığı 1973 yılı Bütçe görüşmelerinde seçim bölgesi olan Adıyaman ilinin nüfusunun % 90'ının hububat ziraatı ile meşgul olmasına rağmen yalnız il merkezinde hububat alım merkezinin olduğunu bununda merkeze uzak olan ilçe ve köylerdeki çiftçileri mağdur ettiğini bu nedenle ilçelerde de bir ofis alım merkezinin açılmasının gerekliliğini dile getirmiştir.⁵⁵¹

4.6.2. Mehmet Sıddık AYDAR (Bingöl)

4.6.2.1. Hayatı

Mehmet Sıddık Aydar, 1923'te Bingöl'de doğmuştur. Babası Yusuf Bey annesi Türke Hanım'dır. Yüksek öğretmen okulu mezunudur. Eğitim ve edebiyat alanlarında eğitim görmüş olup gazetecilik ve öğretmenlik yapmış ve Bingöl Maarif Müdürlüğü görevinde bulunmuştur. Ayrıca matbaa sahibi olan Mehmet Sıddık Aydar, yazarlıkta yapmıştır. XII. Dönemde Bingöl Milletvekilliği yapmış olan Aydar, XIV. Dönemde aynı seçim bölgesi olan Bingöl'den bağımsız milletvekili seçilerek Mecliste yer almıştır. 1976'da vefat etmiştir. Evli ve 7 çocuk babasıdır. Fransızca bilmekteydi.⁵⁵²

4.6.2.2. XIV. Dönem Meclis Çalışmaları

XIV. Dönemde Bingöl'den bağımsız milletvekili seçilen Mehmet Sıddık Aydar'ın bu dönemde 18 konuşması vardır.

Mehmet Sıddık Aydar'ın Hükümet programı görüşmelerinde söz alarak az gelişmiş bir bölgeden, halkın içinden bağımsız olarak yüce Meclise katıldığını dile getirmiş ve program hakkında görüşlerini bildirmiştir.⁵⁵³

⁵⁵⁰ Çınar, 1605.

⁵⁵¹ TBMM XIV. Dönem Meclis Zabıtları, Cilt: 34, 719.

⁵⁵² TBMM Albümü, II. Cilt, 911.

⁵⁵³ TBMM XIV. Dönem Meclis Zabıtları, Cilt: 1, 166.

Aydar seçim bölgesi olan Bingöl ve çevresinde meydana gelen tabii afetler için gerekli tedbirlerin alınmasına dair gündem dışı demecinde tabii afetler sonucunda zarar gören köylerin 1970 İcra Programına alınmasını İmar ve İskân Bakanlığından rica etmiştir.⁵⁵⁴ Ayrıca Bingöl'de 1971 yılında meydana gelen deprem nedeniyle bölgede yapılması kararlaştırılan prefabrik evlerin, 6-7 nüfusa sahip olan ailelerin sorununu çözmeyeceğini, bu nedenle prefabrikten vazgeçilip betonarme konut yapılması gerektiğini konuşmasında ifade etmiş ve Bingöl'ün çeşitli konulardaki sorunlarını dile getirmiştir.⁵⁵⁵

4.6.3. Hasan DEĞER(Diyarbakır)

4.6.3.1. Hayatı

Hasan Değer 1920'de Diyarbakır'da doğmuştur. Babası Mehmet Bey annesi Fatma Hanım'dır. İlkokul mezunudur. Diyarbakır İl Genel Meclisi Görevinde bulunmuştur. Serbest Mühendislik yapmıştır. XIII. Dönem seçimlerinde Adalet Partisi'nden Diyarbakır Milletvekili seçilmiş olup XIV. Dönemde ise Diyarbakır'dan bağımsız milletvekili seçilerek Mecliste yer almıştır. XV. Dönem Demokrat Partiden milletvekili seçilmiş daha sonra CHP'ye geçerek yasama görevini tamamlamıştır. 1995 yılında vefat etmiştir. Evli ve 20 çocuk babasıdır. Farsça bilmekteydi.⁵⁵⁶

4.6.3.2. XIV. Dönem Meclis Çalışmaları

1969 Seçimlerinde Diyarbakır Bağımsız Milletvekili seçilen Hasan Değer'in bu dönemde 5 adet yazılı soru önergesi 2'si gündem dışı olmak üzere toplam 5 adette konuşması bulunmaktadır.

Hasan Değer Diyarbakır'daki yakacak sıkıntısına dair gündem dışı konuşmasında Doğu ve Güneydoğu illerinde aşırı soğuklar nedeniyle yakacak sıkıntısı yaşandığını dile getirmiş ilgili makamlarca halkın yakacak ihtiyacının

⁵⁵⁴ TBMM XIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 2*, 966, 967.

⁵⁵⁵ TBMM XIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 15*, 155, 156.

⁵⁵⁶ TBMM Albümü, *II. Cilt*, 917.

giderilmesini talep etmiştir.⁵⁵⁷

Diyarbakır ili ve ilçesi köyleri ile çiftçi borçlarından dolayı banka idarecilerinin ve icra memurlarının tutumuna dair hükümetin çiftçi borçlarına bir çözüm yolu bulması gerektiğini ve Diyarbakır çiftçilerinin haciz kampanyalarının mahsul zamanına ertelenmesini isteyen konuşması bir diğer gündem dışı demecedir.⁵⁵⁸

Hasan Değer, Diyanet İşleri Başkanlığı 1972 yılı Bütçe görüşmelerinde Köy imam hatip vekillerine asaleten kadro verilmesini talep etmiştir.⁵⁵⁹

İmar ve İskân Bakanlığı 1972 Yılı Bütçe görüşmelerinde de söz alan Hasan Değer 1971 yılında Bingöl’de meydana gelen deprem sonrasında hükümeti halka verdiği yardım sözlerini tutmadığı yönünde eleştirmiş ve Bingöl halkının mağduriyetinin nasıl giderileceği konusunda hükümetten bilgi istemiştir.⁵⁶⁰

Hasan Değer Köy İşleri Bakanlığı 1973 yılı Bütçe görüşmelerinde ise Köy İşleri Bakanlığının kuruluş ve görevlerine dair kanun tasarısının henüz kanunlaşmamış olmasını eleştirerek köy ve köylümüze büyük hizmetlerde bulunacak olan bu bakanlığın bir an evvel kuruluşunun ve görevlerinin kanunlaştırılmasını temenni etmiştir.⁵⁶¹

4.6.4. Ali Rıza SEPTİOĞLU (Elazığ)

4.6.4.1. Hayatı

Ali Rıza Septioğlu, 1913 Palu doğumludur. Annesi Halime Hanım babası Sadi Bey’dir. İlk ve ortaokul öğrenimini dışarıdan sınavlara girmek suretiyle tamamlamıştır. Değişik alanlarda ticaret işleriyle uğraşmıştır. 1963-1969 yılları arası Palu Belediye Başkanlığı görevinde bulunmuştur. 1969 yılında Elazığ’dan bağımsız milletvekili seçilmiştir. Aynı yıl Adalet Partisine katılmıştır. 1977 milletvekili genel seçimlerinde Elazığ Bağımsız Milletvekili olarak TBMM’ye girmiştir. Devlet Bakanlığı

⁵⁵⁷ TBMM XIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 20*, 475.

⁵⁵⁸ TBMM XIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 20*, 648.

⁵⁵⁹ TBMM XIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 21*, 319.

⁵⁶⁰ TBMM XIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 22*, 343.

⁵⁶¹ TBMM XIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 35*, 220.

görevinde bulunmuştur.XVIII. ve XIX.Yasama dönemlerinde DYP Elazığ Milletvekili olarak tekrar TBMM’de yer almış ve Meclisin en kıdemli üyesi olmuştur.2001 yılında vefat etmiştir. Evli ve 7 çocuk babasıdır.⁵⁶²

4.6.4.2. XIV. Dönem Meclis Çalışmaları

1969 yılında Elazığ’dan bağımsız milletvekili seçilen Ali Rıza Septioğlu’nun bu döneme ait herhangi bir çalışması bulunmamaktadır.

4.6.5. Abdullah CİLLİ (Hatay)

4.6.5.1. Hayatı

Abdullah Cilli,1906Antakya doğumludur. Babası Maruf Efendi annesi Zehra Hanım’dır. İlkokul mezunudur. Çiftçilik ve turunçgil yetiştirmekle meşgul olmuştur.1938-1945 yılları arasında Süveydiye (Samandağ) Belediye Başkanlığı görevinde bulunmuş,1945 seçimlerinde CHP’den milletvekili olarak TBMM’ye girmiştir.1950-1957 arasında Demokrat Partisinden,1961-1965 arasında Yeni Türkiye Partisi’nden, 1965-1969 arasında Adalet Partisi’nden, 1969-1973 arasında bağımsız milletvekili olarak 1973 yılında ise Demokratik Partiden Hatay Milletvekili olarak TBMM’de yer almış, 1977 yılında politikayı bırakmıştır.1991’de vefat etmiştir. Evli ve 8 çocuk babasıdır. Arapça bilmekteydi.⁵⁶³

4.6.5.2. XIV. Dönem Meclis Çalışmaları

1969 yılında Hatay’dan bağımsız milletvekili seçilen Abdullah Cilli’nin bu döneme ait herhangi bir çalışması bulunmamaktadır.

⁵⁶² Esat Arslan, *Türk Parlamento Tarihi, TBMM XVI. Dönem(1977-1980) III. Cilt*, TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No:149, Ankara 2012, 1369.

⁵⁶³ Çufalı, VIII. Dönem, 485-486.

4.6.6. Necmettin ERBAKAN (Konya)

4.6.6.1. Hayatı

Necmettin Erbakan, 1926 yılında Sinop'ta doğmuştur. Annesi Kamer Hanım babası Mehmet Sabri Beydir. İlköğrenimini Kayseri ve Trabzon'da tamamlamış İstanbul Erkek Lisesi'ni bitirmiştir. 1948'de İstanbul Teknik Üniversitesi Makine Mühendisliği bölümünden mezun olmuştur. Aynı fakültede asistanlık yapmaya başlamış Almanya'da Aachen Teknik Üniversitesinde doktora yapmıştır. 1954'te İstanbul Teknik Üniversitesinde doçent olarak göreve başlamış, 1956-1963 arasında ilk yerli motoru üretecek olan Gümüş Motor Fabrikasını kurmuştur. 1965'te profesör olmuş, 1967-1969 yıllarında Türkiye Odalar Birliği Genel Sekreterliği ve Başkanlığı görevlerinde bulunmuştur.⁵⁶⁴

1969'da Konya'dan bağımsız milletvekili seçilmiş 1970'te 17 arkadaşıyla Milli Nizam Partisini kurmuş ancak parti 1971 Askeri Müdahalesinden kısa bir süre sonra laikliğe aykırı çalışmalar yürüttüğü iddiasıyla açılan dava sonucunda 20 Mayıs 1971'de Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılmıştır. Partinin kapatılmasından sonra İsviçre'ye gitmiş, bir süre orda kalmıştır. 1973 Genel Seçimlerinden önce Türkiye'ye dönmüş ve Milli Selamet Partisi'ni kurmuştur.⁵⁶⁵

1973 ve 1977'de MSP'den Konya Milletvekili seçilmiştir. 1974-1978 yılları arasında üç ayrı Koalisyon Hükümetinde Devlet Bakanlığı ve Başbakan Yardımcılığı yapmıştır. 15 Ekim 1980'de diğer MSP yöneticileriyle birlikte tutuklanmış ve 10 yıl siyaset yasağı almıştır. 1987'de yapılan Halk oylaması sonucu siyasi yasağı kalkmış, 1983'te kurulan Refah Partisi'nin Genel Başkanlığına seçilmiştir. 1991 ve 1995'te RP'den Konya Milletvekili seçilmiş 1996'da RP ve DYP'nin katılımıyla kurulan Refah-Yol Koalisyon Hükümeti'nde Türkiye Cumhuriyeti'nin 23. Başbakanı olarak görev yapmıştır. 1998'de Anayasa Mahkemesince Refah Partisi'nin kapatılmasıyla birlikte tekrar 5 yıl siyaset yasağı almıştır. Siyasi yasağı 2003'te sona ermiş ve aynı yıl Saadet Partisi Genel Başkanı seçilmiş ancak hakkındaki mahkûmiyet kararı nedeniyle genel

⁵⁶⁴ H. Emre Bağçe, *Türk Parlamento Tarihi, TBMM XV. Dönem, (1973-1977) III. Cilt*, TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, No:148, Ankara 2012, 2055.

⁵⁶⁵ İrfan Neziroğlu, Tuncay Yılmaz, *Başbakanlarımız ve Genel Kurul Konuşmaları (Cumhuriyet Hükümetleri Dönemi)*, TBMM Basımevi, Ankara 2014, 388.

başkanlık ve parti üyeliğinden ayrılmıştır. 2010'da tekrar Saadet Partisi Genel Başkanı olmuştur. 2011'de vefat etmiştir. Evli ve 3 çocuk babasıdır. İngilizce ve Almanca bilmekteydi.⁵⁶⁶

4.6.6.2. XIV. Dönem Meclis Çalışmaları

Necmettin Erbakan, 1969 Seçimlerinde Konya Bağımsız Milletvekili seçildiği bu dönemde Mecliste 6 defa söz alarak görüşlerini bildirmiştir.

Türkiye Odalar Birliği üzerinde kanunsuz tasarruflarda bulunulduğu iddiasıyla Anayasanın 89. Maddesi uyarınca Hükümet hakkında bir gensoru açılmasına dair önerge vermiş Mecliste önergeyi açıklayan bir de konuşma yapmıştır.⁵⁶⁷

Necmettin Erbakan, Samsun Milletvekili Bahattin Uzunoğlu'nun gündemde bulunan gensoru önergelerinin görüşülmesi sırasında önerge sahipleri ve gruplar adına yapılacak konuşmaların 20'şer dakika ile sınırlandırılmasına dair önergesi ile ilgili olarak gensoru meselelerinin Mecliste görüşülecek en mühim meseleler olduğunu ve bu tür zaman kısıtlamalarının Meclisin çalışma düzenini bozacağını ifade etmiştir.⁵⁶⁸

Necmettin Erbakan, bazı yabancı şahsiyetlerin ve Parlâmento üyelerinin memleketimize yaptıkları ziyaretler ile ilgili yaptığı konuşmasında Amerikalı Senatör Javits'in, Dışişleri Bakanı, Başbakan ve Cumhurbaşkanı tarafından kabul edilmelerini eleştirmiştir. Erbakan'ın bu eleştirileri dönemin Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil tarafından cevaplanmıştır.⁵⁶⁹

Erbakan, Müşterek Pazar geçiş dönemine girişimizdeki usulsüz ve milli menfaatlere aykırı tutumundan dolayı Hükümet hakkında bir gensoru açılmasına dair önerge vermiş ve bu önergenin gündeme alınıp alınmayacağına dair yapılan görüşmelerde kendisinin bu önergeyi 4 ay önce Meclise sunduğunu ancak gündeme alınmadığını söyleyerek Meclis tatile girmeden önergesinin müzakere edilmesini istemiştir.⁵⁷⁰

⁵⁶⁶ Bağçe, 2056.

⁵⁶⁷ TBMM XIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 1*, 573, 577.

⁵⁶⁸ TBMM XIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 1*, 558, 569.

⁵⁶⁹ TBMM XIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 3*, 248, 251.

⁵⁷⁰ TBMM XIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 9*, 235, 264.

4.6.7. Ahmet KARAASLAN (Malatya)

4.6.7.1. Hayatı

Ahmet Karaaslan, 1935 yılında Pütürge’de doğmuştur. Annesi Besime Hanım babası Derviş Bey’dir. İlk ve ortaokulu Pütürge’de liseyi Kayseri’de tamamlamıştır. 1961 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi’nden mezun olmuştur. Yurdun çeşitli ilçelerinde Kaymakam Vekilliği ve Kaymakamlık yapmıştır. XIV. Dönem seçimlerinde ilk Malatya Bağımsız Milletvekili olarak seçilmiş XV. ve XVI. Dönemlerde de Malatya Milletvekili olarak TBMM’de yer almıştır. İmar ve İskân Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı Müşavirliği görevinde bulunmuştur. Evli ve 2 çocuk babasıdır. Fransızca bilmekteydi.⁵⁷¹

4.6.7.2. XIV. Dönem Meclis Çalışmaları

Ahmet Karaaslan, 1969 Seçimlerinde Malatya’dan bağımsız milletvekili olarak seçilmiş bu dönemde 12 defa söz almıştır.

657 sayılı Devlet Memurları Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesine ve Bu Kanun Kapsamı Dışında Kalan Kamu Personelinin Aylık ve Ücretlerine Dair Kanun görüşmelerinde söz alan Ahmet Karaaslan devlet memurlarının ücret ve diğer özlük işlerinin kanunla düzenlenmesindeki maksadın, devlet memurları arasındaki farkları kaldırmak olduğunu, ancak becayiş yapılırken bazı devlet memurlarında derece farkı aranmazken bir kısmı için aranmasının doğru olmadığını ifade etmiştir.⁵⁷²

Ahmet Karaaslan 654 sayılı Toplum Zabıtası Kurulması Hakkında Kanunun 1. ve 3. Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun tasarısı görüşmelerinde Kanunun 1. Maddesinde kamu düzeni ve güvenliğini sağlamakla görevli bulunan ve devletin silahlı bir zabıta kuvveti olan toplum zabıtasının tüm tasarruflarının görev alanlarının hukukla ve kanunla sınırlandırılmak istendiğini belirtmiş muhalefetin yapılan değişikliğe itiraz

⁵⁷¹ E. Arslan, 1628.

⁵⁷² TBMM XIV. Dönem Meclis Zabıtları, Cilt: 7, 724.

etmesini anlamsız bulmuş ve Türk vatandaşının günlük hayatını hür ve mesut yaşamasını sağlamak için muhalefete birlik olma çağrısı yapmıştır.⁵⁷³

Karaaslan, seçim bölgesi olan Malatya ilinin, enerji, su ve yol sorunları hakkında gündem dışı, söz alarak nüfusu 150.000'i aşmış bulunan Malatya il merkezinin bir yıldan beri elektrik sorunun olduğunu, bu durumun hükümetin en yetkili organlarına intikal ettirildiği halde bir çözüm bulunmadığını ve Enerji ve Tabi Kaynaklar Bakanına kendi tarafından ve vatandaşlarca topluca yapılan yüzlerce telgrafın cevapsız bırakıldığını” anlatmıştır. Ayrıca Malatya’ya yakın bütün illerimizin şehir içi geçiş yolları bitirildiği halde Malatya şehir içi geçişine henüz başlanmadığını, Malatya- Sivas Devlet yolunda hiçbir bakım yapılmadığını ve büyük çapta demir rezervinin bulunması sebebiyle 500’den fazla nakil vasıtasının bulunduğu Hekimhan ilçesinde yılın belli dönemlerinde Malatya ile karayolu bağlantısının kesildiği için ulaşım güçlüklerinin yaşanmakta olduğunu ve bu sorunları Bayındırlık Bakanlığına ulaştırıldığı halde bir çözüm bulunmadığını ifade etmiş ve Malatya’nın Akapkir ilçesine 50 yataklı bir devlet hastanesi olduğunu Darende ilçesinde ise pratisyen bir hekimin bile bulunmadığını söylemiş ve Malatya’nın bir diğer sorunu olan, sulama tesislerinin tamamlayıcı kısımlarının iki yıldan beri programa alınmaması nedeniyle Malatya çiftçisini mağduriyetini dile getirmiş böylece seçim bölgesi olan Malatya halkının sesi olmuştur.⁵⁷⁴

4.6.8. İbrahim ÖZTÜRK (Maraş)

4.6.8.1. Hayatı

İbrahim Öztürk, 1920’de Ankara’da doğmuştur. Babası Mustafa Bey annesi Aliye Hanım’dır. İlk ve ortaöğreniminden sonra 1939’da Bursa Erkek Lisesini 1943’de Siyasal Bilgiler Okulunu bitirmiştir. 1943’de İçel Bucak Müdürlüğü ile İçişleri Bakanlığı hizmetine girmiş, 1944’de İçel İl Maiyet Memurluğuna atanmıştır. 1949’da katıldığı kaymakamlık kursunu tamamlayarak Gediz, Çıldır, Keskin ve Çankaya Kaymakamı olarak görev yapmıştır. 1957’de Kahramanmaraş 1959’da Van Valiliğine getirilmiş, 1960’da merkeze alınarak Mülkiye Teftiş Heyetinde görev yaptıktan sonra

⁵⁷³ TBMM XIV. Dönem Meclis Zabıtları, Cilt: 12, 622, 626.

⁵⁷⁴ TBMM XIV. Dönem Meclis Zabıtları, Cilt: 33, 557.

1963’de Niğde Valisi olmuştur. 1968 Yerel Seçiminde Cumhuriyet Halk Partisi adayı olarak Maraş Belediye Başkanlığına, 1969’daki III. Dönem genel seçiminde Maraş Bağımsız Milletvekilliğine seçilmiştir. 1975’de yapılan Cumhuriyet Senatosu üçte bir yenileme seçiminde CHP adayı olarak Ankara Üyeliğine seçilmiştir. Evli ve 3 çocuk babasıdır. Fransızca ve İngilizce bilmekteydi.⁵⁷⁵ 2014 yılında vefat etmiştir.⁵⁷⁶

4.6.8.2. XIV. Dönem Meclis Çalışmaları

XIV. Dönem’de Maraş’tan bağımsız milletvekili seçilen İbrahim Öztürk hem kendi seçim bölgesi olan Maraş ile ilgili hem de ülkemizi ilgilendiren pek çok konuyla ilgili çalışmalar yaparak çok verimli bir yasama dönemi geçirmiştir. Dönem içinde 70 tane önerge vermiş bunlardan 6 tanesi genel görüşme önergesi, 3 tanesi sözlü soru önergesi ve 61 tanesi de yazılı soru önergesidir. Çeşitli konularda 35 defa söz almış ve görüşlerini bildirmiştir.

Öztürk, Maraş’ı Kayseri ve Andırın’a bağlayacak olan yolun yapımına dair⁵⁷⁷, Maraş’ın bölgelerle bağlantısını sağlayacak Büyük Nacar Köprüsünün yapımı için⁵⁷⁸ ve Kalkınma Plânında yer alan, “İdareyi yeniden düzenleme” konusundaki uygulamaya ve yapılan çalışmalara ilişkin de sözlü soru önergeleri vermiştir.⁵⁷⁹

Dönem içinde Maraş ilinin sorunlarını, ihtiyaçlarını ve sesini duyurmak için gündem dışı söz almıştır. Konuşmasında ilk olarak Fransızlara karşı ulusal şerefi ve haysiyeti uğruna savaşılan ve Kurtuluş Savaşının ilk bayrağını açan bu ilimize gecikmiş olan kahramanlık unvanının verilmesini Maraşlılar adına talep etmiştir. Konuşmasının devamında Maraş ilinin pek çok önemli ekonomik ve sosyal problemleri olduğunu söyleyerek Türkiye’nin en işsiz ve fakir kalmış illerinden birisi olan ve devletin ilgisinden yoksun kalan kahramanlar diyarı Maraş’a layık olarak parlamento ve hükümetçe gereken ilginin gösterilmesini istemiştir.⁵⁸⁰

⁵⁷⁵ Çoker, *Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Özgeçmişleri, II. Cilt*, 403-404.

⁵⁷⁶ <http://www.kanal46.com/haber/eski-milletvekili-ibrahim-ozturk-vefat-etti/50954>, (Erişim Tarihi: 07. 11. 2016).

⁵⁷⁷ TBMM XIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 10*, 484.

⁵⁷⁸ TBMM XIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 13*, 341.

⁵⁷⁹ TBMM XIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 13*, 339, 702.

⁵⁸⁰ TBMM XIV. Dönem Meclis Zabıtları, *cilt.29*, 356.

4.6.9. Abdülkadir ÖZMEN (Mardin)

4.6.9.1. Hayatı

Abdülkadir Özmen, 1915 yılında Kızıltepe’de doğmuştur. Annesi Hayro Hanım babası Şeyhdavut Bey’dir. İlkokul mezunudur. Tüccarlık ve çiftçilik yapmıştır. Mardin il Daimi Encümen Üyesi görevinde bulunmuştur. 1969 yılında XIV. Dönem Mardin Bağımsız Milletvekili seçilmiştir. 1990 yılında vefat etmiştir. Evli ve 16 çocuk babasıdır. Arapça bilmektedir.⁵⁸¹

4.6.9.2. XIV. Dönem Meclis Çalışmaları

XIV. Dönem Mardin Bağımsız Milletvekili seçilmiş olan Abdülkadir Özmen bu dönemde Mecliste 15 konuşma yapmıştır.

Özmen’in, Milli Eğitim Temel Kanun Tasarısı görüşmelerinde yapmış olduğu konuşması dikkat çekicidir. Konuşmasında “Türkiye laik ve Müslüman bir devlettir.” İbaresinin Anayasa’da yer almasını Cumhurbaşkanından, Başbakan ve Parti Genel Başkanlarından rica etmiştir. Ayrıca Milli Eğitim Temel Kanun Tasarısının “İlkokullarda okuyan çocukların din dersi alabilmeleri için ebeveynlerinin izninin olması gerekmektedir.” Şeklindeki 12. Maddesine katılmadığını ve küçük yaştan itibaren çocukların dini değerleri öğrenmeleri gerektiğini dile getirmiştir.⁵⁸²

Abdülkadir Özmen, Emlak Vergisi kanun tasarısı görüşmelerinde yaptığı konuşmada her vilayetin kendi bünyesine göre vergilendirilmesini ve herhangi bir arazinin afete ve zarara uğraması halinde vergiden muaf tutulmasını önermiştir.⁵⁸³

Abdülkadir Özmen, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve bu kanuna bazı maddelerin eklenmesine ve bu kanun kapsamı dışında kalan kamu personelinin aylık ve ücretlerine dair kanun tasarısı görüşmelerinde söz almış ve gece gündüz memleket menfaati için çalışan memurların hakkının korunmasını bunun yanında dalga geçen memurların ise maaşlarının azaltılmasını talep etmiş ve o

⁵⁸¹ TBMM Albümü, II. Cilt, 942.

⁵⁸² TBMM XIV. Dönem Meclis Zabıtları, Cilt: 38, 75.

⁵⁸³ TBMM XIV. Dönem Meclis Zabıtları, Cilt: 7, 287.

zamana kadar hiç kimsenin beyan etmediği bir fikri dile getirmiştir.⁵⁸⁴

Abdülkadir Özmen,6964 sayılı Ziraat odaları ve Türkiye Ziraat Odaları Birliği Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun tasarısı görüşmelerinde Ziraat Odalarının gelirlerini aynı seviyede tutmanın ve hepsine hakkı tanımanın doğru olmadığını söylemiş ve Odalar, Tarım Bakanlığında hangi bölüme bağlı ise o bölümden nüfus ve mıntıklarına göre taksim yapılmasına dair teklifte bulunmuştur.⁵⁸⁵

4.6.10. Abdurrahim TÜRK(Mardin)

4.6.10.1. Hayatı

Abdürrahim Türk, 1937 yılında Derik’de doğmuştur. Annesi Medime Hanım babası Sinan Bey’dir.Ortaokul mezunudur.Ziraat ve çiftçilik yapmıştır. 1969 yılında XIV. Dönem Mardin Bağımsız Milletvekili seçilmiştir.⁵⁸⁶

Askerlikten kurtulmak için hile yaptığı gerekçesiyle yasama dokunulmazlığının kaldırılması istenmiş ancak komisyonda adı geçen milletvekilinin yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına gerek olmadığına karar verilmiştir.⁵⁸⁷1973 yılında yaşamını yitirmiştir. Evli ve yirmi çocuk babasıdır. Arapça bilmekteydi. ⁵⁸⁸

4.6.10.2. XIV. Dönem Meclis Çalışmaları

XIV. Dönem Mardin Bağımsız Milletvekili olarak seçilen Abdürrahim Türk’ün bu döneme ait herhangi bir faaliyeti bulunmamaktadır.

4.6.11. Kasım EMRE (Muş)

4.6.11.1. Hayatı

1934 yılında Mutki’de doğmuştur. Annesi Nazik Hanım,babası Mehmet Maruf Bey’dir.Ortaokulu bitirdikten sonra Ziraat işleriyle meşgul olmuştur.1964 yılında

⁵⁸⁴ TBMM XIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 7, 374.

⁵⁸⁵ TBMM XIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 8, 907.

⁵⁸⁶ TBMM Albümü, *II. Cilt*, 943.

⁵⁸⁷ https://www.TBMM.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanunTBMMc055/kararmmc055/kararmm5500444.pdf, (Erişim Tarihi: 07.11.2016).

⁵⁸⁸ TBMM Albümü, *II. Cilt*, 943.

Adalet Partisi Bulanık İlçe Başkanlığı yapmıştır.1969 yılında XIV.Dönem Muş Bağımsız Milletvekili seçilmiştir. XV ve XVI. Dönem Adalet Partisi Muş Milletvekili olarak tekrar TBMM'ye girmiştir. Evli ve 9 çocuk babasıdır. 1990 yılında vefat etmiştir.⁵⁸⁹

4.6.11.2. XIV.Dönem Meclis Çalışmaları

XIV. Dönem Mardin Bağımsız Milletvekili olarak seçilen Kasım Emre'nin bu döneme ait herhangi bir faaliyeti bulunmamaktadır.

4.6.12. İsmet Hilmi BALCI (Tokat)

4.6.12.1. Hayatı

İsmet Hilmi Balcı, 1933 yılında Tutak'da doğmuştur. Annesi Naciye Hanım babası Mustafa Bey'dir. Siyasal Bilgiler Fakültesi mezunudur.Erzurum Maiyet Müdürlüğü,Gevaş,Alanya,Dereli,Yenice ve Reşadiye ilçelerinde kaymakamlık yapmıştır.Çalışma Bakanlığı Özel Kalem Müdürlüğü görevinde bulunmuştur. 1969 yılında XIV. Dönem Tokat Bağımsız Milletvekili seçilmiştir. Evli ve 3 çocuk babasıdır. Fransızca bilmekteydi.⁵⁹⁰ 2010 yılında vefat etmiştir. ⁵⁹¹

4.6.12.2. XIV. Dönem Meclis Çalışmaları

İsmet Hilmi Balcı, XIV. Dönem Mardin Bağımsız Milletvekili seçildiği bu dönemde Hastaş Anonim Şirketinin durumuna dair Ticaret Bakanına sözlü soru önergesi vermiş ancak sorduğu soruya ilgililerden cevap aldığı gerekçesiyle önergesini geri almıştır.⁵⁹² Mecliste 5 adet konuşma yapmıştır.

İsmet Hilmi Balcı, Köy hizmetleri ve aksayan yönleri konusunda gündem dışı söz almış ve konuşmasını başında YSE personelinin çeşitli illerde eylül- ekim maaşlarını ve birçok ilde de normal ikramiyelerini alamadıklarını tespit ettiklerini belirtmiş ve

⁵⁸⁹ E.Arslan, 1665.

⁵⁹⁰ TBMM Albümü, II. Cilt, 951.

⁵⁹¹ http://www.Meclishaber.gov.tr/develop/owa/haber_portal.aciklama?p1=98025 (Erişim Tarihi: 07.11.2016)

⁵⁹² TBMM XIV. Dönem Meclis Zabıtları, Cilt: 3, 692.

Hükümetten YSE personelinin hak ettikleri paralarının ödenmelerini rica etmiştir. Konuşmasının devamında ise köylerde yaşanan altyapı sorunlarını dile getirmiştir.⁵⁹³

İsmet Hilmi Balcı'nın gündem dışı söz aldığı diğer bir konuda, yurt dışındaki işçilerimizin sorunları hakkında olmuştur. Konuşmasında yurt dışında çalışan işçilerin birçok sorununu dile getirmiş ve yapılması gerekenleri şöyle açıklamıştır: Fabrika-işçi arasındaki meselelerin halli için kullanılan tercüman kadrolarının devletçe karşılanması gerektiğini belirterek Kızılay ve Çocuk Esirgeme Kurumunu tarafından kreşler kurularak oradaki işçilerimizin okul öncesi sorununun halledilebileceğini ifade etmiştir. Bir diğer sorun olarak da İtalya, Yugoslavya, Avusturya memleketlerinin Alman televizyonlarında kendi ülkelerinin tarihi ve turistik programlarla propagandalarını yaptıklarını hiç olmazsa haftada bir defa yarım saatlik bir televizyon programıyla işçilerimizin memleket hasretlerinin giderilebileceğini bunun içinde TRT, Çalışma Bakanlığı ve Turizm Bakanlığının çalışma yapmasını istemiştir. Son olarakta Türk işçilerinin Alman Bankalarındaki paraların biran evvel yurda sokulmasını Hükümetten talep etmiştir.⁵⁹⁴

4.6.13. Mehmet Emin ERDİNÇ (Van)

4.6.13.1. Hayatı

Mehmet Emin Erdinç, 1929 yılında Van'da doğmuştur. İlkokulu Ercişte orta ve lise öğrenimini Erzurum da tamamlamıştır. 1953-54 döneminde İstanbul Eczacılık Fakültesinden mezun olduktan sonra memleketi Erciş'e dönmüş ve eczacılık yapmıştır. 10 yıl CHP Erciş İlçe Başkanlığı görevinde bulunmuş ayrıca İl Genel Meclisi üyeliği yapmıştır. XIII. Dönemde CHP'den Van Milletvekili seçilmiş XIV. Dönem de ise bu kez Van'dan bağımsız milletvekilli seçilmiştir. Evli ve 3 çocuk babasıdır. Fransızca bilmekteydi.⁵⁹⁵

4.6.13.2. XIV. Dönem Meclis Çalışmaları

XIV. Dönem Van Bağımsız Milletvekili seçildiği bu dönemde 2 konuşması

⁵⁹³ TBMM XIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 19*, 46.

⁵⁹⁴ TBMM XIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 31*, 137.

⁵⁹⁵ Çınar, 2192

vardır. Erdinç, İmar ve İskân Bakanlığı 1970 yılı Bütçe görüşmelerinde 1969 yılında sel felaketinin meydana geldiği Van'ın Erciş ilçesinin Çelebibağ, Örene ve Kasımbağ köylerinin İmar ve İskân Bakanlığı tarafından nakline karar verildiğini ancak bir yıl geçmesine rağmen nakil gerçekleştirilmediğini belirtmiş ve bu gecikmenin sebebinin ve bu üç köyle ilgili İmar ve İskân Bakanının ne düşündüğüne dair sorusunu yöneltmiştir.⁵⁹⁶

Mehmet Emin Erdinç'in konuşma yaptığı bir diğer konu ise Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı 1973 yılı Bütçe görüşmeleridir. Konuşmasında Sağlık Bakanlığına ayrılan tahsisatın yetersiz olduğunu bunun yanında sağlık hizmetlerini yürüten sağlık ve yardımcı sağlık personelinin de sayısının ihtiyaçtan çok az olduğunu ifade etmiştir.⁵⁹⁷

4.6.14. Kasım KÜFREVİ (Ağrı)

4.6.14.1. Hayatı

Kasım Küfrevi, 1920 Bitlis doğumludur. Babası Abdülbaki Bey annesi Meryem Hanım'dır. İlk ve ortaöğreniminden sonra 1939'da İstanbul Erkek Lisesini 1944'de İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirmiştir. Türk-İslam Mistisizmi üzerine doktora yapmış Millî Eğitim Bakanlığınca yayınlanmakta olan İslâm Ansiklopedisi Redaksiyon ve Telif Kurulunda çalışmıştır. TBMM'nin IX. X.ve XI. Dönem Genel Seçimlerinde Demokrat Parti adayı olarak Ağrı Milletvekilliğine seçilmiştir. 27 Mayıs 1960 Darbesinden sonra Anayasa'yı ihlal suçundan Yassı ada Yüksek Adalet Divanında yapılan yargılamasında Parti içinde ve Mecliste yaptığı konuşmaları ile denetim görevini yerine getirmiş olduğuna kanaat getirilerek 1961'de beraatına karar verilmiştir. 1965'de yapılan XIII. Dönem genel seçiminde Güven Partisi'nden Ağrı Milletvekilliğine seçilmiş 1969'daki XIV. Dönem seçimine ise yine Ağrı'dan Güven Partisi listesinden bu kez bağımsız milletvekili olarak seçilmiştir. Cumhuriyet Senatosu üçte bir yenileme seçiminin yapıldığı 14 Ekim 1973 Genel Seçiminde Adalet Partisi adayı olarak Senato Ağrı Üyeliğine seçilmiş 1979'daki üçte bir yenileme seçiminde tekrar seçilmek suretiyle üyeliğini 12 Eylül 1980'e kadar korumuştur. Senatodan ayrıldıktan sonra politikayı bırakarak yıllarca emek verdiği kütüphanesini düzenleme eski eserlerinin redaksiyonunu yapma ve uzmanlığı konusunda

⁵⁹⁶ TBMM XIV. Dönem Meclis Zabıtları, Cilt: 5, 1046.

⁵⁹⁷ TBMM XIV. Dönem Meclis Zabıtları, Cilt: 34, 747.

araştırmalarla meşgul olmuştur.1992’de vefat etmiştir.Evli ve 1 çocuk babasıdır.Almanca,İngilizce,Fransızca,Arapça,Farsça bilmekteydi. Hakkında İlhami Nalbantoğlu tarafından yazılmış “Kasım Küfrevi’nin Ardından”adlı eser mevcuttur.⁵⁹⁸

4.6.14.2. XIV. Dönem Meclis Çalışmaları

1969 yılında Ağrı Bağımsız Milletvekili seçilmiş olan Kasım Küfrevi’nin bu döneme ait Ateşli Silahlar ve Bıçaklar Hakkındaki Kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair kanun tasarısı ve teklifleri münasebetiyle Mecliste 1 adet konuşması bulunmaktadır.

Kasım Küfrevi, 6136 Sayılı Kanunun 4. Maddesinin 3. Fıkrasında “Memleket içinde kama, hançer, saldırma, şişli baston, sustalı çakı ve benzerleriyle, sivri uçlu ve oluklu bıçakların imali yasaktır. Bunlardan sporda kullanılan ateşli silahlar ve mermileri ile yivsiz av tüfekleri ve mermileri, sanayide veya tarımda kullanılan bıçaklarla benzerleri bu kanun hükmüne tabi değildir.” Şeklinde yapılan değişiklikle ilgili yaptığı konuşmasında maddede yivli silahların yasaklanmasını eleştirmiş avın yivli silah olmadan icra edilemeyeceğini bu nedenle yivli silahların İçişleri Bakanlığının bir yönetmeliği ile hakiki avcılara kullanma imkânının verilmesi gerektiğini belirtmiştir.⁵⁹⁹

4.7. XV. DÖNEM (1973-1977) BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ

1973 Milletvekili Genel Seçimlerinde, 1969 Seçimlerinde olduğu gibi barajsız d’Hondt sistemi uygulanmış, ancak 1969 seçimlerinden farklı olarak tercihli oy uygulamasına geçilmiş ve seçmene tercih yapma hakkı verilmiştir. Seçim sonucunda CHP birinci parti olarak çıkmış, ancak mutlak çoğunluğu elde edemediği için koalisyon hükümetleri dönemi başlamıştır.⁶⁰⁰

1950 Seçimlerinden beri oyların en çok bölündüğü 1973 Seçimlerinde, toplam geçerli oyların % 68,12’si iki büyük partiye verilmiş, geri kalan %32,88’i ise seçime

⁵⁹⁸ Çoker, *Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Özgeçmişleri*, II.Cilt, 259-260

⁵⁹⁹ TBMM XIV. Dönem Meclis Zabıtları, Cilt: 6, 204, 206.

⁶⁰⁰ Özgül, 127-128.

katılan diğer parti ve bağımsızlar arasında paylaştırılmıştır. Alınan oylar neticesinde 6 bağımsız milletvekili TBMM'ye girmiştir.⁶⁰¹

4.7.1. Muhyettin MUTLU (Bitlis)

4.7.1.1. Hayatı

Muhyettin Mutlu, 1938 yılında Bitlis'te doğmuştur. Babası Masum Bey annesi Raife Hanım'dır. Köyünde okul olmadığından babasının medresesinde Arapça,Farsça olmak üzere dil,din,kelam,felsefe ve sosyal konularda özel eğitim almıştır.Ziraat ve ticaretle meşgul olmuştur.1973'te Bitlis'ten bağımsız milletvekili seçilmiş 1977'de Milli Selamet Parti'sinden1987'de de ANAP'tan Bitlis Milletvekili seçilerek TBMM'de bulunmuştur. 1998 yılında vefat etmiştir. Evli ve 8 çocuk babasıdır⁶⁰²

4.7.1.2. XV. Dönem Meclis Çalışmaları

XIV. Dönem Bitlis Bağımsız Milletvekili seçilen Muhyettin Mutlu'nun bu döneme ait herhangi bir faaliyeti bulunmamaktadır.

4.7.2. Mehmet Fuat FIRAT (Erzurum)

4.7.2.1. Hayatı

Mehmet Fuat Fırat, 1932 yılında Erzurum'da doğmuştur. Babası Ali Rıza Bey annesi Hanım Hanım'dır. Ortaokul mezunudur.Babasının yanında İslami bilgiler, Arapça ve Farsça Filolojisi eğitimi almıştır. Ziraat ve ticaretle meşgul olmuştur. 1973'te Erzurum'dan bağımsız milletvekili seçilmiş 1995'te Refah Partisi'nden ve 1999'da ise Fazilet Partisinden İstanbul Milletvekili seçilmiş 2001'de FP'den ayrılarak ANAP'a katılmıştır. 2011 yılında vefat etmiştir. Evli ve 6 çocuk babasıdır. ⁶⁰³

⁶⁰¹ Çevik, 59.

⁶⁰² Çevik, 1750;TBMM Albümü, II. Cilt, 976.

⁶⁰³ Bağçe, 1851.

4.7.2.2. XV. Dönem Meclis Çalışmaları

Mehmet Fuat Fırat'ın, XV. Dönem Erzurum Bağımsız Milletvekili seçildiği bu dönemde Mecliste 2 adet konuşması bulunmaktadır.

Mehmet Fuat Fırat, 1976 yılı Turizm ve Tanıtma Bakanlığı bütçe görüşmelerindeki konuşmasında ülkemize gelen turistlerin rahat ve huzurunu temin etmek için, turizmin ehil ve becerikli ellere verilmesi gerektiğini, ayrıca turizmin sadece bir kazanç olarak yapılmasına karşı olduğunu milli anane ve karakterimize dayalı bir turizm politikasının izlenmesini bir zaruret olarak gördüğünü ifade etmiştir.⁶⁰⁴

Mehmet Fuat Fırat, 1977 yılı Sayıştay Başkanlığı Bütçesi münasebetiyle yaptığı konuşmasında önemli konulara değinmiştir. Sayıştayın yüksek bir mahkeme olmakla beraber büyük bir ihtisas mahkemesi olduğunu ve Türk hukuk sisteminde başka benzeri olmayan bir kuruluş olduğunu ifade ederek konuşmasına başlamış devamında Meclis adına denetim yapmakta olan Sayıştay'ın teferruat ve küçük hesaplar içinde boğulmamasını ve bürokrasinin de kırtasiyecilik üzerindeki çarkının kırılması gerektiğini kırtasiyecilik yüzünden öğretmenlerin ve diğer birçok kuruluş çalışanlarının ilave ücretlerini alamadıkları yönünde şikâyetler olduğunu dile getirmiştir.⁶⁰⁵

4.7.3. İbrahim AYSOY (Mardin)

4.7.3.1. Hayatı

İbrahim Aksoy, 1931 yılında Mardin'de doğmuştur. Babası Mehmet Bey annesi Halime Hanım'dır. Lise mezunudur. 1961-1965 yılları arasında Mardin Ticaret ve Sanayi Odası Başkanlığı görevinde bulunmuştur. 1965'te CHP'den Mardin Milletvekili seçilmiş 1967'de CHP'den istifa edip Cumhuriyetçi Güven Partisi'nin kurucuları arasında yer almış CHP Genel Yönetim Kurulu Üyeliği'nde bulunmuştur. 1973'te Mardin'den bağımsız milletvekili seçilmiş 39. Hükümette Ulaştırma Bakanlığı görevinde bulunmuştur. 1989'a kadar ticaretle uğraşmış 1992'den itibaren MAREV (Mardinliler Eğitim ve Dayanışma Vakfı) Ankara Şubesi Yönetim Kurulu Başkanlığı

⁶⁰⁴ TBMM XV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 16*, 409.

⁶⁰⁵ TBMM XV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 24*, 206.

yapmıştır.⁶⁰⁶

4.7.3.2. XV. Dönem Meclis Çalışmaları

XV. Dönem Mardin Bağımsız Milletvekili seçilmiş olan İbrahim Aksoy'un, Mardin iline bağlı bazı ilçe ve köylerinde hüküm süren asayişsizliğe dair 1 yazılı soru önergesi⁶⁰⁷ ve 2 adet konuşması bulunmaktadır.

İbrahim Aksoy, 1974 yılı Bütçe Kanunu tasarısı görüşmelerinde söz almış ve bağımsız milletvekilleri adına, hiçbir parti yanında ya da aleyhinde olmaksızın memleketin gerçekleri doğrultusunda ve bu imkânlar içinde görüşlerini izah edeceğini, ifade ederek konuşmasına başlamıştır. Türkiye'nin içine bulunduğu iktisadi, sosyal ve kültürel alanda Hükümeti bekleyen çok ciddi sorunlar olduğunu bunların başında da artan fiyatlar nedeniyle hayat pahalılığının geldiğini bu durumun dar gelirli köylü, memur, işçi ve orta sınıf halkı güç durumda bıraktığını ifade ederek hükümetin bu konuda alacağı tedbirlerin ciddi ve tutarlı olmasını temenni etmiştir. Konuşmasına diğer sorunlara değinerek devam etmiş, oluşturulacak olan halk sektörlerinin halka iyi anlatılması gerektiğini, küçük el sanatlarını yurdun her yerinde yaygın hale getirilmesini, zirai sektörümüzün daha verimli olabilmesi için sulu ziraata gerekli önemin verilmesini turizm yatırımlarının bütün yurda yayılmasını, doktorların yurt dışına gidiş sebeplerinin ortadan kaldırılmasını, özellikle Doğu ve Güneydoğudaki doktorsuzluk sorunuyla ilgili çalışmaların hızlandırılması gerektiğini dile getirmiştir. Bağımsızlar olarak bütçeye olumlu oy vereceklerini beyan ederek konuşmasını bitirmiştir.⁶⁰⁸

4.7.4. Kasım EMRE (Muş)

4.7.4.1. Hayatı

Kasım Emre'nin hayatına önceki dönemde yer verildiğinden burada değinilmemiştir.⁶⁰⁹

⁶⁰⁶ Bağçe, 2102.

⁶⁰⁷ TBMM XV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 1*, 171.

⁶⁰⁸ TBMM XV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 5*, 638.

⁶⁰⁹ Özgeçmiş içim bakınız: XIV. Dönem Bağımsız Milletvekilleri, s.156.

4.7.4.2. XV. Dönem Meclis Çalışmaları

XIV. Dönem Muş Bağımsız Milletvekili olarak seçilen Kasım Emre'nin bu döneme ait herhangi bir faaliyeti bulunmamaktadır.

4.7.5. Mustafa Kemal GÖNÜL(Ordu)

4.7.5.1. Hayatı

Mustafa Kemal Gönül, 1922 yılında Ordu'da doğmuştur. Babası Ahmet Bey annesi Servi Hanım'dır. Ortaokul mezunudur. Tüccar ve Müteahhit olarak çalışmıştır. 1973'te Ordu'nun ilk Bağımsız Milletvekili olarak TBMM'de yer almıştır. Evli ve sekiz çocuk babasıdır. Az düzeyde Almanca bilmekteydi.⁶¹⁰

4.7.5.2. XV. Dönem Meclis Çalışmaları

1973 yılında yapılan seçimlerde Ordu Bağımsız Milletvekili seçilen Mustafa Kemal Gönül'ün bu döneme ait Ordu stadyumunun genişletilmesine ilişkin, 1 yazılı soru önergesi⁶¹¹ ve Genel Kurulda 5 adet konuşması bulunmaktadır.

Mustafa Gönül, fındık üreticilerinin karşılaştıkları sorunlar ve Ordu'nun gübre sorunu hakkında gündem dışı söz almış ve Türkiye'de gübre konusunun önemli bir sorun olduğunu özellikle Ordu ili için sosyal yaşantının temini bakımından çok gerekli bir ihtiyaç olduğunu bu nedenle Hükümetin, satın alma gücü olmayan çiftçiye ucuz gübre vermesi gerektiğini ifade etmiştir.⁶¹²

Gümrük ve Tekel Bakanlığı Bütçe görüşmelerinde söz alan Mustafa Gönül seçim bölgesi olan Ordu ilinin Gözköy ilçesindeki Tekel ile ilgili ihtiyaçları dile getirmiştir.⁶¹³

⁶¹⁰ Bağçe, 2140; TBMM Albümü, 1950-1980, 1010.

⁶¹¹ TBMM XV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 12-13*, 381-221.

⁶¹² TBMM XV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 7*, 477.

⁶¹³ TBMM XV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 25*, 268.

4.7.6. Abdulkerim ZİLAN(Siirt)

4.7.6.1. Hayatı

Abdulkerim Zilan, 1943 yılında Batman'da doğmuştur. Babası Mehmet Emin Bey annesi Aliye Hanım'dır. İlk ve ortaokulu Batman'da, liseyi Sivas okumuştur. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezun olduktan sonra avukatlık stajını Diyarbakır'da yaptıktan sonra Batman'da Avukatlık yapmıştır. 1973'te Siirt Bağımsız Milletvekili seçilmiştir. 1977 Seçimlerinde de yine Siirt'ten bağımsız milletvekili seçilmiş ancak daha sonra CHP'ye katılmıştır. 1977 Seçimlerinden sonra kurulan 40. Hükümette kendisine Bayındırlık Bakanlığı görevi verilmiş ancak hükümet güvenoyu alamamıştır. 1991'de ise CHP Batman Milletvekili olarak TBMM'de bulunmuştur. Evli ve 1 çocuk babasıdır. Fransızca ve az düzeyde İngilizce bilmektedir.⁶¹⁴

4.7.6.2. XV. Dönem Meclis Çalışmaları

1973 Seçimlerinde Siirt Bağımsız Milletvekili seçilen Abdulkerim Zilan'ın bu döneme ait seçim bölgesi olan Siirt ilinin sorunları ile ilgili 4 adet yazılı soru önergesi ve Genel Kurulda 5 adet konuşması bulunmaktadır.

Abdulkerim Zilan Türkiye'nin en geri kalmış illerinden biri olan Siirt'e iş imkânı verebilecek olan bir çimento fabrikasının kurulmasının Siirt'e ne gibi katkı sağlanacağı ve kurulmazsa kamuoyunu tatmin edecek ne gibi gerekçeleri olduğuna dair, yine seçim bölgesi olan Siirt ile alakalı Siirt iline bağlı ilçe ve köylerin sorunları⁶¹⁵ ve Siirt iline bağlı ilçe ve köylerin öğretmen ihtiyaçları hususlarında yazılı soru önergeleri vermiştir.

616

Abdulkerim Zilan yakında açılacak olan Doğu Ekici Piyasası konusunda gündem dışı söz istemiş ve konuşmasında Doğu Bölgesi Ekici Tütün Piyasasının Gümrük ve Tekel Bakanlığının ihmali nedeniyle açılmamasının para sıkıntısı çeken pek çok üreticinin tütünlerini ucuz bir fiyatla aracıya satmalarına sebebiyet verdiğini bu nedenle piyasanın biran önce açılıp tütün alımına başlanarak üreticilerinin haklarının korunması

⁶¹⁴ Bağçe, 2176; TBMM Albümü, 1950-1980, 1013.

⁶¹⁵ TBMM XV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 14*, 266.

⁶¹⁶ TBMM XV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 14*, 449.

gerektiğini ifade etmiştir.⁶¹⁷

4.8. 1973 CUMHURİYET SENATOSUNA SEÇİLEN BAĞIMSIZ SENATÖR

1973 Cumhuriyet Senatosu üçte bir yenileme seçimlerinde, başka bölgelerin boşalan 2 üyeliği ile beraber toplam 52 senatörlük için seçim yapılmıştır. Seçimde İsmail İlhan bağımsız aday olarak Muş Üyeliğine senatör seçilmiştir.⁶¹⁸

4.8.1. İsmail İLHAN(Muş)

4.8.1.1. Hayatı

İsmail İlhan, 1929 Muş doğumludur. Babası Mehmet Bey annesi Zekiye Hanım'dır. İlk ve ortaöğreniminden sonra Erzurum Lisesini bitirmiştir. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezun olmuş daha sonra Münih Üniversitesi Hukuk Fakültesinde Devletler Özel Hukuku dalında doktora yapmıştır. 1965'de aday olarak Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Almanca okutmanlığına atanmış 1966'da Tarım Bakanlığı 2. Hukuk Müşaviri olarak görev almıştır. 14 Ekim 1973'de yapılan Cumhuriyet Senatosu üçte bir yenileme seçiminde bağımsız aday olarak Muş üyeliğine seçilmekle Tarım Bakanlığındaki görevinden ayrılarak Senatoya katılmıştır. 1979'daki üçte bir yenileme seçiminde üyeliği sona erince, Tarım Bakanlığı Zirai Mücadele ve Zirai Karantina Genel Müdürlüğü Daire Başkanlığına atanmıştır. 1980'de Bakanlık I. Hukuk Müşavirliğine getirilmiş 1982'de emekliye ayrılmıştır. Evli ve 2 çocuk babasıdır. Almanca ve Fransızca bilmektedir.⁶¹⁹

4.8.1.2. 1973 Senato Çalışmaları

İsmail İlhan, 1973 Cumhuriyet Senatosu üçte bir yenileme seçimlerinde bağımsız aday olarak Muş üyeliğine senatör seçilmiştir. Senatoda Bütçe ve Plân, Bütçe Karma ve Bayındırlık, Ulaştırma, İmar ve İskân komisyonlarında üye olarak çalışmıştır. Ayrıca Avrupa Konseyi Parlamento Asamblesi Türk Grubu Üyesi olarak 1976-1978'de Asamblenin Avrupa'nın çeşitli merkezlerinde yaptığı toplantılara katılmıştır. İsmail İlhan

⁶¹⁷ TBMM XV. Dönem Meclis Zabıtları, Cilt: 18, 171, 172.

⁶¹⁸ <http://www.ysk.gov.tr>. (Erişim Tarihi: 11.03.2016).

⁶¹⁹ Çoker, Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Özgeçmişleri, II. Cilt, 347-348.

senatörlüğü döneminde 9 adet yazılı soru önergesi vermiş özellikle Doğu ve Güneydoğu illerinin sorunlarıyla alakalı gündem dışı konuşmalarıyla birlikte toplam 158 konuşma yapmıştır.⁶²⁰

İsmail İlhan'ın vermiş olduğu yazılı soru önergelerinden 6'sı seçim bölgesi olan Muş ilinin sorunları ile ilgili olup verdiği önergeler ilgili bakanlarca cevaplanmıştır.

İsmail İlhan mazot yokluğu ve traktör yedek parçalarının bulunmaması sebebiyle Muş çiftçisinin ilkbahar Ekiminin%75'ini ekemediğini ve gelecek yıl için nadasını da yapamadığını dile getirmiş ve bu durumun yalnız seçim çevresi olan Muş köylüsü için geçerli olmadığını, birçok illerdeki köylülerinde aynı durumda olduğunu gündem dışı söz alarak ifade etmiş ve çiftçinin içinde bulunduğu durumu Meclise taşımıştır.⁶²¹

Gündem dışı söz aldığı diğer bir konuda; TRT'nin yayın ve programlarıdır. Bu konudaki konuşmasında ülkemizde erkeklerin yarıya yakınının, kadınların ise yarıdan fazlasının okuma yazma bilmediğini bu nedenle TRT'nin yayınlarını okuma- yazma bilmeyenlere hitap edecek şekilde hazırlanmasını ve yurdumuzda birlik ve beraberliği koruyucu aile bağlarını din duygusunu geliştirici yayınlar yapması gerektiğini söyleyerek Parlamentonun ve hükümetin dikkatini bu noktaya çekmek istemiştir.⁶²²

27 Mart 1979 tarihinde dönemin Diyanet İşleri Başkanına yapılan saldırıyı kınamak için gündem dışı söz alarak ülkenin içinde bulunduğu bu karışık durum nedeniyle siyasi partileri, Senato ve Meclis Başkanlarını göreve davet etmiş ve bu tür olaylar karşısında ciddi tedbirler alınması gerektiğini ifade etmiştir.⁶²³ Ayrıca tütün ekim sahalarının genişletilmesinin yasaklanması ve Doğu Anadolu'da özellikle Muş'taki tütün üreticilerinin tütün eksperlerinin tütün alımında vermiş oldukları düşük fiyatlardan şikâyetçi olduklarını dile getirmek için de gündem dışı söz almıştır.⁶²⁴

4.9. XVI. DÖNEM (1977-1980) BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ

TBMM'yi oluşturmak amacıyla 5 Haziran 1977 tarihinde Barajsız d'Hondt Sistemine göre yapılan seçimlerde yine hiçbir parti çoğunluğu elde edememiş,

⁶²⁰ Çoker, *Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Özgeçmişleri*, II. Cilt, 348.

⁶²¹ TBMM XIV.DönemMeclis Zabıtları, *Cilt*: 43, 731.

⁶²² TBMM XIV.DönemMeclis Zabıtları, *Cilt*: 43, 583.

⁶²³ TBMM XIV.DönemMeclis Zabıtları, *Cilt*: 43, 291.

⁶²⁴ TBMM XIV.DönemMeclis Zabıtları, *Cilt*: 43, 502.

koalisyon hükümetleri devam etmiştir.⁶²⁵ Mutlak çoğunluğun hiçbir parti tarafından elde edilememesine karşın oylar 1973 Seçimlerinde olduğu gibi bölünmemiştir. Oyların çoğu %78,25'lik oranla iktidar adayı iki partide toplanmış, %21,75'i seçime katılan diğer parti ve bağımsızlar arasında dağıldığı için Meclise 4 bağımsız milletvekili girebilmiştir.⁶²⁶

4.9.1. Eşref CENGİZ (Diyarbakır)

4.9.1.1. Hayatı

Eşref Cengiz, 1936 Diyarbakır doğumludur. Babası Heybetullah Bey annesi Selva Hanım'dır. İlk ve orta öğretiminden sonra İzmir Özel Makine Okulunu bitirmiş ve makine uzmanı diplomasını almıştır. Bir süre tarımla uğraştıktan sonra, 1963 senesinde siyasi hayata girmiş aynı yıl Diyarbakır İl Encümenliğine seçilmiştir. 1967 ara seçimlerinde milletvekili adayı olmuş fakat seçilememiştir. 1977 Milletvekili Genel Seçimlerinde ise XVI. Dönem bağımsız Diyarbakır Milletvekili olarak TBMM'ye girmiştir. Milletvekilliği süresince en çok parti değiştiren milletvekillerinden biri olmuştur. Bağımsız olarak girdiği Mecliste önce CHP'ye geçmiş daha sonra bir süre bağımsız kaldıktan sonra Adalet Partisine katılmıştır. Az seviyede İngilizce ve Arapça bilmektedir. Evli ve 10 çocuk babasıdır.⁶²⁷ 2012 yılında vefat etmiştir.⁶²⁸

4.9.1.2. XVI. Dönem Meclis Çalışmaları

Eşref Cengiz, XVI. Dönem Diyarbakır Bağımsız Milletvekili olarak TBMM'de yer almıştır. Bu dönemde Sayıştay ve Köy İşleri Komisyonlarında görev almıştır.⁶²⁹

⁶²⁵ E. Arslan, IX.

⁶²⁶ Çevik, 59.

⁶²⁷ E. Arslan, 1045.

⁶²⁸ <http://www.hurriyet.com.tr/eski-milletvekili-cengiz-vefat-etti-20350127> (Erişim Tarihi: 07.11.2016).

⁶²⁹ Arslan, 1349.

4.9.2. Nurettin YILMAZ (Mardin)

4.9.2.1. Hayatı

Nurettin Yılmaz, 1936 yılında Cizre’de doğmuştur. Babası İhsan Bey annesi Azime Hanım’dır. İlkokulu ve ortaokulu Cizre’de, liseyi Mardin’de tamamlamıştır. 1960 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezun olmuştur. 1963-1965 yılları arasında hâkimlik Stajını tamamlayarak Mardin Hâkimliğine atanmıştır. Avukatlık yapmak için bu görevinden ayrılmıştır. 1967-1973 yılları arasında avukatlık yapmıştır. XV. Dönem CHP ve XVI. Dönem Mardin Bağımsız Milletvekili ve XVIII. Dönem ANAP Mardin Milletvekili olarak TBMM’ye girmiştir. Barış Derneği Başkanlığı görevinde bulunmuştur. DEHAP ve DTP Parti Meclisi Üyeliği yapmıştır. İngilizce ve Almanca bilmektedir. Evli ve 10 çocuk babasıdır.⁶³⁰

4.9.2.2. XVI. Dönem Meclis Çalışmaları

XVI. Dönem Mardin Bağımsız Milletvekili olarak Mecliste yer alan Nurettin Yılmaz bu dönemde 3 sözlü soru önergesi, 2 Meclis Soruşturması açılmasına ilişkin önerge vermiş 19 adette konuşma yapmıştır.

Nurettin Yılmaz, Mardin ve yöresinde öğretmenler üzerinde yapılan baskılar ve keyfi olarak nezaret altında tutulan öğretmenler hakkında gündem dışı söz istemiş ve Türkiye’nin ve Türk halkının her alanda gerilikten ve cehaletten kurtulması ve esenliğe kavuşmasından başka hiçbir niyeti olmayan ve bu duyguları nedeniyle her türlü riski ve baskıyı göğüsleyen öğretmenlerimizin can güvenliklerinin hükümetçe sağlanmasını istemiştir.⁶³¹

Güneydoğu Anadolu Bölgesinde uygulanan usulsüz aramalar ve anayasa dışı tedbirler hakkında da gündem dışı söz istemiş konuşmasında, Mardin Valisinin yapmış olduğu bazı uygulamaları eleştirmiş ve halkın kendisini seven idareciler istediğini ifade etmiştir.⁶³²

⁶³⁰ Arslan, 1654.

⁶³¹ TBMM XVI. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 8*, 510.

⁶³² TBMM XVI. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 1*, 441.

4.9.3. Abdülkerim ZİLAN(Siirt)

4.9.3.1. Hayatı

Abdülkerim Zilan'ın hayatına önceki dönemde yer verildiğinden burada değinilmemiştir.⁶³³

4.9.3.2. XVI. Dönem Meclis Çalışmaları

XVI. Dönem Siirt'ten bağımsız milletvekili seçilerek Meclise giren Abdülkerim Zilan daha sonra CHP'ye katılmış, 21.06.1977 ile 21.07. 1977 arasında Bayındırlık Bakanlığı yapmış ancak hükümet güvenoyu alamayınca bakanlığı sona ermiştir.⁶³⁴

4.9.4. Ali Rıza SEPTİOĞLU(Elazığ)

4.9.4.1. Hayatı

Ali Rıza Septioğlu'nun hayatına önceki dönemde yer verildiğinden burada değinilmemiştir.⁶³⁵

4.9.4.2. XVI. Dönem Meclis Çalışmaları

1977 Milletvekili Genel Seçimlerinde Elazığ Bağımsız Milletvekili olarak TBMM'ye girmiştir. Bu dönemde Devlet Bakanlığı görevinde bulunmuştur.⁶³⁶

⁶³³ Özgeçmişi için bakınız: XV. Dönem bağımsız milletvekilleri, s.153.

⁶³⁴ https://www.basbakanlik.gov.tr/Forms/Global/Government/pg_Cabinets.aspx (Erişim Tarihi: 05.11.2016).

⁶³⁵ Özgeçmişi için bakınız: XIV. Dönem bağımsız milletvekilleri, s.136.

⁶³⁶ E. Arslan, 1369.

BEŞİNCİ BÖLÜM

12 EYLÜL 1980 ASKERİ DARBESİNDEN 2011 MİLLETVEKİLİ GENEL SEÇİMLERİNE KADAR TBMM'YE SEÇİLEN BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ

5.1. 1980 DARBESİ VE TÜRK SİYASETİNE ETKİLERİ

12 Eylül 1980’de Türk Silahlı Kuvvetleri,ülkenin yönetimine komuta kademe zinciri içinde el koymuştur.Genelkurmay Başkanının başkanlığında,Kara,Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanları ile Jandarma Genel Komutanından oluşan Milli Güvenlik Konseyi,Türkiye Büyük Millet Meclisini ve Hükümeti feshetmiş,siyasal parti faaliyetlerini yasaklamış,yeni bir hükümet ve yasama organı kuruluncaya kadar,yasama ve yürütme yetkilerini üstlenmiştir.⁶³⁷

12 Eylül 1980 Darbesi sonucunda Türk Silahlı Kuvvetlerinin yönetime el koymasının ardından kurulan Danışma Meclisine, kuruluş kanunu ile yeni bir Anayasa hazırlama görevi verilmiş ve Danışma Meclisi içinden seçilen ve 15 kişiden oluşan “Anayasa Komisyonu” Anayasa tasarısını hazırlamıştır. Anayasa tasarısına Danışma Meclisinden sonra Milli Güvenlik Konseyince bazı değişiklikler yapılmak suretiyle son şekli verilmiştir.7 Kasım 1982 tarihinde halk oylamasına sunulmuş olan tasarı,%91, 4 oranındaki kabul oyu ile onaylandıktan sonra “Türkiye Cumhuriyeti Anayasa’sı” olarak 9 Kasım 1982 tarih ve 17863 Mükerrer sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.⁶³⁸

5.2. XVII. DÖNEM (1983-1987) BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ

1982 Anayasası’nın kabulü ile birlikte milletvekili seçim yasası değişmiş ve 10 Haziran 1983 tarihli 2839 sayılı Milletvekili Seçim Kanunu ile birlikte “Ülke Barajlı ve Seçim Çevresi Barajlı Nispi Temsil Sistemi” getirilmiştir. Buna göre genel seçimlerde

⁶³⁷ Özgül, 135.

⁶³⁸ TÜİK, XII.

ülke çapında, ara seçimlerde seçim yapılan çevrelerde, geçerli oyların %10'unu geçemeyen partiler milletvekili çıkaramayacaklardı.⁶³⁹

Darbe sonrası yapılan ilk seçim olan 1983 seçimleri öncesi birçok parti kurulmuş ancak 1983 Milli Güvenlik Konseyi, ülke çapında sadece üç partinin seçime katılmasına izin vermiştir. ANAP, MDP, HP ve bağımsızların katıldığı 1983 seçimlerinde ANAP tek başına iktidar olurken, aralarında 1980-1983 arasında başbakanlık yapmış olan Bülent Ulusu'nun da bulunduğu MDP listelerinden4 bağımsız milletvekili de Mecliste yer almıştır.⁶⁴⁰

5.2.1. Bülend ULUSU (İstanbul)

5.2.1.1. Hayatı

Bülend Ulusu,1923 yılında İstanbul'da doğmuştur.Babası Mehmet Salih Bey annesi Seniye Hanım'dır. 1940 tarihinde girdiği Deniz Harp Okulundan Asteğmen rütbesi ile mezun olmuştur. Mezuniyetinden sonra bölüm amirliği ve çeşitli karargâh görevlerinde bulunmuştur.1955 yılında Deniz Harp Akademisi'nden mezun olmuştur.Daha sonra sırasıyla Gaziantep Komutanlığı ve çeşitli karargâh görevlerinde bulunmuş 1964 yılında Tuğamiralliğe, 1967 yılında Tümamiralliğe, 1970 yılında Koramiralliğe terfi etmiştir.Koramiral olarak Kuzey Deniz Saha Komutanlığı Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Kurmay Başkanlığı ve Donanma Komutanlığı görevlerinde bulunmuş ve 1974 yılında Oramiralliğe terfi etmiştir. Yüksek Askeri Şura üyeliği ve 1975-1977 yılları arasında Milli Savunma Bakanlığı Müsteşarlığı görevlerinde bulunmuştur. 1977-1980 yılları arasında Deniz Kuvvetleri Komutanlığına getirilmiştir. 12 Eylül 1980 Askeri Müdahalesi üzerine hükümeti kurmakla görevlendirilmiş 44. Hükümeti kurarak 12 Eylül 1980–13Aralık 1983 tarihleri arasında Türkiye Cumhuriyeti'nin 18.Başbakanı olarak görev yapmıştır.1983 Seçimlerinde Milliyetçi Demokrasi Partisi'nden bağımsız olarak İstanbul Milletvekili seçilmiştir.1987'de

⁶³⁹ TÜİK, XIII.

⁶⁴⁰ Özgül, 138.

politikadan çekilmiş, 2015 yılında vefat etmiştir. Evli ve 1 çocuk babasıdır. İngilizce bilmekteydi.⁶⁴¹

5.2.1.2. XVII. Dönem Meclis Çalışmaları

Bülend Ulusu, 1983 Milletvekili Genel Seçimlerinde İstanbul Bağımsız Milletvekili olarak seçilmiş ve o tarihe kadar Meclise bağımsız milletvekili olarak giren ilk başbakan olmuştur. Dönem içinde 2 önergesi ve 2'si gündem dışı olmak üzere toplam 4 konuşması vardır.

Bülent ulusu, Başbakanlık Teşkilatı Hakkında, Kanun Hükmünde Kararname ve Anayasa Komisyonu Raporu ile ilgili olarak yaptığı konuşmasında Başbakanlık Teşkilatı hakkında getirilen kanun tasarısının çok yerinde olduğunu 30 sene öncesinde yapılan ve ihtiyaca cevap vermeyen Başbakanlık Teşkilat Kanunu'nun, personel ve prensipleri düzenleyen tek kanun olmasının işleri yürümez hale getirdiğini, yeni kanunun Avrupa'dan örnek alınarak hazırlandığını belirterek 2512 sayılı Başbakanlık Deniz Teşkilatı Hakkındaki Kanunda iki müessese ortaya getirildiği birisinin Deniz Alaka ve Menfaatleri Yüksek Koordinasyon Kurulu, diğerinin ise Deniz Müsteşarlığı olduğunu dünya devletlerinin süratle kalkınmak ve refah düzeylerini yükseltmek için dünya denizlerinden azami ölçüde yararlandıklarını bu maksatla büyük mücadeleler verdiklerini ülkemizin üç tarafı denizlerle çevrili olmasına rağmen bundan faydalanılmadığı deniz faaliyeti denince ülkemizde sadece deniz taşımacılığı geldiğini oysa balıkçılığın ve denizlerdeki madenlerinde önemli olduğunu bu gibi sebepler dikkate alınarak denizcilikle alakalı bakanlıkların gerekli önlemleri alması gerektiğini belirtmiştir.⁶⁴²

Bülend Ulusu Türkiye ile Yunanistan arasındaki sorunlar ve Limni Adasının Lozan Antlaşmasına aykırı olarak silahlandırılması⁶⁴³ ve Amerikan askerî yardımıyla Kıbrıs'taki Maraş'ın ilişkilendirilmemesi konusunda, gündem dışı söz alan Bülent Ulusu, önemli bir konuşma yapmıştır. Amerika Birleşik Devletleri Hükümetinin

⁶⁴¹ İrfan Neziroğlu, Tuncay Yılmaz, *Başbakanlarımız ve Genel Kurul Konuşmaları, VIII. Dönem, (Cumhuriyet Hükümetleri Dönemi)*, TBMM Başkanlığı Yayınları, Ankara 2014, Cilt: 8, 3; TBMM Albümü, 1920-2010, III. Cilt, 1983-1987, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, No:1, Ankara 2010, 1146 .

⁶⁴² TBMM XVII. Dönem Meclis Zabıtları, Cilt: 6, 155.

⁶⁴³ TBMM XVII. Dönem Meclis Zabıtları, Cilt: 29, 265, 266.

önerdiği ve Kongrede görüşülmekte olan Amerikan askerî yardımında Yunan lobisinin gayretleriyle Türkiye ile Yunanistan arasında bir denge tesis etme amacıyla yapılan indirimlerin kamuoyunda büyük tepki yarattığını ve bu yardım içinde yer alan hibe bölümünün verilmesinin Kıbrıs'ın Maraş bölgesinin Birleşmiş Milletler emrine verilmesi şartına bağlanmasını hiçbir zaman tasvip edilemez bulduğunu ve bu durumun Türk-Amerikan ilişkilerinin ve savunma işbirliğinin Türk-Yunan ilişkilerinin ipoteği altına konulmasının çok olumsuz etkileri de beraberinde getireceğinin bilinmesi gerektiğini belirtmiş Amerika Birleşik Devletleri'nin Türkiye'ye yapacağı yardımın herhangi bir politik şarta bağlanmasının kabul edilemez olduğunu Türkiye'nin Kıbrıs Türk Toplumunun varlığını ve güvenliğini kesin bir teminata bağlayacak kalıcı çözüm şekline öteye Kıbrıs'la ilgili başka bir emelinin olmadığını, Türkiye tarafından toplumlararası görüşmeler sürecinin desteklenmeye devam edildiğini, fakat bu yapıcı tutumun başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere Türk hükümetlerinin sırf Kıbrıs Meselesi halledilsin diye Kıbrıs Türk Toplumunun güvenliği ve bekası açısından nihaî çözüm çerçevesinde temel nitelikte gördüğü unsurlardan taviz veremeyeceğini ifade etmiştir.⁶⁴⁴

5.2.2. Ümit Haluk BAYÜLKEN (Antalya)

5.2.2.1. Hayatı

Ümit Haluk Bayülken, 1921 yılında İstanbul'da doğmuştur. Babası Hüseyin Hüsnü Bey annesi Emine Melek Hanım'dır. Haydarpaşa Lisesini bitirmiş 1943 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinden mezun olmuş 1943 yılında Dışişleri Bakanlığında göreve başlamıştır. 1944 yılında 3. Kâtipliğe, 1947 yılında Frankfurt Muavin Konsoloslukuna, 1950 yılında Bonn Büyükelçiliği Başkâtipliğine, 1951 yılında Dışişleri Bakanlığı Şube Müdürlüğüne, 1953 yılında New York Birleşmiş Milletler Daimi Temsilciliği'ne atanmıştır. 1960 yılında Siyaset Planlama Genel Müdürü 1963 yılında Genel Sekreter Siyasi Yardımcısı olarak hizmet vermiş 1964'te Büyükelçi unvanı ile Bakanlık Genel Sekreterliğine atanmıştır. 1963-1966 yılları arasında Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesinde Öğretim Görevlisi olarak ders vermiştir. 1966'da Londra Büyükelçiliğine, 1969'da tekrar Türkiye'nin Birleşmiş Milletler Daimi Temsilciliğine

⁶⁴⁴ TBMM XVII. Dönem Meclis Zabıtları, Cilt: 3, 164.

görevlendirilmiştir. 1971’de II. Nihat Erim Kabinesine dışarıdan Dışışleri Bakanı olarak atanmıştır. Bakanlık görevini Ferit Melen ve Naim Talu kabinelerinde de sürdürdü. 1974’te Dışışleri Bakanlığı görevinden ayrılarak Bakanlık Yüksek Müşaviri olmuş 1974’te CENTO Genel Sekreterliğine seçilmiştir. 1977’de Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliğine getirilmiş ve 1980’de Cumhurbaşkanınca Senatör seçilmiştir. 1980’de Bülend Ulusu Kabinesinde Milli Savunma Bakanı olarak görev yapmıştır. 1983 Seçimlerinde MDP listesinden Antalya Bağımsız Milletvekili seçilmiştir. 2007 yılında vefat etmiştir. Evli ve 2 çocuk babasıdır. İngilizce, Fransızca ve Almanca bilmekteydi.⁶⁴⁵

5.2.2.2. XVII. Dönem Meclis Çalışmaları

1983 Genel Seçimlerinde İstanbul Bağımsız Milletvekili olarak seçilen Ümit Haluk Bayülken’in, bu dönemde; ABD Kongresinde bazı değişikliklerle yeniden gündeme getirilen Ermeni iddialarıyla ilgili karar tasarısı karşısında yüce Meclisin infial ve görüşlerinin Başkanlıkça, Dışışleri Bakanlığı aracılığıyla ABD Kongre Başkan ve üyelerine ulaştırılmasına ⁶⁴⁶ilişkin bir önergesi ve biri gündem dışı olmak üzere toplam 15 konuşması vardır.

Ümit Haluk Bayülken, Limni ve Semadirek adalarıyla oniki adanın gayri askerî statüleri ile ilgili olarak gündem dışı söz alarak önemli bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında Papandreu Hükümetinin işbaşına geldiğinden beri komşumuz ve müttefikimiz Yunanistan’ın halen hükümrânlığı altında bulunan “Doğu Ege Adaları”, “Boğazönü Adaları” diye isimlendirilenlerden Limni ve Semadirek adalarıyla oniki adaların gayri askerî statüleri sözde Yunanistan’a karşı bir Türk tehdidi mevcutmuş gibi adı geçen hükümetçe, maksatlı bir şekilde ortaya atılan iddialar yüzünden son üç kûsür senedir Türk ve Yunan ilişkilerinde sık sık söz konusu olduğu ve Türkiye’nin bütün iyi niyet ve temkinine rağmen karşılıklı ilişkilerimizi zorlamakta olduğunu belirtmiş ve 1947 yılında Paris Antlaşması ile 12 Ada Yunanistan’a bırakılınca bu adaların silahsızlanmasının kararlaştırıldığı 1981 yılından beri Yunan lideri Papandreu ile bütün bu konuları ve sözde Türkiye’nin Yunanistan’ı tehdit ettiği iddialarını saldırganlıklarının

⁶⁴⁵ <http://www.biyografim.net/umit-haluk-bayulken-kimdir>. Erişim Tarihi: 07. 11. 2016, TBMM Albümü, 1983-2010, III. Cilt. , TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü, Ankara 2010, 1125.

⁶⁴⁶ TBMM XVII. Dönem Meclis Zabıtları, Cilt: 38, 91, 92.

bahanesi olduğu, Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanması için saldırgan tavırların devam ettiğini belirterek dönemin Yunan Hükümetini eleştirmiş ve Türkiye'nin şimdiye kadar çizdiği hakşinas, barışçı yolları tercih eden, karşılıklı menfaatleri dengelemeyi bilen politikasını en son imkânlarına kadar kullanılacağını ve Hükümetin bu tutumunu desteklediğini ifade etmiştir.⁶⁴⁷

Ümit Haluk Bayülken'in konuşma yaptığı diğer önemli bir konu ise 21.6.1927 Tarihli ve 1111 Sayılı Askerlik Kanununun Değişik 10. Maddesinin değiştirilmesi ve bazı maddelerinin yürürlükten kaldırılması Hakkında Kanun Tasarısı ve Millî Savunma Komisyonu Raporu'dur. Konu ile ilgili yaptığı konuşmasında 1961 Anayasası'nda da ihtiyaç fazlası olduğu takdirde temel eğitimi yaptıktan sonra doğrudan doğruya askerlik hizmetlerini yapamayacak olan gençlerimizin vatan ödevini ne şekilde yapabilecekleri hususunda bir maddenin mevcut olduğunu bu maddenin uzun yıllar böyle bir kanun tasarısı şeklinde ortaya çıkmadığı şimdi bu çalışmaların sonuçlanmış olmasını ve böyle bir tasarının gelmiş olmasını memnuniyetle karşıladığını belirterek askere giden bütün gençlerin bütün giyim ve iye ihtiyaçları Türk Silahlı Kuvvetlerince sağlandığı askerliğe elverişli olmayanların ise gittikleri kurumca iye ve giyimlerinin sağlanacağı yeni yasada hüküm altına alındığını bu kamu kuruluşlarının Türk Silahlı Kuvvetlerince gösterilen hassasiyeti göstermesi gerektiğini belirtmiştir.⁶⁴⁸

Ayrıca, Karma Parlamento Heyetinin ABD'de yapmış olduğu temaslar ve edindiği izlenimler konusunda da Ümit Haluk Bayülken'in gündem dışı demeçleri olmuştur.⁶⁴⁹

5.2.3. Cafer Tayyar SADIKLAR (Çanakkale)

5.2.3.1. Hayatı

Cafer Tayyar Sadıklar, 1932 yılında Niğde'de doğmuştur. Babası Sadık Bey annesi Fatma Zehra Hanım'dır. Manisa Lisesinden mezun olduktan sonra Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi ve Hukuk Fakültesini bitirmiştir. ABD'de Wisconsin Üniversitesinde mastır yapmıştır. 1965 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinden "Maliye" konusunda "Siyasal Bilimler Doktoru" unvanını

⁶⁴⁷ TBMM XVII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 8*, 368.

⁶⁴⁸ TBMM XVII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 8*, 325.

⁶⁴⁹ TBMM XVII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 26*, 14, 15.

almıştır. 1965'de Hazine Genel Müdürlüğü ve MİT Genel Sekreterliği Genel Müdür Yardımcılığına atanmış 1967-1971 yılları arasında Tokyo Büyükelçiliği Maliye Müşavirliğinde bulunmuş, 1971'de Hazine Genel Müdürlüğü ve MİT Genel Sekreterliğindeki görevine dönmüştür. 1976'da Washington Büyükelçiliği Ekonomi ve Maliye Müşavirliğine atanmış 1976'da TC. Merkez Bankası Başkanlığına seçilmiştir. 1978 - 1979 arasında Başbakanlık Baş müşavirliği yapmıştır. 1979'da Ege Üniversitesi İktisat Fakültesi Öğretim Üyeliği yapmaya başlamış, 1981 tarihinde de Ege Üniversitesi İktisat Fakültesinden Profesörlük unvanı almıştır. 1981'de İş Bankası Yönetim Kurulu Üyeliğine seçilmiştir. 1983 yılında TBMM dışından 44. Hükümet Gümrük ve Tekel Bakanlığı görevine getirilmiştir. 1983'de MDP listesinden Çanakkale Bağımsız Milletvekili seçilmiştir.⁶⁵⁰

1993 yılında kurulan Türk Japon Vakfının Başkanlığını yapmıştır. Japon İmparatorunun en büyük ödülllerinden birisi olan "Rising Sun" (Yükselen Güneş) nişanını, "Kalkınma yolundaki Japonya Örneği ve Türkiye" adlı eseri ile İstanbul Sanayi Odası sanayi ödülünü ve Türk Ekonomi Kurulu Ödülünü almıştır. Çeşitli gazetelerde ekonomik konularda yayınlanmış çok sayıda makalesi bulunmaktadır. 2007 yılında vefat etmiştir. Evli ve 2 çocuk babasıdır. İngilizce ve Fransızca bilmekteydi.⁶⁵¹

5.2.3.2. XVII. Dönem Meclis Çalışmaları

1983 Milletvekili Genel Seçimlerinde İstanbul Bağımsız Milletvekili olarak seçilen Cafer Tayyar Sadıklar'ın bu dönemde 11 arkadaşı ile Hükümetçe uygulanan tütün ekimi ve sigara ithalatı politikasından kaynaklanan sorunları ve BEST Sigara Fabrikasıyla ilgili iddiaları tespit etmek amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin bir Meclis araştırma önergesi⁶⁵² ve 5'i gündem dışı olmak üzere, özellikle mali konularla ilgili toplam 60 adet konuşması vardır.

Cafer Tayyar Sadıklar, dış ekonomik ilişkiler ile ilgili olarak gündem dışı söz alarak Hükümet üyeleri tarafından muhtelif vesilelerle sık sık dış ülkelere yapılan ziyaretlerin Türkiye'nin dış ilişkilerine ne derecede yararı dokunacağını tespit etmenin

⁶⁵⁰ TBMM Albümü, III. Cilt, s.1132.

⁶⁵¹ <http://www.mmd.org.tr/sidebar/maliye-mufettisleri/e-album/nggallery/page/6>, (Erişim Tarihi: 16.11.2016).

⁶⁵² TBMM XVII. Dönem Meclis Zabıtları, Cilt: 38, 523, 524.

çok güç olduğunu belirtmiş ve dış ilişkilerin, bakan seviyesinde olunca çok dikkatle planlanmasının büyük yarar sağlayacağı ayrıca özellikle dış ekonomik ilişkilerin mümkün olduğu kadar tek bir bakanlık tarafından veya tam bir koordinasyon içinde yürütülmesinin gerekli olduğunu ifade etmiştir. Konuşmasının devamında, dış temaslardan sonra, başta Dışişleri Bakanı olmak üzere, bazı bakanların, güzel ve anlamlı bir geleneğin başlangıcı olarak Türkiye Büyük Millet Meclisinde açıklamalarda bulunmalarını çok önemli bulduğunu belirtmiş, ancak ekonomi konularında bu geleneğe uyulmamasını eleştirmiştir.⁶⁵³

Cafer Tayyar Sadıklar, içinde bulundukları dönemin güncel ekonomik konuları ile ilgili gündem dışı söz alarak, ülkenin ekonomisiyle ilgili önemli gördüğü konuları Meclis gündemine taşımıştır. Konuşmasında, 1984 yılındaki ekonomik göstergelerin olumsuz olduğunu belirterek önemli iki tespitinden bahsetmiştir. İlk olarak devletin en son resmî rakamlarına göre 1983'ün gayri safi milli hâsılasındaki artışın bir önceki yılda göre düşük olduğunu ve 1982'de 6,5 civarında artan tarım sektöründeki gelirin, 1983 senesinde iklim şartları nedeniyle eksiye düştüğü tespitini ikinci olarak Ankara ve İstanbul geçinme endeksinin 1982 yılına göre yüzde 28 civarında azaldığını belirtmiştir.⁶⁵⁴

Cafer Tayyar Sadıklar, Türkiye'nin dış itibarını zedeleyen son hadiseler sebebiyle gündem dışı söz almış ve konuşmasında Türk Devleti'nin Atatürk doğrultularından sapmadıkça stratejik ve coğrafi konumu, askerî gücü ve ekonomik potansiyelinin her devirde yeterli dış itibarı sağladığını belirtmiş ve hükümetin ekonomik ve gelişme olarak bahsettiği büyümenin gerçeklerden çok farklı olduğu dış kredi itibarımız dış yardımlar ve dış politikamızın sürekli geriye gittiğini, ülkemizin doğusunda kim tarafından desteklendiği belli olmayan terör gruplarınca karakollarımızın basıldığını ifade etmiş ve dış politikada emek vermiş olan bütün tecrübeli devlet adamları ile birlikte tarihî olayları da göz önünde tutarak bir devlet politikası oluşturmaya çalışmamız gerektiğini ve mazimizi kötülemeyi kendimizi aldatmayı bir tarafa bırakarak Türk Devletinin bu olumsuz gelişmelere karşı kesin vaziyet aldığını dünyaya göstermenin gerektiği şeklinde düşüncelerini dile getirmiştir.⁶⁵⁵

⁶⁵³ TBMM XVII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 13*, 364, 365.

⁶⁵⁴ TBMM XVII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 3*, 278.

⁶⁵⁵ TBMM XVII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 16*, 231, 233.

5.2.4. Sabahattin ÖZBEK (Bursa)

5.2.4.1. Hayatı

Sabahattin Özbek, 1915'te Erzincan'da doğmuştur. Babası Mehmet Bey annesi Halime Hanım'dır. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi mezunudur, Erzurum Atatürk Üniversitesi kurucu rektörüdür. 1972-1978 yılları arasında Cumhuriyet Senatosuna Cumhurbaşkanınca üye olarak seçilmiştir. 35. Hükümette Milli Eğitim Bakanı, 36.ve 38.Hükümetlerde Ulaştırma Bakanı, 39. Hükümette İçişleri Bakanı, 44. Hükümette Tarım ve Orman Bakanlığı yapmıştır. XVII. Dönemde MDP listesinden Bursa'dan bağımsız milletvekili seçilmiştir. 2001 yılında vefat etmiştir. Evli ve 3 çocuk babasıdır. Almanca ve Fransızca ve İngilizce bilmekteydi.⁶⁵⁶

5.2.4.2. XVII. Dönem Meclis Çalışmaları

1983 Seçimlerinde MDP Listesinden Bursa Bağımsız Milletvekili seçilmiş olan Sabahattin Özbek'in bu dönemde soğuk nedeniyle zarara uğrayan çiftçilerin zararlarının tespitine ilişkin 1 sözlü soru önergesi ve 18 Kasım 1960 tarihli ve 132 Sayılı Türk Standartları Enstitüsü Kuruluş Kanunu'nun bazı hükümlerinin değiştirilmesi ve bu kanuna bazı maddeler eklenmesine dair Kanun Hükmünde Kararname ve Sanayi ve Teknoloji ve Ticaret Komisyonu raporu ile ilgili olarak 1 konuşması bulunmaktadır.

Sabahattin Özbek konuşmasında Türk standardının tespitinin eskiden Bakanlar Kurulu kararnamesiyle olduğunu yeni gelen kanunda ise ilgili bakanın sorumlu olduğunun belirtildiğini bir madde ile 3 bakanlığın ilgili olabileceği nedeniyle bunun tatbikatta büyük zorluklar çıkaracağını bunun için ilgili maddenin ilgili bakan ya da bakanlıkların demek suretiyle değiştirilmesi gerektiğini ifade etmiştir.⁶⁵⁷

5.3. XXI. DÖNEM (1999-2002)BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ

1999 Seçimlerinde; 1995 Seçimleri öncesi yapılan yasal düzenleme ile kabul edilen Ülke Barajlı d'Hondt Sistemi uygulanmıştır. 1999 Seçimlerine, 20 Parti katılmış ve içlerinden sadece 5 parti uygulanan %10'luk ülke barajını geçerek parlamentoda

⁶⁵⁶ TBMM Albümü, III. Cilt, 1131.

⁶⁵⁷ TBMM XVII. Dönem Meclis Zabıtları, Cilt: 16, 369.

temsil hakkı kazanmıştır. Ayrıca bu seçimlerde, daha önce DYP’de siyaset yapmış olan Mehmet Ağar, eski Cumhurbaşkanı Turgut Özal’ın oğlu Ahmet Özal gibi önemli isimlerin olduğu 3’te bağımsız milletvekili Mecliste yer almıştır.⁶⁵⁸

5.3.1. Mehmet Kemal AĞAR (Elazığ)

5.3.1.1. Hayatı

Mehmet Kemal Ağar, 1951 yılında Ankara’da doğmuştur. Babası Zülfü Bey, annesi Mualla Hanım’dır. İlkokulu Erzincan’da, ortaokulu Uşak’ta liseyi İstanbul’da okumuştur. 1973 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinden mezun olmuş, ilk devlet memuriyetini Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Dairesinde ve ardından Cumhurbaşkanlığı Koruma Müdürlüğünde komiser olarak yapmıştır. 1976’da Ankara vilayeti kaymakam adayı olarak İçişleri Bakanlığında göreve başlamış, İznik ve Selçuk ilçelerinde kaymakam vekili olarak, Torul ve Delice ilçelerinde kaymakam olarak görev yapmıştır. 1980 Ocak ayında İstanbul Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şube Müdür Muavini, 1981 Mayıs ayında Asayiş Şube Müdürü olmuş, 1984-88 arasında Terör ve Asayişten sorumlu İstanbul Emniyet Müdür Yardımcısı olarak çalışmıştır. 1988 yılında Ankara, 1990 yılında İstanbul Emniyet Müdürü olmuştur. 1992 yılında Erzurum Valiliğine, 1993’te de Emniyet Genel Müdürlüğü görevine atanmıştır. 1995 Genel Seçimlerinde DYP Elazığ Milletvekili seçilmiş 1996’da 53. Hükümette Adalet Bakanı, 54. Hükümette İçişleri Bakanı olarak görev yapmıştır. 1999 Genel Seçimlerinde Elazığ Bağımsız Milletvekili seçilmiştir.⁶⁵⁹

28.6.2000 tarihinde “Görevi kötüye kullanma” iddiasıyla yasama dokunulmazlığının kaldırılması hakkındaki Başbakanlık tezkeresi incelenmek üzere Hazırlık Komisyonuna verilmiş inceleme sonucunda ise Mehmet Ağar hakkındaki kovuşturma milletvekili sıfatının sona ermesine kadar ertelenmiştir.⁶⁶⁰

2002 Seçimlerinde tekrar Elazığ Bağımsız Milletvekili seçilmiştir. 14.12.2004 tarihinde “2911 Sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu’na muhalefet suçu işlediği” iddiasıyla yasama dokunulmazlığının kaldırılması hakkındaki Başbakanlık

⁶⁵⁸ <http://www.ysk.gov.tr>. (Erişim Tarihi: 13.03.2016).

⁶⁵⁹ Celalettin Yavuz, *Türk Parlamento Tarihi, TBMM XXI. Dönem (1999-2002), III. Cilt*, TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No: 1151, Ankara 2012, 2137-2138.

⁶⁶⁰ TBMM XXI. Dönem Meclis Zabıtları, cilt.38, 192.

tezkeresi incelenmek üzere Hazırlık Komisyonuna verilmiş, inceleme sonucunda Mehmet Ağar hakkındaki kovuşturma, milletvekili sıfatının sona ermesine kadar ertelenmiştir.⁶⁶¹

2002 ve 2005 yılında DYP Genel Başkanlığına seçilmiştir. 2007’de ANAP’la birleşme kararı alarak seçime katılmış ancak partisinin barajı aşamaması üzerine genel başkanlıktan istifa etmiştir. Evli ve 2 çocuk babasıdır.⁶⁶²

5.3.1.2. XXI. Dönem Meclis Çalışmaları

1999 Seçimlerinde Elazığ Bağımsız Milletvekili seçilmiş olan Mehmet Kemal Ağar’ın bu dönemde; 2’si gündem dışı olmak üzere 4 konuşması mevcuttur.

Mehmet Kemal Ağar, ülkemizde meydana gelen 1999 deprem felaketi nedeniyle yaptığı gündem dışı açıklamasında bütün Milleti derin bir ıstırap ve elem içerisinde bırakan bu vahim olay karşısında TBMM’nin her zamankinden daha fazla milletin emrinde ve hizmetinde olması gerektiğini ancak milletvekillerinin yoğun biçimde bölgeye gitmesini, kamu görevlilerinin verimli şekilde çalışmasını engellediği gerekçesiyle doğru bulmadığını söylemiş ve TBMM adına bir heyet oluşturularak, bölgeye gönderilmesini bu şekilde Millet Meclisinin orada var olduğunu göstermesini teklif etmiştir.⁶⁶³

Diyarbakır Emniyet Müdürü Gaffar Okkan ve 5 polis memurunun menfur bir saldırı sonucu şehit edilmesine ilişkin gündem dışı söz alan Mehmet Ağar emniyet Teşkilatına ve Türk milletine başsağlığı dileyerek konuşmasına başlamış ve terörle mücadele konusunda başta devlet olmak üzere her kesimin bu mücadelede destekçi olmasını temenni etmiştir.⁶⁶⁴

5.3.2. Tefik Ahmet ÖZAL (Malatya)

5.3.2.1. Hayatı

Tefik Ahmet Özal, 1955 yılında Ankara’da doğmuştur. Babası ANAP’ın

⁶⁶¹ TBMM XXI. Dönem Meclis Zabıtları, cilt.8, 177, 178.

⁶⁶² C.Yavuz, 2138.

⁶⁶³ TBMM XXI. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 11*, 40, 42.

⁶⁶⁴ TBMM XXI. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 53*, 326, 328.

kurucusu Başbakan ve Türkiye Cumhuriyeti'nin 8. Cumhurbaşkanı Turgut Özal annesi Semra Hanım'dır. İlkokulu ve ortaokulu Ankara'da, liseyi Amerika'da okumuştur. ABD North Carolina State Üniversitesinden mezun olmuş ekonomi dalında yüksek lisans eğitimi yapmış serbest iş adamı olarak çalışmıştır. 1999 Seçimlerinde Malatya'dan bağımsız milletvekili seçilmiş 2002 tarihinde ANAP'a katılmıştır. Evli ve 2 çocuk babasıdır. İngilizce bilmektedir.⁶⁶⁵

5.3.2.2. XXI. Dönem Meclis Çalışmaları

Tevfik Ahmet Özal, 1999 Seçimlerinde Malatya'dan bağımsız milletvekili seçilmiş bu dönemde TBMM'de Plan ve Bütçe Komisyonu üyeliği yapmıştır.⁶⁶⁶ Ayrıca 8. Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın ölümü nedeniyle ortaya çıkan şüphelerin giderilmesi ve 19 Haziran 1988 tarihli Anavatan Partisi 2. Olağan Kongresinde uğramış olduğu suikast girişimi üzerindeki sis perdesinin aralanmasını temin etmek üzere 23 milletvekili ile birlikte Meclis araştırması açılmasına ilişkin bir önerge vermiştir.⁶⁶⁷

5.3.3. Bekir GÜNDOĞAN (Tunceli)

5.3.3.1. Hayatı

Bekir Gündoğan, 1948 yılında Tunceli'de doğmuştur. Babası Seyit Hüseyin Bey annesi Fatma Hanım'dır. İstanbul Eczacılık ve Diş Hekimliği Yüksek Okulundan mezun olmuş eczacılık yapmıştır. 1999 Genel Seçimlerinde Tunceli'den bağımsız milletvekili seçilmiştir. 2000 tarihinde DSP'ye geçmiş, 2002 yılında DSP'den istifa ederek 22.07.2002 tarihinde kurulan YTP'nin kurucuları arasında yer almıştır.⁶⁶⁸

28.06.2000 tarihinde Türk Parasını Koruma Kanununa muhalefet ettiği iddiasıyla yasama dokunulmazlığının kaldırılması hakkında, Başbakanlık tezkeresi incelenmek üzere Hazırlık Komisyonuna verilmiş inceleme sonucunda Bekir Gündoğan'ın hakkındaki kovuşturma milletvekili sıfatının sona ermesine kadar ertelenmiştir.⁶⁶⁹ Evli

⁶⁶⁵ C.Yavuz, XXI. Dönem, 2591.

⁶⁶⁶ Yavuz, 2591

⁶⁶⁷ TBMM XXI. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 95, 699, 700.

⁶⁶⁸ Yavuz, 2137-2138.

⁶⁶⁹ TBMM XXI. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*.42, 247, 248.

ve3 çocuk babasıdır. Fransızca bilmektedir.⁶⁷⁰

5.3.3.2. XXI. Dönem Meclis Çalışmaları

1999 Genel Seçimlerinde Tunceli'den bağımsız milletvekili seçilen Bekir Gündoğan, TBMM'de Plan ve Bütçe Komisyonu üyeliği yapmıştır. 2000 yılında DSP'ye geçmiş olan Gündoğan'ın dönem içerisinde, 4'ü gündem dışı olmak üzere toplam 13 konuşması vardır.⁶⁷¹

Bekir Gündoğan, Türk Ceza Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı görüşmelerinde, işkence üzerinden söz almış ve işkencenin sebebinin eğitimsizlik olduğunu, kurtulmak içinde toplumun eğitim derecesini yükseltmek gerektiğini ve özellikle topluma hitap eden kolluk kuvvetlerinin hem eğitimsel hem de psikolojik olarak eğitilmesi gerektiğini şeklinde düşüncelerini beyan etmiştir.⁶⁷²

Bekir Gündoğan, Doğal Afetlere Karşı Alınacak Önlemler ve Doğal Afetler Nedeniyle Doğan Zararların Giderilmesi İçin Yapılacak Düzenlemeler Hakkında Yetki Kanunu Tasarısı ve Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu görüşmelerinde ülkemizde meydana gelen depremlerle gelişmiş ülkelerde olan depremleri kıyaslamış ve bu tür şiddetli depremlerde gelişmiş ülkelerde ölü sayısının çok daha az olduğunu bilimi ve teknolojinin kullanması gerektiğini inşaat sektörünün ehliyetli kişilere verilmesi gerektiğine vurgu yapmıştır.⁶⁷³

İçişleri Bakanlığı ve Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 1998 Mali Yılı Kesin hesap görüşmelerinde söz alan Bekir Gündoğan konuşmasında İçişleri Bakanına, “Doğuda güvenlik nedeniyle yerleşim birimlerinden koparılan insanların tekrar yerlerine istihdam edilmesi için ne düşünüldüğü” şeklinde sorusu olmuştur. Yine aynı görüşmede, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanına, “Çemişkezek ve Akpazar sulama suyu projelerinin ihalesinin yapılması için ödenek ayrılmış mıdır? sorusunu sormuştur.

674

⁶⁷⁰ C.Yavuz, 2827.

⁶⁷¹ C.Yavuz, 2827.

⁶⁷² TBMM XXI. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 12*, 80, 81.

⁶⁷³ TBMM XXI. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 12*, 278, 280.

⁶⁷⁴ TBMM XXI. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 21*, 669.

5.4. XXII. DÖNEM (2002-2007) BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ

Ülke Barajlı d'Hont Sisteminin uygulandığı 2002 Seçimleri, yüzde 79.14 ile son 7 seçim içinde katılım oranı en düşük seçim olmuştur. 18 parti ve 190 bağımsız adayın katıldığı seçim sonucunda, AK Parti 363 milletvekiliyle, CHP ise 178 milletvekiliyle TBMM'ye girmiş, 1954 yılından sonra ilk kez sadece iki parti TBMM'de temsil edilmiştir. Toplam yüzde 1 oy alan bağımsız adayların ise 9'u TBMM'ye girebilmiştir.⁶⁷⁵

5.4.1. Ülkü Gökalgp GÜNEY (Bayburt)

5.4.1.1. Hayatı

Ülkü Gökalgp Güney, 1935 yılında Bayburt'ta doğmuştur. Babası Kemal Bey annesi İfakat Hanım'dır. İlk ve orta tahsilini Bayburt'ta yaptıktan sonra 1952 yılında Erzurum Öğretmen Okulunu bitirmiş, 1952-1955 yılları arasında Bayburt'ta öğretmenlik yapmıştır. 1961 yılında Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesini, 1969 yılında da genel cerrahi ihtisasını bitirmiştir. 1973-1977 yıllarında Almanya'da yüksek ihtisasını yapmış, 1979 yılında Ankara Üniversitesi genel cerrahi doçenti olduktan sonra 1987 yılına kadar aynı yerde öğretim üyesi olarak görevini sürdürmüştür. 1987 Seçimlerinde Anavatan Partisinden Gümüşhane, 1991 ve 1995 seçimlerinde Bayburt Milletvekili olarak Parlamenteoya girmiş bu dönemlerde grup başkanvekili olarak görev yapmıştır. II. Mesut Yılmaz Hükümetinde (53. Hükümet), 6 Mart - 28 Haziran 1996 tarihleri arasında İçişleri Bakanı olarak görev almıştır. 2002 Seçimlerinde Bayburt'tan bağımsız olarak milletvekili seçilmiş 2007 Seçimlerinde ise AKP'den Bayburt milletvekili seçilerek tekrar Mecliste yer almıştır. Evli ve 2 çocuk babasıdır.⁶⁷⁶

5.4.1.2. XXII. Dönem Meclis Çalışmaları

2002 Seçimlerinde Bayburt'tan bağımsız olarak milletvekili seçilmiş olan Ülkü Gökalgp Güney'in bu dönemde 3 yazılı önergesi, 8'i gündem dışı olmak üzere toplam 39 konuşması vardır.

⁶⁷⁵ Ahmet Yıldız, *Türk Parlamento Tarihi, TBMM XXII. Dönem (2002-2007) I. Cilt*, TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No:152, Ankara 2012, 8.

⁶⁷⁶ Yıldız, *Türk Parlamento Tarihi, TBMM XXII. Dönem (2002-2007) I. Cilt*, 210-211; TBMM Albümü, III. Cilt, 1470.

Güney, seçim bölgesi olan Bayburt İlinde Konursu, Gökçedere ve Masat Adıyla Üç Yeni İlçe Kurulmasına Dair Kanun Teklifi vermiş ancak kanun teklifinin ilgili komisyonlarda görüşülmemesi üzerine doğrudan gündeme alınmasına dair yazılı önerge vermiştir. Bu konuda yaptığı konuşmada 1989 yılında il olan ve yalnız iki ilçesi bulunan Bayburt iline yeni ilçeler kurularak, Bayburt'un ekonomik ve sosyal sahada gelişeceğini düşündüğünü ve Gökçedere Beldesinin ve Masat Köyünün gerek ulaşım gerekse altyapı ve diğer donanımlar açısından ilçe olabilecek kriterlere sahip olduklarını ifade etmiştir.⁶⁷⁷

Güney, ÖSS'ye hazırlanan lise son sınıf öğrencilerinin karşılaştıkları sorunlara ve alınması gereken tedbirlere ilişkin gündem dışı söz alarak her öğretim yılı lise son öğrencilerinin ikinci dönem okulda geçecek süreyi dershanelerde ÖSS'ye hazırlanmak amacıyla kullandıklarını bu duruma eğitimde sıkıntılara yol açtığını dile getirmiş eğitim ve öğretimin kalitesin yükseltilerek, öğrencilerin dershaneye gitme ihtiyacının ortadan kaldırılmasını ve Sınıf Geçme Yönetmeliğinde yapılacak değişikliklerle öğrencilerin tek dönem notuyla sınıf geçmelerinin engellenmesi gerektiğini ifade etmiştir.⁶⁷⁸

Ülkü Gökalp Güney, Polis Teşkilatının Kuruluşunun 158. Yıl Dönümüne İlişkin gündem dışı konuşmasında polisin daha etkin daha sağlıklı ve daha verimli çalışabilmesi için 72 saat olan mesai saatlerinin Batı Ülkelerinde, haftada 40 saate indirilerek Avrupa Birliği standartlarına getirilmesinin zorunlu olduğunu dile getirmiştir.⁶⁷⁹

Ülkü Gökalp Güney, İnternet üzerinden işlenen suçların önlenmesinde ve gençlerimizin zararlı sitelerden korunmasında İnternet Cafelerin denetlenmesinin önemine değinmiş ve bu konunun ülkemiz için çok önemli olduğunu ifade ederek ne gibi önlemler alındığına dair açıklama istemiştir. Dönemin Ulaştırma Bakanı tarafından gerekli açıklama yapılmıştır.⁶⁸⁰

⁶⁷⁷ TBMM XXII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 14*, 680, 681.

⁶⁷⁸ TBMM XXII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 47*, 437, 438.

⁶⁷⁹ TBMM XXII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 11*, 615, 616.

⁶⁸⁰ TBMM XXII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 145*, 233, 235.

5.4.2. Edip Safder GAYDALI (Bitlis)

5.4.2.1. Hayatı

Edip Safder Gaydalı, 1952 Bitlis doğumludur. Babası Abidin İnan Bey annesi Fatma Reşide Hanım'dır. İlköğrenimini İstanbul Kadıköy Koleji orta ve lise öğrenimini Ankara Cumhuriyet Lisesinde tamamlamış, daha sonra Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Yüksek Okulundan mezun olmuştur. Bir müddet çiftçilik ve serbest ticaretle uğraşmıştır. 1991, 1995 ve 1999 Seçimlerinde Anavatan Partisinden Bitlis Milletvekili olarak Parlamentoda bulunmuştur. Kamu İktisadi Teşebbüsleri Komisyonu başkanlığı ve Anavatan Partisi genel başkan yardımcılığı görevlerinde bulunmuştur. 1999'da Başbakan Bülent Ecevit'in kurduğu 57. Cumhuriyet Hükümetinde Devlet Bakanı olarak görev yapmıştır. 2002 Seçimlerinde Bitlis'ten bağımsız milletvekili olarak Parlamenteoya girmiş 2005'te Anavatan Partisine katılmış 2007'de bu partiden istifa etmiştir. Evli ve 3 çocuk babasıdır.⁶⁸¹

5.4.2.2. XXII. Dönem Meclis Çalışmaları

2002 Seçimlerinde Bitlis Bağımsız Milletvekili seçilen Edip Safder Gaydalı bu dönemde Anayasa Komisyonu üyeliği yapmıştır.⁶⁸²

Yükseköğretim Kurumları Teşkilâtı Kanunu ile 78 ve 190 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifinin doğrudan gündeme alınmasına ilişkin⁶⁸³ bir önergesi ve Tütün kotalarında ve fiyatlarında bölgelerarası farklılıklar olup olmadığına ilişkin⁶⁸⁴ ve Yarımca Porselen ve Erdemir özelleştirmelerine dair⁶⁸⁵ yazılı soruya çevrilen sözlü soru önergeleri vardır. Önergeleri ilgili Bakanlarca cevaplanmıştır.

Gaydalı, Hükümet tarafından çeşitli bölgelerde uygulanmak istenilen farklı elektrik ücret tarifelerine ilişkin söz almış ve bölgesel tarifeye geçilerek kayıp kaçığın engelleneceğini ve ucuz elektrik sağlanacağını dile getiren Enerji ve Tabii Kaynaklar

⁶⁸¹ Yıldız, 210-211.

⁶⁸² Yıldız, 211.

⁶⁸³ TBMM XXII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 17*, 180, 183.

⁶⁸⁴ TBMM XXII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 18*, 188.

⁶⁸⁵ TBMM XXII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 108*, 143, 145.

Bakanına bu konuda katılmadığını söylemiş ve kendi seçim bölgesi olan Bitlis gibi sanayisi olmayan yörelerinin elektrik satış fiyatlarının iki üç misli arttığını, bu nedenle de yoksul halkın elektrik maliyetlerini ödeyemeyeceğini dile getirmiştir.⁶⁸⁶

Gaydalı'nın, Düzce Milletvekili Yaşar Yakış'ın konuşmasında ileri sürmüş olduğu görüşlerden farklı görüşleri kendisine atfetmesi nedeniyle⁶⁸⁷ ve Denizli Milletvekili Ümmet Kandoğan'ın konuşmasında partisine sataşması nedeniyle açıklamaları ve sataşmalara ilişkin cevapları olmuştur.⁶⁸⁸

5.4.3. Mehmet Kemal AĞAR (Elazığ)

5.4.3.1. Hayatı

Mehmet Ağar'ın hayatına önceki dönemde yer verildiğinden burada değinilmemiştir.⁶⁸⁹

5.4.3.2. XXII. Dönem Meclis Çalışmaları

2002 Seçimlerinde ikinci defa Elazığ Bağımsız Milletvekili seçilen Mehmet Ağar, bu dönemde 1 önerge vermiş ve 4'ü gündem dışı olmak üzere 26 konuşma yapmıştır. Özellikle gündemde olan Kıbrıs'taki son gelişmelere ilgili, Annan Planıyla yapılacak referanduma ve bu referandumun Kıbrıs ve Türkiye için sonuçlarına ilişkin çok defa söz almış görüşlerini ve önerilerini dile getirmiştir.

Mehmet Ağar Kıbrıs konusunda bir uzlaşmazlık belgesi halinde ortaya çıkan ve Türkiye'nin uluslararası düzeyde imzaladığı anlaşmalardan doğan hak ve hukukunu kısıtlayan ya da ortadan kaldıran planın bütünüyle aceleye getirilerek referanduma sunulmasını teşvik suretiyle hükümetimizin millet ve tarih önünde büyük bir sorumluluk yüklendiği şeklinde ifade ederek süreci eleştirmiştir.⁶⁹⁰ Yine bu konuyla ilgili dönemin Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Abdullah Gül'ün, Kıbrıs konusunda gelinen noktaya önümüzdeki sürece ve İsviçre'de yapılan görüşmeler ile

⁶⁸⁶ TBMM XXII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 22, 13, 14.

⁶⁸⁷ TBMM XXII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 125, 57.

⁶⁸⁸ TBMM XXII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 156, 347, 348.

⁶⁸⁹ Özgeçmişi için bakınız: XXI. Dönem Bağımsız Milletvekilleri, 168.

⁶⁹⁰ TBMM XXII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 47, 345, 357.

Annan Planının aldığı son şekle ilişkin açıklamaları üzerine söz almış bütün milletin vicdanı ve sesi adına bu konuların yakın takipçisi olacağını ve uzun vadeli stratejik düşünce içerisinde ülkenin ve Kıbrıs Türkü'nün geleceği için çalışmaların büyük bir hassasiyetle yapılması gerektiğini ifade etmiştir.⁶⁹¹

5.4.4. Mustafa ZEYDAN (Hakkâri)

5.4.4.1. Hayatı

Mustafa Zeydan, 1938'de Hakkâri'de doğmuştur. Babası Kerem Bey, annesi Rendi Hanımdır. Lise mezunudur. 25 yıl Yüksekova Belediye Başkanlığında bulunmuş 19 ve 20'nci dönemlerde Hakkâri Milletvekili seçilmiştir. 2002 Seçimlerinde Hakkâri Bağımsız Milletvekili olarak Meclise girmiş 2003'te Anavatan Partisine geçmiştir. Ağustos 2003'te bu partiden istifa ederek 14 Ağustos 2003'te AK Parti'ye katılmıştır. Evli ve beş çocuk sahibidir.⁶⁹²

5.4.4.2. XXII. Dönem Meclis Çalışmaları

Mustafa Zeydan, 2002 Seçimlerinde Hakkâri Bağımsız Milletvekili seçildiği bu dönemde 7 adet kanun teklifi, 1 yazılı önerge, Sars Hastalığıyla ilgili çalışmalara ilişkin 1 adet de sözlü soru önergesi vermiştir. Dönem boyunca, 3'ü gündem dışı olmak üzere toplam 6 konuşması olmuştur.⁶⁹³

Mustafa Zeydan, dönem içinde seçim bölgesi olan Hakkâri'nin sorunlarını Meclise taşımıştır. Hakkâri'de meydana gelen sel felaketinin yol açmış olduğu tahribata ve alınması gereken önlemlere dair Meclis konuşmasında 30 Mayıs 2003'te meydana gelen selde, Hakkâri İlimizin Üzümcü, Olgunlar, Kırıkdağ ve Çanaklı Köyleri büyük hasara uğradığını 50'ye yakın ev yıkılmış olduğunu 2 vatandaşında hayatını kaybettiğini belirtmiş ve yıkılmış olan evlerin mutlaka iki üç ay içerisinde ikmal edilip yapıp vatandaşlarımıza teslim edilmesi gerektiğini ve bu konuda, Hakkâri Valiliğinin yapmış

⁶⁹¹ TBMM XXII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 44*, 348, 351.

⁶⁹² Yıldız, 439; TBMM Albümü, *III. Cilt*, 1483

⁶⁹³ https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/kanun_teklifi_s_sd.uyenin_teklifleri?p_donem=22&p_sicil=4562 (Erişim Tarihi: 23. 11. 2016)

olduğu tespit neticesinde, istediği meblağı göndermesini istirham etmiştir.⁶⁹⁴ Yine o dönemde Hakkâri'de meydana gelen deprem sonrasında yaşanan sıkıntılara ve bu konuda alınması gereken tedbirlere ilişkin, söz almış ve 25 Ocakta meydana gelen depremden dolayı Hakkâri'de Kaymaklı Köyü ve Sötlüce Mezrası tamamen yıkıldığı, 2 vatandaşımız hayatını kaybettiği 23 vatandaşın yaralandığı yaralıların helikopterle Hakkâri Devlet Hastanesine götürölüp tedavi altına alınmış oldukları bilgisini verdikten sonra Hükümetin imkânlarını kullanmış olduğunu ancak vilayetin taleplerini de yerine getiremediğini halen bölgede çadır ihtiyacının bulunduğunu Sağlık Bakanlığının bölgeye sağlık heyetini göndermediğini ve bulaşıcı hastalığın olup olmadığını henüz tespit etmediğini dile getirerek bu konuda hükümetten Hakkâri halkının ve kendisinin son derece şikâyetçi olduğunu ifade etmiştir.⁶⁹⁵

Mustafa Zeydan, Hakkâri'nin eğitim sorununa ve alınması gereken tedbirler hakkında gündem dışı konuşmasında Türkiye topraklarında yaşayan her vatandaş kadar ülkesine ve milletine bağlı olan Hakkâri halkının eğitim durumunun ulusal güvenlik kadar önemli olduğunu ve bölgedeki insanın uzun vadede kurtuluşunun eğitimden geçtiğini ifade etmiş ve okulöncesi eğitim konusunda Hakkâri'nin çok fakir olduğunu bu nedenle en az 7 adet anaokulu için ödenek verilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca, ilçelerde kız çocuklarının eğitimlerini sürdürebilmeleri için kız liseleri ve kız yurtlarının olmaması nedeniyle kız çocuklarının okuyamadığını bu nedenle, her ilçede mutlaka bir kız lisesi ve kız yurdunun yapılması gerektiğini ifade ederek eğitime verdiği önemi dile getirmiştir.⁶⁹⁶

5.4.5. Dursun AKDEMİR (İğdır)

5.4.5.1. Hayatı

Dursun Akdemir, 1946 İğdır doğumludur. Babası Kanber Bey annesi Laçın Hanım'dır. Tuzluca İlkokulu, Kağızman Ortaokulu ve Kars Alpaslan Lisesini bitirmiştir. Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesini bitirdikten sonra, aynı fakültede 1979 yılında genel cerrahi uzmanı olmuştur. 1980 yılında, Atatürk Üniversitesi Tıp fakültesi

⁶⁹⁴ TBMM XXII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 17*, 165.

⁶⁹⁵ TBMM XXII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 73*, 280, 281.

⁶⁹⁶ TBMM XXII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 96*, 115, 116.

genel cerrahi anabilim dalında 1982 yılında yardımcı doçent, 1987 yılında doçent 1992 yılında profesör olmuştur. 1984 yılında Londra'da University College London'da, 1987 yılında Edinburgh ve Manchester Tıp Fakültesinde, 1992 yılında Amerika Birleşik Devletlerinde Mayo Clinic'te ve 1998 yılında Almanya Hamburg'ta ziyaretçi öğretim üyesi olarak bulunmuştur. Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Genel Cerrahi Anabilim Dalında cerrahi endoskopinin kuruluşunu gerçekleştirmiş 1987-1994 yıllarında 7 yıl süreyle dekan yardımcılığı 1983-1992 yıllarında yaklaşık 9 yıl süreyle tıp fakültesi yönetim kurulu üyeliği yapmıştır. 2002 Seçimlerinde Iğdır bağımsız milletvekili olarak Parlamente'ye girmiştir. 2003'te DYP'ye, 2005'te de Anavatan Partisine katılmıştır. Evli ve 2 çocuk babasıdır. İngilizce ve başlangıç düzeyinde Fransızca bilmektedir.⁶⁹⁷

5.4.5.2. XXII. Dönem Meclis Çalışmaları

2002 Seçimlerinde Iğdır Bağımsız Milletvekili seçilen Dursun Akdemir bu dönemde; TBMM Başkanlık Divanı İdare Amirliği ve Kamu İktisadi Teşebbüsleri Komisyonu üyeliği yapmıştır.⁶⁹⁸

22. Yasama Döneminde 26 kanun teklifi, 78 sözlü, 313 yazılı soru önergesi, 206 adet yazılı soruya çevrilen sözlü soru önergesi vermiştir. Dursun Akdemir'in bu dönemde özellikle seçim bölgesi olan Iğdır ve Doğu Anadolu Bölgesi'nin sorunları, sağlık, eğitim, mali ve sosyal konular da olmak üzere pek çok konuda 96 adet konuşması bulunmaktadır.

Doğu Anadolu Bölgesi'nin genel sorunları hakkında günden dışı konuşmasında yapılan bütçeler ve projeler içerisinde Doğu Anadolu Bölgesine yer verilmemesini ve yeterince yatırım yapılmamasını eleştirmiş ve Kars, Erzurum, Ağrı bölgesinde hayvancılık yapan çiftçilerin zor durumda olduğunu işsizlik sorunun yaşandığını, bölgede önemli bir gelir kaynağı olan pancar tarımına gerekli desteğin verilmediği şeklinde bölgenin sorunlarını Mecliste gündeme getirerek Iğdır'da yarım kalan havaalanının tamamlanmasını çürütmek üzere olan Araş Tekstil Fabrikasının üretime kazandırılmasını baraj için ödenek verilmesini ayrıca Iğdır Ovasının sulama

⁶⁹⁷ Yıldız, 459-460; TBMM Albümü, III. Cilt, 1485

⁶⁹⁸ Yıldız, 460

probleminin çözümlenmesini talep etmiştir.⁶⁹⁹

Ödeme gücü olmayan vatandaşlar tedavi giderlerinin yeşil kart verilerek devlet tarafından karşılanması hakkında kanunda değişiklik yapılmasına dair kanun tasarısı görüşmelerinde üzerine tapu kaydı olan vatandaşlara yeşil kart verilmemesini eleştirmiş ve özellikle Doğu Anadolu Bölgesinde işsiz vatandaşların hastanedeki masraflarının karşılanmasında büyük handikaplarla karşılaşılacağını çünkü bu yasayla sigortası ve güvencesi olmayan vatandaşların sağlık masrafını karşılamak mecburiyetinde kalınacağını bu nedenle konu üzerinde durulmasını teklif etmiştir. Ayrıca Türkiye’de Anayasanın da emri olan sağlığın tek elden yönetilmesinin Sağlık Bakanlığına bırakılma çalışmalarında bir noktaya yaklaşıldığını sosyal güvencesi olmayan vatandaşların sosyal güvenliğini garanti edecek gelir kaynaklarının bulunarak bir an önce sağlık sigortasına geçilmesi ve Türk insanının da modern dünyaya yakışır şekilde Avrupa Birliğine geçtiğimiz bu dönemde, bir Avrupalı gibi sağlığının garanti edilmesini temenni etmiştir.⁷⁰⁰

Sokakta yaşamaya mahkûm edilmiş çocukların sorunlarının araştırılması ve bu konuda alınması gereken tedbirlerin tespit edilmesine yönelik olarak 45 milletvekili ile birlikte 13 Haziran 2003 tarihinde Meclis araştırma önergesi vermiş bu önergenin ön görüşmeleri münasebetiyle yaptığı konuşmada sokakta yaşayan çocukların sorunlarının çözümüne yönelik yürürlükte bulunan yasalarımızın yetersiz olduğunu ve beklenen sonuçlara ulaşamadığını ülkemizde çocuğun korunmasıyla ilgili sorunların çok büyük bir kısmı yasalarda öngörülen örgüt ve kurumların kurulamaması ve yasaların gereği gibi uygulanamamasından kaynaklanmakta olduğunu belirtmiştir. Ülkemizde çocukların daha iyi korunmasının sağlanması amacıyla bazı yasal, yönetsel ve toplumsal önlemlerin bir an önce alınması gerekmekte olduğunu çocuğun gelişmesinin en uygun ortamının aile ortamı olduğu dikkat çekerek sorunun temelini oluşturan aile yapısının güçlendirilmesi, toplum duyarlılığının artırılması ve desteğinin sağlanması için alınması gerekli tedbirlerin olayın önemli bir yönü olduğunu ifade etmiştir.⁷⁰¹

⁶⁹⁹ TBMM XXII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 4* 8, 65

⁷⁰⁰ TBMM XXII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 57*, s.84.

⁷⁰¹ TBMM XXII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 7*, s.119, 120.

5.4.6. Süleyman BÖLÜNMEZ (Mardin)

5.4.6.1. Hayatı

Süleyman Bölünmez, 1956 yılında Mardin’de doğmuştur. Babası Hacı Ahmet Bölünmez annesi Suphiye Hanımdır. Ortaokul mezunudur. 1984 yılında ticaret hayatına başlamış sırasıyla kuyumculuk, uluslararası nakliyecilik ve akaryakıt istasyonu işletmeciliği yapmıştır. 1996 yılında Bölünmez Petrolcülük AŞ yönetim kurulu başkanlığı yapmıştır. 2002 seçimlerinde Mardin Bağımsız Milletvekili olarak parlamentoya girmiştir. Dönem içinde, 8.3.2005 tarihinde “Resmi evrakta sahtecilik” yaptığı 11.10.2005 tarihinde “Müessir fiil ve tehdit suçlarını işlediği” iddialarıyla iki defa yasama dokunulmazlığının kaldırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi incelenmek üzere Hazırlık Komisyonuna verilmiş Mardin Milletvekili Süleyman Bölünmez’in inceleme sonucunda hakkındaki kovuşturma milletvekili sıfatının sona ermesine kadar ertelenmiştir.⁷⁰² Evli ve 3 çocuk babasıdır. İngilizce ve Arapça bilmekteydi.⁷⁰³

5.4.6.2. XXII. Dönem Meclis Çalışmaları

2002 Seçimlerinde Mardin Bağımsız Milletvekili seçilen Süleyman Bölünmez bu dönemde Kamu İktisadi Teşebbüsleri Komisyonu üyeliği yapmıştır.⁷⁰⁴ Bazı kanunlarda değişiklik yapılması hakkında, Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Kanun ile 78 ve 190 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamelerde değişiklik yapılması hakkında 3 kanun teklifi vermiştir. Biri gündem dışı olmak üzere toplam 16 adette konuşması vardır.⁷⁰⁵

Süleyman Bölünmez dönem içinde Başbakan Recep Tayyip Erdoğan tarafından kurulan Bakanlar Kurulu Programı hakkında söz alarak Mardin’in kalkınmada birinci derecede öncelikli illerden biri olmasına rağmen gerek ekonomik gerekse sosyal yönden uzun süredir ihmal edildiğini Güneydoğuda yirmi yıl süren terörün yarattığı tahribatlar ve açtığı yaraların, bu bölgedeki sorunları büsbütün ağırlaştırdığını insanca yaşam koşullarının tamamen ortadan kaldırdığını dile getirerek 59.Hükümetin Mardin ve

⁷⁰² TBMM XXII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 95, 45.

⁷⁰³ Yıldız, 825; TBMM Albümü, *III. Cilt*, 1509.

⁷⁰⁴ Yıldız, 825.

⁷⁰⁵ https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.bilgi?p_donem=22&p_sicil=6196, (Erişim Tarihi: 23. 11. 2016).

Güneydoğu illerinin sorunlarına çözüm bulması gerektiğini ifade etmiştir. ⁷⁰⁶

Süleyman Bölünmez Mardin milletvekili olarak, Mardin İlinin kültür ve inanç zenginliği konusunda gündem dışı söz almış ve tarih boyunca onlarca uygarlığa, değişik dine, etnik gruba ve mezhebe ev sahipliği yapan Mardin, birbirinden farklı kültürleri, sevgi ve hoşgörüyle barındırmış olduğunu, Türk bayrağı altında birleşen tüm ırkların ve dinlerin yaşadığı Mardin’de mevcut dinlerin yok edilmek yerine zenginleştirildiğini, yeni bir inanç sistemini benimseyenler diğerlerini rahatsız etmeyip değişik dinî cemaatler birbiriyle çatışmadığını, tam aksine evliliklerin yapıldığını bu akrabalık bağlarının da ortamı yumuşatmış olduğunu ifade etmiştir. ⁷⁰⁷

5.4.7. Sabahattin CEVHERİ (Şanlıurfa)

5.4.7.1. Hayatı

Sebahattin Cevheri, 1950’de Şanlıurfa’da doğmuştur. Babası Ömer Bey annesi Belkise Hanım’dır. İlkokulu ve liseyi Şanlıurfa’da ortaokulu Ankara Yükseliş Koleji’nde okumuştur. Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi mezunudur. Üç dönem DYP Şanlıurfa il başkanlığı görevinde bulunmuştur. 2002 Seçimlerinde Şanlıurfa Bağımsız Milletvekili olarak Meclis girmiş ancak bağımsız olarak devam etmeyerek 2003’te AK Parti’ye katılmıştır. Evli ve 3 çocuk babasıdır. ⁷⁰⁸

5.4.7.2. XXII. Dönem Meclis Çalışmaları

2002 Seçimlerinde Şanlıurfa Bağımsız Milletvekili seçilen Sebahattin Cevheri, 22. Yasama Döneminde Plan ve Bütçe Komisyonu üyeliği yapmıştır. Dönem içinde 11 kanun teklifi vermiş olup doğrudan gelir desteği ödemelerinin Şanlıurfa’da ne zaman yapılacağına dair sözlü ⁷⁰⁹ ve Şanlıurfa TEDAŞ’ın personel ihtiyacı ile ilin elektrik sorununa ilişkin bir de yazılı soru önergesi vermiştir. ⁷¹⁰

⁷⁰⁶ TBMM XXII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 8*, 411, 414.

⁷⁰⁷ TBMM XXII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 13*, 121, 123.

⁷⁰⁸ Yıldız, 978, TBMM Albümü, *III. Cilt*, 1519

⁷⁰⁹ TBMM XXII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 5*, 146, 154.

⁷¹⁰ TBMM XXII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 3*, 169, 171.

5.4.8. Mehmet TATAR (Şırnak)

5.4.8.1. Hayatı

Mehmet Tatar, 1945'te Şırnak'ta doğmuştur. Babası Agit Bey annesi Hüsniye Hanım'dır. Ortaokul mezunudur. Serbest müteahhitlik yapmıştır. 1984-1995 yılları arasında bölgesinde korucu başkanlığı yapmıştır. 1995 Seçimlerinde, DYP'den, 2002 Seçimlerinde bağımsız olarak Şırnak Milletvekili seçilmiştir. 2003'te tekrar DYP'ye katılmıştır. Evli ve 8 çocuk babasıdır.⁷¹¹

5.4.8.2. XXII. Dönem Meclis Çalışmaları

2002 Seçimlerinde Şırnak Bağımsız Milletvekili seçilen Mehmet Tatar, 22.Yasama Döneminde 3 kanun teklifi vermiştir. Bu kanun tekliflerinden, “Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması” hakkındaki kanun teklifinin doğrudan gündeme alınmasına ilişkin bir yazılı önergesi⁷¹² ve aynı kanun teklifiyle ilgili de bir konuşması vardır. Konuşmasında bölgede terör eylemlerinin önüne geçmek ve huzuru sağlamak için alınan tedbirlerden birisi olan koruculuk sistemini gündeme getirmiş ve Türk Silahlı Kuvvetleriyle birlikte katıldığı terörle mücadele sırasında birçok şehit ve gazi veren geçici köy korucularının henüz bir sosyal güvenceye kavuşturulmadığını yirmi iki yıldır fiilen devam etmekte olan koruculuk sistemi aradan geçen zaman içerisinde gereken önemin ve özeninin gösterilmediğini ve bu konunun siyaset üstü değerlendirilmesi gereken bir konu olduğunu bu sebeple bir an evvel konuyla ilgili çalışmaların başlatılmasını ve özellikle korucuların sosyal güvenceye kavuşturulmasını ifade ederek bu konudaki beklentilerini bildirmiştir.⁷¹³

5.4.9. Mehmet Fadıl AKGÜNDÜZ (Siirt)

5.4.9.1. Hayatı

Fadıl Akgündüz, 1959 yılında Siirt'de doğmuştur. Babası Reşit Bey Annesi Zekiye Hanım'dır. Yıldız Üniversitesi Elektrik Mühendisliği mezunudur. Jetpa Holding

⁷¹¹ Yıldız, 993; TBMM Albümü, *III. Cilt*, 1520.

⁷¹² TBMM XXII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 151*, 25, 28.

⁷¹³ TBMM XXII. Dönem Meclis Zabıtları, *cilt.80*, 25-26.

Yönetim Kurulu Başkanlığı yapmıştır. XXII. Dönemde Siirt'ten bağımsız milletvekili seçilmiş, Yüksek Seçim Kurulunun 978 sayılı kararı gereğince, 03. 11. 2002 tarihinde yapılan milletvekilliği genel seçiminde Siirt ili seçim çevresinde yapılan seçimi, 2839 sayılı Milletvekili Seçim Kanununun 39/2-3. maddesi gereğince iptal edilmesi üzerine milletvekilliği tutanağı iptal edilmiştir. Evli ve üç çocuk babasıdır. Arapça ve İngilizce bilmektedir.⁷¹⁴

5.5. XXIII. DÖNEM (2007-2011) BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ

22 Temmuz 2007 tarihinde gerçekleşen XXIII. Dönem Seçimlerine, 14 partiyle birlikte 700 bağımsız aday katılmıştır. Bağımsız adaylardan bir kısmı seçime katılmayan partilerin destekledikleri adaylardır. Bunların dışında kalan ve sayısı 600'ü aşan bağımsız aday ise kendi girişimleriyle seçime katılmıştır.⁷¹⁵

5 Partinin genel başkanının da bağımsız aday olarak katıldığı 2007 Seçimlerinde bağımsız adaylığın tercih edilmesinde en önemli etken % 10 seçim barajı olmuştur. Geçmişteki seçimlerde %10'luk ülke barajını geçemedikleri için TBMM dışında kalan partilerden bazıları 2007 Seçiminde bağımsız adayları desteklediler. Oy potansiyeli açısından bu partilerin en önemlisi DTP'dir. DTP ile aynı etnik tabana dayanan partilerden HADEP 1995 ve 1999 Seçimlerinde, DEHAP ise 2002 Seçiminde, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki birçok ilde yüksek oranlarda oy alarak 1. ve 2. Sıraya gelmelerine karşın ülke barajını aşamadıkları için TBMM'ye temsilci gönderememişlerdir. Bu kez DTP, parti olarak seçime girmek yerine, 43 ilde gösterilen 60 bağımsız adayı desteklemiş ve oy potansiyelinin yüksek olduğu illerde birden fazla aday göstermiştir. DTP'nin desteklediği bağımsız adaylardan 22'si milletvekili seçilmiştir. Kendi girişimleriyle seçime katılan bağımsız adaylardan yalnızca 4'ü milletvekili seçilebilmiştir.⁷¹⁶

⁷¹⁴ TBMM Albümü, III. Cilt, 15-16.

⁷¹⁵ <http://www.ysk.gov.tr/tr/22-temmuz-2007-xxiii-donem-milletvekili-genel-secimi/5001>. (Erişim: 7/03/2016).

⁷¹⁶ Erol Tuncer, *Seçim 2007, 22 Temmuz 2007 Seçimleri Sayısal ve Siyasal Değerlendirme*, Tesav Yayınları, Ankara 2007, 139-140.

5.5.1. Mehmet Nezir KARABAŞ (Bitlis)

5.5.1.1. Hayatı

Mehmet Nezir Karabaş, 1960 Bitlis doğumludur. Babası Ali Bey, annesi Dırri Hanım'dır. Uludağ Üniversitesi İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümünü bitirmiştir. İşletmecidir. 2007 seçimlerinde Bitlis'ten bağımsız milletvekili seçilmiştir.⁷¹⁷

5.5.1.2. XXIII. Dönem Meclis Çalışmaları

2007 Seçimlerinde Bitlis'ten bağımsız milletvekili seçilmiş olan Mehmet Nezir Karabaş, 23. Yasama döneminde; 3 ilk imza sahibi olduğu kanun teklifiyle birlikte 9 adet imzasının bulunduğu kanun teklifi, 19 adet sözlü soru önergesi, 14 adet yazılı soruya çevrilen sözlü soru önergesi vermiş ve Genel Kurulda çeşitli konularda 66 konuşma yapmıştır.

Mehmet Nezir Karabaş Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri İzleme Kurulları Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı münasebetiyle yaptığı konuşmasında ceza ve tutukevlerinde yaşanan sorunların bağımsız kurullarca ve sivil toplum örgütlerince denetlenmesi hem bu sorunların çözülmesi hem de tüm kamuoyuna güven verilmesi üzerine kurulan komisyonların cezaevlerinde yaşanan acil sorunların çözümü için yeterli olmayacağını belirtmiştir.⁷¹⁸

Mehmet Nezir Karabaş; Türkiye Radyo ve Televizyon Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı münasebetiyle yaptığı konuşmasında, TRT'nin halkın malı olduğunu ve halk tarafından finanse edildiğini sonuçta halkın tüm kesimlerinin sesi olduğunu bu nedenle yönetim kurulunun halkın iradesiyle oluşturulması gerektiğini belirterek bunun yolunun üniversiteden, barolardan, Tabip Birliğinden, işveren sendikalarından, esnaf konfederasyonlarından, diğer TRT çalışanlarından ve bu konuda görev yapan gazete ve televizyon kuruluşlarından temsilciler alınarak yönetim kurulu oluşturulabileceğini, mevcut kurumun yönetim kurulu ve genel müdürün istediği kararı çıkardığı bir kurum olmaktan kurtarılabilmesi için kanun tasarısına verilen önergelerle düzenleme yapılması gerektiğini söyleyerek bu konuda Genel Kurulun ve AK Partili

⁷¹⁷ <https://www.tbmm.gov.tr>, (Erişim Tarihi: 05/02/2016); TBMM Albümü, 1983-2010, 1547.

⁷¹⁸ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 5, 69, 70.

milletvekillerinin duyarlı davranmasını beklediğini belirtmiştir.⁷¹⁹

5.5.2. Ayla AKAT ATA (Batman)

5.5.2.1. Hayatı

Ayla Akat Ata, 1976'da Diyarbakır'da doğmuştur. Babası Hasan Bey, annesi Hava Hanım'dır. Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirmiş, Serbest avukat olarak çalışmıştır. İnsan Hakları Derneği Diyarbakır Şubesi ve Genel Merkez yöneticiliği görevi yapmıştır. Toplum ve Hukuk Araştırmaları Vakfı (TOHAV) ve Göç-Der Üyelikimde bulunmuş, Diyarbakır Kadın Platformu kurucuları arasında yer almıştır. 2007 ve 2011 Genel Seçimlerinde Batman Bağımsız Milletvekili seçilmiştir. Evli ve 1 çocuk annesidir.⁷²⁰

5.5.2.2. XXIII. Dönem Meclis Çalışmaları

2007 Seçimlerinde Batman Bağımsız Milletvekili seçilen Ayla Akat Ata, bu dönemde Adalet Komisyon üyeliğine seçilmiştir.⁷²¹ Ata, 23. Yasama dönemi içinde, 7 adet kanun teklifi, 24 adet Meclis araştırma önergesi, 48 adet yazılı soruya çevrilen sözlü soru önergesi ve 139 adette yazılı soru önergesi vermiştir. Verdiği yazılı soru önergelerinden 9 tanesi hükümsüz olup, diğerleri ise ilgili bakanlarca cevaplanmıştır. Ayrıca, Genel Kurulda 2'si gündem dışı olmak üzere toplam 44 konuşması mevcuttur.⁷²²

Ayla Akat Ata, milletvekilliği süresince seçim bölgesi olan Batman ilinde yaşanan sorunları Meclise dile getirmiştir. Batman'daki hava kirliliğine⁷²³ ve Batman'da verilen yeşil kartlara ilişkin,⁷²⁴ 2 adet sözlü soru önergesi vermiştir. Batman'daki sorunlar ve alınması gereken tedbirlerle ilgili iki kez gündem dışı söz almış ve ilk olarak 1990'lı yıllarda işlenen faili meçhul cinayetlere ve son yıllarda artan kadın intiharlarına değinerek Batman'daki intiharları önleyebilmek için Batman'ın sosyo-ekonomik,

⁷¹⁹ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 89*, 217, 219.

⁷²⁰ <https://www.TBMM.gov.tr>, (Erişim Tarihi: 05/02/2016), TBMM Albümü, 1983-2010, 1545.

⁷²¹ Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler(1935-2009), 42.

⁷²² https://www.TBMM.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd_bilgi?p_donem=23&p_sicil=6477 (Erişim Tarihi: 07. 12. 2016).

⁷²³ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 70*, 514, 533.

⁷²⁴ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 38*, 288, 306.

kültürel ve siyasal yapısını göz ardı etmemek gerektiğini özellikle de çatışmalı süreç nedeniyle yaşanan ekonomik sosyal ve ruhsal sorunlara karşı uzun vadeli yüzeysel yaklaşımlardan uzak uzmanların öncülüğünde gerek merkezî kurumlar gerekse de yerel kurumların içinde yer aldığı bilimsel, ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal bir çalışma yapılması gerektiğini ifade etmiştir. Konuşmasına, Batman ilinde yaşanan işsizlik konusuna değinerek devam etmiş ve bir petrol kenti olarak bilinen Batman'ın yoksulluğun en yoğun yaşandığı iller arasında oluşunu ve bunda bölge halkının çalışabilecekleri nadir kuruluşlardan biri olan Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı son beş yıl içindeki istihdamının tamamını KPSS ile yapmasının etkili olduğunu vurgulamıştır. Yılın belli dönemlerinde çalıştırılan, geriye kalan döneminde ise işten çıkarılarak kadrolu statüye alınmayan geçici işçilere öncelik verilmesi ile yaşanan mağduriyetlerin giderilebileceğini dile getirmiştir. Ayrıca Batman'da oluşan evsel ve endüstriyel atıkları arıtan bir arıtma sisteminin bulunmayışı ve gerekli tedbirlerin alınmaması nedeniyle meydana gelen çevre kirliliğine değinerek, TÜPRAŞ'ın kurulduğu dönemden itibaren Batman'ın altına 64 bin ton benzin sızdığının Yeraltı Aramacılık Bilimsel Araştırma Kuruluşu laboratuvarı mühendislerince ve Belediye tarafından yapılan çalışmalar kapsamında mevcut kuyu sahasında eski ve yeni açılan kuyulardan, Batman Çayı'ndan, Batman Barajından ve Zilek su kaynaklarından alınan analizlerde petrol ve türevlerine rastlandığının tespit edildiğini ve gerekli tedbirler alınmadığı sürece telafisi mümkün olmayan sorunlara yol açacağını ifade etmiştir. Son olarak Ilısu Barajı'nı yapılması binlerce yıllık tarihe sahip olan Hasankeyfi yok edeceğini bunun yerine konuyla ilgili olan bilim kuruluşlarının görüşlerine başvurularak dünya kültür mirası içerisinde sayılabilecek ve bacasız sanayinin bir örneğini oluşturan Hasankeyf'in de sular altında kalmaktan kurtulabileceğini dile getirmiştir.⁷²⁵

Ayla Akat Ata Hükümetin, uygulanan iç ve dış politikalarda Hükümet Programında verdiği sözleri yerine getirmediği ve ekonomik ve sosyal sorunları çözmede başarılı olamadığı iddiasıyla bir gensoru önergesi vermiştir.⁷²⁶

⁷²⁵ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 39-59, 112, 114- 211, 212.

⁷²⁶ https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/gensoru_onergeleri,

5.5.3. Bengi YILDIZ (Batman)

5.5.3.1. Hayatı

Bengi Yıldız, 1965 Batman doğumludur. Babası Hikmet Bey annesi Fetiha Hanım'dır. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirmiştir.1991 yılından itibaren Yeni Ülke, Gündem ve Demokrasi Gazetelerinde muhabirlik ve yöneticilik görevlerinde bulunmuştur.1999-2007 tarihleri arasında Batman'da avukatlık ve İnsan Hakları Şube Başkanlığı yapmıştır. Batman Belediyesinde Belediye Başkan danışmanlığı ve belediyede avukatlık görevlerini yürütmüştür. 2007 ve 2011 Genel Seçimlerinde Batman Bağımsız Milletvekili seçilmiştir. Evli ve 2 çocuk babasıdır.⁷²⁷

5.5.3.2. XXIII. Dönem Meclis Çalışmaları

2007 Seçimlerinde Batman Bağımsız Milletvekili seçilen Bengi Yıldız, 23. Yasama döneminde AB Karma Parlamento Komisyonu Üyeliğinde bulunmuştur. Dönem içinde 3 adet sözlü soru önergesi vermiştir. Ayrıca 9 adet Meclis Araştırma önergesi,17 adet yazılı soruya çevrilen sözlü soru önergesi ve 48 adet de ilgili bakanlarca cevaplanan yazılı soru önergeleri bulunmaktadır.⁷²⁸ Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinin sorunlarına dair 58 defa söz almış ve görüşlerini bildirmiştir.

Vakıflar Genel Müdürlüğü Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü 2008 Yılı Merkezi Yönetim Bütçesi görüşmelerinde Bengi Yıldız yaptığı konuşmada Doğu ve özellikle Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde toprak mülkiyetinin belirli ellerde toplandığını yani ağalık sisteminin devam ettiğini bu durumda da“Doğrudan Destek” adı altında verilen paraların yine toprak ağalarına gittiğini dile getirmiş ve bu sorunun bölgede acilen bir toprak reformu yapılarak hazine arazilerinin uygun şart ve sürelerle topraksız köylü ve çiftçilere dağıtılarak çözülebileceğini ifade etmiş ayrıca konuşmasında bölgedeki işsizlik ve yoksulluk problemlerine ve çatışmalardan dolayı

⁷²⁷ <https://www.tbmm.gov.tr>, (Erişim Tarihi: 07. 12. 2016), TBMM Albümü, *III. Cilt*, 1546.

⁷²⁸ https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/kanun_teklifi_s_sd.uye_ilk_imza_sahibi_teklifleri?p_donem=23&p_sicil=6489, (Erişim Tarihi: 24.12 2016).

başlayan yoğun göç sorununa ve bu konularda alınması gereken tedbirlere değinmiştir.⁷²⁹

5.5.4. Akın BİRDAL (Diyarbakır)

5.5.4.1. Hayatı

Akın Birdal, 1948’de Niğde’de doğmuştur. Babası Gafur Bey annesi Melek Hanım’dır. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Toprak İlmi Bölümünü bitirmiş yüksek lisansını Gazi Üniversitesinde işletme alanında tamamlamıştır. Uluslararası İnsan Hakları Federasyonu Başkan Yardımcısı olarak görev yapmış Sosyalist Birlik Partisi, Birleşik Sosyalist Parti, Özgürlük ve Dayanışma Partisi, Sosyalist Demokrasi Partisi Kurucu üyeliklerinde bulunmuştur. Anı-belge, deneme ve öykü türünde üç kitabı yayınlanmıştır. 23. Dönemde Diyarbakır Bağımsız Milletvekili seçilmiştir. 2015 yılında eşi vefat etmiştir. 2 çocuk babasıdır. Orta düzeyde İngilizce bilmektedir.⁷³⁰

5.5.4.2. XXIII. Dönem Meclis Çalışmaları

2007 Seçimlerinde Diyarbakır Bağımsız Milletvekili olarak Mecliste yer alan Akın Birdal’ın 23. Yasama döneminde 5 adet kanun teklifi, 75 adet ilgili bakanlarca cevaplanan yazılı soru önergesi, 9 adet Meclis Araştırma Önergesi ve 14’ü gündem dışı olmak üzere toplam 69 konuşması bulunmaktadır.

Akın Birdal dönem içinde yaptığı konuşmalarda hak ve özgürlükler, insan hakları konularına çokça yer vermiş ve bu konularda yapılması gereken düzenlemelere ilişkin açıklamalar yapmıştır. İnsan hakları ihlallerine ilişkin gündem dışı söz aldığı konuşmasında Türkiye’de insan hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini iddia ederek bu sözde ihlallerin, hak ve özgürlükler alanındaki yıkımların durması ve insanlık onuruna bağlı bir yaşamın kurulması için herkesin sorumluluk alması gerektiğini söylemiştir.⁷³¹

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin kabulü ve İnsan Hakları Günü münasebetiyle gündem dışı söz alan Akın Birdal, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin “Herkes ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da başka bir görüş, ulusal ya da sosyal köken,

⁷²⁹ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 8*, 195, 198.

⁷³⁰ <https://www.tbmm.gov.tr> (Erişim Tarihi: 24. 12. 2016), TBMM Albümü, *III. Cilt*, 1553

⁷³¹ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 17*, 913, 914.

mülkiyet, doğuş ya da herhangi başka bir ayırım gözetmeksizin bu bildirgeyle duyurulan bütün haklardan ve bütün özgürlüklerden yararlanır.” Şeklindeki 2.Maddesini anımsatarak, Türkiye’de ve dünyadaki insan hakları sorunlarını dile getirmiştir.⁷³²

5.5.5. Selahattin DEMİRTAŞ (Diyarbakır)

5.5.5.1. Hayatı

Selahattin Demirtaş, 1973’te Elazığ’da doğmuştur. Babası Tahir Beyannesi Sadiye Hanım'dır. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirmiş serbest avukatlık yapmıştır. İnsan Hakları Derneği Diyarbakır Şubesi Yönetim Kurulu Üyeliği ve Şube Başkanlığı görevlerini yürütmüş Türkiye İnsan Hakları Vakfı ve Uluslararası Af Örgütü'nün Türkiye Şubesi yöneticiliklerinde bulunmuştur. 2007 Seçimlerinde Diyarbakır'dan bağımsız milletvekili seçilirken 2011 seçimlerinde Hakkâri'den bağımsız milletvekili seçilmiştir. DTP Grup Başkanvekilliği görevinde bulunmuştur. BDP Eş Genel Başkanlığı yapmıştır. 2014'te yapılan HDP Kongresinde HDP Eş Genel Başkanlığına getirilmiş 2014'te ilk defa Halk Seçimi yoluyla yapılan Cumhurbaşkanlığı seçiminde aday olmuştur. Evli ve 2 çocuk babasıdır.⁷³³

5.5.5.2. XXIII. Dönem Meclis Çalışmaları

2007 Seçimlerinde Diyarbakır Bağımsız Milletvekili seçilen Selahattin Demirtaş, 23. Yasama döneminde Türk Ceza Kanun’unda, Terörle Mücadele Kanunu’nda ve il özel idaresi Kanunu’nda değişiklik yapılması hususlarında, 3 adet kanun teklifi⁷³⁴ Büyükşehirlerde enerji iletim hatlarının yeraltına alınması⁷³⁵ ve bir fabrikadaki greve⁷³⁶ ilişkin 2 adet sözlü soru önergesi vermiştir. Demirtaş’ın dönem içinde 64 adet yazılı soru önergesi, 55 adet Meclis Araştırma önergesi ve 57 adet de yazılı soruya çevrilen sözlü soru önergesi bulunmaktadır.

⁷³² TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *cilt. 54*, 872.

⁷³³ <https://www.tbmm.gov.tr> Erişim Tarihi: 24. 12. 2016, TBMM Albümü, *III. Cilt*, 1553.

⁷³⁴ https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/kanun_teklifi_s_sd.uyenin_teklifleri?p_donem=23&p_sicil=6482, (Erişim Tarihi: 24. 12. 2016).

⁷³⁵ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 16*, 589, 613.

⁷³⁶ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 26*, 172, 195.

Selahattin Demirtaş 20 milletvekili ile birlikte suç örgütleriyle mücadeledeki son gelişmeler konusunda Anayasanın 98. , İçtüzüğü'nün 102 ve 103. Maddeleri uyarınca bir genel görüşme açılmasına ilişkin önergesi⁷³⁷ ve toplumsal olaylarda ve dur ihbarlarında güvenlik güçlerinin orantısız güç kullanımına göz yumarak yaralanma ve ölüm olaylarına yol açtığı ve bu suretle toplumsal barışı tehlikeye attığı iddiasıyla gensoru önergesi vermiştir.⁷³⁸

Demirtaş milletvekilliği süresince Genel Kurulda çeşitli konularda 37 kez söz almıştır. Dönemin Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun 10 Ekim 2009 tarihinde Zürih'de imzalanan Türkiye ile Ermenistan arasında diplomatik ilişkilerin kurulmasına ve geliştirilmesine dair protokol konusunda yaptığı konuşmada sözde Ermeni meselesinin iki taraftan da kabul görecektir bağımsız tarihçilerden oluşan bir komisyon tarafından ortaya konulacak tarihî gerçekler ışığında ele alınarak bir uzlaşma zemini üzerinde ancak çözüm bulunabileceği inancında olduğunu ifade etmiştir.

Türk Silahlı Kuvvetlerinin bir yıl süreyle Irak'ın kuzeyinden ülkemize yönelik terör tehdidinin ve saldırıların bertaraf edilmesi amacıyla sınır ötesi harekât ve müdahalede bulunmak üzere Irak'ın PKK teröristlerinin yuvalandıkları kuzey bölgesine gönderilmesine ve görevlendirilmesine dair tezkere görüşmelerinde yaptığı konuşmasında sınır ötesi operasyonlardan ziyade ülkemiz açısından en kazançlı yol olan demokratik tartışma ve sivil çözüm yöntemlerin gündeme alınması gerektiği şeklinde düşüncelerini açıklamıştır.⁷³⁹

2008 yılı bütçe tasarısında yer alan Cumhurbaşkanlığı, Anayasa Mahkemesi ve Sayıştay bütçe görüşmelerinde, Türk siyasi sisteminin niteliği ve Cumhurbaşkanının Anayasal konumuyla ilgili olarak parlamenter sistemin mantığına uygun bir şekilde Cumhurbaşkanının yetkilerinin düzenlenmesi gerektiğini belirterek Sayıştay'ın genişleyen rol ve sorumluluklarına paralel olarak organizasyon yapısını yeniden şekillendirmek, Uluslararası standartlarla uyumlu olarak çağdaş denetim tekniklerinin daha yaygın olarak uygulamaya geçirilmesini sağlamak, kamu fonlarının kullanıldığı tüm alanların Sayıştay denetimine tabi olması ve Sayıştay yargısını günün koşulları doğrultusunda daha etkin kılmak amacıyla Sayıştay Kanununun bir an önce Meclis

⁷³⁷ https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/Meclis_genel_gorus_onergeleri, (Erişim Tarihi: 24. 12. 2016).

⁷³⁸ https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/gensoru_onergeleri, (Erişim Tarihi: 24. 12. 2016).

⁷³⁹ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 2, 618, 621.

gündemine getirilmesinin zorunlu olduğunu, son olarak Anayasa Mahkemesinin hak ettiği saygınlığı güçlendirmesi için yeni düzenlemeler ile desteklenmeye ihtiyacı olduğunu bu doğrultuda Anayasa Mahkemesi üyelerinin sadece Cumhurbaşkanı tarafından seçilmesi yerine diğer yüksek yargı organları ve Barolar Birliğinin doğrudan seçim yapabilmeleri ayrıca Parlamantonun da yine bu kurumlarca ve üniversitelerce gösterilecek adaylar arasından nitelikli çoğunlukla seçeceği üyelerden oluşmasının sağlanması gerektiği şeklinde görüşlerini ifade etmiştir.⁷⁴⁰

5.5.6. Gültan KIŞANAK (Diyarbakır)

5.5.6.1. Hayatı

Gülten Kışanak, 1961'de Elazığ'da doğmuştur. Babası Lütfü Bey annesi Melek Hanım'dır. Elazığ öğretmen okulunu bitirdikten sonra Dicle Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde okurken 1980 Darbesi sonrası tutuklanmıştır. Daha sonra Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Bölümünü bitirmiş, çeşitli gazetelerde farklı düzeylerde çalışmıştır. Diyarbakır Bağlar Belediyesi Sosyal Proje Danışmanı ve Koordinatörü olarak birçok projeyi yürütmüştür. Barış ve Demokrasi Partisi Eş Genel Başkanlığı yapmıştır. 2007 Seçimlerinde Diyarbakır Bağımsız Milletvekili seçilmiş, 29. 07. 2007 tarihinde DPT'ye katılmıştır.⁷⁴¹ 2011 Genel Seçimlerinde Siirt bağımsız milletvekili seçilmiştir. 2014 Yerel Seçimlerinde BDP'den Diyarbakır Belediye Başkanı olarak seçilmiştir. Evli ve 1 çocuk annesidir.⁷⁴²

5.5.6.2. XXIII. Dönem Meclis Çalışmaları

2007 Seçimlerinde Diyarbakır Bağımsız Milletvekili seçilerek parlamentoda yer alan Gülten Kışanak, 23. Yasama döneminde Plan ve Bütçe Komisyonuna seçilmiştir.⁷⁴³ Ayrıca Terörle Mücadele Kanunu, Türk Ceza Kanunu, İl Özel İdaresi Kanunu, Türk Harflerinin Kabulü ve Tatbiki Hakkında Kanunu, Vatandaşlık Geliri Hakkında ve Milletvekili Seçim Kanunu, Siyasi Partiler Kanunu ve Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkındaki Kanunlarda değişiklik yapılması ve Radyo

⁷⁴⁰ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 8*, 15, 19.

⁷⁴¹ Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler(1935-2009), 256.

⁷⁴² <https://www.tbmm.gov.tr> (Erişim: 06/02/2016), TBMM Albümü, 1983-2010, 1553.

⁷⁴³ Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler(1935-2009), 256

ve Televizyonların kuruluş ve yayınları hakkında değişiklik yapılmasına dair 6 adet kanun teklifi,⁷⁴⁴ “Diyarbakır İl Genel Meclisinin okul yapımıyla ilgili kararına⁷⁴⁵ ve kendisinden haber alınamayan bir üsteğmene ilişkin⁷⁴⁶ 2 adet sözlü soru önergesi vermiştir.

Gülten Kışanak, 1995’te meydana gelen İstanbul Gazi Mahallesi olaylarının araştırılması⁷⁴⁷ ile Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde çıkan orman yangınlarıyla ilgili iddiaların araştırılarak gereken önlemlerin alınmasına⁷⁴⁸ ilişkin 2 adet Meclis Araştırma Önergesi vermiştir. Ayrıca dönem içinde 17 adette yazılı soruya çevrilen sözlü soru önergesi ve 2’si gündem dışı olmak üzere toplam 32 konuşması bulunmaktadır.

Gülten Kışanak 20 Haziran Dünya Mülteciler Gününe ilişkin olarak yaptığı gündem dışı konuşmasında mültecilerle ilgili sorunlara 1951 Cenevre Sözleşmesiyle çözüm bulunmaya çalışıldığını 1967’de Mültecilerin Hukuki Statüsüne ilişkin Protokolle revize edildiğini belirterek Türkiye’nin gerek Cenevre Sözleşmesini gerekse de 1967 Protokolünü ilk imzalayan ülkelerden biri olduğunu ancak bu imzanın coğrafi sınır getirilerek atıldığını, Türkiye’nin yalnızca Avrupa Konseyi ülkelerinden gelen başvurulara mülteci statüsü tanıdığını, ekonomisinin zorlanacağı, komşu ülkelerle ilişkilerinin olumsuz etkileneceği gerekçesiyle coğrafi sınırlama yaklaşımından vazgeçemediğini şeklinde iddialarında bulunmuştur.⁷⁴⁹

Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu’nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı hakkında söz alan Gülten Kışanak bu yasa tasarısı ile TRT'deki bazı daire başkanlıkların kaldırıldığını bazılarının birleştirildiğini bazılarının da ya adının ya da yapısının değiştirildiğini belirtmiş ve yıllarca TRT'ye emek vermiş emekçilerin haklarına dair olumsuz düzenlemelerin yer aldığı bu tasarıda 300 kişiyle sınırlandırılan bu kadronun KPSS sınavı dışında kurum tarafından yapılan bir sınavla göreve

⁷⁴⁴ https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.bilgi?p_donem=23&p_sicil=6479 (Erişim Tarihi: 30. 12. 2016).

⁷⁴⁵ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 38, 1039, 1063.

⁷⁴⁶ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 50, 316, 335.

⁷⁴⁷ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 16, 571, 572.

⁷⁴⁸ https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/Meclis_arastirma_onergeleri. (Erişim Tarihi: 30. 12. 2016)

⁷⁴⁹ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 47, 668, 669.

başlayacağını ve bu düzenleme ile siyasi kadrolaşmaya imkân tanıyacağı gibi ayrıcalıklı personel kategorisi yaratmaya da neden olacağını iddia ederek tasarıyı eleştirmiştir.⁷⁵⁰

Danışma Kurulu önerisi ile alınan kararlar ile ilgili olarak söz alan Gülten Kışanak kadına şiddet konusunu gündeme getirmiştir. Konuşmasında uzun bir aradan sonra ilk kez Danışma Kurulunda Meclisin çalışma biçimine ve gündemine ilişkin bir uzlaşma yakalandığını özellikle öğretmen atamalarına ilişkin yasa teklifinin getirilmesinin olumlu bir gelişme olduğunu belirttikten sonra konuşmasının devamında 25 Kasım Kadına Şiddete Karşı Dayanışma Günü'nde kadına yönelik şiddetin boyutlarını araştırmak, nedenlerini sorgulamak ve çözüm önerileri geliştirmek üzere bir araştırma komisyonunun kurulması gerektiğini belirtmiş ve bu kadar büyük bir sorun karşısında böylesine uluslararası bir günde Parlamantonun bu gündeme kayıtsız kalmasını doğru bulmadığını söyleyerek bu konunun tartışılması ve araştırma önergelerinin görüşülerek bir komisyon kurulması konusunda uzlaşma arayacaklarını belirtmiştir.⁷⁵¹

Dünya Nüfus Gününde yaptığı gündem dışı konuşmasında da kadınlarla ilgili sorunları dile getiren Gülten Kışanak hızlı nüfus artışıyla bağlantılı sorunlara bakıldığında bu konuda temel mağdurların kadınlar olduğunu dünya genelinde kadınlar yoksulluk, kuraklık, göç ve çatışmalardan da en fazla etkilenen gruplar olduğunu yeterli düzeyde ve kalitede eğitim ve sağlık imkânlarına erişim konusunda kadınların büyük sorunlar yaşamakta olduğunu iddia etmiştir.⁷⁵²

5.5.7. Aysel TUĞLUK (Diyarbakır)

5.5.7.1. Hayatı

Aysel Tuğluk, 1965'te Elazığ'da doğmuştur. Babası Hüseyin Bey annesi Hatun Hanım'dır. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirmiş serbest avukat olarak çalışmıştır. Toplumsal Hukuk Araştırmaları Vakfı Yönetim Kurulu Üyeliğinde bulunmuş İnsan Hakları Derneği Üyesi ve Yurtsever Kadınlar Derneği kurucusu olmuştur. Demokratik Toplum Partisi Kurucu Üyeliğini ve Eşbaşkanlığını yapmıştır. 2007 Seçimlerinde Diyarbakır Bağımsız Milletvekili seçilmiş olan Aysel

⁷⁵⁰ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 20*, 615.

⁷⁵¹ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 53*, 644, 645.

⁷⁵² TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 24*, 642, 644.

Tuğluk, 29.07.2007 tarihinde DTP'ye katılmış ancak 31.12.2009 tarihinde milletvekilliği düşmüştür.⁷⁵³ 2011 Seçimlerinde de Van'dan bağımsız milletvekili seçilmiştir. Bekârdır.⁷⁵⁴

5.5.7.2. XXIII. Dönem Meclis Çalışmaları

2007 Seçimlerinde Diyarbakır Bağımsız Milletvekili seçilmiş olan Aysel Tuğluk, Anayasa Komisyon Üyeliğine seçilmiştir.⁷⁵⁵ Milletvekilliği süresince 7 adet yazılı soruya çevrilen sözlü soru önergesi mevcut olup 5 adet kanun teklifinde, 13 adette yazılı soru önergesinde imzası bulunmaktadır. Genel Kurulda 8 defa söz alıp görüşlerini bildirmiştir.

Aysel Tuğluk, 2009 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu Tasarısı ile 2007 Yılı Merkezi Yönetim Kesin Hesap Kanunu Tasarısı ve Merkezi Yönetim Bütçesi Kapsamındaki İdare ve Kurumların 2007 Bütçe Yılı Kesin Hesap Tasarısına Ait Genel Uygunluk Bildirimi ve Eki Raporların Sunulduğuna Dair Sayıştay Başkanlığı Tezkeresi ile ilgili olarak yaptığı konuşmasında 2009 Bütçesinin öncelikle geçmiş bütçelerin kötü bir kopyası durumunda olduğunu başka bir ifadeyle halkın üzerine yüklenen ağır vergilerin, özel sektöre kaynak transferi ve vergi indirimlerinin sosyal güvenlik sisteminin tasfiyesinin yapılmaya çalışıldığını iddia etmiştir.⁷⁵⁶

Aysel Tuğluk'un konuşma yaptığı diğer konu ise, Türk Ceza Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifleri'dir. Kanunda yer alan 301. Maddeyi düşünce ve ifade özgüllüğünün önündeki en büyük engellerden biri olarak değerlendirdiğini ifade etmiştir.⁷⁵⁷

⁷⁵³ Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler(1935-2009), 393.

⁷⁵⁴ <https://www.tbmm.gov.tr>: (Erişim Tarihi: 30. 12. 2016), TBMM Albümü, 1983-2010, 1553.

⁷⁵⁵ Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler(1935-2009), 393.

⁷⁵⁶ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 37, 97, 99.

⁷⁵⁷ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 19, 493, 494.

5.5.8. Hamit GEYLANİ (Hakkâri)

5.5.8.1. Hayatı

Hamit Geylani, 1947'de Hakkâri'de doğmuştur. Babası Abdullah Bey annesi Durı Hanım'dır. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirmiş Hakkâri'de serbest avukat olarak çalışmıştır. İki şiir kitabı yayınlanmıştır. 23. Dönemde Hakkâri Bağımsız Milletvekili seçilmiştir. Evli ve 2 çocuk babasıdır.⁷⁵⁸

5.5.8.2. XXIII. Dönem Meclis Çalışmaları

2007 Seçimlerinde Hakkâri Bağımsız Milletvekili seçilmiş olan Hamit Geylani'nin bu yasama dönemine ait Hakkâri'deki arama noktalarında yapılan uygulamalar,⁷⁵⁹ mevsimlik işçilerin sorunları⁷⁶⁰ ve dersanelerde çalışan öğretmenlerin sorunları hususlarında 3 adet Meclis Araştırma önergesi,⁷⁶¹ ek ders ücreti karşılığında çalışan öğretmenlerin ve Hakkâri'nin eğitim sorunlarına ilişkin 2 adet sözlü soru önergesi bulunmaktadır.⁷⁶² Ayrıca 24 adet yazılı soruya çevrilen sözlü soru önergesi, 57 adet yazılı soru önergesi ve 7 adet kanun teklifi bulunmaktadır. Genel Kurul'da 4'ü gündem dışı olmak üzere toplam 55 konuşması mevcuttur.

Hamit Geylani, seçim bölgesi olan Hakkâri'nin eğitim sorunları ile ÖSS ve OKS sınavlarındaki başarısızlığı hakkında gündem dışı söz isteyerek, bölgenin eğitim sorunlarının sebepleri ve alınması gereken tedbirler hakkında görüşlerini bildirmiştir. Sürekli şiddet ve çatışma psikolojisi içerisinde olan öğrencilerin bu ortamda başarı göstermelerinin mümkün olmadığını, Hakkâri'de hâlâ çok sayıda okulu olmayan köy bulunmakta olduğunu il ve ilçe okulları dâhil birçok köy okulunda öğretmensizlikten eğitim yapılamadığını köylerde daha çok vekil öğretmen ya da ek ders karşılığı çalışanlarla eğitimin devam ettiğini, şehir merkezlerindeki okullarda ise genellikle yeni atanan, deneyimsiz ve stajyer öğretmenlerin görevlendirildiğini ve bölgede çalışan öğretmenlerin biraz deneyim kazandıktan sonra tayin istediklerini söyleyerek sınavlardaki başarısızlıkların sebeplerini dile getirmiş ve çözüm olarakta Hakkâri'nin bir

⁷⁵⁸ <https://www.tbmm.gov.tr> (Erişim Tarihi: 30. 12. 2016), TBMM Albümü, III. Cilt, 1559.

⁷⁵⁹ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, Cilt: 72, 287, 288.

⁷⁶⁰ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, Cilt: 80, 401, 402.

⁷⁶¹ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, Cilt: 81, 540, 541.

⁷⁶² TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, Cilt: 38, 1040, 1063.

sürgün ili olmadığını kanıtlayacak sosyal ve yasal önlemlerin alınması gerektiğini ifade etmiştir.

Hamit Geylani, Hakkâri’de yaşanan doğal afetlere ilgili gündem dışı söz alarak Hakkâri ilinin birçok doğal afetin yaşandığı bir coğrafya olduğunu belirterek gerek yaşanan çığ felaketleri gerek ilkbahar ve sonbahar aylarında yağışlarla birlikte meydana gelen sel baskınları nedeniyle birçok can kaybının yaşandığına dikkat çekmiş ve Hakkâri’nin doğal afet kapsamına alınarak gerekli bütçenin ayrılması gerektiğini belirtmiştir.⁷⁶³

21 Şubat Uluslararası Ana Dil Günü kapsamında gündem dışı söz alan Hamit Geylani uluslaşmış hiçbir halk topluluğunun homojen ve tek kültürlü olmadığını bu nedenle çok kültürlü toplumun din, dil, etnik köken ve ulusal kültür bakımından farklı toplulukların bir arada yaşadıkları ortak bir yapının mirası olduğunu ve demokrasiyi uygulayan ve demokrasiye geçiş iradesi gösteren ülkelerde farklı kültürlere sahip toplulukların dillerini özgürce kullanma ve kültürlerini geliştirme haklarının sağlanması gerektiğini söyleyerek bu konudaki düşüncelerini dile getirmiştir.⁷⁶⁴

5.5.9. Pervin BULDAN (İğdır)

5.5.9.1. Hayatı

Pervin Buldan, 1967’de Hakkâri’de doğmuştur. Babası Halis Bey, annesi Lütfiye Hanım’dır. Lise mezunudur. Yakınlarını Kaybeden Ailelerle Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği (Yakay-Der) Başkanlığı görevinde bulunmuş, 2005 yılında Nobel Barış Ödülüne aday gösterilmiştir. HADEP, DEHAP, DTP’de Parti Meclis Üyeliği görevlerinde bulunmuştur.⁷⁶⁵ 2007 ve 2011 Genel Seçimlerinde İğdır Bağımsız Milletvekili seçilmiştir. 2 çocuk annesidir.⁷⁶⁶

⁷⁶³ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 18*, 380, 382.

⁷⁶⁴ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 62*, 161, 162.

⁷⁶⁵ Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler(1935-2009), 122.

⁷⁶⁶ <https://www.tbmm.gov.tr> Erişim Tarihi: 30. 12. 2016, TBMM Albümü, *III. Cilt*, 1561.

5.5.9.2. XXIII. Dönem Meclis Çalışmaları

2007 Seçimlerinde Iğdır Bağımsız Milletvekili seçilmiş olan Pervin Buldan bu yasama döneminde Çevre Komisyonu ile küresel ısınmanın etkileri ve su kaynaklarının sürdürülebilir yönetimi konusunda kurulan 10/1, 4, 7, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 17 esas numaralı Meclis Araştırması Komisyonunda üye olarak görev almıştır.⁷⁶⁷

Pervin Buldan'ın bu dönemde Metsamor Nükleer Santralının oluşturduğu riskler,⁷⁶⁸ Erzurum "H" Tipi Cezaevi yönetimine yönelik iddialar,⁷⁶⁹ Doğu Karadeniz'de yapılması planlanan HES projelerinin etkileri,⁷⁷⁰ faili meçhul cinayetlerin⁷⁷¹ ve çocuk evlilikleri hususlarının araştırılması ve gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırma önergeleri, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yakıldığı iddia edilen orman alanlarına⁷⁷² ve faili meçhul cinayetlere ilişkin sözlü soru önergeleri⁷⁷³ ve 31 adet yazılı soruya çevrilen sözlü soru önergeleri bulunmaktadır. Ayrıca Türk Ceza Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına dair bir kanun teklifi ve Genel Kurulda 47 konuşması mevcuttur.⁷⁷⁴

Sayıştay Kanunu Teklifi'nin ikinci bölümü üzerinde konuşmak üzere söz alan Pervin Buldan, konuşmasında Sayıştay'ın demokrasilerde çok önemli bir işleve sahip olduğunu ancak ülkemizde Sayıştay'ın tam da demokratik sistemlerde olduğu gibi sivil denetimi tam anlamıyla gerçekleştirmediğini, özellikle savunma ve güvenlik amaçlı harcamaların özel bir uygulamaya tabi tutulmasının Sayıştay'ı işlevsizleştirdiğini öne sürerek, Sayıştay'a getirilen bu denetim kısıtlamasının, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin çok önemli bir oranda kaynağının Parlamento denetimi dışında tutulmasına neden olacağını ve bütçe hakkının kullanılmasına engel teşkil edeceğini iddia etmiştir.⁷⁷⁵

Pervin Buldan, Sebze ve Meyve Ticaretinin Düzenlenmesi Hakkında Kanun Tasarısı ile ilgili yaptığı konuşmada tasarının üreticileri, aracı komisyoncuları, üretici

⁷⁶⁷ Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler(1935-2009), 122.

⁷⁶⁸ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 71, 27, 28.

⁷⁶⁹ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 73, 502, 504.

⁷⁷⁰ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 83, 642, 643.

⁷⁷¹ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 91, 468, 469.

⁷⁷² TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 30, 20, 40.

⁷⁷³ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 37, 974, 997.

⁷⁷⁴ <https://www.tbmm.gov.tr> (Erişim Tarihi: 06. 01. 2017).

⁷⁷⁵ XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *cilt*.71, 476.

birliklerini, ürünü pazarlayan tüccarları, tüketici konumunda bulunan halkın tamamını ilgilendirmekte olduğunu bu pazarda pay sahibi olan tüm kesimlerin zarar görmemesini önemli gördüğünü ancak en önemlisinin ise bu konuya yaşamsal bağlılığı bulunan tüketicinin lehine olacak düzenlemelerin yapılması gerektiğini ifade etmiştir.⁷⁷⁶

5.5.10. Sabahat TUNCEL (İstanbul)

5.5.10.1. Hayatı

Sebahat Tuncel, 1975'te Malatya'da doğmuştur. Babası Fahrettin Bey annesi Meryem Hanım'dır. Mersin Üniversitesi Mut Meslek Yüksek Okulu Harita Kadastro programını bitirmiştir. Siyasi hayatı 1998'de HADEP Komisyonunda başlamış, HADEP kapatılınca DEHAP İstanbul İl Başkanlığı Kadın Komisyonunda çalışmaya başlamıştır. Demokratik Toplum Partisi Kurucu Üyesi olmuştur. DTP kadın sözcüsü iken bölücülük suçlamasıyla tutuklanmış 22 Temmuz 2007 Seçimlerinde İstanbul Bağımsız Milletvekili seçilmiş ve 25 Temmuz 2007'de cezaevinden tahliye edilmiştir. 29.07.2007 tarihinde DTP'ye katılmıştır.⁷⁷⁷ DTP'nin kapatılmasının ardından siyaset yasağı gelmemiş ve BDP'ye üye olmuştur. 2011 Seçimlerinde tekrar İstanbul Bağımsız Milletvekili seçilmiştir. Bekârdır.⁷⁷⁸

5.5.10.2. XXIII. Dönem Meclis Çalışmaları

2007 Seçimlerinde İstanbul Bağımsız Milletvekili seçilmiş olan Sebahat Tuncel, 23. Yasama Döneminde Dışişleri Komisyonu ve gemi inşa sanayisinde iş güvenliği ve çalışma şartları sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla kurulan 10/121, 129, 132, 134 esas numaralı Meclis Araştırma Komisyonuna üye olarak seçilmiştir.⁷⁷⁹

Sebahat Tuncel'in, milletvekilliği süresince 17 adet kanun teklifi, 127 adet yazılı soru önergesi, 73 adet yazılı soruya çevrilen sözlü soru önergesi, 18 adet Meclis Araştırma önergesi bulunmaktadır. Ayrıca basın yayın kuruluşlarına yönelik idari

⁷⁷⁶ XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 23, 127.

⁷⁷⁷ Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler(1935-2009), 394.

⁷⁷⁸ <https://www.tbmm.gov.tr> (Erişim Tarihi: 06. 01. 2017), TBMM Albümü, *III. Cilt*, 1569.

⁷⁷⁹ Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler(1935-2009), 395

yaptırımlara ve açılan davalar,⁷⁸⁰ bir firmadaki greve ve İstanbul’da kaçak işçi çalıştıran iş yerlerinin denetimi⁷⁸¹ ve bir köydeki şiddet olayları ve İstanbul’daki ruhsatsız işyerleri hususlarında sözlü soru önergeleri vermiş bu önergeler ilgili bakanlarca cevaplanmıştır.⁷⁸²

Sebahat Tuncel, Genel Kurulda, “İstanbul Marmaray Projesi,⁷⁸³ Öldürülen Gazeteciler Günü,⁷⁸⁴ Terörle Mücadele Kanunu mağduru çocuklar ve ailelerinin durumu ve 12 Haziran Dünya Çocuk İşçiliğiyle Mücadele Günü”⁷⁸⁵ hususları hakkında gündem dışı konuşmaları ile birlikte toplam 46 konuşma yapmıştır.

Sabahat Tuncel, seçim bölgesi olan İstanbul’un sorunlarıyla ilgili yaptığı konuşmasında iki konuyu gündeme getirmiştir. Bunlardan birisi “Kentsel dönüşüm”, diğeri ise “Üçüncü köprü” meselesidir. Tuncel, İstanbul’un bir deprem bölgesi olması nedeniyle kenti yeniden şekillendirmek ve kenti insanca yaşanabilir bir hâle getirmek için Kentsel Dönüşüm Projesi’nin önemli olduğunu ancak projenin belediyelere kamulaştırma yetkisi vererek yeni rant ve çıkar alanları oluşturduğunu iddia ederek projesinin bir an önce değiştirilmesi gerektiğini ve bu yasa yerine halkın sürece dâhil edildiği tüm meslek odaları ve sivil toplum örgütleriyle birlikte ortak bir proje yapılmasını önermiştir. Üçüncü köprü ile ilgili ise üçüncü köprünün İstanbul’un trafik sorununu çözüme kavuşturacağına inanmadığını söyleyerek projenin ormanları ve yaşam alanlarını ortadan kaldıracığını iddia etmiş ve İstanbul’un trafik sorununu çözmek için Hükümetin başlatmış olduğu Marmaray Projesinin bir an önce hizmete geçmesinin gerekli olduğunu ifade etmiştir.⁷⁸⁶

5.5.11. Mehmet UfukURAS (İstanbul)

5.5.11.1. Hayatı

Mehmet Ufuk Uras, 1959’da İstanbul’da doğmuştur. Babası Mustafa Hasip Bey annesi Nevin Hanım’dır. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Siyaset Bilimi

⁷⁸⁰ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 23, 479, 497.

⁷⁸¹ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 26, 172, 195.

⁷⁸² TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 37, 974, 997.

⁷⁸³ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 60, 470, 472.

⁷⁸⁴ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 65, 518, 519.

⁷⁸⁵ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 72, 275, 277.

⁷⁸⁶ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 7, 120.

Bölümünü bitirdikten sonra yüksek lisans ve doktorasını aynı fakültede tamamlamıştır. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesinde yardımcı doçent olarak öğretim üyeliğini sürdürmüştür. İktisat Dergisi Yayın Yönetmenliği, İktisat Fakültesi Mezunları Cemiyeti Başkanlığı, Öğretim Elemanları Sendikası Başkanlığında bulunmuştur. Yedi kitabının yanı sıra çok sayıda makalesi yayınlanmıştır. Özgürlük ve Dayanışma Partisi Kurucu Üyesi ve Eski Genel Başkanıdır. 2007 Seçimlerinde İstanbul Bağımsız Milletvekili seçilmiş, 7 Ekim 2007'de tarihinde yapılan 4. Olağanüstü Kongrede tekrar ÖDP Genel Başkanı seçilmiştir. 2009'da yapılan kongrede genel başkanlığı kaybetmiş BDP'ye geçmiştir. Evli ve 1 çocuk babasıdır.İngilizce bilmektedir. ⁷⁸⁷

5.5.11.2. XXIII. Dönem Meclis Çalışmaları

2007 Seçimlerinde İstanbul Bağımsız Milletvekili seçilen Ufuk Uras'ın, dönem içerisinde Yükseköğretim Kanunu ve Yükseköğretim kurumlarının öğretim elemanlarının kadroları hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede, 5510 Sayılı,Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nda ve Ulusal Bayram ve Genel Tatiller hakkında kanunlarda değişiklik yapılması için 3 adet kanun teklifi⁷⁸⁸ ve Bandırma'da bazı cadde isimlerinin değiştirilmesi, ⁷⁸⁹ Paşa Limanı Adası'nın ulaşım sorunu⁷⁹⁰ ve bir caminin restorasyonu hususlarında 3 adet sözlü soru önergesi ⁷⁹¹ ayrıca 29 adet yazılı soruya çevrilen sözlü soru önergeleri ve Genel Kurul'da 12'si gündem dışı olmak üzere toplam 55 konuşması bulunmaktadır.⁷⁹²

Ufuk Uras, Türk Ceza Kanununun 301. Maddesinde yapılan değişiklik ile ilgili yaptığı konuşmada 301.Madde de "Türklük" teriminin "Türk Milleti" olarak değiştirilmesinin ve "Cumhuriyet" teriminin "Türkiye Cumhuriyeti Devleti" olarak değiştirilmesinin bu suçtan dava açılabilmesinin Adalet Bakanlığının iznine bağlanmasının uygulamada yaşanan sıkıntıları gidermeyeceğini ve sorunun çözümünden yana hiçbir işlevi olmayacağını iddia etmiştir.

⁷⁸⁷ <https://www.tbmm.gov.tr> Erişim Tarihi: 06. 01. 2017, TBMM Albümü, *III. Cilt*, 1570.

⁷⁸⁸ https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/kanun_teklifi_s_sd.uyenin_teklifleri?p_donem=23&p_sicil=6464 (Erişim Tarihi: 06. 01. 2017)

⁷⁸⁹ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 13*, 174, 194.

⁷⁹⁰ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 44*, 814, 838.

⁷⁹¹ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 70*, 73, 91.

⁷⁹² <https://www.tbmm.gov.tr> Erişim Tarihi: 07. 01. 2017.

Ufuk Uras, Türk Silahlı Kuvvetlerinin, bir yıl süreyle, Irak'ın kuzeyinden ülkemize yönelik terör tehdidinin ve saldırıların bertaraf edilmesi amacıyla, sınır ötesi harekât ve müdahalede bulunmak üzere, Irak'ın PKK teröristlerinin yuvalandıkları kuzey bölgesi ile mücavir alanlara gönderilmesine ve görevlendirilmesine Anayasa'nın 92'nci maddesi uyarınca izin verilmesine dair Başbakanlık tezkeresi ile ilgili yaptığı konuşmasında “Siyasi partiler şiddet ve çatışma kültürüne hizmet etmemelidirler. Çünkü tezkere tartışmaları sırasında toplumda gerginliği artırıcı bir dil kullanan siyasi partiler, farkında olarak ya da olmadan, toplum içi çatışma ortamını geliştirmektedirler. Diplomasi yapmak için askerî yöntemlere ihtiyaç duymak yanlıştır. Türkiye'nin ve Orta Doğu'nun bugünkü ortamında Kuzey Irak'a müdahale için tezkere çıkarmak sonucu belirsiz bir maceraya atılmak demektir.” İfadelerini kullanmıştır.⁷⁹³

5.5.12. Emine AYNA (Mardin)

5.5.12.1. Hayatı

Emine Ayna, 1968'de Diyarbakır'da doğmuştur. Babası Osman Bey, annesi Günay Hanımdır. Lise mezunudur. Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Ekonomi Bölümü son sınıfından ayrılmıştır. HADEP Adana İl Yönetim Kurulu üyesi, Kadın Komisyon Başkanlığı ve Kadın Kolları Genel Sekreterliği görevlerinde bulunmuştur.⁷⁹⁴ İstanbul Gökkuşu Kadın Derneğinin Kurucu Üyesi ve Kurucu Genel Başkanlığını yapmıştır. Demokratik Toplum Partisi Eşbaşkanlığı görevini yürütmüştür. 2007 Seçimlerinde Mardin, 2011 Seçimlerinde Diyarbakır Bağımsız Milletvekili seçilmiştir. DTP grubuna katılmıştır. Bekârdır. İngilizce bilmektedir.⁷⁹⁵

5.5.12.2. XXIII. Dönem Meclis Çalışmaları

2007 Seçimlerinde Mardin Bağımsız Milletvekili seçilen Emine Ayna, 23. Yasama döneminde Dilekçe Komisyon üyesi yapmıştır.⁷⁹⁶

⁷⁹³ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 2, 648, 649.

⁷⁹⁴ Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler(1935-2009), 90.

⁷⁹⁵ <https://www.tbmm.gov.tr> (Erişim Tarihi: 06. 01. 2017), TBMM Albümü, *III. Cilt*, 1585.

⁷⁹⁶ Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler(1935-2009), 90.

Emine Ayna “Bir lisedeki şiddet olayına, PTT'nin yeniden yapılandırılması, öğretmen kadrosu dışındaki personel, bir ilköğretim okulunun yemekhane ihtiyacı ve Mardin’in Kızıltepe ilçesindeki öğrenciler için belirlenen sınav merkezleri, Öğretmen kadrosu dışındaki personel ve Teröristlerin cesetleri” hususlarında yazılı soru önergeleri vermiş, bu önergeleri ilgili Bakanlarca cevaplanmıştır. Ayrıca bu döneme ait 24 adet Meclis araştırma önergesi bulunmaktadır.⁷⁹⁷

5.5.13. Ahmet TÜRK (Mardin)

5.5.13.1. Hayatı

Ahmet Türk, 1942'de Mardin'de doğmuştur. Babası Sinan Bey, annesi Medine Hanım'dır. Lise mezunudur. Çiftçilikle uğraşmıştır. XV. ve XVI. Dönemlerde CHP'den, XVIII. ve XIX. Dönemlerde de SHP'den Mardin Milletvekili seçilmiştir. Halkın Emek Partisi ve Demokratik Toplum Partisi'nin Kurucu Üyesi ve Genel Başkanlığı görevinde bulunmuştur. 2007'de Mardin Bağımsız Milletvekili olarak Meclise girmiştir. DTP Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılınca 31.12.2009 tarihinde milletvekilliği düşürülmüştür. 2011 yılında tekrar Mardin Bağımsız Milletvekili Olarak Meclise girmiştir. Evli ve 8 çocuk babasıdır.⁷⁹⁸

5.5.13.2. XXIII. Dönem Meclis Çalışmaları

2007'de Mardin Bağımsız Milletvekili olarak seçilen Ahmet Türk'ün, milletvekilliği süresince Terörle Mücadele Kanunu ile bazı kanunlarda değişiklik yapılmasına dair kanun teklifi vermiştir.⁷⁹⁹ Ayrıca 8 adet yazılı soruya çevrilen sözlü soru önergesi, 31 adet Meclis araştırma önergesi ve Genel Kurulda 4 adet konuşması mevcuttur.

Ahmet Türk, demokratik açılım konusunda yaptığı konuşmasında “Bu bir Kürt-Türk çatışması değildir. Ülkenin bütün vatandaşları demokrasi yoksulluğunun mağdurlarıdır ve elbette ki demokratik açılım bir bütün olarak Türkiye Cumhuriyeti'nin

⁷⁹⁷ https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.bilgi?p_donem=23&p_sicil=6549, (Erişim Tarihi: 06. 01. 2017).

⁷⁹⁸ https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/kanun_teklifi_s_sd.uye_ilk_imza_sahibi_teklifleri?p_donem=23&p_sicil=3536 (Erişim Tarihi: 06. 01. 2017).

⁷⁹⁹ https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/kanun_teklifi_s_sd.uye_ilk_imza_sahibi_teklifleri?p_donem=23&p_sicil=3536 (Erişim Tarihi: 06. 01. 2017).

demokrasi çıtasını yükseltmeyi hedeflemelidir, demokrasiyi halka taşımayı öngörmelidir.”⁸⁰⁰ İfadelerine yer vermiştir.

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan tarafından kurulan Bakanlar Kurulunun Programının görüşülmesi ⁸⁰¹ ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin kuruluşunun 88’inci yıl dönümünün ve Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı’nın kutlanması sırasında günün önem ve anlamının belirtilmesi hususları,⁸⁰² Ahmet Türk’ün konuşma yaptığı diğer konulardır.

5.5.14. Sırrı SAKIK (Muş)

5.5.14.1. Hayatı

Sırrı Sakık, 1957’de Muş’ta doğmuştur. Babası Sabri Bey, annesi Fatma Hanım’dır. Lise mezunudur. Uzun yıllar turizm alanında işletmecilik yaptıktan sonra Cumhuriyet ve Vatan Gazetelerinde bir süre muhabirlik yapmıştır. 1991 yılında SHP’den Muş Milletvekili seçilmiş 1994’te dokunulmazlığı kaldırılarak tutuklanmıştır. Daha sonra Demokrasi Partisi ve Demokratik Toplum Partisi Kurucu Üyesi olmuştur. 2007 ve 2011 Seçimlerinde Muş Bağımsız Milletvekili seçilmiştir. 2014 yılındaki yerel seçimlerde BDP’den Ağrı Belediye Başkanı olarak seçilmiştir. Evli ve 3 çocuk babasıdır.⁸⁰³

5.5.14.2. XXIII. Dönem Meclis Çalışmaları

2007’de Muş Bağımsız Milletvekili olarak seçilen Sırrı Sakık, 23. Dönemde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanı İdare Amiri olmuştur. Döneme ait Türk Ceza Kanununda ve Basın Kanunu’nda ve İl Özel İdaresi Kanunu’nda değişiklik yapılmasına dair 2 adet kanun teklifi ⁸⁰⁴ Devlet yurtlarının sorunlarının araştırılması⁸⁰⁵ ve başta eski Cumhurbaşkanı Turgut Özal’ın ölümü olmak üzere bazı şüpheli ölüm olaylarının ve faili meçhul cinayetlerin araştırılması amacıyla 2 adet Meclis Araştırma

⁸⁰⁰ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 53*, 12, 19.

⁸⁰¹ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 1*, 138, 144.

⁸⁰² TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 19*, 155, 157.

⁸⁰³ <https://www.TBMM.gov.tr> (Erişim: Erişim Tarihi: 12. 01. 2017), TBMM Albümü, 1983-2010, 1588.

⁸⁰⁴ https://www.TBMM.gov.tr/develop/owa/kanun_teklifi_s_sd.uye_ilk_imza_sahibi_teklifleri?p_donem=23&p_sicil=4673 (Erişim Tarihi: 12. 01. 2017).

⁸⁰⁵ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 71*, 729, 730.

önergesi ⁸⁰⁶ ayrıca 11 adet yazılı soruya çevrilen sözlü soru önergesi ve Genel Kurulda çeşitli konularda 7'si gündem dışı olmak üzere toplam 148 adet konuşması bulunmaktadır.

Sırrı Sakık, seçim barajına ilişkin yaptığı açıklamada Türkiye'de gerçekten adil bir baraj ve adil bir seçim sisteminin olması gerektiğini herkesin kendisine özgü bir seçim barajı ile ülkeyi yönetmemesi şeklinde %10 olan seçim barajını eleştirmiştir.⁸⁰⁷

Sakık, hayvancılık sektörüne ilişkin yaptığı konuşmada; hayvancılığın bu noktaya gelmesinde Güneydoğuda uzun yıllardır devam eden yayla yasağından, kavgadan, şiddetten, kaynaklandığını belirterek asıl çözülmesi gereken sorunun iç barış olduğunu bu sorun çözülmediği müddetçe kavganın hayatın her alanına yansıtacağına iddia etmiştir.⁸⁰⁸

5.5.15. M.Nuri YAMAN (Muş)

5.5.15.1. Hayatı

M. Nuri Yaman, 1944'te Muş'ta doğmuştur. Babası Yusuf Bey annesi Zeynep Hanım'dır. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İdari Şube Bölümünü bitirmiştir. Sırasıyla: Kayseri; Bünyan ve Yeşilhisar, Nevşehir; Derinkuyu, Erzurum; Oltu'da, Bolu; Gerede'de Kaymakam olarak görev yapmıştır. Çorum, Kütahya ve Çankırı'da Vali Yardımcılığı, İçişleri Bakanlığı merkez teşkilatında APK Daire Başkanlığı görevlerinde bulunmuştur. Teftiş Kurulu Başkanlığı'nda Mülkiye Başmüfettişliği görevini yürütmüştür. 2007 Seçimlerinde Muş Bağımsız Milletvekili seçilmiştir. Evli ve 2 çocuk babasıdır. İngilizce bilmektedir.⁸⁰⁹

5.5.15.2. XXIII. Dönem Meclis Çalışmaları

2007 Seçimlerinde Muş Bağımsız Milletvekili seçilen M.Nuri Yaman'ın, 23.Yasama dönemine ait 1 adet kanun teklifi, çeşitli konularda 30 adet Meclis araştırma

⁸⁰⁶ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 83*, 643, 645.

⁸⁰⁷ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 76*, 606.

⁸⁰⁸ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 78*, 266.

⁸⁰⁹ <https://www.tbmm.gov.tr> Erişim Tarihi: 12. 01. 2017, TBMM Albümü, *III. Cilt*, 1588.

önergesi ve 29 adet yazılı soruya çevrilen sözlü soru önergesi ve Genel Kurulda 7'si gündem dışı olmak üzere toplam 194 konuşması bulunmaktadır.⁸¹⁰

M. Nuri Yaman, mevsimlik tarım işçilerinin sorunlarının giderilmesine ilişkin yaptığı açıklamasında bu sorunla ilgili valilik kararnamelerinin düzenlenerek mevsimlik işçilerin barınma, eğitim ve sağlık sorunlarıyla ilgili ilin olanakları ölçüsünde gerekli düzenlemeleri yapmalarını ayrıca Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının bunu bir yasal kurala bağlayarak gerekirse kendi örgütlerini bu konuda kanalize ederek her yıl yaşanan bu dramla ilgili insanca çalışma ve yaşama ortamını hazırlamalarını dileyerek konunun takipçisi olacağını dile getirmiştir.⁸¹¹

Kamuda kullanılan araçların fazlalığı, ülke ekonomisine getirdiği yük ve koruma hizmetlerine araç tahsislerindeki olumsuzluklar gibi önemli konularda gündem dışı söz almış ve kamu araçlarıyla ilgili yaşanan olumsuzluklara değinmiştir. Konuşmasında Sayın Maliye Bakanının bir milletvekilinin sözlü sorusuna verdiği yanıtı göre ülkemizde genel bütçeye bağlı kurum ve kuruluşlardaki taşıt sayısının 2003 yılında 86.837 adet olduğunu 2010 yılında ise bu sayı 87.171 adete ulaştığını söyleyerek bu sayının başka ülkelerle karşılaştırıldığında çok fazla olduğunu belirtmiştir. Bu araçlarla ilgili konuyu böyle değerlendirdikten ayrıca Koruma Hizmetleri Yönetmeliği gereğince araç, şoför ve koruma polisi görevlendirilen diğer kamu görevlileriyle ilgili olarak Başbakanlık Müsteşarlığı, MİT müsteşarlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü yapan görevlilerin yanında yine olağanüstü hal süresinde buralarda görev yapan olağanüstü hal valileri, olağanüstü hal bölgesinde altı ay dahi olsa görev yapan mülki idare amiri, vali buradaki bu görevlerinden dolayı bu yönetmelik gereğince özel koruma kararları aldıkları zaman, başka göreve de gitseler ve ya emekli dahi olsalar bile hayatları boyunca aynı şekilde kamunun sağladığı araç, şoför ve koruma görevlisi tarafından korunmaya devam edilmesinin doğru olmadığını söyleyerek yönetmeliğin bir daha gözden geçirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

⁸¹⁰ https://www.TBMM.gov.tr/develop/owa/kanun_teklifi_s_sd.uye_ilk_imza_sahibi_teklifleri?p_donem=23&p_sicil=6471 (Erişim Tarihi: 12. 01. 2017).

⁸¹¹ TBMM XXXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 73, 499.

5.5.16. Ahmet Mesut YILMAZ (Rize)

5.5.16.1. Hayatı

Ahmet Mesut Yılmaz, 1947'de İstanbul'da doğdu. Babası Hasan Bey, annesi Güzide Hanım'dır. Avusturya Lisesinde başladığı ortaöğretimi İstanbul Erkek Lisesinde tamamlamıştır. 1971 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İktisat ve Maliye Bölümünü bitirmiş 1971-1972 yılları arasında Almanya Köln Üniversitesi İktisadi ve Sosyal Bilimler Fakültesi'nde yüksek lisans yapmıştır. 1975-1983 yılları arasında özel sektörde yönetici olarak çalışmıştır. 1983 yılında Anavatan Partisinin kurucuları arasında yer alarak Genel Başkan yardımcısı olmuştur. 1983 Milletvekili Seçimlerinde Rize Milletvekili seçilmiştir. I. Özal Hükümetinde "Bilgilendirmeden Sorumlu Devlet Bakanlığına" atanmış ve Hükümet Sözcülüğü yapmıştır. 1986 yılında Kültür ve Turizm Bakanı olmuştur. 1987 yılında yapılan seçimlerde tekrar ANAP'tan milletvekili seçilmiş II. Özal Hükümetinde Dışişleri Bakanlığına atanmıştır. 1988'den sonra Avrupa Demokrasi Birliği Genel Başkan Yardımcılığı yapmış Akbulut Hükümeti'nde de üstlendiği bu görevden 1990'da istifa etmiştir.⁸¹²

1991'de yapılan Anavatan Partisi Büyük Kongresinde Genel Başkan seçilmiş 23.06.1991 tarihinde 48. Hükümetini kurarak Türkiye Cumhuriyeti'nin 21. Başbakanı olmuştur. 06.03.1996 tarihinde 53. Hükümeti, 30.06.1997 tarihinde 55. Hükümeti kurmuştur.⁸¹³ Ancak 25 Kasım 1998'de CHP kendisine ve Devlet Bakanı Güneş Taner hakkında verdiği gensoru önergelerinin kabul edilmesinden sonra istifa etmiş 56. Hükümette Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı olmuştur.⁸¹⁴ 57. Hükümette Devlet Bakanlığı ve Başbakan Yardımcılığı görevlerinde bulunmuştur. 2007 Seçimlerinde Rize'den bağımsız milletvekili seçilmiştir. Almanca ve İngilizce bilmektedir. Evli ve 2 çocuk babasıdır.⁸¹⁵

⁸¹² Neziroğlu ve Yılmaz, *Başbakanlarımız ve Genel Kurul Konuşmaları (Cumhuriyet Hükümetleri Dönemi)*, 4.

⁸¹³ <https://www.tbmm.gov.tr> Erişim Tarihi: 12. 01. 2017, TBMM Albümü, III. Cilt, 1590.

⁸¹⁴ Neziroğlu ve Yılmaz, *Başbakanlarımız ve Genel Kurul Konuşmaları (Cumhuriyet Hükümetleri Dönemi)*, 4.

⁸¹⁵ <https://www.tbmm.gov.tr> (Erişim Tarihi: 12. 01. 2017).

5.5.16.2. XXIII. Dönem Meclis Çalışmaları

2007 Seçimlerinde Rize'den bağımsız milletvekili seçilen Mesut Yılmaz, çay yaprağı alımına ve destekleme primi ödemelerine ilişkin 1 adet yazılı soru önergesi vermiştir.⁸¹⁶ Mesut Yılmaz'ın Genel Kurulda çeşitli konularda 7 adet konuşması bulunmaktadır.

Dışişleri Bakanlığı, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, Adalet Bakanlığı; Ceza ve İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İş Yurtları Kurumu, Türkiye Adalet Akademisi Başkanlığı; Yargıtay, Danıştay, 2009 Yılı Merkezi Yönetim Bütçesi ile 2007 Yılı Merkezi Yönetim Kesin Hesabı, görüşmelerinde söz alan Mesut Yılmaz kişisel söz hakkı olan beş dakikalık süre içerisinde “Önümüzdeki 2009 yılı Avrupa Birliğiyle ilişkilerimiz açısından bir dönüm noktası hatta bir kader yılı olmaya adaydır. Bu benim tespitim değil, bu konuyla ilgilenen bütün uzmanların paylaştığı bir görüştür çünkü Türkiye'ye ek protokolü uygulaması için 2009 sonuna kadar süre verilmiştir ve maalesef gidişat fevkalade vahimdir hiç de öyle burada ifade edildiği gibi işler yolunda değildir, Çok ciddi soranlar vardır. Çok ciddi endişelerimiz vardır. Ama bunları demin dediğim gibi burada beş dakikalık kişisel konuşma hakkında dile getirmem mümkün değil. Önerim şudur: Meclis Avrupa Birliği ilişkilerine mutlaka el koymalıdır. Özel bir gündemle bir genel görüşme çerçevesinde bu mesele Meclis tarafından ele alınmalıdır ve bütün boyutlarıyla masaya yatırılmalıdır.” Şeklinde görüşlerini ve önerilerini ifade etmiştir.⁸¹⁷

5.5.17. Osman ÖZÇELİK (Siirt)

5.5.17.1. Hayatı

Osman Özçelik, 1952'de Mardin doğmuştur. Babası Mahmut Bey, annesi Keziban Hanım'dır. İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Eczacılık Yüksek Okulunu bitirip serbest eczacı olarak çalışmıştır. Halkın Emek Partisi, Demokrasi Partisi, Demokratik Halk Partisi ve Demokratik Toplum Partisi Kurucu Üyesi olmuştur. 2007 Seçimlerinde

⁸¹⁶ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 10*, 526, 532.

⁸¹⁷ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 36*, 496, 498.

Siirt Bağımsız Milletvekili seçilmiştir.Evli ve 2 çocuk babasıdır. Fransızca bilmektedir.⁸¹⁸

5.5.17.2. XXIII. Dönem Meclis Çalışmaları

2007 Seçimlerinde Siirt Bağımsız Milletvekili seçilen Osman Özçelik'in 23. Yasama dönemine ait; "1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda, Milletvekili Seçimi Kanunu ve Siyasi Partiler Kanununda, Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanunda, Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanunda ve Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Kanununda değişiklik yapılmasına" ilişkin 6 adet kanun teklifi ile birlikte, 10 adet Meclis Araştırma Önergesi, 10 adet yazılı soruya çevrilen sözlü soru önergesi ve Genel Kurulda 46 konuşması bulunmaktadır.

Osman Özçelik; Siirt ilinde fıstık üretimi ve fıstık üreticilerinin sorunlarına ilişkin gündem dışı demecinde yaptığı konuşmasında Siirt'in eğitim, ekonomi, sağlık ve gelişmişlik sıralamasında Türkiye'de son 22 ilden 18'incisi olduğunu belirtmiş ve konuşmasının devamında Türkiye petrol kaynaklarının tamamının bu bölgede olduğunu bölgenin su ve maden kaynakları bakımından zengin hayvancılık ve tarım açısından son derece elverişli olduğunu ayrıca dünya fıstık üretiminde önemli bir paya sahip olan Türkiye'de fıstık üretiminin Siirt, Gaziantep ve Urfa'da yapıldığını ve fıstık tüketiminin giderek arttığını, çikolata sanayisinde, pastada fıstık kullanıldığını, bu nedenle fıstık üretiminin öneminin giderek ortaya çıktığını, fıstığın yurda kazandırdığı döviz bakımından da tarım ürünleri arasında ilk on sırayı aldığını ancak ilgisizlik nedeniyle bu oranın artırılmadığını belirterek Siirt fıstığının gösterişli yapısı, doğal çatlama oranı ve çatlama aralığının büyüklüğü, iri olması, güzel rengi, aromasıyla yüzde 57 yağ oranı ve protein oranıyla kaliteli olduğunu, Karadeniz fındığına gösterilen ilginin Siirt Fıstığına da gösterilmesi gerektiğini dile getirmiştir.⁸¹⁹

Osman Özçelik seçim bölgesi olan Siirt'te yaşanan sel felaketine ilişkin yaptığı konuşmasında son dönemlerde aşırı yağışlar var ve birçok kentimiz bu aşırı yağışların sebep olduğu sel felaketlerine maruz kaldığını Siirt kentinin de bu son günlerdeki yağışlardan çok ciddi etkilenen bir kent olduğunu gerek şehir merkezi gerek çevre ilçe

⁸¹⁸ <https://www.tbmm.gov.tr> Erişim Tarihi: 20. 01. 2017.

⁸¹⁹ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 14*, 513, 514.

ve köylerde çok ciddi hasarlar oluştuğunu, bu sel felaketi genç bir öğretmenin de yaşamına mal olduğunu çok sayıda ev ve iş yeri ağır hasar gördüğünü, belediyenin kısıtlı olanaklarıyla, halkın yardımına koştüğünü vilayet de kimi çalışmalar yaptığını ancak bu çalışmaların yetersiz olduğunu, bu anlamda Siirt'in afet bölgesi kapsamına alınması gerektiğini Siirt'te zarar gören vatandaşlara bir an önce yardım elinin uzatılması gerektiğini ifade etmiştir.⁸²⁰

5.5.18. Muhsin YAZICIOĞLU (Sivas)

5.5.18.1. Hayatı

1954'te Sivas'ta doğmuştur. Babası Halit Bey annesi Fidan Hanım'dır. İlk ve orta öğrenimini Sivas'ta tamamladıktan sonra yüksek öğrenimini Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesinde yapmıştır. 1978'de faaliyete geçen Ülkücü Gençlik Derneğinin kurucu genel başkanı olmuştur. 1980 yılına kadar MHP'de Genel Başkan Müşavirliği görevi yapmıştır. 1980 Darbesinin ardından 7,5 yıl cezaevinde kalmıştır. Selçuklu Sosyal Güvenlik ve Eğitim Vakfı Genel Başkanlığı görevini üstlenmiştir. 1993 yılında Büyük Birlik Partisi Kurucu Üyesi ve Kurucu Genel Başkanı olmuştur. 19. Dönem Refah Partisi'nden 20.Dönemde ANAP'tan Sivas Milletvekili seçilmiştir.⁸²¹ 2007 Seçimlerinde bağımsız aday olabilmek için partisinden ayrılarak Sivas'tan bağımsız milletvekili seçilen Yazıcıoğlu, seçimden sonra BBP'ye katılmış ve 19 Ağustos 2007'de yapılan Olağanüstü Kongrede yeniden Genel Başkan seçilmiştir.⁸²² Evli ve 2 çocuk babasıdır. 2009 yılında bir helikopter kazası sonrası vefat etmiştir.⁸²³

5.5.18.2. XXIII. Dönem Meclis Çalışmaları

2007 Seçimlerinde Sivas'tan bağımsız milletvekili seçilen Muhsin Yazıcıoğlu'nun, 23. Yasama dönemine ait; 14 adet kanun teklifi, 29 adet yazılı soru önergesi ve 21 adet yazılı soruya çevrilen sözlü soru önergesi bulunmaktadır. Ayrıca Genel Kurulda 5'i gündem dışı olmak üzere toplam 15 konuşması mevcuttur.

⁸²⁰ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 51, 734.

⁸²¹ <https://www.tbmm.gov.tr> Erişim Tarihi: 20. 01. 2017.

⁸²² Tuncer, *Seçim 2007, 22 Temmuz 2007 Seçimleri Sayısal ve Siyasal Değerlendirme*, 139.

⁸²³ <https://www.tbmm.gov.tr> (Erişim Tarihi: 20. 01. 2017), TBMM Albümü, *III. Cilt*, 1594.

Muhsin Yazıcıoğlu, kamuda çalışan memurların ve buna ilaveten veteriner hekimlerin sorunlarıyla ilgili söz almış ve konuyla ilgili ülkenin geneline bakıldığında her tarafta her sektörde ve her alanda sorunlar bulunduğunu özellikle kamuda çalışan 4/C kapsamında bulunan personelin sıkıntılarının çözülmediğini 4/C kapsamında olanların on ay çalışıp iki ay izinli sayıldıklarını diğer zamanlar içerisinde hastalansa bile hastalanma hakkının olmadığını belirterek 4/C'lilerin sorunlarının bir an evvel çözülmesi gerektiğini ifade etmiştir. Diğer bir husus olan veteriner hekimlerin ve Tarım Bakanlığı personelinin mesleki ve kurumsal sorunları ve beklentileri hakkında ise Tarım Tazminatı Kanunu'nun bir an evvel çıkarılması gerektiğini ifade etmiştir.⁸²⁴

Türk Silahlı Kuvvetlerinin bir yıl süreyle Irak'ın kuzeyinden ülkemize yönelik terör tehdidinin ve saldırıların bertaraf edilmesi amacıyla sınır ötesi harekât ve müdahalede bulunmak üzere Irak'ın PKK teröristlerinin yuvalandıkları kuzey bölgesi ile mücavir alanlara gönderilmesine ve görevlendirilmesine Anayasa'nın 92. Maddesi uyarınca izin verilmesine dair Başbakanlık tezkeresi ile ilgili söz alan Muhsin Yazıcıoğlu yaptığı konuşmasında Türkiye'ye yönelik olarak devam eden terör faaliyetlerini durdurmak için sınır ötesine asker göndermek üzere Hükümete verilen yetki süresinin bir yıl daha uzatılmasına olumlu baktığını ancak meselenin yetki vermek ve operasyon yapmaktan ibaret olmadığını bu ihaneti durdurmak ve yok etmek gerektiğini bunun için içeride ekonomik, sosyal ve hukuki tedbirlerin kararlılıkla uygulanmaya konulurken demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğünden taviz vermeden teröristlerle kararlı bir mücadele yapılması gerektiğini ifade etmiştir.⁸²⁵

5.5.19. İbrahim BİNİCİ (Şanlıurfa)

5.5.19.1. Hayatı

İbrahim Binici, 1962'de Şanlıurfa Suruç'ta doğmuştur. Babası İsa Bey annesi Cemile Hanım'dır. Lise mezunudur. Sanayi Bakanlığına bağlı Çukobirlik'te, Şanlıurfa, Adana Düziçi ve Şanlıurfa Suruç ilçesinde Kooperatif Müdürü olarak görev

⁸²⁴ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 21*, 699.

⁸²⁵ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 2*, 649, 650.

yapmıştır. 23.Dönemde Şanlıurfa Bağımsız Milletvekili seçilmiştir. Evli ve 5 çocuk babasıdır.⁸²⁶

5.5.19.2. XXIII. Dönem Meclis Çalışmaları

2007 Seçimlerinde Şanlıurfa'dan bağımsız milletvekili seçilen İbrahim Binici'nin, 23.Yasama dönemine ait 1 adet kanun teklifi, 4 adet Meclis Araştırma önergesi, 4 adet de yazılı soruya çevrilen sözlü soru önergesi ve Genel Kurulda 21 adet konuşması bulunmaktadır.⁸²⁷

İbrahim Binici, Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısına ilişkin söz alarak tasarıda ana dilde eğitim hakkının serbest bırakılmasıyla ilgili bir düzenleme yapılmamasını eleştirmiştir.⁸²⁸

İskân Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı görüşmelerinde İbrahim Binici, seçim bölgesi olan Şanlıurfa'nın Ceylanpınar ilçesi 1960 yılında ilçe statüsüne kavuştuğu ancak ilçenin yüzde 70 civarındaki yapılaşması hatta bu yıl bitirilen TOKİ konutlarının dâhil tapusuz olması sorunu gündeme getirerek dönemin İmar ve İskân Bakanına “Ceylanpınar halkının konut tapusu konusunun çözülmesiyle mağduriyetlerini ortadan kaldırmaya dönük bir çalışmanız var mıdır?” şeklindeki sorusunu yöneltmek bölgesindeki sorunu gündeme getirmiştir.⁸²⁹

İbrahim Binici, Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı hakkında yaptığı konuşmasında önemi büyük olan sekiz yüz altmış üç belediyenin kapatılmasının doğru olmadığını ve belediyelerin kapatılmasıyla yöre halkına götürülen hizmetlerin etkileneceğini belirtmiş ve kapatılan belediyelerin personellerinin il özel idarelerine transfer edilecek olmasını da eleştirmiştir.⁸³⁰

⁸²⁶ <https://www.tbmm.gov.tr> (Erişim Tarihi: 20.01.2017), TBMM Albümü, III. Cilt, 1594.

⁸²⁷ https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/kanun_teklifi_s_sd.uye_ilk_imza_sahibi_teklifleri?p_donem=23&p_sicil=6474 (Erişim Tarihi: 20. 01. 2017).

⁸²⁸ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, Cilt: 71, 47.

⁸²⁹ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, Cilt: 33, 115.

⁸³⁰ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, Cilt: 15, 704, 705.

5.5.20. Seyit Eyüpoğlu (Şanlıurfa)

5.5.20.1. Hayatı

Seyit Eyüpoğlu, 10 Nisan 1942'de Şanlıurfa'da doğmuştur. Babası Mehmet Bey annesi Perişan Hanım'dır. Şanlıurfa Ahmet Yesevi İlkokulunu bitirmiştir. Serbest ticaret ve çiftçilikle uğraşmıştır. Anavatan Partisi kurucularından olup, 19. ve 20. Dönemlerde ANAP'tan, 23.Dönemde bağımsız, 24.Dönemde ise AKP'den Şanlıurfa Milletvekili seçilmiştir. Evli ve 18 çocuk babasıdır.⁸³¹

5.5.20.2. XXIII. Dönem Meclis Çalışmaları

2007 Seçimlerinde Şanlıurfa'dan bağımsız milletvekili seçilen Seyit Eyüpoğlu'nun 23. Yasama dönemine ait tek faaliyeti Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 59. Maddesinde değişiklik yapılmasına dair verdiği kanun teklifidir.

5.5.21. Hasip KAPLAN (Şırnak)

5.5.21.1. Hayatı

HasipKaplan, 1954'te Şırnak'ta doğmuştur.Babası Ahmet Bey annesi Hanif Hanım'dır.İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirmiş,Uluslararası hukuk uzmanı olarak çalışmıştır.Türkiye Barolar Birliği Delegeliği yapmıştır.İstanbul Barosu Staj Eğitim Merkezinde Uluslararası Hukuk dersleri vermiştir. Avrupa Hukukçular Birliğinin Türkiye Üyesi olmuş birçok dernek ve vakfın üyeliğinde bulunmuştur.Hukuk Dergisi,Esmer Dergisi ve Gündem Gazetesi yazarı olup,yurtiçi ve yurtdışında bir dizi konferansa katılmıştır. 2007 seçimlerinde Şırnak Bağımsız Milletvekili seçilmiş, daha sonra TBMM'deki DTP grubuna dâhil olmuştur. 2011 Seçimlerinde de Şırnak Bağımsız Milletvekili seçilmiştir.Evli ve 2 çocuk babasıdır.⁸³²

⁸³¹ <https://www.TBMM.gov.tr>, (Erişim Tarihi: 20. 01. 2017), TBMM Albümü, III. Cilt, 1291.

⁸³² <https://www.TBMM.gov.tr> (Erişim Tarihi: 20. 01. 2017), TBMM Albümü, III. Cilt, 1595.

5.5.21.2. XXIII. Dönem Meclis Çalışmaları

2007 Seçimlerinde Şırnak Bağımsız Milletvekili seçilmiş olan Hasip Kaplan'ın 23. Yasama Dönemine ait 89 adet yazılı soru önergesi, 10 adet Meclis Araştırma Önergesi, 20 adet kanun teklifi ve seçim bölgesi “Şırnak ili ve ilçelerinin eğitim ve yol sorunları” ile ilgili 19 adet sözlü önergesi bulunmaktadır. Vermiş olduğu sözlü soru önergelerinin hepsi cevaplanırken yazılı soru önergelerinin bir kısmı ilgili bakanlarca cevaplanmıştır. Ayrıca Genel Kurulda dönem içinde sosyal ve ekonomik konular başta olmak üzere çeşitli konularda 247 adet konuşması mevcuttur.⁸³³

Hasip Kaplan, seçim bölgesi olan Şırnak ilinin sorunlarına ilişkin gündem dışı söz almıştır. Konuşmasında Habur Sınır Kapısının güvenlik gerekçesiyle kapatılmış olması nedeniyle işsizlik oranının Şırnak ilinde yüzde 60 oranında arttığını belirterek işsizlik sorununa değinmiştir. Okullardaki öğretmen açığı nedeniyle eğitim seviyesinin çok düşük olduğunu bu nedenle ÖSS’de çok başarısız olduğunu belirterek, mevcut okulların araç gereçleri hariç bu bölgedeki öğretmenlerin maaş ve kira yardımı olarak benzer desteklerle desteklenmesi gerektiğini ifade ederek eğitim sorununa da değinmiştir. Ayrıca hayvancılığın yayla yasağına takıldığı, tarımda kuraklık zararlarının karşılanmadığı, sel ödemelerinin hala yapılmadığı ve ulaşımda Uzungeçit, Uludere gibi yolların dahi hala yapılamadığı gibi sorun olarak gördüğü konuları Meclis gündemine getirmiştir.⁸³⁴

Hasip Kaplan'ın, İnsan Hakları Gününe ilişkin yaptığı açıklamasında “Bu önemli günde bütün konuşmacılar günün önemine binaen açıklamalarda bulundular. Ben de şu an itibarıyla artık söz bitti bir şeyler yapmak lazım gerekir bunu da yüce Meclis yapmalı, deyip Mecliste bir özel oturum, özel bir gündemle bu konuların tartışılmasını biz de doğru buluyoruz, yararlı buluyoruz ve bu konuda bir karar alınmalı.” İfadelerine yer vermiştir.

Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı görüşmelerinde söz alan Hasip Kaplan 1995 yılından 2005 Mayıs ayına kadar 167 coğrafi işaret başvurusu yapıldığı bunların 67 tanesinin tescile bağlanmış olduğunu geri kalan 100 tanesinin ise Türkiye’de yayın

⁸³³ <https://www.tbmm.gov.tr> (Erişim Tarihi: 18. 01. 2017).

⁸³⁴ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 29, 152.

yapan bir yerel gazeteye ilan verilmesi gerektiği ve bunun getirdiği ekonomik külfetler nedeniyle bağlanamadığını belirterek bu konuda ihtiyaç duyulan bu yasayı destekleyeceğini belirtmiştir.⁸³⁵

5.5.22. Sevahir BAYINDIR (Şırnak)

5.5.22.1. Hayatı

Sevahir Bayındır,1969'da Bingöl'de doğmuştur. Babası Fahrettin Bey annesi Züleyha Hanım'dır. Trabzon Lisesini ardından Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulunu bitirmiştir. 1991-1997 İzmir SSK Tepecik Hastanesinde hemşirelik yapmıştır.Gökkuşluğu Kadın Derneğinde kadın çalışmalarını yürütmüştür.Demokratik Halk Partisi Kurucu Üyesidir.2007 Seçimlerinde Şırnak Bağımsız Milletvekili seçilmiş,29.07.2007 tarihinde DHP'ye katılmıştır.⁸³⁶ Bekârdır.⁸³⁷

5.5.22.2. XXIII. Dönem Meclis Çalışmaları

2007 Seçimlerinde Şırnak Bağımsız Milletvekili seçilen Sevahir Bayındır 23. Yasama döneminde Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu üyesi olmuştur.⁸³⁸Döneme ait, “Silikoz hastalığına yakalanan vatandaşların sosyal güvenliklerine dair, Terörle Mücadele Kanununda, Siyasi Partiler Kanunu, Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Kanunu ve Milletvekili Seçimi Kanunu'nda ve Sağlık Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede değişiklik yapılması” hususlarında 4 adet kanun teklifi vermiştir.

Sevahir Bayındır'ın; “Şırnak'taki orman yangınları, hava kirliliği, Şırnak'da öğretmen ve idarecilerin görev yerlerinin değiştirilmesi, Şırnak'daki eğitim ihtiyaçları ve Silopi'deki öğretmenlere banka promosyonu ödenmesi⁸³⁹ gibi 5'i seçim bölgesi Şırnak'ın sorunları ile ilgili olmak üzere toplam 10 adet sözlü soru önergesi

⁸³⁵ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 29, 391.

⁸³⁶ Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler(1935-2009), 102.

⁸³⁷ <https://www.tbmm.gov.tr> (Erişim Tarihi: 20.01.2017), TBMM Albümü, *III. Cilt*, 1595.

⁸³⁸ Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler(1935-2009), 102.

⁸³⁹ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 59, 615, 634, 635, 637.

bulunmaktadır.⁸⁴⁰ Ayrıca 42 adet yazılı soruya çevrilen sözlü soru önergesi ve 9 adette Meclis Araştırma Önergesi bulunmaktadır. Genel Kurulda, özellikle okullarda yaşanan şiddet, çocuk işçiler, yargılanan çocuklar, kayıp çocuklar ve kadın hakları gibi önemli konularda söz almış ve görüşlerini bildirmiştir.⁸⁴¹

Dünya Çocuk İşçiliği ile Mücadele Günü hakkında gündem dışı söz isteyen Şırnak Milletvekili Sevahir Bayındır konuşmasında ekonomik kriz, yoksulluk ve bunların getirdiği kayıt dışı işçilikte en büyük zararı gören çocuklar olduğunu dünya genelinde 200 milyondan fazla çocuğun çocuk işçi olarak çalıştığını Türkiye'de de bu oranın 4 milyon olduğunu belirtmiş ve çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinin; çocukların sokakta çalıştırılması, tarımda mevsimlik işçi olarak çalıştırılması, küçük ve orta ölçekli işletmelerde ağır ve tehlikeli işlerde çalıştırılması olduğunu çocukların bu işlerde çalışarak ruh ve beden sağlığı bozulmakla beraber eğitim haklarından da yoksun kaldıklarını vurgulamış ve çocukların eğitim dışına itildiği sürece çocuk işçiliğinin devam edeceğini dolayısıyla Asgari Yaş Sözleşmesi ve yine çocukların en kötü biçimde çalışmasını engellemeye dönük Hükümetin daha etkili ve caydırıcı tedbirler alması gerektiğini öncelikle bir an önce bir veri tabanının oluşturularak ne kadar çocuk çalışıyor tespit edilip bu çalışan çocukların çalışmasının engellenmesi için gerekli düzenlemelerin yapılması önerilerini sunmuştur.⁸⁴²

Sevahir Bayındır, Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukukî Veçhelerine (Yön ve Kapsamına) Dair Kanun Tasarısı münasebetiyle yaptığı konuşmada çocuk hakları ve insan haklarının birbirinden ayrılmaz bir bütün olduğunu belirterek eşit, özgür, hane içinde ve siyasi alanda bağımsız iradesiyle karar verebilen insanca çalışan ve yaşayan bireylerin oluşturduğu toplumlarda çocukların daha mutlu tacize, istismara ve şiddete maruz kalmadan yaşayabileceğini ve çocuk kaçırımlarının ve istismarın da en alt seviyeye ineceğini ifade etmiştir.⁸⁴³

Dünya Kayıp Çocuklar Gününe ilişkin gündem dışı söz alan Sevahir Bayındır Mecliste kayıp çocukları ve çocuk istismarlarını araştırmak üzere bir oluşturulan komisyondan alınan bilgiler doğrultusunda Türkiye'de çocuk manzaralarının çok ciddi

⁸⁴⁰ https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/sozlu_soru_sd.uyenin_soru_onergeleri?p_sicil=6481&p_donemkod=23, (Erişim Tarihi: 20. 01. 2017).

⁸⁴¹ <https://www.tbmm.gov.tr> (Erişim Tarihi: 18. 01. 2017).

⁸⁴² TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 47, 206.

⁸⁴³ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 5, 433, 436.

ve vahim boyutlarda olduğunu belirtmiş ve önce beyin kayıplarını idari, adli, siyasi mekanizmalardaki beyin kayıplarını insan kayıplarını ve vicdan kayıplarını önlemeden çocuk kayıplarını önlemenin mümkün olmadığını konuşmasında ifade etmiştir.⁸⁴⁴

5.5.23. Kamer GENÇ (Tunceli)

5.5.23.1. Hayatı

Kamer Genç, 1940'da Tunceli'de doğmuştur. Babası Ali Bey annesi Hatice Hanım'dır. Ankara İktisadî ve Ticarî İlimler Akademisini bitirmiştir. Paris Uluslararası Amme İdaresi Enstitüsünde yüksek lisans yapmıştır. Danıştay Tetkik Hâkimliği ve Savcılığı görevlerinde bulunmuştur. Serbest mali müşavir olarak çalışmıştır. Danışma Meclisi Tunceli Üyeliği yapmış, 1983'de Danışma Meclisi Üyeliğinden istifa etmiştir. Danışma Meclisi Başkanlık Divanı Kâtip Üyeliği görevinde bulunmuştur. XVIII. ve XIX. Dönemde SHP'den, XX. ve XXI. Dönemde CHP'den milletvekili seçilmiştir. 2007 Seçimlerinde Tunceli Bağımsız Milletvekili olarak seçildikten sonra CHP'ye geçmiştir. Evli ve 2 çocuk babasıdır. 2016 yılında vefat etmiştir. Fransızca bilmekteydi.⁸⁴⁵

5.5.23.2. XXIII. Dönem Meclis Çalışmaları

2007 Seçimlerinde Tunceli Bağımsız Milletvekili olarak seçilerek Meclise giren Kamer Genç CHP'ye katılmış ve 23. Yasama dönemi faaliyetlerine CHP'de devam etmiştir.

Kamer Genç'in bu döneme ait 2 adet Meclis araştırma önergesi, 42 adet sözlü önergesi ve 42'de yazılı soruya çevrilen sözlü soru önergesi, 13 adet kanun teklifi ve 37'si açıklama, 6'sı gündem dışı konuşma, 18'i sataşmalara ilişkin cevapları dâhil olmak üzere toplam 430 konuşması bulunmaktadır. Bütün faaliyetlerini CHP üyesi olarak yaptığından konuşmalarına yer verilmemiştir.

⁸⁴⁴ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 70, 178-179 .

⁸⁴⁵ <https://www.tbmm.gov.tr> (Erişim Tarihi: 20.01.2017), TBMM Albümü, *III. Cilt*, 1598.

5.5.24. Şerafettin HALİS (Tunceli)

5.5.24.1. Hayatı

Şerafettin Halis, 1956'da Tunceli'de doğmuştur. Babası Hasan Hayri Bey annesi Gülüzar Hanım'dır. Mardin Eğitim Enstitüsünü bitirmiş, öğretmen olarak görev yapmıştır."Nupelda" adında bir şiir kitabı yayınlanmıştır. 2007 Seçimlerinde Tunceli Bağımsız Milletvekili seçilmiştir. Evli ve 4 çocuk babasıdır.Almanca bilmektedir.⁸⁴⁶

5.5.24.2. XXIII. Dönem Meclis Çalışmaları

2007 Seçimlerinde Tunceli Bağımsız Milletvekili seçilen Şerafettin Halis'in 23. Yasama dönemine ait 9 adet kanun teklifi, 1'i geçersiz, 4 adet sözlü soru önergesi, 68 adet yazılı soru önergesi, 7 adet Meclis Araştırma önergesi, 31 adet yazılı soruya çevrilen sözlü soru önergesi ve Genel Kurulda 45 adet konuşması bulunmaktadır.⁸⁴⁷

Şerafettin Halis; seçim bölgesi olan Tunceli'nin sorunları ile ilgili olarak gündem dışı söz almış, bölgenin sorunlarını anlatmıştır. 2002 yılında olağanüstü halin kaldırıldığını ancak fiilî manada olağanüstü halin kaldırılmadığını bazı köylerde saat 19.00'dan sonra sokağa çıkma yasağı olduğunu yine bölgede koyunculuk ve arıcılık yapan insanların mera yasağı nedeniyle ekonomik zarara uğradığını iddia etmiştir. Konuşmasının devamında, bölgenin bir diğer sorunu olan eğitim sorununa değinmiştir. Tunceli'nin eğitim seviyesinin geçen senelere göre düştüğünü üniversite sınavında 77. sırada bulunduğunu belirterek Hükümetten bir an önce Tunceli'de Eğitim camiasına uyum göstermeyen kişilerin uzaklaştırılmasını istemiştir. Ayrıca bölgede hâlâ cep telefonlarıyla iletişim sağlanmadığını ve bu mağduriyetin giderilmesinin Tunceli'de yaşayan insanların talebi ve istemi olduğunu beyan etmiş ve son olarak Tunceli'nin deprem kuşağı üzerinde yer alması nedeniyle afet kapsamına alınması gerektiğini belirtmiştir.⁸⁴⁸

Şerafettin Halis Türkiye'nin önemli bir sorunu olarak gördüğü Alevi vatandaşların demokratik toplumsal taleplerine ilişkin gündem dışı söz alarak yaptığı konuşmasında

⁸⁴⁶ <https://www.tbmm.gov.tr> (Erişim Tarihi: 20.01.2017), TBMM Albümü, III. Cilt, 1598.

⁸⁴⁷ <https://www.tbmm.gov.tr> Erişim Tarihi: 20. 01. 2017.

⁸⁴⁸ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, Cilt: 95, 20, 21.

Hükümet tarafından Alevi vatandaşların bir takım sıkıntılarının var olduğunun kabul edildiğini ancak bu sıkıntıları gidermek için Alevilerin kurumlarıyla, kuruluşlarıyla, kanaat önderleriyle ve siyasetçileriyle herhangi bir diyalog başlatılmadığını eleştirerek Alevi vatandaşların Cem evleri ibadethane olacak mı? Diyanet eşit hizmet verebilecek bir yapıya kavuşturulacak mı? Zorunlu din dersleri okutulmaktan vazgeçilecek mi? Kitaplarda Alevilere hakaret eden söylemler arındırılacak mı? Gibi sorularına cevap beklediğini ifade etmiştir.⁸⁴⁹

Şerafettin Halis, 29 Mart Yerel Seçim sonuçlarına ilişkin gündem dışı konuşmasında 29 Mart Seçimlerinden önce beyaz eşya dağıtımıyla gündeme gelen Tunceli'de Vali'nin bir yardım vakfında vatandaşa halkın ihtiyacı olan bir karşılığı sunması gerekirken yarı lüks tüketim malı olarak adlandırılan beyaz eşya dağıtıldığını bu nedenle İçişleri Bakanlığına bir suç duyurusunda bulunduğunu ve akabinde dava açıldığını ancak hükümetin söylemleri sonrası gönderilen müfettişlerin valiyi suçsuz gördüklerini belirtmiş ve Tunceli'de Sosyal Yardımlaşma Fonundan faydalanması gereken yoksul insanlar olduğunu ancak bu yoksul insanlara nakit dâhilinde verilmesi gereken yardımların dolaplarla, çamaşır makineleriyle karşılanmak istendiğini eleştirerek bu durumun düzeltilmesini istemiştir.⁸⁵⁰

5.5.25. Fatma KURTULAN (Van)

5.5.25.1. Hayatı

Fatma Kurtalan, 1964'de Kahramanmaraş'ta doğmuştur. Babası Hüseyin Bey annesi Besey Hanım'dır. Lise mezunudur. Küçükdikili Belediyesi'nde Sosyal Proje Organizatörü olarak görev yapmıştır. Adana Kırçıçeği Kadın Derneği kurucusu olarak çalışmıştır.⁸⁵¹ HADEP İl Yöneticiliği, Parti Meclis Merkez Yürütme Kurulu üyeliği ve Kadın Kolları Genel Başkanlığı, DTP'de Parti Meclisi, Kadın Meclisi ve Merkez Yürütme Kurulu üyeliği yapmıştır. Adana Yerel Gündem-21 Kent Konseyi Kadın

⁸⁴⁹ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 30, 744, 746.

⁸⁵⁰ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 43, 746, 747.

⁸⁵¹ <https://www.tbmm.gov.tr> (Erişim Tarihi: 20.01.2017), TBMM Albümü, *III. Cilt*, 1599.

Meclis üyesi aktivisti olarak çalışmıştır. 2007 seçimlerinde Van Bağımsız Milletvekili seçilmiş,29.07.2007 tarihinde DTP'ye katılmıştır.⁸⁵² Evlidir.⁸⁵³

5.5.25.2. XXIII. Dönem Meclis Çalışmaları

2007 Seçimlerinde Van Bağımsız Milletvekili seçilen Fatma Kurtalan'ın, 23. Yasama dönemine ait bazı kanunlarda ve TBMM içtüzüğünde değişiklik yapılmasına ilişkin toplam 8 adet kanun teklifi, 2 adet sözlü soru önergesi, Fatma Kurtalan'ın, 92 adet yazılı soruya çevrilen sözlü soru önergesi, 23 adet Meclis Araştırma önergesi ve Genel Kurulda 23 konuşması bulunmaktadır.⁸⁵⁴

Fatma Kurtulan, Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarı ve teklifleri ile ilgili konuşmasında getirilen yasa ile konuşmasında, çağdaş sosyal güvenlik sistemleri bir yandan sosyal risklerin bireyler üzerindeki etkisini ortadan kaldırmayı hedeflerken diğer yandan da bütün vatandaşların sağlık hizmetlerinden eşit olarak yararlanmasını ve geleceğinin devlet tarafından güvence altına alınmasını amaçlandığını ancak hazırlanan taslağa bakıldığında devletin bu sosyal görevinden vazgeçmiş olduğunun görüldüğünü belirterek yasa da yer alan kadınlar için elli sekiz erkekler için altmış olan emeklilik yaşının hem kadınlar hem de erkekler için altmış beşe çıkarıldığını böylece kadınlar lehine olan iki yıl erken emekli olma hakkının da ortadan kaldırıldığını ayrıca evlenme yardımı kız ve erkek çocuklar için eşlere verilirken yeni yasayla evlenme yardımının sadece kız çocuklarına verildiği ve sigortalı olarak çalışmakta iken ölen sigortalının eşine sigortalılık süresi dikkate alınmaksızın cenaze yardımı yapılmakta iken yeni yasaya göre ölen sigortalı için prim ödeme şartı getirildiğini iddia ederek tasarıyı eleştirmiştir.⁸⁵⁵

Türkiye Radyo ve Televizyon Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı görüşmelerinde söz alan Fatma Kurtulan konuşmasında TRT'nin yeniden yapılandırılması için öncelikle toplumun tüm kesimlerinin katkısının olması gerektiğini belirterek TRT'nin gelirleri arasındaki bazı kalemlerin oranlarını yüzde 100 artırma ve

⁸⁵² Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler(1935-2009), 265-266.

⁸⁵³ <https://www.tbmm.gov.tr> (Erişim Tarihi: 20.01.2017).

⁸⁵⁴ <https://www.tbmm.gov.tr> (Erişim Tarihi: 20.01.2017).

⁸⁵⁵ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 18*, 418, 420.

eksiltme yetkisinin Bakanlar Kurulundan alınarak bütçesinin yüzde 80'nin halkın katkısıyla oluşan TRT'nin halkın denetimine açılması gerektiğini, TRT yönetiminin Avrupa ülkelerindeki gibi halkın farklı kesimlerinin temsilcilerinden oluşması ve Genel Müdür seçim sürecinin değiştirilmesi şeklinde yasanın yeniden ele alınması gerektiğini belirtmiştir.⁸⁵⁶

5.5.26. Özdal ÜÇER (Van)

5.5.26.1. Hayatı

Özdal Üçer, 1974'te Van'da doğmuştur. Babası Seyfettin Bey annesi Fazile Hanım'dır. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümünü bitirmiş Van Merkez Sempaş İlköğretim Okulunda sınıf öğretmenliği yapmıştır. Eğitim-Sen Van Şubesinde değişik görevlerde bulunduktan sonra Eğitim-Sen Van Şube Başkanlığı yapmıştır. XXIII. Dönemde Van Bağımsız Milletvekili seçilmiştir. Evli ve 2 çocuk babasıdır.⁸⁵⁷

5.5.26.2. XXIII. Dönem Meclis Çalışmaları

2007 Seçimlerinde Van Bağımsız Milletvekili seçilen Özdal Üçer'in bu döneme ait 2 adet kanun teklifi,⁸⁵⁸ 19 adet Meclis Araştırma önergesi, 69 adet yazılı soruya çevrilen sözlü soru önergesi ve Genel Kurulda 40 adet konuşması bulunmaktadır.

Bayındırlık ve İskân Bakanlığı: Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü: Tarım ve Köy işleri Bakanlığı: Tarım Reformu Genel Müdürlüğü: 2009 Yılı Merkezi Yönetim Bütçesi görüşmelerinde söz alan Özdal Üçer, 2009 yılı bütçesi ile ilgili olarak Bakanlığın bütçesinde her yıl olduğu gibi 2009 yılına ait bütçesinde de yatırıma ayrılan payın yapılması gereken hizmetlere cevap veremeyecek düzeyde olduğunun açıkça görüldüğünü hem teknik yatırımlara hem de Bakanlık bünyesinde çalışmakta olan

⁸⁵⁶ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 21*, 736, 738.

⁸⁵⁷ <https://www.tbmm.gov.tr> (Erişim Tarihi: 20.01.2017), TBMM Albümü, *III. Cilt*, 1600.

⁸⁵⁸ https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/kanun_teklifi_s_sd.uye_ilk_imza_sahibi_teklifleri?p_donem=23&p_sicil=6484 (Erişim Tarihi: 20.01.2017),.

personellerin özlük haklarını karşılamaya yönelik yetersiz bir bütçe olduğunu iddia etmiştir.⁸⁵⁹

Özdal Üçer, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Tasarısı görüşmelerinde söz alarak tasarıyı eleştirmiştir. Konuşmasında Devletin hâlihazırda işlerliği olan kurumlarının mevcudiyetine rağmen doğrudan Başbakanlığa bağlı ve bu konuyla ilgili bakanlıkça görevlendirilecek özel bir başkanlığın oluşturulması aynı zamanda diğer devlet kuruluşlarının kurumlarının işlevsizleştirilmesi anlamına geldiğini, bütün çalışmaların Başbakanın özel görevlendireceği kadrolara bağlı olacağı bir sisteme karşı olduklarını belirterek sadece dostlar alışverişte görsün gibi bir yaklaşımla bir yasa çalışması yapılmakta olduğunu iddia etmiştir.⁸⁶⁰

5.6. XXIV. DÖNEM (2011-2015)BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ

2011 Genel Seçimlerinde %10 Ülke Barajlı d'Hondt seçim sistemi uygulamış, seçim süresi 5 yıldan 4 yıla düşürülmüştür. 34 yıldan sonra Türkiye'nin erken yapılmayan ilk genel seçimi olan, 2011 Seçimlerine 15 siyasi parti ve Türkiye genelinde 203 bağımsız aday katılmıştır. 2007 Seçimlerinde olduğu gibi 2011 Seçimlerinde de bağımsız adaylığın tercih edilmesinde en önemli etken % 10 seçim barajı olmuştur. Seçim barajını bağımsızlarla aşmak isteyen ve kendi kararı ile parti olarak seçimlere katılmayan BDP'nin 39 ilde 61 bağımsız aday desteklemesiyle birlikte 36 bağımsız milletvekili Mecliste yer almıştır. Bunlardan Diyarbakır bağımsız milletvekili aday olan Hatip Dicle, 12 Haziran 2011'de yapılan seçimlerde, Diyarbakır'dan bağımsız milletvekili seçilmiş, ancak kesinleşen hapis cezası nedeniyle Yüksek Seçim Kurulu kararıyla milletvekilliği düşürülmüştür.⁸⁶¹

⁸⁵⁹ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 35, 878, 882.

⁸⁶⁰ TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 64, 579, 580.

⁸⁶¹ <http://www.genelsecim.org/GenelSecimSonuclari>. Erişim: 07/03/2016.

5.6.1. Murat BOZLAK (Adana)

5.6.1.1. Hayatı

Murat Bozlak, 1952'de Ankara'da doğmuştur. Babası Kadir Bey annesi Fatma Hanım'dır. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirmiş serbest avukat olarak çalışmıştır. SODEP, SHP, Halkın Emek Partisi, Demokrasi Partisi kurucu üyeliğinde yer almış ve Halkın Demokrasi Partisi'nin de kurucu üyeliği ve Genel Başkanlığında bulunmuştur. HADEP'in 2002 yılında kapatılmasıyla 5 yıl siyaset yasağı almıştır. 2011 yılı seçimlerinde Adana Bağımsız Milletvekili seçilmiştir. 2015 yılında vefat etmiştir. Evli ve 3 çocuk babasıdır.⁸⁶²

5.6.1.2. XXIV. Dönem Meclis Çalışmaları

2011 yılı seçimlerinde Adana Bağımsız Milletvekili seçilen Murat Bozlak'ın 24. Yasama döneminde Gelir Vergisi Kanunu'nda değişiklik yapılması ve darbe yapan, darbe girişiminde bulunanların isimlerinin kamu kurum ve kuruluşları ile cadde, sokak, park gibi kamu alanlarına verilmemesine dair 2 adet kanun teklifi,⁸⁶³ 29 adet yazılı soru önergesi ve 4 adet de konuşması bulunmaktadır.⁸⁶⁴

Murat Bozlak, Askerlik Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı görüşmelerinde çıkarılması düşünülen bedelli askerlik tasarısının bütün Meclis gruplarınca desteklendiği gibi kendilerinin bu yasayı desteklediklerini ancak tasarıda belirlenen 10.000 Euro para miktarını çok yüksek bulduklarını belirtmiştir.⁸⁶⁵

Yargı Hizmetlerinin Etkinleştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması ve Basın Yayın Yoluyla İşlenen Suçlara İlişkin Dava ve Cezaların Ertelenmesi Hakkındaki Kanun Tasarı ve Teklifleri görüşmelerinde söz alan Murat Bozlak, tasarı ile Özel Yetkili Mahkeme düzenlemesinin getirildiğini ve özgürlükler adına yeni bir teklifin getirilmediğini iddia etmiştir.

⁸⁶² <https://www.tbmm.gov.tr> Erişim Tarihi: 02. 02. 2017, TBMM Albümü,

⁸⁶³ https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/kanun_teklifi, Erişim: 07/03/2017.

⁸⁶⁴ https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/genel_kurul.konusmaci_tutanak?pkonusmacisicil=6957&pdonem=24, (Erişim Tarihi: 07/03/2017).

⁸⁶⁵ TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 5, 318, 319.

5.6.2.Halil AKSOY (Ağrı)

5.6.2.1. Hayatı

Halil Aksoy, 1948’de Ağrı’da doğmuştur.Babası Mahmut Bey annesi Latife Hanım’dır. İlk öğretmen okulu mezunudur. Ağrı,İstanbul ve Kars illerinde öğretmen olarak görev yapmıştır. Siyasi hayatı Ağrı Belediye Başkan Yardımcılığı görevi ile başlamıştır.2011 Seçimlerinde Ağrı Bağımsız Milletvekili olarak seçilmiştir.Evli ve 2 çocuk babasıdır.⁸⁶⁶

5.6.2.2. XXIII. Dönem Meclis Çalışmaları

2011 Seçimlerinde Ağrı Bağımsız Milletvekili olarak seçilen Halil Aksoy’un, 24. Yasama dönemine ait 7 adet kanun teklifi, 2 adet sözlü soru önergesi bulunmaktadır. Ayrıca, çoğunluğunu seçim bölgesi olan Ağrı ilinin sorunlarının oluşturduğu 103 adet yazılı soru önergesi mevcuttur. Halil Aksoy,dönem içinde Hasta tutuklu ve hükümlülerin durumları ile cezaevlerinde yaşanan sorunlara ilişkin⁸⁶⁷ gündem dışı konuşması ile birlikte toplam 9 defa söz almıştır.⁸⁶⁸

İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi görüşmelerinde yaptığı konuşmasında eğitimin kronikleşmiş yüzlerce sorunu yerli yerinde dururken “4+4” şeklinde formüle edilen bir eğitim sisteminde yapısal bir değişiklik öngören tasarımı eleştirerek belirtmiştir.⁸⁶⁹

Cumhurbaşkanı Seçimi Kanunu Tasarısı görüşmelerinde söz alan Bozlak, Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesini düzenleyen anayasa değişikliğinin Anayasa’ya dolayısıyla da Parlamenter Sisteme aykırı olduğunu belirterek Cumhurbaşkanının herhangi bir siyasi parti programı olmayan, partiler üstü, tarafsız bir kişilik olduğunu belirterek halk tarafından seçilmesi halinde devlet başkanının da aynen siyasi partiler gibi seçim meydanlarına ineceği, seçmenlere birtakım vaatlerde bulunacağı için parlamenter sistemde sıkıntılar yaşanacağını, güçler ayrılığı ilkesinin de

⁸⁶⁶ <https://www.tbmm.gov.tr> (Erişim Tarihi: 02. 02. 2017).

⁸⁶⁷ TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 60, 95, 96.

⁸⁶⁸ <https://www.tbmm.gov.tr> (Erişim Tarihi: 03. 02. 2017).

⁸⁶⁹ TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 17, 715, 716.

temelinden sarsılacağını ve Cumhurbaşkanının tarafsızlığının da ortadan kalkacağını iddia etmiştir.⁸⁷⁰

5.6.3. Ayla AKAT ATA (Batman)

5.6.3.1. Hayatı

Ayla Akat Ata'nın hayatına önceki dönemde yer verildiğinden burada değinilmemiştir.⁸⁷¹

5.6.3.2. XXIV. Dönem Çalışmaları

2011 Seçimlerinde ikinci kez Batman Bağımsız Milletvekili olarak seçilen Ayla Akat Ata'nın 24.Yasama dönemine ait 18 adet kanun teklifi, 4 adet sözlü soru önergesi ve 210 adette yazılı önergesi ve 4 adet de konuşması bulunmaktadır.⁸⁷²

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarı ve Teklifleri ile ilgili olarak Genel Kurul'da yapılan görüşmede söz alan ATA yaptığı konuşmasında, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının görev ve yetki alanı dikkate alındığında bugüne kadar Türk Standartları Enstitüsünün Genel Kurulunda temsilcisinin bulunmayışını bir eksiklik olarak değerlendirdiklerini yasa teklifinde geçtiği üzere 1 değil 2 üyeyle temsil edilmesini uygun gördüklerini belirterek bu kanunun bir torba kanunun içerisinde değil de bir kanunla ve gereği gibi tartışılarak ve ilgili sivil toplum örgütlerinin de bu konuda varsa önerilerinin dikkate alınarak şekilleneceği düzenlemelerle bir kanun teklifinin yapılması gerektiğini belirtmiştir.⁸⁷³

Ayla Akat Ata'nın, milletvekilliği süresince 2014 Yılı Merkezî Yönetim Bütçe Kanunu Tasarısı, Anayasa Mahkemesi, Danıştay ve Yargıtay kalemleri hakkında yaptığı konuşmasında bütçe görüşülürken yargı örgütünün kendine ait ayrı bir bütçeye sahip

⁸⁷⁰ TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 12*, 70, 71.

⁸⁷¹ Özgeçmişi için bakınız: XXIII. Dönem bağımsız milletvekilleri, s.196-197.

⁸⁷² https://www.TBMM.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.bilgi?p_donem=24&p_sicil=6477 (Erişim Tarihi: 02. 02. 2017).

⁸⁷³ TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 70*, 324, 326.

olması kadar bu bütçe oluşturulurken yargı kurumunun da söz sahibi olmasının da önemli olduğunu belirterek Yargı organının ihtiyaçlarını en iyi kendisi belirleyeceğinden bu konudaki takdir yetkisinin de yargı organına ait olması gerektiğini ifade etmiştir.⁸⁷⁴

5.6.4. Bengi YILDIZ (Batman)

5.6.4.1. Hayatı

Bengi Yıldız'ın hayatına önceki dönemde yer verildiğinden burada değinilmemiştir.⁸⁷⁵

5.6.4.2. XXIV. Dönem Çalışmaları

2011 Seçimlerinde ikinci kez Batman Bağımsız Milletvekili olarak seçilen Bengi Yıldız'ın, 24. Yasama dönemine ait 1980-2013 yılları arasında Diyarbakır, Mardin, Şırnak, Hakkâri, Batman ve Şanlıurfa'da görev yapan vali yardımcıları ve kaymakamlara ilişkin ve Batman Belediyesinin bir personelinin otomobilinin altında elektronik takip cihazı bulunması ile ilgili soruşturma açılıp açılmadığına dair 2 adet yazılı soru önergesi ve 11 adet de konuşması bulunmaktadır.⁸⁷⁶

Bengi Yıldız, 2014 Yılı Merkezî Yönetim Bütçe Kanunu Tasarısı ile 2012 Yılı Merkezî Yönetim Kesin Hesabı maddeleri ile ilgili olarak yaptığı konuşmasında uygulanan ekonomik politikalarla “Taşeronlaşma”, “Eksik zamanlı” ve “Esnek çalışma” adı altında emekçi kesimin sosyal güvencelerden yoksun kaldığını, kadınların iş gücüne katılımında ve işçi ölümlerinde Avrupa Birliği standartlarının çok altında kaldığını ve hâlihazırda çalışan 8 milyona yakın kadının yüzde 53'ü yani 4 milyonunun kayıt dışı olduğunu iddia etmiştir.⁸⁷⁷

Bengi Yıldız, faili meçhul cinayetlere ve kayıplara ilişkin olarak yaptığı gündem dışı konuşmasında faili meçhul ve kayıplar konusunda açıklanan rakamlar her zaman

⁸⁷⁴ TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 65, 49-54.

⁸⁷⁵ Özgeçmişi için bakınız: XXIII. Dönem Bağımsız Milletvekilleri, 187.

⁸⁷⁶ https://www.TBMM.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.bilgi?p_donem=24&p_sicil=6489 (Erişim Tarihi: 06. 02. 2017).

⁸⁷⁷ TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 67, 59, 61.

değişken ve tartışmalı olduğunu, Türkiye İnsan Hakları Vakfına göre gözaltında kayıp sayısının 750 faili meçhul cinayet sayısının 1.901 iken, sadece Diyarbakır Özel Yetkili Savcılığında 10 bini aşkın faili meçhul ve bini aşkın kayıp dosyası bulunduğu belirterek, bazı ülkelerde bu durumlarda öncelikle hakikatleri araştırma komisyonları kurulduğunu, ülkemizde de bu gibi çalışmaların yapılması gerektiği önerisinde bulunmuştur.⁸⁷⁸

5.6.5. İdris BALÜKEN (Bitlis)

5.6.5.1. Hayatı

İdris Balüken, 1976'da Bingöl'de doğmuştur. Babası Mehmet Sait Bey annesi Hacere Hanım'dır. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesini bitirmiş Heybeliada Göğüs Hastalıkları ve Göğüs Cerrahisi Eğitim Araştırma Hastanesinde göğüs hastalıkları ve tüberküloz alanında uzmanlığını yapmıştır. Bingöl Verem Savaş Dispanseri, Bingöl Devlet Hastanesi ve Diyarbakır Göğüs Hastalıkları Hastanesinde çalışmış Toraks Derneği, Türk Tabipler Birliği ve SES Diyarbakır Şubelerinde yönetici olarak görev yapmıştır. Uzmanlık dalıyla ilgili olarak yurt içinde ve yurt dışında akademik çalışmalara katılmıştır. 2011 yılı seçimlerinde Bingöl Bağımsız Milletvekili seçilmiş ve Barış ve Demokrasi Partisi Grup Başkan Vekili olarak görev yapmıştır. BDP kapatılınca HDP'ye katılmıştır. Evli ve 2 çocuk babasıdır. Orta düzeyde İngilizce bilmektedir.⁸⁷⁹

5.6.5.2. XXIV. Dönem Çalışmaları

2011 yılı seçimlerinde Bitlis Bağımsız Milletvekili seçilmiş olan İdris Balüken, dönem içinde seçim bölgesi olan Bingöl'deki şehirlerarası yol yapım çalışmalarına ve Bingöl Sancak'ın lise ihtiyacına ilişkin, 2 adet sözlü soru önergesi ve birçok kanunda değişiklik yapılmasına dair 29 adet kanun teklifi vermiştir. Ayrıca İdris Balüken'in 357 adet yazılı soru önergesi bulunmaktadır. Bunlardan 5 tanesi hükümsüz olup diğerleri ilgili Bakanlarca cevaplanmıştır. İdris Balüken'in dönem içinde 40 adet açıklaması, 5

⁸⁷⁸ TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 270, 266, 277.

⁸⁷⁹ <https://www.tbmm.gov.tr> Erişim: 08/03/2016, TBMM Albümü, (Erişim Tarihi: 06. 02. 2017).

adet gündem dışı konuşması ve 20 adet sataşmalara verdiği cevaplarla birlikte toplam 102 konuşması bulunmaktadır.⁸⁸⁰

Orman yangınlarına ilişkin gündem dışı söz alan İdris Balüken yaptığı konuşmasında seçim bölgesi olan Bingöl'de 4 gün süren orman yangınına zamanında müdahale edilmediğini öne sürerek yangının söndürülmesi için bir an önce gerekli tedbirlerin alınması gerektiğini belirtmiştir.⁸⁸¹

İdris Balüken, Kürtçe dersi için atama bekleyen öğretmenlerin sorunlarını Genel Kurula aktarmak üzere gündem dışı söz almış ve 2002 yılında Millî Eğitim Bakanlığı, YÖK ve Artuklu Üniversitesinin yapmış olduğu görüşmelerden sonra Artuklu Üniversitesinde Kürtçe ders verecek öğretmen adaylarının yetiştirilmesiyle ilgili bir mutabakata varıldığı ve varılan bu mutabakat sonrasında Artuklu Üniversitesinde 500 kadro tahsis edilecek şekilde tezsiz yüksek lisans öğrencisi alacağının kamuoyuna duyurulduğunu ancak YÖK'ün Artuklu Üniversitesine 500 olarak tahsis edilen kadro miktarını 250'ye düşürüldüğünü bu durumda da öğretmen adaylarının işsizlik, mağduriyet yaşadığını belirterek, Kürtçe öğretmen adaylarına, söz verildiği şekilde, kalıcı bir çözüm bulununcaya kadar sözleşmeli statüsünde istihdam edilmesi ve Artuklu Üniversitesine formasyon hakkı tekrar verilmesini bu okullarda istihdam edilmeyenlerin de halk eğitim merkezlerinde, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülecek projelerde mutlaka istihdam edilmesini önermiştir.⁸⁸²

5.6.6. Hüsamettin ZENDERLİOĞLU (Bitlis)

5.6.6.1. Hayatı

Hüsamettin Zenderlioğlu, 1949'da Bitlis'te doğmuştur. Babası Rizgo Bey, annesi Fatma Hanım'dır. İlk ve ortaokulu Bitlis'te, liseyi Diyarbakır'da okumuştur. Diyarbakır Eğitim Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirmiştir. 1980 yılına kadar Bitlis ilinde değişik liselerde edebiyat öğretmenliği görevinde bulunmuş, 1980 Darbesinden sonra yargılanıp öğretmenlik görevine son verilmiştir. 1984 yılından itibaren serbest ticaretle uğraşmıştır. Bitlis Ticaret ve Sanayi Odası Yönetim Kurulu üyesi olmuş birçok

⁸⁸⁰ https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.bilgi?p_donem=24&p_sicil=6972, (Erişim Tarihi: 06. 02. 2017).

⁸⁸¹ TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 82*, 676.

⁸⁸² TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 59*, 621, 623.

sivil toplum örgütünde kurucu ve yönetici olarak görev yapmıştır. 1990 yılında Halkın Emek Partisi İl Başkanı olmuştur. 1993 yılında yargılandığı davadan dolayı 9. 5 yıl tutuklu kalmıştır. 2008 yılında DTP Bitlis İl Başkanı olmuştur. 2011 yılı seçimlerinde Bitlis Bağımsız Milletvekili seçilmiştir. Evli ve 3 çocuk babasıdır. Orta düzeyde İngilizce bilmektedir.⁸⁸³

5.6.6.2. XXIV. Dönem Çalışmaları

2011 Yılı seçimlerinde Bitlis Bağımsız Milletvekili seçilen Hüsamettin Zenderlioğlu'nun 24. Yasama dönemine ait seçim bölgesi olan Bitlis ili ve Bitlis ilinde bulunan bazı ilçe adlarının değiştirilmesi hakkında 1 adet kanun teklifi bulunmaktadır. Ayrıca 17 adet Meclis Araştırma önergesi, 238 adet yazılı soru önergesi ve 4 adet de konuşması mevcuttur.⁸⁸⁴

Hüsamettin Zenderlioğlu, Askerlik Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı görüşmelerinde yaptığı konuşmasında bedelli askerlikle ilgili fakirin fukaranın ve köylünün de bu yasadan yararlanacağı şekilde yasanın düzenlenmesi gerektiğini çünkü bu şekilde parası olmayanların bu haktan yararlanamayacağını belirtmiş ve Van depreminden zarar görenlerin de bedelli askerlikten yararlanması gerektiğini ifade etmiştir.⁸⁸⁵

2012 Yılı Merkezî Yönetim Bütçe Kanunu Tasarısı ile 2010 Yılı Merkezî Yönetim Kesin Hesabı; 8'inci tur görüşmelerinde söz alan Hüsamettin Zenderlioğlu 18 milyar 300 milyon TL olarak belirlenen Millî Savunma bütçesinin çok fazla bulduğunu söyleyerek, askerî harcamaların hiçbirinin açık ve şeffaf olmadığını ve hiç kimsenin bu bütçeyi denetlemediğini iddia ederek bu bütçenin ülkenin ekonomisinin gelişmesine, sanayisine, eğitime, sağlığına harcanmasının daha faydalı olacağını düşündüğünü belirtmiştir.⁸⁸⁶

⁸⁸³<https://www.tbmm.gov.tr> (Erişim Tarihi: 06. 02. 2017).

⁸⁸⁴ <https://www.tbmm.gov.tr> (Erişim Tarihi: 06. 02. 2017).

⁸⁸⁵TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 5*, 294, 296.

⁸⁸⁶TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 8*, 891, 894.

5.6.7. Nursel AYDOĞAN (Diyarbakır)

5.6.7.1. Hayatı

Nursel Aydoğan, 1958'de Bursa'da doğmuştur. Babası İbrahim Bey annesi Fatma Hanım'dır. Hacettepe Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Gıda Mühendisliği Bölümünü bitirmiştir. Bursa Ünilever-İş. Dosan Konserve Fabrikası ile Antalya Hıfzıssıhha Enstitüsü ve Mersin Sağlık Müdürlüğünde gıda mühendisi olarak görev yapmıştır. KESK'e bağlı Tüm-Sağlık ve Sosyal Hizmet Çalışanları Sendikası ile Tüm Sağlık ve Sosyal Hizmet Emekçileri Sendikasında yöneticilik yapmıştır. Tutuklu Aileleri Yardımlaşma Derneği ile Federasyonunda Genel Başkanlık görevini yürütmüştür. Demokratik Toplum Partisi Kurucu Üyesidir. 2009 Yerel Seçimlerinde DTP İzmir Menemen Belediye Başkan adayı olmuştur. 2011 Seçimlerinde Diyarbakır Bağımsız Milletvekili seçilmiştir. 1 çocuk annesidir. Orta düzeyde İngilizce bilmektedir. ⁸⁸⁷

5.6.7.2. XXIV. Dönem Çalışmaları

2011 Seçimlerinde Diyarbakır Bağımsız Milletvekili seçilen Nursel Aydoğan'ın, 24. Yasama dönemine ait bazı kanunlarda değişiklik yapılmasına ilişkin 14 adet kanun teklifi, özellikle seçim bölgesi ile ilgili sorunlar hakkında 251 adet yazılı sözlü önergesi ve Diyarbakır-Bismil'deki gösteride bir vatandaşın hayatını kaybetmesiyle ilgili de bir sözlü soru önergesi vardır. Genel Kurulda 3 konuşması mevcuttur. ⁸⁸⁸

Nursel Aydoğan, 2014 Yılı Merkezî Yönetim Bütçe Kanunu Tasarısı ile 2012 Yılı Merkezî Yönetim Kesin Hesabı; 3. ve 4. Tur görüşmeleri ile ilgili söz almış ve Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığının kuruluş amacının terörü önlemek olduğunu ve Kürt meselesi ile terör meselesinin birbirine karıştırılmaması gerektiğini ifade etmiştir. ⁸⁸⁹

2014 Yılı Merkezî Yönetim Bütçe Kanunu Tasarısı ile 2012 Yılı Merkezî Yönetim Kesin Hesabı; Maddeleri ile ilgili söz alan Nursel Aydoğan tutuklu milletvekili

⁸⁸⁷ <https://www.tbmm.gov.tr> (Erişim Tarihi: 11. 02. 2017).

⁸⁸⁸ <https://www.tbmm.gov.tr> (Erişim Tarihi: 11. 02. 2017).

⁸⁸⁹ TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 65, 348, 351.

ve bürokratların bırakılması gerektiğini söyleyerek demokratik olan ülkelerde bu şekilde uygulamaların olmadığını iddia etmiştir.⁸⁹⁰

5.6.8.Emine AYNA (Diyarbakır)

5.6.8.1. Hayatı

Emine Ayna'nın hayatına önceki dönemde yer verildiğinden burada değinilmemiştir.⁸⁹¹

5.6.8.2. XXIV. Dönem Çalışmaları

2011 Seçimlerinde Diyarbakır Bağımsız Milletvekili seçilen Emine Ayna'nın 24. Yasama döneminde 8 adet kanun teklifi, 2 adet sözlü soru önergesi, 160 adet yazılı soru önergesi ve 10 adet Meclis araştırma önergesi ve bütçe tasarılarıyla ilgili 3 adet de konuşması mevcuttur.⁸⁹²

2012 Yılı Merkezî Yönetim Bütçe Kanunu Tasarısı ile 2010 Yılı Merkezî Yönetim Kesin Hesabı 7'nci tur görüşmeleri ile ilgili söz alan Emine Ayna Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı bütçesi görüşülürken enerji açığımızın 2002 yılından beri sürekli arttığını, özellikle Çin'den sonra en fazla enerji satın alan ülke olduğumuzu belirterek bu durumun serbest piyasa sisteminin ve tüketim çılgınlığının bir sonucu meydana geldiğini iddia etmiştir.⁸⁹³

5.6.9. Şerafettin ELÇİ (DİYARBAKIR)

5.6.9.1. Hayatı

Şerafettin Elçi, 1938'de Cizre'de doğmuştur. Babası Muhsin Bey, annesi Gülsün Hanım'dır. İlk ve ortaokulu Cizre'de, liseyi Mardin'de okumuştur. 1955 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezun olmuş serbest avukat olarak çalışmıştır. 1977 Genel Seçimlerinde Adalet Partisinden Mardin Milletvekili seçilmiştir. 1978 yılında

⁸⁹⁰ TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt:* 66, 917, 919.

⁸⁹¹ Özgeçmişi için bakınız: XXIII. Dönem Bağımsız Milletvekilleri, 201.

⁸⁹² https://www.TBMM.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.bilgi?p_donem=24&p_sicil=6549 (Erişim Tarihi: 11.02.2017).

⁸⁹³ TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt:* 8, 748, 750.

AP'den ayrılıp Bülent Ecevit Hükümetine Bayındırlık Bakanı olarak katılmıştır. 1995 yılında Kürt Kültür ve Araştırma Vakfı adını alan Kürt Hak ve Özgürlük Vakfını kurup başkanlığını yürütmüştür. 1997-1999 tarihleri arasında Demokratik Kitle Partisi kurup Genel Başkanlığını yapmıştır. Ancak parti bazı görüşleri nedeniyle Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılmıştır. 2006 yılında kurulan Katılımcı Demokrasi Partisi'nin Genel Başkanı olmuştur. 2011 yılı seçimlerinde Diyarbakır Bağımsız Milletvekili seçilmiştir. Evli ve 6 çocuk babasıdır. 2012 yılında vefat etmiştir. Orta düzeyde İngilizce bilmekteydi.⁸⁹⁴

5.6.9.2. XXIV. Dönem Çalışmaları

Şerafettin Elçi'nin XXIV.Döneme ait herhangi bir faaliyeti bulunmamaktadır.

5.6.10. Altan TAN (Diyarbakır)

5.6.10.1. Hayatı

Altan Tan, 1958'de Batman'da doğmuştur. Babası Bed Bey, annesi Muazzez Hanım'dır. İlk, orta ve lise öğrenimini Diyarbakır'da tamamlamıştır. 1981'de Ankara Devlet Mimarlık ve Mühendislik Akademisi İnşaat Mühendisliği Bölümünü bitirmiş serbest olarak çalışmıştır. 1984-1985 yılları arasında Keçiören Belediye Başkan Yardımcılığı yapmıştır. 1990-1991 yıllarında Refah Partisi ve 2000-2002 yıllarında HADEP Parti Meclislerinde görev yapmıştır. Aydın Menderes'in kurduğu Büyük Değişim Partisi Kurucu Üyesi olup Genel Başkan Yardımcılığını yapmıştır. Yayımlanmış 3 kitabı bulunmaktadır. 2011 yılı seçimlerinde Diyarbakır Bağımsız Milletvekili seçilmiştir. Evli ve 6 çocuk babasıdır. İngilizce bilenmektedir.⁸⁹⁵

5.6.10.2. XXIV. Dönem Çalışmaları

2011 yılı seçimlerinde Diyarbakır Bağımsız Milletvekili seçilen Altan Tan, 24. Yasama döneminde; 1092 adet yazılı soru önergesi vermiş, bunlardan 43 tanesi geçersiz sayılmış diğerleri ilgili Bakanlarca cevaplanmıştır. Ayrıca, 32 adet kanun teklifi, 92 adet

⁸⁹⁴ <https://www.tbmm.gov.tr> (Erişim Tarihi: 11.02.2017).

⁸⁹⁵ <https://www.tbmm.gov.tr> (Erişim Tarihi: 11.02.2017).

Meclis Araştırma Önergesi vermiştir. Altan Tan, dönem içinde; biri gündem dışı, biri sataşmalara ilişkin olmak üzere toplam 27 konuşma yapmıştır.⁸⁹⁶

Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi ile ilgili olarak söz alan Altan Tan yaptığı konuşmada, Kanun ile büyükşehir belediyelerine verilen istedikleri yere park yapma hakkının mağduriyetlere sebep olduğunu iddia ederek Kanunu eleştirmiştir.⁸⁹⁷

Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi ile ilgili olarakta Millî İstihbarata sonsuz ve sınırsız yetkiler verdiğini iddia ederek telifi desteklemediklerini söylemiştir.⁸⁹⁸

Altan Tan Güneydoğu'daki elektrik kesintileri ile ilgili gündem dışı söz alarak bölge halkının elektrik kesintileri nedeniyle mağdur olduğunu bu mağduriyetin biran önce giderilmesi gerektiğini belirtmiştir.⁸⁹⁹

5.6.11. Leyla ZANA (Diyarbakır)

5.6.11.1. Hayatı

Leyla Zana, 1961'de Diyarbakır'da doğmuştur. Babası Fahrettin Bey, annesi Hediye Hanım'dır. Lise mezunudur. 1982-1989 tarihleri arasında İnsan Hakları Derneğinde çalışmıştır. Paris ve Cenevre şehirleri Onursal Vatandaşı, 1995 yılında Sakharov, AP'de Zookde, 1994 yılında Rafto, 1995 yılında Bruno Kresky Preis, Aachener Friedenspreis, Roma Onursal Ödülleri ve Roma Fahri Vatandaşlığı ile Paris Şehri Altın Madalyası sahibidir. 1991 Seçimlerinde Diyarbakır Milletvekili seçilmiştir. 1994'te ABD'de yaptığı bir konuşma nedeniyle milletvekili dokunulmazlığı kaldırılmış ve 15 yıl hapis cezasına çarptırılmış ancak 2004 yılında serbest bırakılmıştır. 2011 Genel Seçimlerinde Diyarbakır Milletvekili seçilmiştir. Evli ve 2 çocuk annesidir.⁹⁰⁰

⁸⁹⁶ <https://www.tbmm.gov.tr> (Erişim Tarihi: 11.02.2017).

⁸⁹⁷ TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 22, 367, 369.

⁸⁹⁸ TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 75, 698-699.

⁸⁹⁹ TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 72, 53-54.

⁹⁰⁰ <https://www.tbmm.gov.tr> (Erişim Tarihi: 06. 02. 2017).

5.6.11.2. XXIV. Dönem Çalışmaları

2011 Genel Seçimlerinde Diyarbakır Milletvekili seçilen Leyla Zana'nın, 24. Yasama dönemine ait, "Diyarbakır'da yapılacak olan havaalanına ilişkin,"⁹⁰¹ 1 adet yazılı soru önergesi bulunmaktadır.

Leyla Zana'nın, dönem içinde, Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Millî İstihbarat Teşkilatı Kanunu'nda Değişiklik yapılmasına dair Kanun Teklifi ile ilgili 1 konuşması vardır. Yaptığı konuşmada yapılan kanun teklifini eleştirmiştir.⁹⁰²

5.6.12. Esat CANAN (Hakkâri)

5.6.12.1. Hayatı

Esat Canan, 1950'de Hakkâri'de doğmuştur. Babası Hüseyin Bey, annesi Gülli Hanım'dır. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirmiş serbest avukat olarak çalışmıştır. Demokratik Katılım Partisi Kurucu Üyesidir. XIX. Dönemde ANAP'tan XXII. Dönemde CHP'den Hakkâri Milletvekili seçilmiştir. 2011 Seçimlerinde Hakkâri Bağımsız Milletvekili olarak Mecliste yer almıştır. Evli ve 4 çocuk sahibidir. İngilizce bilmektedir.⁹⁰³

5.6.12.2. XXIV. Dönem Çalışmaları

2011 Seçimlerinde Hakkâri Bağımsız Milletvekili olarak Mecliste yer alan Esat Canan'ın, 24. Yasama dönemine ait seçim bölgesi olan Hakkâri ili ve Hakkâri iline bağlı ilçelerin yerel adlarının iadesi hususunda 1 adet Kanun teklifi bulunmaktadır. Genel Kurulda 2 adet konuşması mevcuttur.⁹⁰⁴

Esat Canan, 2012 Yılı Merkezî Yönetim Bütçe Kanunu Tasarısı ile 2010 Yılı Merkezî Yönetim Kesin Hesabı; 9. Tur görüşmelerinde yaptığı konuşmada ülkemizin hem kültür hem de turizm gibi çok geniş alanında hizmet vermesi gereken bir bakanlığa

⁹⁰¹ https://www.TBMM.gov.tr/develop/owa/yazili_soru_sd.uyenin_soru_onergeleri?p_sicil=4537&p_donemkod=24, (Erişim Tarihi: 11. 02. 2017).

⁹⁰² TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 14*, 337, 338.

⁹⁰³ <https://www.TBMM.gov.tr> (Erişim Tarihi: 11.02.2017).

⁹⁰⁴ https://www.TBMM.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.bilgi?p_donem=24&p_sicil=4561, (Erişim Tarihi: 11. 02. 2017).

genel bütçeden ayrılan payı az bulduğunu belirtmiş ve bakanlığın bu bütçeyle beklentilere cevap vermeyeceğini belirtmiştir.⁹⁰⁵

2013 Yılı Merkezî Yönetim Bütçe Kanunu Tasarısı ile 2011 Yılı Merkezî Yönetim Kesin Hesabı; 5.ve 9.Tur görüşmelerinde söz alan Esat Canan 2010 yılında çıkarılan 6093 sayılı Kanun’la Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı kurulduğunu ve bu kurumda kütüphanecilik işlemleriyle birlikte çeviri, sadeleştirme, araştırma çalışmalarının yapılması ve yazma eserlerle ilgili hizmetin ülke geneline yaygınlaştırılması için bütçeden önemli bir paya ihtiyaç duyulduğu belirterek ayrılan bu bütçe payıyla konuya yeteri kadar önem verilmediğini iddia etmiştir.⁹⁰⁶

5.6.13. Selahattin DEMİRTAŞ (Hakkâri)

5.6.13.1. Hayatı

Selahattin Demirtaş’ın hayatına önceki dönemde yer verildiğinden burada değinilmemiştir.⁹⁰⁷

5.6.13.2. XXIV. Dönem Çalışmaları

2011 Seçimlerinde Hakkâri Bağımsız Milletvekili olarak Mecliste yer alan Selahattin Demirtaş’ın, 24. Yasama dönemine ait İstanbul Milletvekili Melda Onur ve 20 Milletvekili ile birlikte verdiği “Rüzgâr enerji santrallerinin bulundukları bölgedeki canlı yaşamını tehdit eden unsurlarının tespit edilmesi ve kuş popülasyonuna verdikleri zararların önlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması önergesi ⁹⁰⁸ dışında herhangi bir çalışması bulunmamaktadır.

⁹⁰⁵ TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 8*, 987, 990.

⁹⁰⁶ TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 37*, 545, 547.

⁹⁰⁷ Özgeçmişi için bakınız:XXIII. Dönem Bağımsız Milletvekilleri, 189.

⁹⁰⁸ https://www.TBMM.gov.tr/develop/owa/Meclis_arastirma_onergeleri.uyenin_onergeleri?donem_kodu=24&p_sicil=6482 (Erişim Tarihi: 11.02.2017).

5.6.14. Adil ZOZANİ (Hakkâri)

5.6.14.1. Hayatı

Adil Zozani, 1970'de Hakkâri'de doğmuştur. Babası Osman Bey annesi Neam Hanım'dır. Ticaret Lisesini bitirmiştir.1992 yılından itibaren aralıksız olarak Newroz, Gündem, Özgür Gündem ve Azadiye Welat Gazetelerinde yazarlık yapmıştır.2011 Seçimlerinde Hakkâri Bağımsız Milletvekili seçilmiştir.Kürtçe yayınlanmış 2 romanı bulunmaktadır.Evli ve 2 çocuk babasıdır.⁹⁰⁹

5.6.14.2. XXIV. Dönem Çalışmaları

2011 Seçimlerinde Hakkâri Bağımsız Milletvekili seçilen Adil Zozani 24. Yasama döneminde 121 adet yazılı soru önergesi vermiş bu önergelerden sadece 20 tanesi vaktinde cevaplanmış birçoğu hükümsüz sayılmıştır. Ayrıca Adil Zozani'nin bu döneme ait 3 adet kanun teklifi, Genel Kurulda 42 adet konuşması mevcuttur.⁹¹⁰

Adil Zozani, Sağlık Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşlarının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarı ve Teklifleri görüşmelerinde yaptığı konuşmada performans uygulamasının hekimler arası problemler oluşturmaya başladığını belirterek bu sistem nedeniyle hastayla karşı karşıya gelmek istemeyen doktorların son bir yıl içerisinde yazdığı ilaçların başında antibiyotikler ve mide koruyucular olduğunu söyleyerek bu uygulamanın aksayan yönlerinin ayıklanmasını hatta performans sisteminden vazgeçilmesi gerektiğini belirtmiştir.⁹¹¹

Sanal Ortamda İşlenen Suçlar Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı ile ilgili Türkiye'de giderek toplumsal hastalığa dönmüş bir İnternet ve sanal erişim kullanımı olduğunu bunların da önüne geçmek için ayrıca tedbirlerin alınmasına ihtiyaç duyulduğunu ifade etmiştir.⁹¹²

⁹⁰⁹ <https://www.tbmm.gov.tr> (Erişim Tarihi: 11.02.2017).

⁹¹⁰ https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.bilgi?p_donem=24&p_sicil=6969, (Erişim Tarihi: 11. 02. 2017).

⁹¹¹ TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt:* 63, 702, 703.

⁹¹² TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt:* 75, 1111, 1114.

5.6.15. Pervin BULDAN (Iğdır)

5.6.15.1. Hayatı

Pervin Buldan'ın hayatına önceki dönemde yer verildiğinden burada değinilmemiştir.⁹¹³

5.6.15.2. XXIV. Dönem Çalışmaları

2011 Seçimlerinde Iğdır Bağımsız Milletvekili seçilen Pervin Buldan'ın, 24. Yasama dönemine ait 22 adet kanun teklifi, 21 adet yazılı soru önergesi bulunmaktadır. Ayrıca kadına yönelik şiddetin önlenmesine yönelik, şiddet gören bir kadına koruma verilmediği iddiası Kadın Bakanlığı'nın kurulması, çocuk cezaevlerinin kapatılması, orta öğretime geçiş sınavlarında Din Kültürü dersinden muaf olan öğrencilerin hak kaybına uğraması hususlarında ilişkin 5 adet soru önergesi vermiş ancak önergeler hükümsüz sayılmıştır. Genel Kurulda, 12'si açıklama, 2'si sataşmalara ait olmak üzere toplam 25 adet konuşması vardır.⁹¹⁴

Pervin Buldan, Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun Tasarısı ile ilgili yaptığı konuşmasında söz konusu yasanın dünyada son zamanlarda öne çıkan afet sonrası müdahalenin yerini alan risklerin azaltılması adına önemli bir yasal düzenleme olduğunu ancak yasa tasarısının en temel kişi hak ve hürriyetlerinden biri olan Anayasa ve uluslararası yasalarca da kutsal bir hak olarak kabul edilen mülkiyet hakkına müdahale ve sınırlamalar getirdiğini söyleyerek tasarısının afet riskini neden göstererek mülkiyet hakkını ve barınma hakkını yok saydığını iddia etmiştir.⁹¹⁵

Türk kadınına seçme ve seçilme hakkının tanınmasının 79'uncu yıldönümüne ilişkin açıklama yapan Pervin Buldan özgür iradesi önünde bütün engellerin kaldırıldığı bir dünya ve kadınların öldürülmediği töre cinayetlerinin işlenmediği bir Türkiye umut ettiğini ifade etmiştir.⁹¹⁶

⁹¹³ Özgeçmişi için bakınız: XXIII. Dönem Bağımsız Milletvekilleri, s.196 .

⁹¹⁴ https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.bilgi?p_donem=24&p_sicil=6475, (Erişim Tarihi, 11. 02. 2017).

⁹¹⁵ TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 16*, 488, 489.

⁹¹⁶ TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 24*, 456, 457.

5.6.16. Sebahat TUNCEL (İstanbul)

5.6.16.1. Hayatı

Sebahat Tuncel'in hayatına önceki dönemde yer verildiğinden burada değinilmemiştir.⁹¹⁷

5.6.16.2. XXIV.Dönem Çalışmaları

2011 Seçimlerinde İstanbul Bağımsız Milletvekili seçilen Sebahat Tuncel'in, 24. Yasama dönemine ait 30 adet kanun teklifi, 4 adet sözlü soru önergesi, 51 adet Meclis araştırma önergesi ve 4 adet de konuşması bulunmaktadır. Ayrıca vermiş olduğu 118 adet yazılı soru önergesinden, 6 tanesi vaktinde cevaplanmış, 4'ü hükümsüz sayılmış diğerleri ise süresi geçtikten sonra cevaplanmıştır.⁹¹⁸

Sebahat Tuncel, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nda kıyafet konusundaki yeni uygulamaya ilişkin yaptığı açıklamasında Türkiye demokrasisi açısından uzun süredir tartışma konusu olan ve bu konuda bedel ödeyen başörtülü kadınların bu sorunlarının ortadan kalktığını ancak kadınların sorunlarının sadece başörtüsü olmadığını, başı açık kadınların da özellikle Alevi kadınların da çok ciddi sorunları olduğunu, sadece bir dine mensup olanların değil bu ülkede inanmayanların da aslında ciddi anlamda sorunlar yaşadığını belirterek Parlametonun başörtülü kadınların sorunlarını çözme konusundaki hassasiyetini, inanç özgürlüğü kapsamında da göstermesini ve kendisini sorumlu görmesi gerektiğini ifade etmiştir.⁹¹⁹

Terörün Sona Erdirilmesi ve Toplumsal Bütünleşmenin Güçlendirilmesine Dair Kanun Tasarısı ile ilgili görüşmede söz alan Sebahat Tuncel, bütün iktidarlar döneminde terörle ilgili bazı görüşmeler olduğunu, ama sorunun çözümsüz kaldığını çünkü hepsinin sonuçla ilgilendiklerini “Bir arada nasıl yaşayabiliriz? Türkiye halklarıyla eşit, özgür bir hukuk nasıl kurabiliriz? den ziyade, sorunun sadece bir terör sorunu olarak ele alındığı için başarısız olduğunu iddia etmiş ve yeni bir perspektifle yeni bir başlangıç yapmanın gerektiğini bu yasa tasarısını sadece Kürtlerin

⁹¹⁷ Özgeçmişi için bakınız. XXIII. Dönem Bağımsız Milletvekilleri, s.198.

⁹¹⁸ <https://www.tbmm.gov.tr>, (Erişim Tarihi, 11. 02. 2017).

⁹¹⁹ TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 61, 68, 70.

beklemediğini ve bu meselenin yalnızca Kürtlerin meselesi olmadığını Türk Halkının da bu çatışmaların bitmesini istediğini belirtmiştir.⁹²⁰

5.6.17. Sırrı Süreyya ÖNDER (İstanbul)

5.6.17.1. Hayatı

Sırrı Süreyya Önder, 1962'de Adıyaman'da doğmuştur. Babası Ziya Bey annesi Zeliha Hanım'dır. Adıyaman Lisesinde okuduktan sonra Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesini kazanmış ancak 2. Sınıfından ayrılmıştır. 1980 Darbesinden sonra 7 yıl tutuklu kalmıştır. Sinema yönetmenliği ve senaristliği ile çeşitli gazetelerde köşe yazarlığı yapmış fakültelerde sinema dersleri vermiştir. Senaryosunu yazıp ve yönettiği 1 filmi, uyarlamasını yaptığı 1 filmi ve sadece senaryosunu yazdığı 1 filmi bulunmaktadır. 2011 Seçimlerinde İstanbul Bağımsız Milletvekili seçilmiştir. 2013'te HDP'ye katılmıştır. 2014 yerel seçimlerinde HDP'nin İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı adayı olmuş ancak seçilememiştir. 1 çocuk babasıdır.⁹²¹

5.6.17.2. XXIV. Dönem Çalışmaları

2011 Seçimlerinse İstanbul Bağımsız Milletvekili seçilen Sırrı Süreyya Önder'in, 24.Yasama dönemine ait 6 adet kanun teklifi, 42 adet yazılı soru önergesi ve 7 adet Meclis araştırma önergesi ve 15 adet de konuşması mevcuttur.

Sırrı Süreyya Önder, Seçim bölgesi olan İstanbul'un sorunlarına ilişkin gündem dışı söz alarak, yaptığı konuşmasında İstanbul'un dünyada en çok ziyaretçinin geldiği ve uluslararası toplantının gerçekleştirildiği 7'inci, en çok dolar milyarderinin yaşadığı 5 'inci şehir konumunda olduğunu, İstanbul ile ilgili çarpıcı istatistikleri çoğaltmanın mümkün olduğunu ancak bu olumlu görülen istatistiklerin yanı sıra İstanbul'da küresel kentleşmenin kendisini alışveriş merkezleri, güvenli siteleri, toplu konutlar, rezidanslar, plazalar, havaalanları, teknoparklar, golf sahaları gibi yüksek rant getirecek kent parçacıklarının inşasıyla kentin birbirinden kopuk adacıklara bölünmesiyle gösterdiğini ve bu kent parçacıkları için gereken kent toprak ihtiyacının giderilmesi için

⁹²⁰ TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 82, 89, 91.*

⁹²¹ <https://www.tbmm.gov.tr> Erişim: 12/03/2016.

zorla tahliye ve hukuki baskı gibi yollarla alt ve orta sınıfların dönüşüm karşısında çaresiz bırakıldığını dolayısıyla, mekânsal ayrışmanın sınıfsal ve toplumsal ayrışmayla birlikte yürütüldüğünü iddia etmiştir.⁹²²

Çanakkale Ruhu kavramı ile ilgili olarak Genel Kurulda söz alan Sırrı Süreyya Önder, yaptığı konuşmada Çanakkale'deki direnişin profiline bakıldığında“Biz” kavramının içinin ne kadar geniş olduğunun görüldüğünü ancak bugüne gelindiğinde Çanakkale Ruhunun daraltılıp teke indirildiğini iddia etmiştir.⁹²³

5.6.18. Abdullah Levent TÜZEL (İstanbul)

5.6.18.1. Hayatı

Abdullah Levent Tüzel, 1961 Giresun doğumludur. Babası Osman Bey, annesi Havva Hanım'dır.İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirmiş serbest avukat olarak çalışmıştır.İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesi Yönetim Kurulu Üyeliği ve Çağdaş Hukukçular Derneği İstanbul Şube Başkanlığı yapmıştır.1996 yılında kurulan Emek Partisi'nin Kurucu Genel Başkanı olmuştur. 2007 Seçimlerinde İzmir'den bağımsız milletvekili adayı olmuş, fakat seçilememiştir.2011 yılına kadar EMEP Genel Başkanlığı görevini yürütmüş 2011 Seçimlerinde İstanbul Bağımsız Milletvekili seçilmiştir. Evli ve 1 çocuk babasıdır.⁹²⁴

5.6.18.2. XXIV. Dönem Çalışmaları

2011 Seçimlerinde İstanbul Bağımsız Milletvekili seçilen Abdullah Levent Tüzel 24. Yasama döneminde 18 adet kanun teklifi, 24 adet Meclis Araştırma önergesi vermiştir. Tüzel'in vermiş olduğu 493 adet yazılı soru önergesinden, 14'ü hükümsüz sayılmış, diğerlerinin birçoğu ise süresi geçtikten sonra cevaplanmıştır. Ayrıca, 12 adet sözlü önergesinden sadece 3'ü ilgili Bakanlarca cevaplanmıştır. Genel Kurulda 11'i açıklama, 1'i gündem dışı olmak üzere toplam 41 konuşması bulunmaktadır.⁹²⁵

⁹²² TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 18*, 409, 410.

⁹²³ TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 16*, 437.

⁹²⁴ <https://www.tbmm.gov.tr> (Erişim Tarihi: 17. 02. 2017).

⁹²⁵ <https://www.tbmm.gov.tr> (Erişim Tarihi: 17. 02. 2017).

Abdullah Levent Tüzel, 20 Kasım Dünya Çocuk Hakları Günü'ne ilişkin yaptığı açıklamasında Ailede, okulda, sokakta, iş yerinde, yurttan, cezaevinde şiddet gören çocuklarımızın olduğunu, bir şiddet biçimi olarak tecavüz ve cinsel istismara uğrayan çocuk sayısının arttığını yeterli eğitim almadığı gibi çocuk yaşta evlendirilen çocuk gelinlerin olduğunu ve okul çağındaki çocukların aile geçimine katkı için çalıştırıldığını dile getirmiş ve çocuklara zarar vermeye son verilmesi gerektiğini belirtmiştir.⁹²⁶

2012 Yılı Merkezî Yönetim Bütçe Kanunu Tasarısı görüşmelerinde söz alan Tüzel, İstanbul'da 144 bin oy alan bağımsız vekil olarak Mecliste yer aldıklarını ancak bütün vekillere eşit hak tanınmadığını genel başkanlar, grup başkan vekillerinin çok daha fazla sürelerde konuşabildiklerini, iç tüzüğün öncelikle bunları düzenlemesi ve herkese eşit söz hakkı tanınması gerektiğini belirttiikten sonra bütçenin halkın cebine uzanan halka borç ve yoksulluktan öte yeni bir şey getirmeyen orta vadeli programda öngörülen kur 1,60'ken şimdiden 1,80 olduğu, dolayısıyla burada söylenen bütün o hedef, istatistikler, kıyaslamaların gerçeği yansıtmadığı şeklindeki iddialarla Bütçe Kanun Tasarısını eleştirmiştir.⁹²⁷

5.6.19. Mülkiye BİRTANE (Kars)

5.6.19.1. Hayatı

Mülkiye Birtane, 1964'te Kars'ta doğmuştur. Babası Mustafa Bey, annesi Kudret Hanım'dır. 1987 yılında Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi İngilizce Bölümünü bitirmiştir. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesinde 5 yıl öğretim görevlisi daha sonra ise Milli Eğitim Bakanlığında öğretmen olarak çalışmıştır. Eğitim-Sen'in Diyarbakır Şubesinde yöneticilik yapmıştır. Kürt Dili Araştırma ve Geliştirme Derneğinin Kurucular Kurulunda ve Kibele Kadın Kooperatifinin kuruluşunda görev almıştır. 2002'de açılan Kürtçe kurslarda çalışan ilk öğretmenlerdendir. Kadın Akademisi Başkanlığı görevinde bulunmuş Azadiya Welat gazetesinde köşe yazarlığı yapmış ve birçok sivil toplum kuruluşunda görev almıştır. 2009'da Demokratik Toplum

⁹²⁶ TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 62*, 577-578.

⁹²⁷ TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 9*, 767-768.

Kongresi daimi Meclis üyesi olmuştur. 2011 Seçimlerinde Kars Bağımsız Milletvekili seçilmiştir. Evli ve 2 çocuk annesidir.İngilizce ile orta düzeyde Almanca bilmektedir.⁹²⁸

5.6.19.2. XXIV. Dönem Çalışmaları

2011 Seçimlerinde Kars Bağımsız Milletvekili seçilen Mülkiye Birtane, 24. Yasama döneminde seçim bölgesi olan Kars'ta hayvancılıkla uğraşan köylülerin saman ve kuru ot sorununa ilişkin, 1 adet sözlü soru önergesi vermiştir. Ayrıca 20 adet kanun teklifi, 12 adet Meclis araştırma önergesi ve 403 yazılı soru önergesi vermiş, yazılı soru önergelerinden sadece 17 tanesi ilgili Bakanlarca cevaplanmıştır. Genel Kurulda 2'si gündem dışı olmak üzere toplam 13 konuşması vardır.⁹²⁹

Mülkiye Birtane, milletvekilliği süresince, seçim bölgesi olan Kars'ın sorunlarını hem gündem dışı konuşmalarla hem de diğer yasama faaliyetleri çerçevesinde dile getirmiştir. Kars'ın sorunlarına ilişkin yaptığı gündem dışı konuşmasında İlde henüz altyapı ve içme suyu, otopark, umumi tuvalet ve kaldırımın olmadığını belirtmiş ve Kars Çayının kirlilikten yok olmak üzere olduğunu, tarihî yapıların döküntü hâline geldiğini ve birer birer yok olduğunu, Ani antik kenti, Sarıkamış Katerina Köşkü gibi önemli tarihî yapıların hiçbirinin hak ettiği değeri görmediğini belirtmiş ayrıca Sarıkamış'ta kışın kış turizmini yazın yayla turizmini geliştirmek için ciddi ve sürekli bir çalışma bulunmadığını bu nedenle Hükümetin Kars'ın sorunlarını gündeme alması ve çözüm yollarını araması gerektiğini ifade etmiştir.⁹³⁰

2012 Yılı Merkezî Yönetim Bütçe Kanunu Tasarısı ile 2010 Yılı Merkezî Yönetim Kesin Hesabı; 2. ve 5. tur görüşmeleri münasebetiyle söz alan Mülkiye Birtane, Türk Tarih Kurumu ile ilgili yaptığı konuşmada 1930'larda kurulmuş olan Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumunun isminin zamanla değiştiğini, Atatürk ilke ve inkılâplarını kültür, dil ve tarih değerlerini birleştirici bir güç olarak göz önünde tutmak, bu değerlere karşı girişilecek her türlü yabancı ve bölücü akımların bilimsel yoldan çürütülmesini esas almak gerektiğini söyleyerek kurumun kuruluş felsefesine uygun olarak işlevini sürdürdüğünü ancak bu ilkelerin evrensel bilim kurallarına ve

⁹²⁸ <https://www.tbmm.gov.tr> (Erişim Tarihi: 27. 02. 2017).

⁹²⁹ https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/sozlu_soru_sd.uyenin_soru_onergeleri?p_sicil=6966&p_donemkod=2, 27. 02. 2017.

⁹³⁰ TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 62, s.12-13.

Türkiye'nin toplumsal, tarihsel gerçekliğine uygun olup olmadığının tartışma konusu olduğunu belirtmiş ve bu kurumların siyasileşmeden bilimsel bir şekilde Osmanlı Dönemini ve Cumhuriyet Dönemini her yönüyle anlatan güvenilir tarih kitaplarına ihtiyaçları olduğunu belirtmiştir.⁹³¹

Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı Kurulması Hakkında Kanun Tasarısı ile ilgili olarak söz alan Mülkiye Birtane Türkiye'nin dört bir yanını sarmış tarihî yapıların şimdi yok olmakla karşı karşıya kaldığını, tarihî yapıların her birinin bir inancı, bir kültürü, bir dili temsil ettiğini ve onların da bu topraklarda dillerini, dinlerini, kimliklerini yaşamak gibi bir hakları olduğunu belirten konuşma yapmıştır.⁹³²

5.6.20. Erol DORA (Mardin)

5.6.20.1. Hayatı

Erol Dora; 1964'te Şırnak'ta doğmuştur. Babası Enver Bey annesi Kespu Hanım'dır. İlk ve ortaöğrenimini İstanbul'da tamamlamıştır. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirmiş, serbest avukat olarak çalışmıştır. Süryani Katolik Vakfının avukatlığını yapmıştır. 2011 Seçimlerinde ilk Süryani Milletvekili olarak Meclise girmiştir. Evli ve 3 çocuk babasıdır. İyi düzeyde Süryanice ile orta düzeyde İngilizce ve Ermenice bilmektedir.⁹³³

5.6.20.2. XXIV. Dönem Çalışmaları

2011 Seçimlerinde Mardin Bağımsız Milletvekili olarak Meclise giren Erol Dora'nın, 24. Yasama dönemine ait 6 adet Kanun teklifi ile 1 adet sözlü soru önergesi ve 57 adet yazılı soru önergesi bulunmaktadır. Yazılı soru önergelerinden 2'si geçersiz olup diğerlerinin çoğu süresi geçtikten sonra cevaplanmıştır. Ayrıca 42 adet Meclis Araştırma Önergesi ve Genel Kurulda 2'si açıklama, 5'i gündem dışı olmak üzere toplam 41 konuşması mevcuttur.⁹³⁴

⁹³¹ TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 8*, 152, 154.

⁹³² TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 80*, 71, 74.

⁹³³ <https://www.tbmm.gov.tr> (Erişim Tarihi: 27. 02. 2017).

⁹³⁴ https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/sozlu_soru_sd.uyenin_soru_onergeleri?p_sicil=6965&p_donemkod=24 (Erişim Tarihi: 27. 02. 2017).

Erol Dora, Orman Köylülerinin Kalkınmalarının Desteklenmesi ve Hazine Adına Orman Sınırları Dışına Çıkarılan Yerlerin Değerlendirilmesi ile Hazineye Ait Tarım Arazilerinin Satışı Hakkındaki Kanun Tasarı ve Teklifleri ile ilgili olarak yaptığı konuşmada topluma sayısız yararlar sağlayan ve kamu yararı gözetilerek yönetilmesi zorunlu olan orman ekosistemlerinin ülkemizin en önemli doğal varlıklarından birisi ve binlerce canlı organizmanın bir arada yaşadığı ve birbirini etkilediği bir yaşam birliği olduğunu belirterek doğal dengeyi herhangi bir yerinden bozmakla orman ekosistemlerinin sürekliliğinin de tehlikeye atılmasını ve ülkemizde orman ekosistemlerinin bu özelliğini dikkate almayan ormancılık politikalarını orman sayılan yerlere ve devlet ormancılığı düzenine bireysel, ekonomik ve siyasal çıkarlarla yaklaşılmasını eleştirmiştir. Ayrıca, tasarının 5'inci maddesinde, uygulamaların devlet ormanları bitişindeki köy halkını da kapsayacak biçimde yapılmasının öngörüldüğünü, bu durumda da çok daha fazla orman köylüsünün mağdur edileceğini belirtmiştir.⁹³⁵

Kamu Görevlileri Sendikaları Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı görüşmelerinde söz alan Erol Dora kamu görevlilerine toplu sözleşmenin yolunu açan yasa tasarısında her şeyden önce geç kalındığını gecikmiş bir yasanın emekçileri memnun etmesi gerekirken uluslararası sözleşmelerin vurgu yaptığı “Örgütlenme Özgürlüğü” “Grev Hakkı” ve “Toplu Eylem Biçimleri” gibi önemli değerlerin bu değişiklik kapsamına alınmadığını tasarıyla genel anlamda kamu görevlilerinin haklarının minimize edildiğini toplu sözleşmenin kapsamının daraltıldığını ve en önemlisi de itiraz hakkının olmadığı bir içeriğe sahip olduğunu belirterek milletlerarası anlaşmaların garanti altına aldığı ve sosyal hukuk devletinin gereği olan grev hakkının bu yasa tasarısı ile yasal güvence altına alınmadığını belirterek tasarıyı eleştirmiştir.⁹³⁶

⁹³⁵ TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 19*, 607-608.

⁹³⁶ TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 18*, 322.

5.6.21. Ahmet TÜRK (Mardin)

5.6.21.1. Hayatı

Ahmet Türk'ün hayatına önceki dönemde yer verildiğinden burada değinilmemiştir.⁹³⁷

5.6.21.2. XXIV.Dönem Çalışmaları

2011 Seçimlerinde tekrar Mardin Bağımsız Milletvekili olarak Meclis'e giren Ahmet Türk'n, 24. Yasama dönemine ait Midyat Kaymakamı ile ilgili bazı iddialara ilişkin bir yazılı soru nergisi ve Genel Kurulda 6 adet konuşması bulunmaktadır.

Ahmet Türk, 2012 Yılı Merkezî Yönetim Bütçe Kanunu Tasarısı ile 2010 yılı merkezî yönetim kesin hesabı maddeleri ile ilgili olarak yaptığı konuşmasında bugüne kadar hazırlanan bütçelerin sosyal adalet, adil paylaşım ve bölgeler arası dengesizliği giderici zihniyetten uzak olduğunu toplumun aydınlanmasını, demokratik gelişim ve değışim hedeflerini içermediğine dair eleştirilerde bulunmuştur.⁹³⁸

5.6.22. Gülser YILDIRIM (Mardin)

5.6.22.1. Hayatı

Gülser Yıldırım, 1963 Mardin doğumludur. Babası Zübeyir Bey annesi Yıldız Hanım'dır. Lise mezunudur. 2000 yılında HADEP kadın kollarında çalışmaya başlamış 2010 yılında BDP Merkez ilçe Yöneticisi görevinde iken tutuklanmıştır.Tutukluğunun makul süreyi aştığı ve seçilme hakkının ihlal edildiği gerekçesiyle Anayasa Mahkemesine yaptığı bireysel başvuruda haklı bulunmuş ve tahliye edilmiştir. 2011 Seçimlerinde Mardin Bağımsız Milletvekili seçilmiştir. Evli ve 4 çocuk annesidir.⁹³⁹

⁹³⁷ zgeçmişı için bakınız:XXIII. Dönem bağımsız milletvekilleri s.202.

⁹³⁸ TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 9, 791, 793.

⁹³⁹ <https://www.tbmm.gov.tr> (Erişim Tarihi: 01. 03. 2017).

5.6.22.2. XXIV. Dönem Çalışmaları

2011 Seçimlerinde Mardin Bağımsız Milletvekili seçilen Gülser Yıldırım, 24. Yasama döneminde Türk Ceza Kanunu'nda değişiklik yapılması hususunda 1 kanun teklifi vermiştir. Ayrıca, dönem içinde, 1 adet Meclis araştırma önergesi, 16 adet de yazılı soru önergesi vermiş bunlardan 1'i hükümsüz sayılmış, diğerleri ilgili Bakanlarca cevaplanmıştır. Genel Kurul'da 5 adet konuşma yapmıştır.⁹⁴⁰

Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu, Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarı ve Teklifleri ile ilgili olarak söz alan Gülser Yıldırım yaptığı konuşmada üzerinde tartışılan iç güvenlik paketinin çözüm süreci ile tezat olduğunu belirterek çözüm sürecinin ilan edilmesinden sonra “Güvenlik Paketinin” oluşturulmasını eleştirmiştir.⁹⁴¹

5.6.23. Ertuğrul KÜRKÇÜ (Mersin)

5.6.23.1. Hayatı

Ertuğrul Kürkçü, 1948'de Bursa'da doğmuştur. Babası Enver Bey, annesi Fatma Cemile Hanım'dır. İzmit Lisesini bitirmiştir. 1970'te Türkiye Devrimci Gençlik Dernekleri Federasyonu Genel Başkanlığına seçilmiş, Demokrat Dergisi, Özgür Gündem ve Evrensel Gazetelerinde yazılar yazmıştır. IPS İletişim Vakfının yürüttüğü Bianet'e Proje Koordinatörlüğü yapmıştır. Siyasi Gazete, Sosyalist Emek ve Ekmek & Özgürlük Dergilerinde editörlük görevini yürütmüştür. Özgürlük ve Dayanışma Partisinin kurucuları arasında yer almıştır. Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisinin yayın yönetmenliğini yapmış ve biri "Karl Marks'ın Biyografisi" olmak üzere iki çeviri kitabı yayınlanmıştır. 2011 Seçimlerinde Mersin Bağımsız Milletvekili seçilmiştir. İngilizce ve Fransızca bilmektedir.⁹⁴²

⁹⁴⁰ https://www.TBMM.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.bilgi?p_donem=24&p_sicil=6964, (Erişim Tarihi: 01. 03. 2017).

⁹⁴¹ TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, Cilt: 106, 864, 865.

⁹⁴² <https://www.TBMM.gov.tr> (Erişim Tarihi: 01. 03. 2017).

5.6.23.2. XXIV. Dönem Çalışmaları

2011 Seçimlerinde Mersin Bağımsız Milletvekili seçilen Ertuğrul Kürkçü'nün, 24. Yasama dönemine ait 5 adet kanun teklifi, 2'si hükümsüz olmak üzere 111 adet yazılı soru önergesi, 9 adet Meclis araştırma önergesi ve Genel Kurul'da 8 adet konuşması bulunmaktadır.⁹⁴³

Hâkimler ve Savcılar Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifleri görüşmelerinde söz alan Ertuğrul Kürkçü yaptığı konuşmada söz konusu yasayla “Siyasi” olarak nitelenen suçlara ilişkin yargılamalarda avukatların, savunmacıların dosya içeriğine ulaşmalarının engellenmesi yolunun seçildiğini bunun Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin adil yargılanma hükümlerine aykırı olacağını ifade etmiştir.”⁹⁴⁴

Ertuğrul Kürkçü, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarı ve Teklifleri münasebetiyle söz almış ve bu yasa tasarısı ile vatandaşların kayıt bilgilerinin devlete verilmesinin uluslararası hukuk kurallarına aykırı olduğunu savunmuştur.⁹⁴⁵

5.6.24. Demir ÇELİK (Muş)

5.6.24.1. Hayatı

Demir Çelik, 1959'da Muş'ta doğmuştur. Babası Selim Bey, annesi Şirinşah Hanım'dır. Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesini bitirmiş serbest eczacı olarak çalışmıştır. 2004 yılı yerel seçimlerinde SHP'den Varto Belediye Başkanlığına seçilmiştir. 2008-2010 tarihleri arasında Barış ve Demokrasi Partisi Genel Başkanlığı yapmıştır. 2011 Seçimlerinde Muş Bağımsız Milletvekili seçilmiştir. Evli ve 2 çocuk babasıdır. Orta düzeyde İngilizce bilmektedir.⁹⁴⁶

⁹⁴³ <https://www.tbmm.gov.tr> (Erişim Tarihi: 01. 03. 2017).

⁹⁴⁴ TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 93, 629, 630.

⁹⁴⁵ TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 71, 69.

⁹⁴⁶ <https://www.tbmm.gov.tr> (Erişim Tarihi: 01. 03. 2017).

5.6.24.2. XXIV. Dönem Çalışmaları

2011 Seçimlerinde Muş Bağımsız Milletvekili seçilen Demir Çelik'in, 24. Yasama dönemine ait; 10 adet kanun teklifi, 23 Meclis Araştırma Önergesi ve 49'u hükümsüz olmak üzere 249 yazılı soru önergesi ve Genel Kurulda 4'ü açıklama, 1'i gündem dışı olmak üzere toplam 22 konuşması bulunmaktadır.⁹⁴⁷

Eczacılar ve Eczaneler Hakkında Kanun ile Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifleri görüşmelerinde kendisinde eczacı olan Demir Çelik yaptığı konuşmada, 6197 sayılı Eczacılık Kanunun 1953 yılından bu yana değişikliğe uğratılmadan elli dokuz yıldır değişen toplum ve tarihî süreçlere uygun olmayan özellikleriyle sağlık faaliyetinin en temel birimlerinden biri olan eczacılığı işlevsiz bıraktığı için değiştirilmesinin bir ihtiyaç olduğunu bu nedenle 24'üncü dönem milletvekillerinden eczacı olan AKP, BDP, MHP ve CHP üyeleri ve Türk Eczacıları Birliğinin değerli katkıları ve çalışmaları neticesinde ortaklaşa, pratikte sorun ve sıkıntı yaşanan kısmi sorunun giderilmesine hizmet edecek bir kanun teklifini hazırladıklarını belirtmiştir.⁹⁴⁸

Demir Çelik seçim bölgesi olan Muş ili genelinde yaşanan sorunlara ilişkin gündem dışı konuşmasında Muş ilinin Türkiye'nin ilk beş büyük ovasına sahip olmasının yanı sıra Malazgirt ve Bulanık ilçelerinin, ovalarının da dikkate alındığında kendi büyüklüğündeki 10-15 ilin gıda başta olmak üzere temel insani ihtiyaçlarını karşılama potansiyeline sahip olduğunu ancak Muş'ta şeker pancarı dışında sanayi ürününün olmadığını belirtmiş ve Muş'ta istihdam ve yoğun dış göçe dikkat çekmiştir.⁹⁴⁹

Görüşülmekte olan 651 sıra sayılı üniversite personeliyle ilgili tasarıya ilişkin söz söz alan Demir Çelik konuşmasında, akademisyenlerin hak ettikleri ücreti alamadıklarını kabul edemediğini ifade ettikten sonra atılan adımı yetersiz görmüş olmakla birlikte bu kanuni yasama faaliyetinin icrasında yardımcı olacaklarını belirtmiştir.⁹⁵⁰

⁹⁴⁷ https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/kanun_teklifi_s_sd.uye_ilk_imza_sahibi_teklifleri?p_donem=24&p_sicil=6961 (Erişim Tarihi: 03. 03. 2017).

⁹⁴⁸ TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 21*, 301, 302.

⁹⁴⁹ TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 94*, 30-31.

⁹⁵⁰ TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 90*, 1155-1157.

5.6.25. Sırrı SAKIK (Muş)

5.6.25.1. Hayatı

Sırrı Sakık'ın hayatına önceki dönemde yer verildiğinden burada değinilmemiştir.⁹⁵¹

5.6.25.2. XXIV. Dönem Çalışmaları

2011 Seçimlerinde ikinci kez Muş'tan bağımsız milletvekili seçilen Sırrı Sakık'ın 24. Döneme ait “Türk Ceza Kanununda ve Basın Kanununda değişiklik yapılma” hususunu içeren 1 kanun teklifi , 14 adet yazılı soru önergesi, 7 adet Meclis Araştırması önergesi ve 8'i açıklama, 1'i gündem dışı ve 6'sı sataşmalara cevap olmak üzere toplam 56 konuşması bulunmaktadır.⁹⁵²

Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ile ilgili olarak söz alan Sırrı Sakık Türkiye’de uygulanan yüzde 10’luk seçim bir barajının demokratik olmadığı bu uygulamayla üç partiye sandıkta temsil hakkı sağlandığı, dördüncü partinin yok sayıldığı şeklinde eleştirilerde bulunarak yeni bir siyasi partiler yasası yeni bir seçim kanunu ve uygun olan bir barajla seçimlere gidilmesi gerektiğini, bağımsızları yok sayarak belli partileri yok sayarak bu yönetime demokrasi denilemeyeceğini söyleyerek kanun tasarısını eleştirmiştir.⁹⁵³

Katma Değer Vergisi Kanunu ile Bazı Yatırım ve Hizmetlerin Yap-İşlet-Devret Modeli Çerçevesinde Yaptırılması Hakkında Kanunda ve Kamu İhale Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi ile ilgili olarak yaptığı konuşmasında Sırrı Sakık, Kanun teklifinden ziyade Nevruz kutlamaları ile ilgili söylemlerde bulunmuştur.⁹⁵⁴

⁹⁵¹ Özgeçmişi için bakınız: XXIII. Dönem Bağımsız Milletvekilleri, s.203.

⁹⁵² https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.bilgi?p_donem=24&p_sicil=4673, (Erişim Tarihi: 03. 03. 2017).

⁹⁵³ TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 20*, 905, 906.

⁹⁵⁴ TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 16*, 971, 973.

5.6.26. Gülten KIŞANAK (Siirt)

5.6.26.1. Hayatı

Gülten Kışanak'ın hayatına önceki dönemde yer verildiğinden burada değinilmemiştir.⁹⁵⁵

5.6.26.2. XXIV. Dönem Çalışmaları

2011 Seçimlerinde Siirt Bağımsız Milletvekili seçilen Gülten Kışanak'ın, 24. Yasama dönemine ait, Genel Kurulda 3 adet konuşması bulunmaktadır.

Gülten Kışanak, Şırnak ilinin Uludere ilçesinin sınır kesiminde yapılan hava operasyonunda 35 vatandaşın hayatını kaybetmesi ve açılan soruşturma ile bu vatandaşların geride kalan yakınlarına yapılacak yardımlara ilişkin hükümeti eleştiren bir konuşma yapmıştır.⁹⁵⁶

2013 Yılı Merkezî Yönetim Bütçesi ve 2011 Yılı Merkezî Yönetim Kesin Hesap Kanunu Tasarısı ile ilgili olarak söz alan Gülten Kışanak bu yeni dönemin küreselleşmenin ve finanslaşmanın hızlandığı neoliberal dönem olduğunu bu süreçte dev sanayilerin emeğin bol ve çok ucuz olduğu Çin, Hindistan, Brezilya ve Türkiye gibi ülkelere kaydırıldığını böylece sermayenin yeniden kârlılık imkânları ortaya çıkarıldığını, Türkiye'de de neoliberal ekonomik politikalar ile kamusal alanın daraltıldığını eğitim ve sağlık hizmetlerinin metalaştığını, finans sermayesine olan borçların, anapara ve faizlerinin ödendiğini böylece devlet eliyle yerli ve yabancı sermayeye tam bir kaynak transferi yapılmış olduğunu ifade etmiştir.⁹⁵⁷

5.6.27. İbrahim AYHAN (Şanlıurfa)

5.6.27.1. Hayatı

İbrahim Ayhan, 1968'de Şanlıurfa'da doğmuştur. Babası Ali Bey, annesi Zekiye Hanım'dır. İlk ve ortaöğretimini Siverek ilçesinde liseyi Adana'da tamamlamıştır. 1994

⁹⁵⁵ Özgeçmişi için bakınız: XXIII. Dönem Bağımsız Milletvekilleri, s.191.

⁹⁵⁶ TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 10*, 219, 221.

⁹⁵⁷ TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 36*, 332, 335, 343.

yılında Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Bölümünden mezun olmuştur.1997 yılında öğretmenlik yapmıştır. 1997-2007 yılları arasında Eğitim-Sen Şanlıurfa Şube Yöneticiliği ve Başkanlığı görevlerinde bulunmuştur. DTP ve BDP Şanlıurfa İl Başkanlığı yapmıştır. 2010 yılında tutuklanmış, 2014 yılında tahliye olmuştur. 2011 Seçimlerinde Şanlıurfa Bağımsız Milletvekili seçilmiştir.Evli ve 2 çocuk babasıdır.İngilizce bilmektedir.⁹⁵⁸

5.6.27.2. XXIV. Dönem Çalışmaları

2011 Seçimlerinde Şanlıurfa Bağımsız Milletvekili seçilen İbrahim Ayhan'ın, 24. Yasama dönemine ait Adıyaman'a bağlı Kömür Beldesi'nde faaliyet gösteren maden ocaklarının çevre tahribatının incelenmesi, Şanlıurfa'da eğitim alanında başarısızlık, Şanlıurfa'daki gençlerin madde bağımlılığı sorununu, Subakut Skleroz Panensefalit hastalığının nedenleri, intihar vakalarını ve trafik kazalarının nedenleri ile mevsimlik tarım işçilerinin sorunlarının araştırılması ve önlemlerin alınması hususlarında,7 adet Meclis Araştırması Önergesi, 12'si hükümsüz olmak üzere 91 adet yazılı soru önergesi ve Genel Kurulda 3 adet konuşması bulunmaktadır.⁹⁵⁹

İbrahim Ayhan, 2015 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu Tasarısı ile 2013 Yılı Merkezi Yönetim Kesin Hesap Kanunu Tasarısı ile ilgili olarak yaptığı konuşmasında 2015 eğitim bütçesinin, eğitim bileşenlerinin hiçbirinin görüşü alınmadan, önceki yıllardaki bütçelerin kopyası sayılabilecek bir anlayışla ve bu bütçe de eğitim sisteminin en temel ihtiyaçları görmezden gelinerek sadece zorunlu harcamalar ve sermayeye açılacak rant alanları dikkate alınarak hazırlandığını belirterek kamuda çalışan toplam personel sayısının yarısına yakınının Eğitim Bakanlığında görevli olduğu düşünüldüğünde neden bütçeden en fazla pay ayrılan bakanlıklardan birinin Eğitim Bakanlığı olduğunun da görüleceğini,17 milyon öğrenci ve 100 bine yaklaşan kurum sayısı da hesaba katıldığında hâlihazırda eğitim bütçesinin yaklaşık yüzde 90'ını zorunlu harcamalar oluşturduğunu bu nedenle Eğitim Bakanlığının bütçesinin nominal büyüklüğünün tek başına bir anlamının bulunmadığını asıl bakılması gereken göstergelerin eğitim bütçesinin millî gelire oranı, öğrenci başına yapılan ortalama

⁹⁵⁸ <https://www.tbmm.gov.tr> (Erişim Tarihi: 05. 03. 2017).

⁹⁵⁹ https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/Mecelis_arastirma_onergeleri.uyenin_ilk_imzali_onergeleri?donem_kodu=24&p_sicil=6968 (Erişim Tarihi: 05. 03. 2017).

harcama, yatırımlara ayrılan pay ve halkın cebinden çıkan eğitim harcamalar olduğunu vurgulayarak 2015 eğitim bütçesinin OECD ülkelerinin çok gerisinde kaldığı şeklinde tespitlerinde bulunmuştur.⁹⁶⁰

Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarı ve Teklifleri ile ilgili olarak söz alan İbrahim Ayhan çözüm sürecinin başladığı süreçte böylesi bir yasanın çıkarılıyor olmasının toplum beklentilerini, umutlarını ve çözümü sürecini de zorlayabileceği bir nitelikte olduğunu söyleyerek iç güvenlik paketinin hükümet tarafından tekrar gözden geçirilmesini belirtmiştir.⁹⁶¹

Üstün yetenekli çocukların tespiti, eğitimi ve istihdamıyla ilgili rapor hakkında söz alan İbrahim Ayhan, üstün yetenekli çocukların keşfi, eğitimi ve istihdamıyla ilgili değerlendirmelerin bütüncül bir yaklaşımdan uzak olduğunu belirterek konunun diğer toplumsal ve politik bağlamlardan kopararak sadece teknik bir soruna indirgendiğini ve daha çok bir mevzuat sorunu, aile içi eğitim, sermaye, bilim ve sanat merkezlerinin yaşadıkları sorunlar olarak görülerek bu bağlamda ele alındığını ifade etmiştir.⁹⁶²

5.6.28. İbrahim BİNİCİ (Şanlıurfa)

5.6.28.1. Hayatı

İbrahim Binici'nin hayatına önceki dönemde yer verildiğinden burada değinilmemiştir.⁹⁶³

5.6.28.2. XXIV. Dönem Çalışmaları

2011 Seçimlerinde ikinci kez Şanlıurfa'dan bağımsız milletvekili seçilen İbrahim Binici'nin, 24. Yasama dönemine ait 6 adet kanun teklifi, 18'i hükümsüz, 1'i cevaplanmış olan toplam 19 adet sözlü soru önergesi, 17 adet Meclis Araştırma

⁹⁶⁰ TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 97, 456, 462.

⁹⁶¹ TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *cilt*.107, 506, 507.

⁹⁶² TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 78, 233, 237.

⁹⁶³ Özgeçmişi için bakınız: XXIII. Dönem Bağımsız Milletvekilleri, s.210.

Önergesi ve Genel Kurulda 1'i gündem dışı olmak üzere toplam 7 konuşması bulunmaktadır.⁹⁶⁴

İbrahim Binici, Askerlik Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ile ilgili olarak yaptığı konuşmasında günümüze kadar bedelli askerlik uygulamasının 1987, 92 ve 99 yıllarında çıkarılan kanunlarla toplam 3 kez yapıldığını, çıkarılan kanunlardan yarar sağlayanların sayısının ise 1987 yılında 18.433 kişi, 1992 yılında 35.111 kişi, 1999 yılında ise 72.290 kişi olduğunu, çıkarılan bu kanunlardan yarar sağlayanların sayısında bir önceki düzenlemeden yarar sağlayan kişi sayısının tam 2 katı olduğunu ve Başbakan Erdoğan'ın bu tasarıyı kamuoyuna açıklarken bakaya kalanların sayısındaki artışın ciddi boyutlara ulaştığını ve bedelli askerlik uygulamasıyla bu yığılmanın azaltılmasını hedeflediklerini ifade ettiğini ancak bu tasarının kronikleşmiş olan sorunlara kalıcı çözüm getirmediğini belirtmiştir.⁹⁶⁵

Sivas olaylarına ilişkin gündem dışı söz almış olan İbrahim Binici Sivas'ta nefretin ateş olup diri diri yaktığı 35 canın 21'inci seneyi devriyesi üzerinden değil yirmi bir yıl, 21 bin yıl geçse de Sivas'ta yaşanan olayların yürekleri ve vicdanları kolayca terk etmeyeceğini söyleyerek duygu ve düşüncelerini ifade etmiştir.⁹⁶⁶

5.6.29. Selma IRMAK (Şırnak)

5.6.29.1. Hayatı

Selma Irmak, 1971'de Mardin'de doğmuştur. Babası Yusuf Bey, annesi Emine Hanımdır. Lise mezunudur. 1990'lı yıllarda PKK üyeliğinden 10 yıl tutuklu kalmıştır. DTP eş genel başkanlığı yapmıştır. 2009 Yerel Seçimlerinde Belediye Başkan adayı olmuş ancak adaylığı YSK tarafından iptal edilmiştir. 2011 Seçimlerinde Şırnak Bağımsız Milletvekili seçilmiştir. Bekârdır.⁹⁶⁷

⁹⁶⁴ <https://www.tbmm.gov.tr> (Erişim Tarihi: 05. 03. 2017).

⁹⁶⁵ TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 5, 335, 337.

⁹⁶⁶ TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *cilt*.81, 364-365.

⁹⁶⁷ <https://www.tbmm.gov.tr> (Erişim Tarihi: 10. 03. 2017).

5.6.29.2. XXIV. Dönem Çalışmaları

2011 Seçimlerinde Şırnak Bağımsız Milletvekili seçilen Selma Irmak'ın, 24.Yasama dönemine ait 4628 Sayılı Elektrik Piyasası Kanununa ek madde eklenmesi ve Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunda değişiklik yapılması hususlarında 2 adet Kanun teklifi,⁹⁶⁸Cizre'de çıkan olaylarda hayatını kaybeden vatandaşların ölüm sebepleri, kadın cinayetlerinin nedenleri, Van depreminde yıkılan bir otelle ilgili kamu kurumlarının görev ve sorumluluklarını yerine getirip getirmediğinin araştırılması, Ardahan ilinin ve ilde görev yapan kamu çalışanlarının sorunları, Tunceli Üniversitesi sorunları, Habur sınır kapısındaki eksiklerin araştırılması ve Türkiye'ye sığınan kadın ve kız çocuklarının para karşılığında evlendirildiği iddialarının araştırılması ve gerekli önlemlerin alınmasına dair 7 adet Meclis Araştırması önergesi ve 1'i hükümsüz 14 adet yazılı soru önergesi bulunmaktadır.⁹⁶⁹

Genel Kurul'da 3 adet konuşması olan Selma Irmak HES, termik santraller ve yapımı devam eden barajlar ile ilgili gündem dışı yaptığı konuşmasında doğada büyük tahribatlarla birlikte doğal döngünün bozulmasına neden olduğunu iddia ederek termik santral ve HES'lerin yapımını eleştirmiştir. Toplumsal yapı ve ekosistem üzerinde tahrip edici etkisi olan termik enerji ve HES projeleri ve benzeri uygulamaların yerine yenilenebilir alternatif enerji kaynağı arayışına gidilerek doğa ve çevre dostu güneş enerjisi, rüzgar ve jeotermal enerji türleriyle ilgili somut çalışmaların veya projelerin hayata geçirilmesi ve kullanımlarına teşvik edilecek politikaların geliştirilmesi gerektiğini ifade etmiştir.⁹⁷⁰

⁹⁶⁸ https://www.TBMM.gov.tr/develop/owa/kanun_teklifi_s_sd.uye_ilk_imza_sahibi_teklifleri?p_donem=24&p_sicil=6970 (Erişim Tarihi: 10. 03. 2017).

⁹⁶⁹ https://www.TBMM.gov.tr/develop/owa/Mecelis_arastirma_onergeleri.uyenin_ilk_imzali_donem_kodu=24&p_sicil=6970 (Erişim Tarihi: 10. 03. 2017).

⁹⁷⁰ TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, cilt.77, 67, 68.

5.6.30. Hasip KAPLAN (Şırnak)

5.6.30.1. Hayatı

Hasip Kaplan'ın hayatına önceki dönemde yer verildiğinden burada değinilmemiştir.⁹⁷¹

5.6.30.2. XXIV. Dönem Çalışmaları

2011 Seçimlerinde Şırnak Bağımsız Milletvekili seçilen Hasip Kaplan'ın 24.Yasama dönemine ait 23 adet kanun teklifi, 10'u geçersiz 6'sı ilgili Bakanlarca cevaplanan 16 sözlü soru önergesi, 2'si hükümsüz 131 yazılı soru önergesi ve Genel Kurulda 94 adet konuşması bulunmaktadır.

Seçim bölgesi olan Şırnak'ın sorunları hakkında gündem dışı söz isteyen Şırnak Milletvekili Hasip Kaplan konuşmasında Şırnak'ın güvenlik sorunu nedeniyle bölgeden çok fazla göç olduğuna dikkat çekmiş ve Uludere'de yaşanan 34 kişinin yaşamını yitirmesi olayına da değinerek bir daha böyle olayların yaşanmaması için Hükümet tarafından bir takım önlemlerin almasını gerektiğini ifade etmiştir.⁹⁷²

Hasip Kaplan, 248 sıra sayılı Askerlik Kanunuyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Tasarı hakkında yaptığı konuşmasında e-Devlet Projesi kapsamında askerlik yoklamalarının kaldırılmasının ve bu vesileyle de askerlik şubelerine gerek olmadığı nedeniyle askerlik şubelerinin zaman içinde kaldıracağını belirten tasarıyı eleştirerek askerlik şubeleri kaldırılırken neredeki şubeler kaldırılacağı hangilerinin devam edeceği belli olmadığı için ülkenin dört bir tarafında vatandaşın zorluklar yaşayacağını belirtmiştir.⁹⁷³

Hasip Kaplan, Vatansız Kişilerin Statüsüne İlişkin Sözleşmeye Katılmamızın Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı ile ilgili olarak yaptığı konuşmasında kabul gören sözleşmenin birçok boyutuyla son derece önemli olduğunu belirterek vatansızların çalışması, sosyal güvenlikleri, çocuklarının eğitimi, çocuklarının evlenme-boşanma durumundaki hukuku, velayet hukuku ve miras hukuku gibi önemli konuların

⁹⁷¹ Özgeçmişi için bakınız:XXIII. Dönem Bağımsız Milletvekilleri, 212.

⁹⁷² TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt:* 73, 417.

⁹⁷³ TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt:* 21, 536-540.

bu teknik sözleşmelerin konusu olduğunu bu sözleşme ile vatansızların gittikleri ülkelerde bir statüsü olacağını ifade etmiştir.⁹⁷⁴

5.6.31. Faysal SARIYILDIZ (Şırnak)

5.6.31.1. Hayatı

Faysal Yıldız, 1975'de Şırnak'ta doğmuştur. Babası Selim Bey, annesi Afiye Hanım'dır. Dicle Üniversitesi Meslek Okulu ve Harran Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Makine Mühendisliği bölümünden mezun olmuştur. 2009 yılında terör üyesi olduğu gerekçesiyle tutuklanmıştır. 2011 Seçimlerinde Şırnak Bağımsız Milletvekili seçildiği için 2014 yılında tahliye olmuştur. Bekârdır. İngilizce bilmektedir.⁹⁷⁵

5.6.31.2. XXIV. Dönem Çalışmaları

2011 Seçimlerinde Şırnak Bağımsız Milletvekili seçilen Faysal Yıldız'ın, 24. Yasama döneme ait 4628 Sayılı Elektrik Piyasası Kanununa ek madde eklenmesi⁹⁷⁶ hususunu içeren 1 adet kanun teklifi, 6'sı geçersiz sayılan 36 adet yazılı soru önergesi ve 4 adet konuşması bulunmaktadır.

2015 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu Tasarısı ile 2013 Yılı Merkezi Yönetim Kesin Hesabı; 2. ve 6. Tur görüşmeleri münasebetiyle söz alan Faysal Sarıyıldız 2015 yılı RTÜK bütçesi ve RTÜK'ün yetkileri ile ilgili düşüncelerini paylaşmıştır. Yaptığı konuşmada görsel ve işitsel medyayı devlet adına kontrol etmek amacıyla kurulan RTÜK'ün, karasal, sayısal, uydu, kablo ve IPTV ortamından yayın yapacak kuruluşlara lisans ve yayın izni vermek, yayınları düzenlemek ve denetlemek, radyo ve televizyonlara para cezası kesmek ve kapatmak gibi geniş yetkilerle donatıldığını eleştirerek medyaya yönelik ceza verme yetkisinin basın ve ifade özgürlüğünü kısıtladığı gibi temel bir hak olan halkın haber alma hakkının da ihlali anlamına geldiğini üstelik radyo ve televizyonlara verilen bu cezaların Türk aile yapısına veya toplumun millî ve manevi değerlerine aykırı yayın gibi son derece

⁹⁷⁴ TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 81*, 389, 390.

⁹⁷⁵ <https://www.tbmm.gov.tr> (Erişim Tarihi: 10. 03. 2017).

⁹⁷⁶ https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/kanun_teklifi_s_sd.uye_ilk_imza_sahibi_teklifleri?p_donem=24&p_sicil=6971, (Erişim Tarihi: 10. 03. 2017).

muğlâk, yorumu kişiden kişiye değişen gerekçelere dayandırılmasının keyfî kararların alınmasına olanak tanıdığını, özerk olduğu iddia edilmesine rağmen üye yapısı itibarıyla fiilî olarak siyasi iktidara bağlı bir kurum olan RTÜK'ün yargı görevini üstlenerek yayın kuruluşlarına ceza verebilme hatta kapatma gibi yetkilerle donatılmasının demokratik değerlerle çeliştiğini iddia etmiştir.⁹⁷⁷

5.6.32. Kemal AKTAŞ (Van)

5.6.32.1. Hayatı

Kemal Aktaş 1958'de Şanlıurfa'da doğmuştur. Babası Bozan Bey, annesi Vethe Hanım'dır. Endüstri Meslek Lisesi mezunudur. DEHAP ve DTP'de çeşitli görevlerde yer almıştır. 2009 yılında tutuklanmış, 2011 yılında Van Bağımsız Milletvekili seçilmiş ve 2014'te tahliye olmuştur. Bekârdır.⁹⁷⁸

5.6.32.2. XXIV. Dönem Çalışmaları

2011 yılında Van Bağımsız Milletvekili Seçilen Kemal Aktaş'ın 24. Yasama dönemine ait, 1 adet kanun teklifi, 7'si geçersiz 37 adet yazılı soru önergesi, 7 adet Meclis Araştırma önergesi ve Genel Kurulda 2 adet konuşması bulunmaktadır.⁹⁷⁹

Kemal Aktaş, 12 Haziran Dünya Çalışan Çocuk İşçiliğiyle Mücadele Gününe ilişkin yaptığı konuşmasında “Çalıştırılan Çocuklar Günü” diye bir gün belirlenerek bir ironinin ortaya konulduğunu yani bütün düzenlemelere ve mücadelelere karşın çalışan çocuklar gerçekliğinin tüm dünya üzerinde varlığını ve etkisini sürdürdüğünü belirterek her çocuğun kendi iyiliği için gereken himaye ve bakımdan yararlanma, maddi ve manevi varlığını geliştirme, görüşlerini serbestçe açıklayabilme, cinsel sömürü, şiddet, her türlü kötü muamele ve istismardan korunma, aile içinde yaşamını sürdürme, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma, anne ve babasını bilme, aile ortamından

⁹⁷⁷ <https://www.tbmm.gov.tr>, (Erişim Tarihi: 10. 03. 2017).

⁹⁷⁸ <https://www.tbmm.gov.tr>, (Erişim Tarihi: 10. 03. 2017).

⁹⁷⁹ https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/kanun_teklifi_s_sd.uye_ilk_imza_sahibi_teklifleri?p_donem=24&p_sicil=6958 (Erişim Tarihi: 10. 03. 2017).

ayrılması hâlinde uygun bakımdan yararlanma, barınma, eğitim, temel sağlık ve sosyal hizmetlerden faydalanma hakkına sahip olması gerektiğini vurgulamıştır.⁹⁸⁰

Suriye ve Irak'tan gelen göçmenlere yapılan insani yardımlara ilişkin yaptığı konuşmasında Kemal Aktaş 2011 yılının Mart ayında Suriye’de başlayan olayların kısa sürede iç savaşa dönüştüğünü, yüz binlerce insan yaşamını yitirdiğini, milyonlarca insan mülteci durumuna düştüğünü belirterek Suriye’de iç karışıklığın başladığı Mart 2011 tarihinden günümüze kadar Türkiye’ye giriş yapan göçmen sayısının yaklaşık 1 milyon 600 bin kişi olduğunu, bu kişilerden 220 bin kişi geçici barınma merkezlerinde barındırıldığını, AFAD toplanma merkezlerinde 5 bin ila 6 bin kişinin kaldığını gelen nüfusun kalabalık olması nedeniyle Suroç gibi küçük ve imkânları kısıtlı bir ilçenin ihtiyaç duyulan tüm hizmetleri sunmasını zorlaştırdığını ve kış mevsimine girilmesine nedeniyle bölgede kışa dayanıklı kalıcı barınma merkezleriyle ilgili bir çalışmanın yapılması gerektiğini ifade etmiştir.⁹⁸¹

5.6.33. Nazmi GÜR (Van)

5.6.33.1. Hayatı

Nazmi Gür 1965'te Şırnak'ta doğmuştur. İlk, orta ve lise eğitimini Van'da tamamlamıştır. 1983 yılında Ortadoğu Teknik Üniversitesi Sosyoloji Bölümüne girmiş ancak eğitimini tamamlamamıştır. Yakın Doğu Üniversitesi (KKTC) Hukuk Fakültesini bitirmiştir. Uzun yıllar İnsan Hakları Derneği Van Şube Başkanlığı ve Genel Sekreterliği yapmıştır. DTP Kurucu üyeleri arasında yer almıştır. 2011 Seçimlerinde Van Bağımsız Milletvekili seçilmiştir. Evli ve 2 çocuk babasıdır. İngilizce bilmektedir.⁹⁸²

5.6.33.2. XXIV. Dönem Çalışmaları

2011 Seçimlerinde Van Bağımsız Milletvekili seçilen Nazmi Gür’ün, 24. Yasama dönemine ait 3 adet kanun teklifi, 3’ü hükümsüz olan 4 adet sözlü soru önergesi, 10’u geçersiz ve birçoğu süresi geçtikten sonra cevaplanmış toplam 239 yazılı soru önergesi,

⁹⁸⁰ TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 79, 848, 849.

⁹⁸¹ TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 89, 426, 428.

⁹⁸² <https://www.tbmm.gov.tr> (Erişim Tarihi: 12. 03. 2017).

15 adet Meclis Araştırma önergesi ve Genel Kurul'da 12 adet konuşması bulunmaktadır.⁹⁸³

Nazmi Gür, seçim bölgesi olan Van ilinin sorunlarıyla ilgili gündem dışı söz almış ve 2011 yılında Ekim ve Kasım aylarında Van'da meydana gelen iki yıkıcı depremin Van'da büyük can ve mal kaybına sebep olduğunu ve bu depremlerin yıkıcı etkilerinin birçok kesimi ve özellikle de SGK ve vergi mükelleflerini, esnaf, sanayici ve ticaret erbabı birçok insanı etkilemeye devam etmekte olduğunu çünkü Van esnafından ve ticaret erbabından tahsil edilmesi düşünülen vergi borçlarının esnafı sıkıntıya soktuğunu belirtmiş ve özellikle vergi ve SGK alacaklarının üç yıl boyunca terkin edilmesi yönünde öneride bulunmuştur.⁹⁸⁴

Nazmi Gür, Cumhurbaşkanı Seçimi Kanunu Tasarısı ile ilgili olarak hukukun kişiye, zümreye, partilere, sınıflara göre yapılmayacağını bu nedenle Cumhurbaşkanının seçimi ve görev süresiyle ilgili olarak yapılan bu çalışmayla getirilen taslağın evrensel hukuka ve Anayasaya uygun olmadığını iddia etmiştir.⁹⁸⁵

İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarı ve Teklifleri ile ilgili söz alan Nazmi Gür, bütün güvenlik önlemlerini almak, sağlıklı bir ortamda üretim yapabilmek için işçi güvenliğinin ve işçi sağlığının ön plana çıkarılmasının çok önemli olduğunu ve bu durumdan işverenlerin birinci derece sorumluluğu olduğunu belirtmiş ve söz konusu yasada “Mevsimlik işçiler” adı altında çalışan işçiler için hiçbir güvence sağlanmadığını iddia ederek yasayı eleştirmiştir.⁹⁸⁶

⁹⁸³ https://www.TBMM.gov.tr/develop/owa/kanun_teklifi_s_sd.uye_ilk_imza_sahibi_teklifleri?p_donem=24&p_sicil=6967 (Erişim Tarihi: 12. 03. 2017).

⁹⁸⁴ TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 62, 332.

⁹⁸⁵ TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 11, 849, 850.

⁹⁸⁶ TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 112, 112, 113.

5.6.34. Aysel TUĞLUK (Van)

5.6.34.1. Hayatı

Aysel Tuğluk'un hayatına önceki dönemde yer verildiğinden burada değinilmemiştir.⁹⁸⁷

5.6.34.2. XXIV. Dönem Çalışmaları

2011 Seçimlerinde Van Bağımsız Milletvekili seçilen Aysel Tuğluk'un 24. Yasama dönemine ait 3213 Sayılı Maden Kanununda, 6411 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılması ve Van İlinin adının Wan Olarak Değiştirilmesi hususlarında 3 adet kanun teklifi ve Genel Kurulda 1 adet konuşması bulunmaktadır.⁹⁸⁸

Aysel Tuğluk, 2012 Yılı Merkezî Yönetim Bütçe Kanunu Tasarısı ile 2010 Yılı Merkezî Yönetim Kesin Hesabı; Maddeleri ile ilgili olarak Van'da yaşanan depremten ötürü Van halkının barınma, beslenme, ısınma gibi temel problemlerine kendi gücüyle çözüm üretmeye çalıştığını, eksi 10 derecede çadırlarda yaşam mücadelesi verdiklerini iddia ederek ve hükümet tarafından deprem sonrası oluşan toplumsal bütünleşmenin ruhuna uygun hareket ederek beklentilere cevap verebilmek için geleceğe dair net bir plan ve programın bir an önce hayata geçirilmesi gerektiğini ifade etmiştir.⁹⁸⁹

5.6.35. Özdal ÜÇER (Van)

5.6.35.1. Hayatı

Özdal Üçer'in hayatına önceki dönemde yer verildiğinden burada değinilmemiştir.⁹⁹⁰

⁹⁸⁷ Özgeçmişi için bakınız: XXIII. Bağımsız Milletvekilleri, 205.

⁹⁸⁸ https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/kanun_teklifi_s_sd.uye_ilk_imza_sahibi_teklifleri?p_donem=24&p_sicil=6478 (Erişim Tarihi: 12. 03. 2017).

⁹⁸⁹ TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt*: 9, 532, 533.

⁹⁹⁰ Özgeçmişi için bakınız: XXIII. Bağımsız Milletvekilleri, 220.

5.6.35.2. XXIV. Dönem Çalışmaları

2011 Seçimlerinde Van Bağımsız Milletvekili seçilen Özdal Üçer'in 24. Yasama dönemine ait 9'u geçersiz 300 adet yazılı soru önergesi, 22 adet Meclis Araştırma Önergesi ve Genel Kurulda, 3'ü açıklama, 1'i gündem dışı olmak üzere 28 adet konuşması bulunmaktadır.⁹⁹¹

Özdal Üçer, Cumhurbaşkanı seçim Kanunu Tasarısı ile ilgili yaptığı konuşmasında temsili Meclis aritmetiğiyle Cumhurbaşkanı seçilmesinden Cumhurbaşkanı'nın seçilmesi için halk iradesine gidilmesinin halkın iradesinin önemsenmesinin çok önemli olduğunu belirtmiş ve Cumhurbaşkanı adayının halk tarafından belirlenmesinin daha demokratik olacağını vurgulamıştır.⁹⁹²

İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifleri münasebetiyle söz alan Özdal Üçer yaptığı konuşmasında, “Öğrenci merkezli bir eğitim sistemi olmadan, eğitim emekçilerinin çalışma koşulları düzeltilmeden ve okulların altyapı sorunları giderilmeden ne yapılırsa yapılsın hiçbir fayda sağlamayacaktır.” Şeklinde ifadelerde bulunarak eğitim sistemini eleştirmiştir.⁹⁹³

Özdal Üçer Van depremiyle ve depremzedelerin yaşamış olduğu sorunlarla ilgili gündem dışı yaptığı konuşmasında Van'daki depremzedelerin sorunlarını dile getirmiş ve sorunlarının çözümü noktasında bölge halkının hükümet yetkililerinden ve Van valisinden beklentilerinin neler olduğunu belirtmiştir.⁹⁹⁴

⁹⁹¹ <https://www.tbmm.gov.tr> (Erişim Tarihi: 14. 03. 2017).

⁹⁹² TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 11*, 844-845.

⁹⁹³ TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 18*, 42, 43.

⁹⁹⁴ TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları, *Cilt: 16*, 424.

SONUÇ

Ülke yönetimine katılma, seçme ve seçilme haklarının tam olarak kullanılabilmesi, böylece halkın iradesinin serbest seçimler yoluyla temsil edilebilmesinde bağımsız olarak veya bir siyasal parti içinde siyasal faaliyette bulunmanın ayrı bir yeri ve önemi vardır. Demokrasilerde seçme hakkı, seçilme hakkı ile tamamlandığından vatandaşlar herhangi bir ayrıma tabi tutulmadan ister bağımsız ister bir parti adı altında seçime katılabilmekte ve yeterli oyu aldıktan sonra Mecliste yer alabilmektedirler. Uygulamalarda farklılıklar olsa da birçok ülkede bağımsız milletvekilliği tercih edilmektedir.⁹⁹⁵

Türkiye’de çok partili hayata geçiş denemelerinde başarısızlıkla sonuçlanmasına rağmen demokratikleşme adına bu amaçtan vazgeçilmemiş ve buna yönelik dönemin şartları gereği yeni uygulamalar yapılmıştır. Bunlarda biri, 1931 seçimlerinde başlayıp 1946 seçimlerine kadar devam eden bağımsız aday uygulaması, diğeri ise 1939 seçimlerinde oluşturulan ve çok partili hayata geçişle birlikte son bulan “Müstakil Grup” uygulamasıdır.

Türkiye’de tek parti yönetiminin söz konusu olduğu dönemde 1923, 1927,1931,1935, 1939 ve 1943 olmak toplam beş genel seçim yapılmıştır. 1943 seçimleri hariç diğer seçimlerde II. Meşrutiyet Döneminde uygulanan seçim sistemi uygulanmıştır. 1925 yılında Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının kapanmasının ardından gerçekleştirilen 1927 seçimlerinde, CHF’nin Mecliste tek parti olması sebebiyle partiye alternatif bir yol olarak düşünülen bağımsız aday uygulaması ilk defa gerçekleştirilmiş ancak CHF’nin adaylarının hepsinin seçilmesi nedeniyle bağımsız adaylar Meclise girememişlerdir. 1930 yılında Serbest Cumhuriyet Halk Fırkasının kapatılmasıyla birlikte, demokrasinin daha iyi uygulanması, halkın her kesiminin görüşlerinin Meclise yansıtılabilmesi ve CHF’nin denetlenmesi için 1931 seçimlerinde, CHF Başkanlık Divanın kararı ve Genel Başkan Mustafa Kemal’in seçmenlere hitaben yayınladığı bildiri ile bazı seçim çevrelerinde bağımsızlar için yer ayrılmıştır. Bu uygulama sonucunda 1931 seçimlerinde 20 bağımsız milletvekili Mecliste yer almıştır. Bağımsız adaylık uygulaması 1935 seçimlerinde de devam etmiş aynı zamanda seçim öncesi azınlık unsurlarının da bağımsız aday olmalarına izin verilmesiyle birlikte 4

⁹⁹⁵Abdulahakimoğulları, 298.

gayrimüslim bağımsız milletvekili seçilmiştir. 1939 ve 1943 seçimlerinde bağımsız aday uygulamasına devam edilmiş ancak, “Müstakil Grup” oluşturulması nedeniyle bağımsızlar için ayrılan kontenjan sayısı düşürülmüştür.

Tek partili dönemde bağımsız adaylara yer açmak için bazı seçim çevrelerinde aday göstermeme uygulaması, bağımsız adayların gerek kontenjan sayılarının gerekse hangi ilden kimin başvuracağını CHP tarafından belirlenmesi bağımsız milletvekillerinin gerçek bir muhalefet ve beklenen denetim mekanizması olmaması sonucunu doğurmuştur. Uygulanan bu yöntem demokratikleşme açısından önemli ancak yetersiz bir adım olmuştur. Müstakil grup uygulaması ise grubun başkanının yine CHP genel başkanı olması ve grup toplantılarına katılabilmelerine rağmen görüş bildirememeleri ve hükümette yer alamamaları nedeniyle demokratikleşme açısından faydalı bir uygulama olmamıştır.

Tek Partili Dönemde toplumsal muhalefet ihtiyacını karşılamak amacıyla Mecliste yer alan bağımsız milletvekilleri genellikle yüksek öğrenim görmüş olup yabancı dil bilmekteydiler. Bu dönem bağımsız milletvekilleri, ülke sorunları ile yakından ilgilenmiş ve bu sorunları Meclise taşımışlardır. Özellikle 1935 seçimleriyle birlikte Mecliste yer almalarına izin verilen azınlıklar kendilerini öz Türk vatandaşı olarak gördüklerini belirterek bağımsız milletvekili olarak Mecliste bulundukları dönemlerde Türkiye’nin geleceği için çalışmışlardır.

Türkiye’de çok partili siyasal yaşamın ilk seçimi olan 1946 seçimlerinden 2015 seçimlerine kadar yapılan 17 genel seçimin 14’ünde (1946, 1950, 1954, 1957, 1961, 1965, 1969, 1973, 1977, 1983, 1999, 2002, 2007, 2011) parti listelerinden seçilenlerle birlikte toplam 128 bağımsız milletvekili Mecliste yer almıştır. Çok Partili Dönemde seçilen bağımsız milletvekilleri çoğunlukla yüksek öğrenim görmüş olup içlerinde az sayıda ilkokul, ortaokul ve lise mezunu vardır. Bağımsız milletvekilleri özellikle Mardin, Diyarbakır, Hakkâri, Şırnak, Şanlıurfa ve Van gibi Doğu ve Güneydoğu illerinden seçilmiş olup batıda ise en fazla bağımsız milletvekili seçilen il İstanbul olmuştur.⁹⁹⁶

Çok Partili Dönem’de bağımsız milletvekilliği hem seçmenler hem de milletvekili olmak isteyenler için bir seçenek olmuştur. Seçmenler açısından bakıldığında yakından

⁹⁹⁶ <http://www.genelsecim.org/GenelSecimSonuclari>. (Erişim Tarihi: 07/03/2015).

tanıdıkları, yaşadığı bölgenin sorunlarını iyi bilen, seçildiği takdirde seslerini Mecliste duyurabileceklerine inandığı kişileri, iktidar ve muhalefet partilerinin adaylarının yerine tercih edebilmişlerdir. Milletvekili olmak isteyenler açısından ise parti içi demokrasinin olmayışı, parti liderlerinin tek seçici durumda olması, Mecliste alınan pek çok kararda aynı fikirde olmasa da partiyle ortak hareket etmek zorunda kalınması gibi daha çok kişisel nedenlerle bağımsız milletvekilliği partili milletvekilliğinin yanında bir seçenek olmuştur. Çok Partili Dönemde bağımsız milletvekilleri sadece iktidar partileriyle değil aynı zamanda muhalefet partileriyle de mücadele ederken ülkedeki siyasi atmosfere göre değişen seçim sistemleri nedeniyle bazen partiler bağımsız milletvekilleri için Meclisin yolunu açarken bazen de bağımsız milletvekilliği partilere Meclisin yolunu açmıştır.

Uzun zamandır tercih edilmeyen özellikle 1946-1965 yılları arasında tercih edilen parti listelerinden bağımsız aday olma yönteminde partiler bağımsız adaylara Meclise girebilmeleri için imkân sunmuşlardır. Bu uygulamada partiler, listelerinde yer verdikleri bağımsız adayları genellikle siyasi deneyimi olan, halk tarafından tanınan, halkın güvenini kazanmış ve eğitim seviyesi yüksek olan kişileri tercih ederek partilerine olan güveni artırmışlar ve bağımsız adayların mevcut oy potansiyellerinden faydalanmışlardır. Diğer taraftan bağımsız adaylar da bu yöntemle partilerin olanaklarından faydalanmışlar ve seçim öncesi çalışmalarını daha iyi şartlarda sürdürebilmişlerdir. Siyasi partilerin listelerinde bağımsız adaylara yer verme uygulamasında partiler, kendi üyesi olmayan genellikle parti ile aynı görüşleri paylaşmayan bağımsız adaylara listelerinde yer vermişlerdir. Bu şekilde Mecliste yer alan bağımsız milletvekilleri her ne kadar bir parti çatısı altında seçilseler de faaliyetlerini bağımsız olarak sürdürmüşler ve iktidara karşı etkin bir muhalefet olabilmişlerdir. Her ne kadar bu yöntemde aday gösterildikleri partiyle aynı görüşte olmayan bağımsız milletvekilleri çoğunlukta olsa da buna karşılık 1961 seçimlerinde Adalet Partisi'nin Samsun listesinden bağımsız olarak seçilen Ali Fuat Başgil ve 1965 seçimlerinde TİP listesinden bağımsız milletvekili seçilen Çetin Altan gibi listesinde yer aldığı partinin politik görüşlerini destekleyen örnekler de olmuştur.

1965 seçimlerinden sonra parti listelerinden seçilen bağımsız milletvekili sayısı azalmış artık kendileri doğrudan aday olarak seçilen bağımsız milletvekilleri Meclise yer almıştır. 1969 seçimlerinde seçilen 14 bağımsız milletvekilinin sadece biri parti

listesinden seçilirken 13'ü ise kendileri aday olarak seçilerek Meclisteki en yüksek sayıya ulaşmışlardır.

1983 yılından günümüze kadar gerçekleşen seçimlerde uygulanmış olan ülke Barajlı d'Hondt Sistemi nedeniyle 1946-1965 yılları arasında partilerin bağımsız milletvekillerini Meclise girmeleri için sunduğu imkanı bu sefer bağımsız milletvekilliği partilere sunmuştur. Özellikle 2007 ve 2011 seçimlerinde bağımsız milletvekilliği, partiler ve onların temsil ettiği politik görüşler için seçim barajlarını aşmanın bir yolu olarak tercih edilmiştir. 5 partinin genel başkanının bağımsız aday olarak katıldığı 2007 Seçimlerinde BBP genel başkanı Muhsin Yazıcıoğlu, ÖDP genel başkanı Ufuk Uras ve ANAP genel başkanı ve Türkiye Cumhuriyetinin 21. Başbakanı Mesut Yılmaz bağımsız milletvekili seçilirken 1995, 1999 ve 2002 seçimlerinde Meclisteki bağımsız milletvekillerinin çoğunluğunu Güneydoğudaki birçok ilde birinci olmasına rağmen parti olarak barajı aşamayan DTP'nin desteklediği bağımsız adaylar oluşturmuştur. 2007 ve 2011 Seçimlerinde Parti destekli seçilen bağımsız milletvekilleri seçimden sonra Mecliste siyasi parti guruplarını kurarak ve faaliyetlerini ülke sorunlarından ziyade bölgesel ve etnik nitelikteki konularda yapmayı tercih etmişlerdir. Böylece Mecliste gerçek bir bağımsız milletvekilliği anlayışından uzak olarak sadece belli bir ideolojinin temsilini amaçlamışlardır.

Türk siyasal yaşamında bazen etkili ve özgür bir muhalefet edebilme aracı bazen de seçim barajını aşmanın bir yolu olarak tercih edilen bağımsız milletvekilliği farklı ses ve düşüncelerin Mecliste temsil edilemediği zamanlarda demokrasi açısından önemli ve gereklidir.

KAYNAKÇA

- Abdulahakimoğulları, E. (2008). Tek Başına Seçim Kazanmaka:Türk Siyasal Hayatında Bağımsız Milletvekilliği Adaylığı. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* , 275-.
- Altan, C. (1998). Türkiye'de 1973 Sonrasında Yapılan Genel Seçimlerin Değişik Seçim Sistemlerinde Değerlendirilmesi "İktidar Senaryoculuğu" Doktora tezi. Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Altan, Ç. (1976). *Ben Milletvekili İken*. Ankara: Bilgi Basımevi.
- Ansiklopedi/egel-mehmet-rustu.htm*. (2010). Haziran 08, 2016 tarihinde <http://bgc.org.tr: http://bgc.org.tr/ansiklopedi/egel-mehmet-rustu.html> adresinden alındı
- Araslı, O. (1972). *Adaylık Kavramı ve Türkiyede Milletvekilliği adaylığı*. Ankara: Ankara Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Arslan, E. (2012). *Türk Parlamento Tarihi TBMM XVI. Dönem (1977-1980)* (Cilt 3). Ankara: TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları.
- Arslan, Z. (2013). *Türk Parlamento Tarihi TBMM XI. Dönem (1957-1960)* (Cilt 1). Ankara: TBMM Kültür sanat ve yayın Kurulu Yayınları.
- Aslan, Y. (2000, Mayıs 1). I. Dönem TBMM'nde “İcra Vekilleri Heyeti Riyaseti(Hükümet Başkanlığı)”nin Statüsü ve “TBMM Reisi”nin İcra ile İlgili Yetki ve Sorumluluğu”. *Atatürk Dergisi* , 61-66.
- Atatürk, M. K. (2000). *Nutuk (1919-1927)*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Ateş, T. (2007). *Demokrasi, Siyasi Partiler ve Seçim*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Aydoğan, E., & Mahmutoğlu, T. B. (2003). Mustafa Kemal Atatürk Döneminde Yapılan Seçimler ve Karakteristik Özellikleri. *Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi* , 133-142.
- Bağçe, H. E. (2012). *Türk Parlamento Tarihi TBMM XV. Dönem (1973-1977)* (Cilt 3). Ankara: TBMMKültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları.
- Bali, R. (2004). *Devletin Yahudileri, II. Baskı*. İstanbul: İletişim Yayınları.

- Baycan, N. (1983). *Ali Fuat Cebesoy*. Ağustos 03, 2016 tarihinde <http://www.atam.gov.tr: http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-14/ali-fuat-cebesoy> adresinden alındı
- Binark, İ. (2004). *Türk Parlamento Tarihi TBMM IV. Dönem (3 Nisan 1939- 15 Ocak 1943)* (Cilt 1). Ankara: TBMM vakfı Yayınları.
- Biyografi*. (2014, Aralık 02). Haziran 08, 2016 tarihinde <http://www.biyografya.com: http://www.biyografya.com/biyografi/11616> adresinden alındı
- Bulut, S. (2008). Sosvyet Tehdidine Karşı Güvenlik Arayışları: I. ve II. Menderes Hükümetlerinin (1950-1954) Nato Üyeliği ve Balkan Politikası. *Atatürk Yolu Dergisi* , 35-61.
- Cemal_akçin*. (2014). Mayıs 13, 2016 tarihinde https://www.turkcebilgi.com: https://www.turkcebilgi.com/cemal_akçin adresinden alındı
- Chp Nizamnamesi*. (1939). Ankara: Ulus Basımevi.
- Çalaverdi, İ. (2009). *Divriği İli Mühürzade Nuri Demirağ* . İstanbul: Divriği Defterleri Yayın No:10.
- Çapa, M. (2010). *Kızılay (Hilal-i Ahmer) Cemiyeti (1914-1925), II Baskı*. Ankara: Türkiye Kızılay Derneği Yayınları.
- Çınar, M. (2012). *Türk Palamento Tarihi TBMM- XIII. Dönem (1965-1969)* (Cilt 4). Ankara: TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları.
- Çoker, F. (1994). *Türk Parlamento Tarihi (1919-1923) Milletvekillerinin Özgeçmişleri*. Ankara: TBMM Vakfı Yayınları.
- Çoker, F. (1998). *Türk Parlamento Tarihi Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Özgeçmişleri (1961-1964)* (Cilt 1). Ankara: TBMM Vakfı Yayınları.
- Çoker, F. (1999). *Türk Parlamento Tarihi Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Özgeçmişleri (1966-1980) II Baskı*. Ankara: TBMM Vakfı Yayınları.
- Çoker, F. (1996). *Türk Parlamento Tarihi TBMM IV. Dönem (1931-1935) Milletvekillerinin Özgeçmişleri*. Ankara: TBMM Vakfı Yayınları.
- Çoker, F. (1996). *Türk Parlamento Tarihi TBMM-IV. Dönem (1931-1935)*. Ankara: TBMM Vakfı Yayınları.

- Çufalı, M. (2012). *Türk Parlamento Tarihi TBMM-VIII. Dönem (1946-1950)* (Cilt 1). Ankara: TBMM Kültür Sanat ve Yayın kurulu Yayınları.
- Durak, N. (2015). Avram Galanti: Türkiye'de İlk Katolik Kapusin Manastırları. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi* , 1 (3), 136-142.
- Düstur, III. Tertip, Cilt: 3 (364 sayılı “Teşkilatı Esasiye Kanununun Bazı Mevadinin Tevdiline Dair Kanun)
- Düstur, V. Tertip, Cilt: 5 (20 Temmuz 1961 tarihli Resmi Gazete’de 334 Sayılı Kanun)
- Düstur, III. Tertip, Cilt: 22 (2839 Sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu)
- Düstur, III. Tertip, Cilt: 1 (20 Ocak 1921 tarih ve 85 sayılı “Teşkilat-ı Esasiye Kanunu)
- E-Albüm. (2011). Kasım 16, 2016 tarihinde <http://www.mmd.org.tr:>
<http://www.mmd.org.tr/sidebar/maliye-mufettisleri/e-album/nggallery/page/6>
adresinden alındı
- Ender, R. (2011, Ekim 08). *biamag/azinliklar/133273-vitrindeki-gayrimuslimler*. Mart 03, 2016 tarihinde <https://bianet.org:>
<https://bianet.org/biamag/azinliklar/133273-vitrindeki-gayrimuslimler>
adresinden alındı
- Erol, T. (2007). *Seçim 2007, 22 Temmuz 2007 Seçimleri Sayısal ve Siyasal Değerlendirme*. Ankara: TESAV Yayınları.
- Eski Milletvekili İbrahim Öztürk Vefat Etti. (14, Şubat 2014). Kasım 07, 2016 tarihinde <http://www.kanal46.com> : <http://www.kanal46.com/haber/eski-milletvekili-ibrahim-ozturk-vefat-etti/50954> adresinden alındı
- Geçmişten Günümüze Başkanlarımız. (2015). Mayıs 13, 2016 tarihinde www.adana.bel.tr: <http://www.adana.bel.tr/gecmisten-gunumuze-baskanlarimiz/>
adresinden alındı
- Genç, H. H. (2010). 1929 İzmir'in Sosyo Ekonomik ve Kültürel Yapısı (Yüksek Lisans Tezi). İzmir: 9 Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü.
- Gençalp, E. (2014). Türk Basımında İkili Ziyaretler Boyutunda Türk Sovyet İlişkileri (1965-1980). *Çağdaş Türkiye Araştırmalar Dergisi* , 315-352.

- Gülsevin, F. (2008-2009). Demokrat Parti Döneminde Nadir Nadi'nin Gazeteciliği (Yüksek Lisans Tezi). İzmir: 9 Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Günay, N. (2014, Mart). *İttihatçıların Türkleşme Siyaseti İle ilgili İddialar ve Tarih Yazımındaki Çelişkiler*. Kasım 08, 2016 tarihinde [http://www.atam.gov.tr:8080/wp-content/uploads/05-Nejla-GÜNAY-İttihatçıların-Türkleştirme-Siyasetiyle-İlgili-İddialar-ve-Tarih-Yazımındaki-Çelişkiler1](http://www.atam.gov.tr:8080/wp-content/uploads/05-Nejla-GÜNAY-İttihatçıların-Türkleştirme-Siyasetiyle-İlgili-İddialar-ve-Tarih-Yazımındaki-Çelişkiler1.pdf) adresinden alındı
- Güneş, G., & AKDAĞ, M. (2013). Çok Partili Yaşama Geçiş Sürecinde Adnan MENDERES'in Aydın İlindeki Siyasi Faaliyetleri (1946-1950). *Çağdaş Türkiye Araştırmaları dergisi* , 185-224.
- Güneş, İ. (2001). *Türk Parlamento Tarihi TBMM-V. Dönem (1935-1939)*. Ankara: TBMM Vakfı Yayınları.
- Güneş, İ. (2001). *Türk Parlamento Tarihi TBMM-V. Dönem (1935-1939) Milletvekillerinin Özgeçmişleri*. Ankara: TBMM Vakfı Yayınları.
- Haytaoğlu, E. (1992). Milli Kalkınma Partisi Kurucusu Nuri Demirağ'ın Hayatı ve Projeleri. *9 Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü* , 257-264.
- Hekimoğlu, M. M. (2009). *Anayasa Hukukunda Karşılaştırmalı Demokratik Hükümet Sistemleri ve Türkiye*. Ankara: Detay Yayınları.
- İnan, S. (2005). 1949 İnönü ve Bayar'a Süikast İddiası: Reşat aydınlı olayı. *Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları* , 4 (11), 201-230.
- İnce, E. (2006). Köylüyü Topraklandırma Kanunu'nun Türk Siyasal Yapısının Oluşumu Üzerine Etkileri. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırma Dergisi* , 59-78.
- Kanunlar ve Kararlar Daire Başkanlığı. (2009). *Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler (1935-2009)*. Ankara : Kanunlar ve Kararlar Daire Başkanlığı.
- Karatepe, Ş. (1993). *Darbeler, Anayasalar ve Modernleşme*. İstanbul: İz yayınları.
- Kaş, H. (2011). TBMM'de Kastamonu Milletvekilleri ve Çalışmaları (1923-1946), (Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü.

- Kaya Kılıç, S. (2015). 1908 Osmanlı Mebusan Meclisinde İzmit Mebusları ve Faaliyetleri. *Uluslararası Karamürsel Alp ve Kocaeli Sempozyumu Bildirileri* (s. 947-958). Kocaeli: Kocaeli Büyükşehir Belediyesi.
- Kaya, H. (2008). *Refet Bele'nin Askeri ve Siyasi Hayatı (1881-1863)* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü.
- Kbb-efemerasi-56-dr-tabata-ilan. html.* (2016, Şubat 06). Temmuz 21, 2016 tarihinde <http://kbbefemera.blogspot.com.tr/2016/02/kbb-efemerasi-56-dr-tabata-ilan.html> adresinden alındı
- Kodal, T. (2006). Milletvekili Genel ve Cumhuriyet Senatosu Üyeliği Seçiminde (15 Ekim 1961) Buldan. *Buldan Sempozyumu* (s. 299-311). Denizli: Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı.
- Metin, Ö. (2012). Hamdullah Suphi Tanrıöver'in Romanya Türkleri'nin Göçüne Dair Faaliyetleri. *Karadeniz Araştırmaları* (35), 125-143.
- Milletvekillerimiz.* (tarih yok). Kasım 16, 2016 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr:https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.bilgi?p_donem=22&p_sicil=5422 adresinden alındı
- Milliyet Gazetesi. (2013). <http://www.milliyet.com.tr>. Ekim 13, 2016 tarihinde cetin-altan: <http://www.milliyet.com.tr/cetin-altan> adresinden alındı
- Neziroğlu, İ., & Yılmaz, T. (2014). *Başbakanlarımız ve Genel Kurul Konuşmaları (Cumhuriyet Hükümetleri Dönemi)*. Ankara: TBMM Basımevi.
- Neziroğlu, İ., & Yılmaz, T. (2014). *Başbakanlarımız ve Genel Kurul Konuşmaları 23. Dönem, (Cumhuriyet Hükümetleri Dönemi)*. (Cilt 9). Ankara: TBMM Basımevi Yayınları.
- Neziroğlu, İ., & Yılmaz, T. (2014). *Başbakanlarımız ve Genel Kurul Konuşmaları VIII. Dönem, (Cumhuriyet Hükümetleri Dönemi)*. Ankara: TBMM Basımevi Yayınları.
- Niğde Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2009). *Eklenti/9891, milli-mucadelede-nigdepdf.pdf?0*. Haziran 14, 2016 tarihinde <http://www.nigdekulturturizm.gov.tr:>

<http://www.nigdekulturturizm.gov.tr/Eklenti/9891,milli-mucadelede-nigdepdf.pdf?0> adresinden alındı

- Olgun, K. (2006). Türkiye'de Cumhuriyetin İlanından 1950'ye Genel Seçim Uygulamaları. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi* , 1-35.
- Oruç, A. T. (2016). 1923-1980 Aksaray Milletvekilleri ve Faaliyetleri. *Yüksek Lisans Tezi* . Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özçelik, B. (2005). Geçmişten Günümüze Burdur Milletvekilleri ve Burdur'a Yaptıkları Hizmetler. *I. Burdur Sempozyumu* (s. 448-456). Burdur: I. Burdur Sempozyumu.
- Özçelik, M. (2012, Mayıs 3-5). *tarih/ozet/dosyalar/443-05_05_2012-12_48_18.docx*. Haziran 14, 2016 tarihinde <http://sempozyum.nigde.edu.tr:> http://sempozyum.nigde.edu.tr/tarih/ozet/dosyalar/443-05_05_2012-12_48_18.docx adresinden alındı
- Özgişi, T. (2012). *Türk Parlamento Tarihinde Cumhuriyet Senatosu*. Ankara: TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları.
- Özgül, B. (2002). Seçim ve Seçim Sistemleri, Türkiye'deki Seçim Sistemi Uygulamaları ve Bir Model Önerisi. *Yüksek Lisans Tezi* .
- Özküçük, A. (2012). Demokrat Partinin Demokrasi Söylemleri. *Tarih Okulu Dergisi* (12), 95-115.
- Öztürk, K. (1999). *Türk Parlamento Tarihi TBMM - IX. Dönem (1950-1954)* (Cilt VII). Ankara: TBMM Vakfı Yayınları.
- Öztürk, K. (1994). *Türk Parlamento Tarihi TBMM II. Dönem (1923-1927)* (Cilt 3). Ankara: TBMM Vakfı Yayınları.
- Öztürk, K. (1994). *Türk Parlamento Tarihi TBMM II. Dönem (1923-1927)*. Ankara: TBMM Vakfı Yayınları.
- Öztürk, K. (2010). *Türk Parlamento Tarihi TBMM X. Dönem (1954-1957) Milletvekillerinin Özgeçmişleri* (Cilt 2). Ankara: TBMM Vakfı yayınları.
- Pancaroglu, A. F. (2006). Yakın Tarihimizde Millet Partisi Olgusu (1948-1977), (Yüksek Lisans Tezi). Afyonkarahisar: Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Pınar, M. (2015). Demokrat Partinin Muş teşkilatlanması ve Faaliyetleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi* , 124-141.
- Sarısır, S. (2009). Milli Mücadelede Türk Siyasi Hayatına:Alaattin Tiritoğlu (1903-1969). *Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi* , 649-671.
- Soysal, M. (1987). *100 Soruda Anayasa'nın Anlamı VII. Baskı*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Şanal, M. (2010). Halide Edip Adıvar'ın (1884-1964) Öğretmenlik Mesleğinin Niteliklerine İlişkin Görüşleri. *Sosyal Araştırmalar Dergisi* , 518-527.
- Tanör, B. (1986). *İki Anayasa*. İstanbul: BETA Yayınları.
- TBMM Albümü (1920-1950) (Cilt I)*. (2010). Ankara: TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü.
- Teziç, E. (1991). *Anayasa Hukuku (II. Baskı)*. İstanbul: BETA Yayınları.
- Tinal, M. (2008). Kızılçullu Köy Enstitüsü: Kuruluşundan İlk Mezunlarına. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , 181-198.
- Tinal, M. (2009). TBMM I. Döneminde Doktor Milletvekilleri. *Sosyal Araştırma Dergisi* , 618-627.
- Tuncer, E. (2008). *1946 Seçimleri, I. Baskı*. Ankara: TESAV Yayınları.
- Tuncer, E. (2007). *22 Temmuz 2007 Seçimleri Sayısal ve Siyasal Değerlendirme*. Ankara: TESAV Yayınları.
- Tuncer, E. (2003). *Osmanlıdan Günümüze Seçimler*. Ankara: TESAV yayınları.
- Tuncer, E., & Danacı, N. (2003). *Çok Partili Dönemde Seçimler ve Seçim Sistemleri*. Ankara: Tesav Yayınları.
- Tuncer, E., & Danacı, N. (2003). *Çok Partili Dönemde Seçimler ve Seçim Sistemleri*. Ankara: TESAV Yayınları.
- Tuncer, E., & Tuncer, B. (2015). *Meclis Aritmetiğinde Yaşanan Değişim (1943-1960)*. Ankara: TESAV Yayınları.
- Türk, H. S. (2003). *Daha İyi Bir Anayasa İçin (VII. Baskı)*. Ankara: TESAV Yayınları.

- Türk, H. S. (2015). Demokratik Rejim ve Seçimleri. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* , 420-452.
- Türk, H. S. (1968). Türk Seçim Sisteminde Oy Hakkı. *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* , 79-114.
- TBMM IV.Dönem Meclis Zabıtları,Cilt: 1- 25, TBMM Matbaa, Ankara (1931-1935)
- TBMM V.Dönem Meclis Zabıtları,Cilt: 3-27,TBMM Matbaa, Ankara (1935-1939)
- TBMM VI. Dönem Meclis Zabıtları,Cilt: 2 -22, TBMM Matbaa, Ankara (1939-1943)
- TBMM VII. Dönem Meclis Zabıtları,Cilt: 2-22, TBMM Matbaa, Ankara (1943-1946)
- TBMM VIII. Dönem Meclis Zabıtları,Cilt: 1-25, TBMM Matbaa, Ankara (1946-1950)
- TBMM IX. Dönem Meclis Zabıtları,Cilt: 1-29, TBMM Matbaa, Ankara (1950-1954)
- TBMM X. Dönem Meclis Zabıtları,Cilt: 1-20, TBMM Matbaa, Ankara (1954-1957)
- TBMM XI. Dönem Meclis Zabıtları,Cilt: 1-13, TBMM Matbaa, Ankara (1957-1960)
- TBMM XII. Dönem Meclis Zabıtları,Cilt: 1-64, TBMM Matbaa, Ankara (1961-1965)
- TBMM XIII. Dönem Meclis Zabıtları,Cilt: 1-48, TBMM Matbaa, Ankara (1965-1969)
- TBMM XIV.Dönem Meclis Zabıtları,Cilt: 1-39, TBMM Matbaa, Ankara (1969-1973)
- TBMM XV. Dönem Meclis Zabıtları,Cilt: 1- 25, TBMM Matbaa, Ankara (1973-1977)
- TBMM XVI. Dönem Meclis Zabıtları,Cilt: 1-26, TBMM Matbaa, Ankara (1977-1980)
- TBMM XVII. Dönem Meclis Zabıtları,Cilt: 2-43, TBMM Matbaa, Ankara (1983-1987)
- TBMM XXI. Dönem Meclis Zabıtları,Cilt: 8-53, TBMM Matbaa, Ankara (1999-2002)
- TBMM XXII. Dönem Meclis Zabıtları,Cilt: 3-156, TBMM Matbaa, Ankara (2002-2007)
- TBMM XXIII. Dönem Meclis Zabıtları,Cilt: 1-95, TBMM Matbaa, Ankara (2007-2011)
- TBMM XXIV. Dönem Meclis Zabıtları,Cilt: 5-270, TBMM Matbaa, Ankara (2011-2015)

- Türkiye Büyük Millet Meclisi. (2013). *1961 Anayasası* . 11 2015, 01 tarihinde <https://www.tbmm.gov.tr: https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa61.htm> adresinden alındı
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (2013). *40. Hükümet Kabie Üyeleri* . Kasım 05, 2016 tarihinde https://www.basbakanlik.gov.tr: https://www.basbakanlik.gov.tr/Forms/_Global/_Government/pg_Cabinets.aspx adresinden alındı
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (2010). *Açıklamalar*. Kasım 07, 2016 tarihinde http://www.Meclishaber.gov.tr: http://www.Meclishaber.gov.tr/develop/owa/haber_portal.aciklama?p1=98025 adresinden alındı
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (2013). *Kanun Teklifi*. Kasım 30, 2016 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr: https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/kanun_teklifi_s_sd.uyenin_teklifleri?p_donem=22&p_sicil=4562 adresinden alındı
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (1961). *Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun Yürürlükten Kaldırılmış Hükümleri*. Ankara: TBMM Yayınları.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (2010). *TBMM Albümü (1950-1980)*. Ankara: TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları No: 1.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (2010). *TBMM Albümü (1983-2010) (Cilt 3)*. Ankara: TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları No:1.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (2015). *Tutanaklar*. Kasım 07, 2016 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr: https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc055/kararmmc055/kararmmc05500444.pdf adresinden alındı
- Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (1996). *Avram Galanti* (Cilt 13). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2012). *Milletvekili Genel Seçimleri (1923-2011)*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası.

- Unat, K. (2015). Tek Parti Döneminin Son Genel Seçimi: 1943 Seçimleri ve Cumhuriyet Halk Partisinin Seçim Propogandaları. *A.Ü.T.İ.T.E.* , 209-248.
- Ümit-haluk-bayulken-kimdir. (2013). Kasım 07, 2016 tarihinde <http://www.biyografim.net>: <http://www.biyografim.net/umit-haluk-bayulken-kimdir>. adresinden alındı
- www.genelsecim.org. (2011, Haziran 12). Mart 07, 2015 tarihinde Genel Seçim Sonuçları: www.genelsecim.org adresinden alındı
- Yalçın, O. (2009). Mühürzade Nuri Bey'in (Demirağ) Hayatı ve Çalışmaları (1886-1957). *Atatürk Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi* , 743-769.
- Yavuz, B., & Bülbül, M. (2012). Çift Meclis Sistemi ve Türkiye. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* , 16, 217-260.
- Yavuz, C. (2012). *Türk Parlamento Tarihi, TBMM XXI. Dönem (1999-2002)* (Cilt 3). Ankara: TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları.
- Yavuz, N. (2010). Hamdullah Supi Tanrıöver ve Gagavuzlar. *Akademik Bakış dergisi*, 4 (7), 178-184.
- Yetim, F., & Erşan, M. (2011). Bodrumlu İstamat Özdamar: Siyasi ve Kültürel Faaliyetleri. *Bodrum Sempozyumu* (s. 596-609). Muğla: 2.Uluslararası Heryönüyle Bodrum Sempozyumu.
- Yıldız, A. (2012). *Türk Palamento Tarihi, TBMM XXII. Dönem (2002-2007)* (Cilt 1). Amkara: TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları.
- Yılmaz, E. (2010). 1946 Seçimlerinde Öne Çıkan Bazı Hususlar. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi* , 1 (1), 177-188.
- Yüksek Seçim Kurulu. (2017). *XIII. Dönem Genel Seçimleri*. Mart 07, 2016 tarihinde <http://www.ysk.gov.tr>: <http://www.ysk.gov.tr/tr/22-temmuz-2007-xxiii-donem-milletvekili-genel-secimi/5001> adresinden alındı

EKLER

EK 1. TABLOLAR

28 ŞUBAT 1943 MİLLETVEKİLİ GENEL SEÇİMİ SONUÇLARI⁹⁹⁷

	Milletvekili Sayısı	Temsil Oranı (%)
Cumhuriyet Halk Partisi	451 Milletvekili	99,1
Bağımsız	4 Milletvekili	0,9
T o p l a m	455 Milletvekili	100,0

21 TEMMUZ 1946 MİLLETVEKİLİ GENEL SEÇİM SONUÇLARI⁹⁹⁸

Seçim Sistemi: Çoğunluk Sistemi		
PARTİLER	MİLLETVEKİLİ SAYISI	OY ORANI
Cumhuriyet Halk Partisi(CHP)	397	85,4
Demokrat Parti (DP)	61	13,1
Bağımsızlar (DP Listesinde Yer Alarak Seçilen)	4	0,9
Bağımsız(Bağımsız Aday Olarak)	3	0,6
TOPLAM	465	100

14 MAYIS 1950 GENEL SEÇİM SONUÇLARI⁹⁹⁹

Seçim Sistemi: Liste Usulü Çoğunluk Sistemi		
PARTİLER	MİLLETVEKİLİ SAYISI	OY ORANI
Demokrat Parti (DP)	416	55,2
Cumhuriyet Halk Partisi(CHP)	69	39,6
Millet Partisi(MP)	1	4,6
Bağımsız	1	0,6
TOPLAM	487	100

⁹⁹⁷ <http://www.genelsecim.org/GenelSecimSonuclari>. (Erişim Tarihi: 07/03/2015).⁹⁹⁸ <http://www.genelsecim.org/GenelSecimSonuclari>. (Erişim Tarihi: 07/03/2015).⁹⁹⁹ <http://www.genelsecim.org/GenelSecimSonuclari>. (Erişim Tarihi: 07/03/2015).

2 MAYIS 1954 MİLLETVEKİLİ GENEL SEÇİM SONUÇLARI¹⁰⁰⁰

Seçim Sistemi: Liste Usulü Çoğunluk		
PARTİLER	MİLLETVEKİLİ SAYISI	OY ORANI
Demokrat Parti (DP)	503	58,4
Cumhuriyet Halk Partisi(CHP)	31	35,1
Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMK)	5	5,3
Köylü Partisi	-	0,06
Türkiye İşçi Partisi	-	0
Bağımsızlar	2	0,6
TOPLAM	541	100

27 EKİM 1957 MİLLETVEKİLİ GENEL SEÇİM SONUÇLARI¹⁰⁰¹

Seçim Sistemi: Liste Usulü Çoğunluk		
PARTİLER	MİLLETVEKİLİ SAYISI	OY ORANI
Demokrat Parti (DP)	424	48,6
Cumhuriyet Halk Partisi(CHP)	178	41,4
Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMK)	4	6,5
Hürriyet Partisi	4	3,5
Bağımsızlar	-	0
TOPLAM	610	100

¹⁰⁰⁰ <http://www.genelsecim.org/GenelSecimSonuclari>. (Erişim Tarihi: 07/03/2015).

¹⁰⁰¹ <http://www.genelsecim.org/GenelSecimSonuclari>. (Erişim Tarihi: 07/03/2015).

5 EKİM 1961 MİLLETVEKİLİ GENEL SEÇİM SONUÇLARI¹⁰⁰²

Seçim Sistemi: Çevre Barajlı d'Hondt		
PARTİLER	MİLLETVEKİLİ SAYISI	OY ORANI
Cumhuriyet Halk Partisi(CHP)	173	36,7
Adalet Partisi	158	34,8
Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMK)	54	14
Yeni Türkiye Partisi(YTP)	65	13,7
Bağımsızlar	-	0,8
TOPLAM	450	100

10 EKİM 1965 MİLLETVEKİLİ GENEL SEÇİM SONUÇLARI¹⁰⁰³

Seçim Sistemi: Milli Bakiye		
PARTİLER	MİLLETVEKİLİ SAYISI	OY ORANI
Adalet Partisi (AP)	240	52,9
Cumhuriyet Halk Partisi(CHP)	134	28,7
Millet Partisi (MP)	31	6,3
Yeni Türkiye Partisi(YTP)	19	3,7
Türkiye İşçi Partisi (TİP)	14	3
Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMK)	11	2,2
Bağımsızlar	1	3,2
TOPLAM	450	100

¹⁰⁰² <http://www.genelsecim.org/GenelSecimSonuclari>. (Erişim Tarihi: 07/03/2015).

¹⁰⁰³ <http://www.genelsecim.org/GenelSecimSonuclari>. (Erişim Tarihi: 07/03/2015).

10 EKİM 1969 MİLLETVEKİLİ GENEL SEÇİM SONUÇLARI¹⁰⁰⁴

Seçim Sistemi: Milli Bakiye		
PARTİLER	MİLLETVEKİLİ SAYISI	OY ORANI
Adalet Partisi (AP)	256	46,6
Cumhuriyet Halk Partisi(CHP)	143	27,4
Cumhuriyetçi Güven Partisi (CGP)	15	6,6
Millet Partisi (MP)	6	3,2
Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)	1	3
Türkiye Birlik Partisi (TBP)	8	2,8
Türkiye İşçi Partisi (TİP)	2	2,7
Yeni Türkiye Partisi(YTP)	6	2,1
Bağımsızlar	13	5,6
TOPLAM	450	100

14 EKİM 1973 TARİHLİ MİLLETVEKİLİ GENEL SEÇİM SONUÇLARI¹⁰⁰⁵

Seçim Sistemi: Barajsız d'Hondt		
PARTİLER	MİLLETVEKİLİ SAYISI	OY ORANI
Cumhuriyet Halk Partisi(CHP)	185	33,3
Adalet Partisi (AP)	149	29,8
Demokrat Parti (DP)	45	11,9
Milli Selamet Partisi(MSP)	48	11,8
Cumhuriyetçi Güven Partisi (CGP)	13	5,3
Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)	3	3,4
Türkiye Birlik Partisi (TBP)	1	1,1
Millet Partisi (MP)	-	0,6
Bağımsızlar	6	2,8
TOPLAM	450	100

¹⁰⁰⁴ <http://www.genelsecim.org/GenelSecimSonuclari>. (Erişim Tarihi: 07/03/2015).

¹⁰⁰⁵ <http://www.genelsecim.org/GenelSecimSonuclari>. (Erişim Tarihi: 07/03/2015).

5 HAZİRAN 1977 TARİHLİ MİLLETVEKİLİ GENEL SEÇİM SONUÇLARI¹⁰⁰⁶

Seçim Sistemi: Barajsız d'Hondt		
PARTİLER	MİLLETVEKİLİ SAYISI	OY ORANI
Cumhuriyet Halk Partisi(CHP)	213	41,4
Adalet Partisi (AP)	189	36,9
Milli Selamet Partisi(MSP)	24	8,6
Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)	16	6,4
Cumhuriyetçi Güven Partisi (CGP)	3	1,9
Demokrat Parti (DP)	1	1,8
Türkiye Birlik Partisi (TBP)	-	0,4
Türkiye İşçi Partisi (TİP)	-	0,1
Bağımsızlar	4	2,5
TOPLAM	450	100

6 KASIM 1983 TARİHLİ MİLLETVEKİLİ GENEL SEÇİM SONUÇLARI¹⁰⁰⁷

Seçim Sistemi: Çifte Barajlı d'Hondt (%10)		
PARTİLER	MİLLETVEKİLİ SAYISI	OY ORANI
Anavatan Partisi (ANAP)	211	45,1
Halkçı Parti (HP)	117	30,5
Milliyetçi Demokrasi Partisi (MDP)	71	23,3
Bağımsızlar	4	1,1
TOPLAM	399	100

¹⁰⁰⁶ <http://www.genelsecim.org/GenelSecimSonuclari>. (Erişim Tarihi: 07/03/2015).

¹⁰⁰⁷ <http://www.genelsecim.org/GenelSecimSonuclari>. (Erişim Tarihi: 07/03/2015).

18 NİSAN 1999 TARİHLİ MİLLETVEKİLİ GENEL SEÇİM SONUÇLARI¹⁰⁰⁸

Seçim Sistemi: Ülke Barajlı d'Hondt (%10)		
PARTİLER	MİLLETVEKİLİ SAYISI	OY ORANI
Demokratik Sol Parti (DSP)	136	22,2
Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)	129	18,0
Fazilet Partisi (FP)	111	15,4
Anavatan Partisi (ANAP)	86	13,2
Doğru Yol Partisi (DYP)	85	12,0
Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	-	8,7
Halkın Demokrasi Partisi (HADEP)	-	4,7
Büyük Birlik Partisi (BBP)	-	1,5
Özgürlük ve Dayanışma Partisi (ÖDP)	-	0,8
Demokratik Türkiye Partisi DTP)	-	0,6
Liberal Demokrat Parti (LDP)	-	0,4
Demokrat Parti (DP)	-	0,3
Millet Partisi (MP)	-	0,3
Barış Partisi (BP)	-	0,2
İşçi Partisi (İP)	-	0,2
Emek Partisi (EMEP)	-	0,2
Yeniden Doğuş Partisi(YDP)	-	0,1
Sosyalist İktidar Partisi (SİP)	-	0,1
Değişen Türkiye Partisi (DEPAR)	-	0,1
Demokrasi ve Barış Partisi (DBP)	-	0,1
Bağımsızlar	3	0,9
TOPLAM	550	100

¹⁰⁰⁸ <http://www.genelsecim.org/GenelSecimSonuclari>. (Erişim Tarihi: 07/03/2015).

3 KASIM 2002 TARİHLİ MİLLETVEKİLİ GENEL SEÇİM SONUÇLARI¹⁰⁰⁹

Seçim Sistemi: Ülke Barajlı d'Hondt (%10)		
PARTİLER	MİLLETVEKİLİ SAYISI	OY ORANI
Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP)	363	34,3
Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	178	19,4
Doğru Yol Partisi (DYP)	-	9,5
Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)	-	8,4
Genç Parti (GP)	-	7,2
Demokratik Halk Partisi DEHAP)	-	6,2
Anavatan Partisi (ANAP)	-	5,1
Saadet Partisi (SP)	-	2,5
Demokratik Sol Parti (DSP)	-	1,2
Yeni Türkiye Partisi (YTP)	-	1,1
Büyük Birlik Partisi (BBP)	-	1,0
Yurt Partisi (YP)	-	0,9
İşçi Partisi (İP)	-	0,5
Bağımsız Türkiye Partisi (BTP)	-	0,5
Özgürlük ve Dayanışma Partisi (ÖDP)	-	0,3
Liberal Demokrat Parti (LDP)	-	0,2
Millet Partisi (MP)	-	0,2
Türkiye Komünist Partisi (TKP)	-	0,2
Bağımsızlar	9	1,0
TOPLAM	550	100

¹⁰⁰⁹ <http://www.genelsecim.org/GenelSecimSonuclari>. (Erişim Tarihi: 07/03/2015).

22 TEMMUZ 2007 TARİHLİ MİLLETVEKİLİ GENEL SEÇİM SONUÇLARI¹⁰¹⁰

Seçim Sistemi: Ülke Barajlı d'Hondt (%10)		
PARTİLER	MİLLETVEKİLİ SAYISI	OY ORANI
Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP)	341	46,6
Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	112	20,9
Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)	71	14,3
Demokrat Parti (DP)	-	5,4
Genç Parti (GP)	-	3
Saadet Partisi (SP)	-	2,3
Bağımsız Türkiye Partisi (BTP)	-	0,5
Halkın Yükselişi Partisi (HYP)	-	0,5
İşçi Partisi (İP)	-	0,4
Aydınlık Türkiye Partisi (ATP)	-	0,3
Türkiye Komünist Partisi (TKP)	-	0,2
Özgürlük ve Dayanışma Partisi (ÖDP)	-	0,2
Liberal Demokrat Parti (LDP)	-	0,1
Emek Partisi (EMEP)	-	0,1
Bağımsızlar	26	5,2
TOPLAM	550	100

¹⁰¹⁰ <http://www.genelsecim.org/GenelSecimSonuclari>. (Erişim Tarihi: 07/03/2015).

**12 HAZİRAN 2011 TARİHLİ MİLLETVEKİLİ GENEL SEÇİM
SONUÇLARI¹⁰¹¹**

Seçim Sistemi: Ülke Barajlı d'Hondt (%10)		
PARTİLER	MİLLETVEKİLİ SAYISI	OY ORANI
Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP)	327	49,8
Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	135	26,0
Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)	53	13,0
Saadet Partisi (SP)	-	1,3
Halkın SESİ Partisi (Has Parti)	-	0,8
Büyük Birlik Partisi	-	0,8
Demokrat Parti (DP)	-	0,7
Halk ve Eşitlik Partisi (HEPAR)	-	0,3
Demokratik Sol Parti (DSP)	-	0,3
Doğru Yol Partisi (DYP)	-	0,2
Türkiye Komünist Partisi (TKP)	-	0,2
Millet Partisi (MP)	-	0,1
Milliyetçi ve Muhafazakâr Parti (MMP)	-	0,1
Emek Partisi (EMEP)	-	0,1
Liberal Demokrat Parti (LDP)	-	0,0
Bağımsızlar	35	6,6
TOPLAM	550	100

¹⁰¹¹ <http://www.genelsecim.org/GenelSecimSonuclari>. (Erişim Tarihi: 07/03/2015).

TBMM IV.YASAMA DÖNEMİ BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ LİSTESİ
(25.04.1931-01.03.1935)

	ADI SOYADI	İLİ
1	Ali Münif YEĞENAĞA	ADANA
2	Cemal AKCİN	AFYON
3	Ali Rıza ARIBAŞ	AKSARAY
4	Mehmet Numan AKSOY	ANTALYA
5	Fuat Şahin ERLÂÇİN	AYDIN
6	Mustafa Enver ADAKAN	BALIKESİR
7	Mehmet Rüştü EĞEL	BURSA
8	Halil MENTEŞE	İZMİR
9	Hasan Hüsnü KİTAPÇI	İZMİR
10	Ahmet Kemalettin TURAN (ÜNAL)	ISPARTA
11	Suat SOYER	KASTAMONU
12	Ahmet Tevfik ŞATIR	KAYSERİ
13	Osman COŞKUN	KAYSERİ
14	Ali DİKMEN	KOCAELİ
15	Hüseyin Sırrı BELLİOĞLU	KOCAELİ
16	Ali Haydar AKSOY	KONYA
17	Mustafa BACAK	KÜTAHYA
18	Tevfik Bey	KÜTAHYA
19	Ali Galip YENEN	NİĞDE
20	Ömer Hulusi ORUÇOĞLU	SİNOP

TBMM V. YASAMA DÖNEMİ BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ LİSTESİ
(08.02.1935-03.04.1939)

	ADI SOYADI	İLİ
1	Berç Türker (Kigork Berç KERESTECİ)	AFYON
2	Nikola TAPTAS	ANKARA
3	Tayfur Ata SÖKMEN	ANTALYA
4	Mustafa ONSAY	ÇANKIRI
5	Şefik TURSAN	DENİZLİ
6	İstamat ÖZDAMAR	ESKİŞEHİR
7	Refet BELE	İSTANBUL
8	Halil MENTEŞE	İZMİR
9	Ali Fuat CEBESOY	KONYA
10	Nuri TAMAÇ	KASTAMONU
11	Hüsnü KİTAPÇI	MUĞLA
12	Samoel Atravaya MARMARALI	NİĞDE
13	Mitat Şükrü BLEDA	SİVAS

TBMM VI. YASAMA DÖNEMİ BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ LİSTESİ
(03.04.1939-15.01.1943)

	ADI SOYADI	İLİ
1	Berç Turker (Kigork Berç KERESTECİ)	AFYON
2	Nikola TAPTAS	ANKARA
3	İstamat ÖZDAMAR	ESKİŞEHİR
4	Abravaya MAKMARALI (Samoel Atravaya MARMARALI)	NİĞDE

TBMM VII. YASAMA DÖNEMİ BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ LİSTESİ
(08.03.1943-05.08.1946)

	ADI SOYADI	İLİ
1	Berç TÜRKER (Kigork Berç KERESTECİ)	AFYON
2	Mihal KAYAOĞLU	ANKARA
3	İstamat ÖZDAMAR	ESKİŞEHİR
4	Avram Galanti BODRURLU	NİĞDE

TBMM VIII. YASAMA DÖNEMİ BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ LİSTESİ
(21.07.1946-14.05.1950)

	ADI SOYADI	İLİ
1	Ahmet Ali ÇINAR	BURDUR
2	Reşad AYDINLI	DENİZLİ
3	Abdülhak Adnan ADIVAR	İSTANBUL (Demokrat Parti Listesinden seçildi)
4	Cihad BABAN	İSTANBUL(Demokrat Parti Listesinden seçildi)
5	Mustafa Fevzi ÇAKMAK	İSTANBUL(Demokrat Parti Listesinden seçildi)
6	Mehmet Emin SOYSAL	MARAŞ

TBMM IX. YASAMA DÖNEMİ BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ LİSTESİ
(14.05.1950-14.05.1954)

	ADI SOYADI	İLİ
1	ALİ FUAT CEBESÖY	ESKİŞEHİR- İSTANBUL (Eskişehir'i tercih etmiş) (Demokrat Parti Listesinden seçildi)
2	HAMDULLAH SUPHİ TANRIÖVER	MANİSA (Demokrat Parti Listesinden seçildi)
3	HALİDE EDİP ADIVAR	İZMİR (Demokrat Parti Listesinden seçildi)
4	MUSTAFA NADİR NADİ	MUĞLA (Demokrat Parti Listesinden seçildi)
5	ALİ SUAT HAYRİ ÜRGÜPLÜ	KAYSERİ (Demokrat Parti Listesinden seçildi)
6	KEMALETTİN KEMAL TÜRKOĞLU	MARDİN

TBMM X. YASAMA DÖNEMİ BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ LİSTESİ
(14.05.1954-01.11.1957)

	ADI SOYADI	İLİ
1	İhsan Hamid TİĞREL	DİYARBAKIR(Demokrat Parti Listesinden seçildi)
2	Lütfi KIRDAR	İSTANBUL (Demokrat Parti Listesinden seçildi)
3	Ali Fuat CEBESÖY	İSTANBUL(Demokrat Parti Listesinden seçildi)
4	Nadir NADİ	İSTANBUL(Demokrat Parti Listesinden seçildi)
5	Hamdullah Suphi TANRIÖVEN	İSTANBUL(Demokrat Parti Listesinden seçildi)
6	Behçet UZ	İZMİR(Demokrat Parti Listesinden seçildi)
7	Hikmet BAYUR	MANİSA(Demokrat Parti Listesinden seçildi)
8	Ali Cavit ORAL	SEYHAN (Demokrat Parti Listesinden seçildi)
9	Nuri DEMİRAĞ	SİVAS (Demokrat Parti Listesinden seçildi)
10	Ekrem YILDIZ	BİNGÖL
11	Gıyasettin EMRE	MUŞ

TBMM XI. YASAMA DÖNEMİ BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ LİSTESİ
(27.10.1957-27.05.1960)

	ADI SOYADI	İLİ
1	HİKMET BAYUR	MANİSA (Demokrat Parti Listesinden seçildi)
2	ALİ FUAT CEBESÖY	İSTANBUL (Demokrat Parti Listesinden seçildi)

TBMM XII. YASAMA DÖNEMİ BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ LİSTESİ
(15. 10. 1961-10. 10. 1965)

	ADI SOYADI	İLİ
1	<i>İhsan KÖKNEL</i>	ANKARA (Adalet Partisi Listesinden seçildi)

1961 CUMHURİYET SENATOSUNA SEÇİLEN BAĞIMSIZ SENATÖRLER LİSTESİ

	ADI SOYADI	İLİ
1	Suat Hayri ÜRGÜPLÜ	KAYSERİ (Adalet Parti Listesinden seçildi)
2	Ali Fuat BAŞGİL	SAMSUN(Adalet Parti Listesinden seçildi)
3	Faruk IŞIK	VAN(Yeni Türkiye Partisi Listesinden seçildi)

TBMM XIII.YASAMA DÖNEMİ BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ LİSTESİ
(10.10.1965- 12 Ekim 1969)

	ADI SOYADI	İLİ
1	Çetin ALTAN	İSTANBUL (Türkiye İşçi Partisi Listesinden seçildi)

1966 CUMHURİYETSENATOSUNA SEÇİLEN BAĞIMSIZ SENATÖRLER LİSTESİ

	ADI SOYADI	İLİ
1	Fatma Hikmet İŞMEN	KOCAELİ (Türkiye İşçi Partisi Listesinden seçildi)

TBMM XIV.YASAMA DÖNEMİBAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ LİSTESİ
(12.10. 1969-14. 10. 1973)

	ADI SOYADI	İLİ
1	Ali Avni TURANLI	ADİYAMAN
2	Mehmet Sıddık AYDAR	BİNGÖL
3	Hasan DEĞER	DİYARBAKIR
4	Ali Rıza SEPTİOĞLU	ELAZIĞ
5	Abdullah CİLLİ	HATAY
6	Necmettin ERBAKAN	KONYA
7	Ahmet KARAASLAN	MALATYA
8	İbrahim ÖZTÜRK	MARAŞ
9	Abdulkadir ÖZMEN	MARDİN
10	Abdurrahim TÜRK	MARDİN
11	Kasım EMRE	MUŞ
12	İsmet Hilmi BALCI	TOKAT
13	Mehmet Emin ERDİNÇ	VAN
14	Kasım KÜFREVİ	AĞRI(Güven Parti Listesinden seçildi)

TBMM XV.YASAMA DÖNEMİ BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ LİSTESİ
(14.10.1973-05.06.1977)

	ADI SOYADI	İLİ
1	Muhyettin MUTLU	BİTLİS
2	Mehmet Fuat FIRAT	ERZURUM
3	İbrahim AKSOY	MARDİN
4	Kasım EMRE	MUŞ
5	Mustafa Kemal GÖNÜL	ORDU
6	Abdulkerim ZİLAN	SİİRT

TBMM XVI.YASAMA DÖNEMİ BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ LİSTESİ
(05. 06. 1977-12. 09. 1980)

	ADI SOYADI	İLİ
1	Eşref CENGİZ	DİYARBAKIR
2	Nurettin YILMAZ	MARDİN
3	Abdülkerim ZİLAN	SİİRT
4	Ali Rıza SEPTİOĞLU	ELAZIĞ

TBMM XVII.YASAMA DÖNEMİ BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ LİSTESİ
(06.11.1983-29.11.1987)

	ADI SOYADI	İLİ
1	Bülend ULUSU	İSTANBUL (MDP LİSTESİNDEN SEÇİLMİŞTİR)
2	Ümit Haluk BAYÜLKEN	ANTALYA (MDP LİSTESİNDEN SEÇİLMİŞTİR)
3	Cafer Tayyar SADIKLAR	ÇANAKKALE (MDP LİSTESİNDEN SEÇİLMİŞTİR)
4	Sabahattin ÖZBEK	BURSA (MDP LİSTESİNDEN SEÇİLMİŞTİR)

TBMM XXI.YASAMA DÖNEMİBAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ LİSTESİ
(18. 04. 1999-03. 11. 2002)

	ADI SOYADI	İLİ
1	Mehmet AĞAR	ELAZIĞ
2	Tevfik Ahmet ÖZAL	MALATYA
3	Bekir GÜNDOĞAN	TUNCELİ

TBMM XXII.YASAMA DÖNEMİ BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ LİSTESİ
(03.11.2002-22.07.2007)

	ADI SOYADI	İLİ
1	Ülkü Gökalp GÜNEY	BAYBURT
2	Edip Safder GAYDALI	BİTLİS
3	Mehmet Kemal AĞAR	ELAZIĞ
4	Mustafa ZEYDAN	HAKKARİ
5	Dursun AKDEMİR	IĞDIR
6	Süleyman BÖLÜNMEZ	MARDİN
7	Sabahattin CEVHERİ	ŞANLIURFA
8	Mehmet TATAR	ŞIRNAK
9	Mehmet Fadıl AKGÜNDÜZ	SİİRT

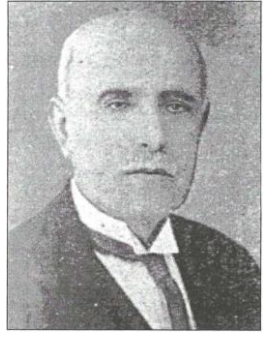
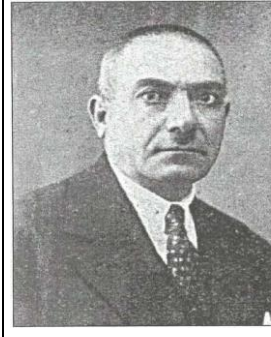
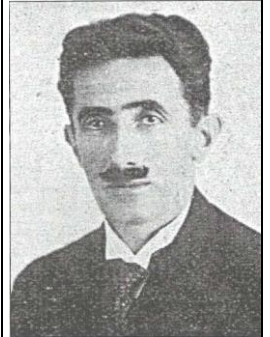
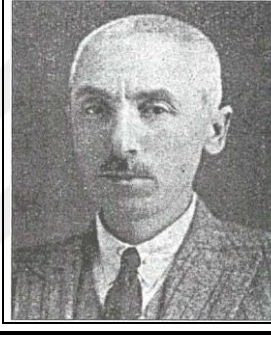
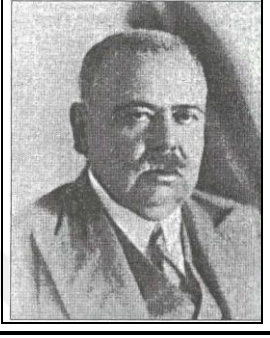
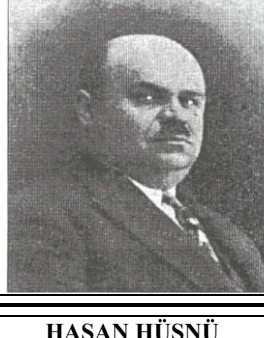
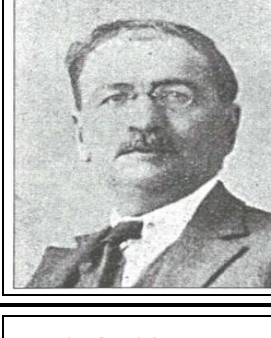
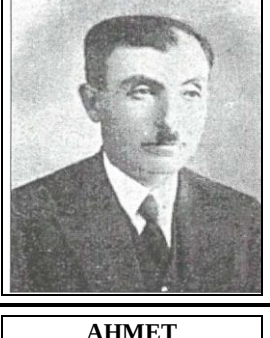
TBMM XXIII.YASAMA DÖNEMİ BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ LİSTESİ
(22.07.2007-12 Haziran 2011)

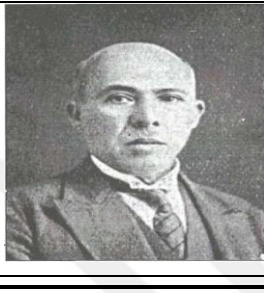
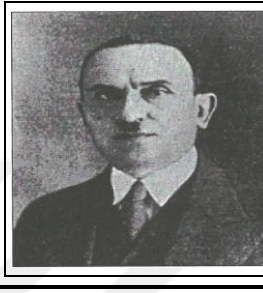
	ADI SOYADI	İLİ
1	Mehmet Nezir KARABAŞ	BİTLİS
2	Ayla Akat ATA	BATMAN
	Bengi YILDIZ	BATMAN
4	Akın BİRDAL	DİYARBAKIR
5	Selahattin DEMİRTAŞ	DİYARBAKIR
6	Gültan KIŞANAK	DİYARBAKIR
7	Aysel TUĞLUK	DİYARBAKIR
8	Hamit GEYLANİ	HAKKÂRİ
9	Pervin BULDAN	IĞDIR
10	Sabahat TUNCEL	İSTANBUL
11	Mehmet Ufuk URAS	İSTANBUL
12	Emine AYNA	MARDİN
13	Ahmet TÜRK	MARDİN
14	Sırrı SAKİK	MUŞ
15	M. Nuri YAMAN	MUŞ
16	Ahmet Mesut YILMAZ	RİZE
17	Osman ÖZÇELİK	SİİRT
18	Muhsin YAZICIOĞLU	SİVAS
19	İbrahim BİNİCİ	ŞANLIURFA
20	Seyit EYÜPOĞLU	ŞANLIURFA
21	Hasip KAPLAN	ŞIRNAK
22	Sevahir BAYINDIR	ŞIRNAK
23	Kamer GENÇ	TUNCELİ
24	Şerafettin HALİS	TUNCELİ
25	Fatma KURTULAN	VAN
26	Özdal ÜÇER	VAN

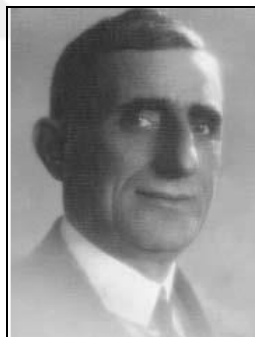
TBMM XXIV. YASAMA DÖNEMİ BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ LİSTESİ
(12.06.2011-07.06.2015)

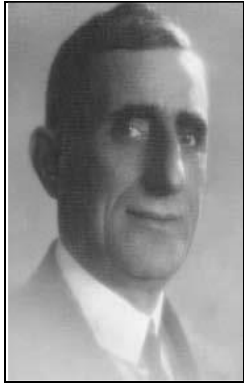
	ADI SOYADI	İLİ
1	Murat BOZLAK	ADANA
2	Halil AKSOY	AĞRI
3	Ayla AKAT ATA	BATMAN
4	Bengi YILDIZ	BATMAN
5	İdris BALUKEN	BİNGÖL
6	Hüsamettin ZENDERLİOĞLU	BİTLİS
7	Nursel AYDOĞAN	DİYARBAKIR
8	Emine AYNA	DİYARBAKIR
9	Şerafettin ELÇİ	DİYARBAKIR
10	Altan TAN	DİYARBAKIR
11	Leyla ZANA	DİYARBAKIR
12	Esat CANAN	HAKKÂRİ
13	Selahattin DEMİRTAŞ	HAKKÂRİ
14	Adil ZOZANİ	HAKKÂRİ
15	Pervin BULDAN	IĞDIR
16	Sebahat TUNCEL	İSTANBUL
17	Sırrı Süreyya ÖNDER	İSTANBUL
18	Abdullah Levent TÜZEL	İSTANBUL
19	Mülkiye BİRTANE	KARS
20	Erol DORA	MARDİN
21	Ahmet TÜRK	MARDİN
22	Gülser YILDIRIM	MARDİN
23	Ertuğrul KÜRKÇÜ	MERSİN
24	Demir ÇELİK	MUŞ
25	Sırrı SAKIK	MUŞ
26	Gültan KIŞANAK	SİİRT
27	İbrahim AYHAN	ŞANLIURFA
28	İbrahim BİNİCİ	ŞANLIURFA
29	Selma IRMAK	ŞIRNAK
30	Hasip KAPLAN	ŞIRNAK
31	Faysal SARIYILDIZ	ŞIRNAK
32	Kemal AKTAŞ	VAN
33	Nazmi GÜR	VAN
34	Aysel TUĞLUK	VAN
35	Özdal ÜÇER	VAN

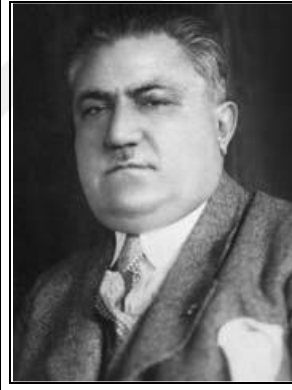
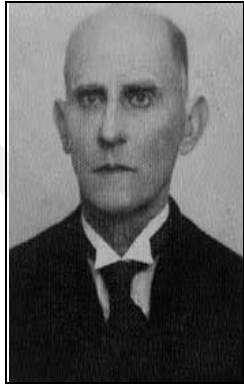
EK 2.BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLİ ALBÜMLERİ

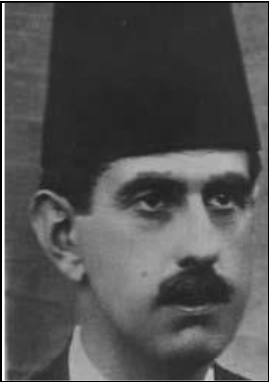
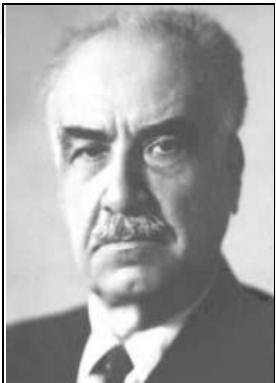
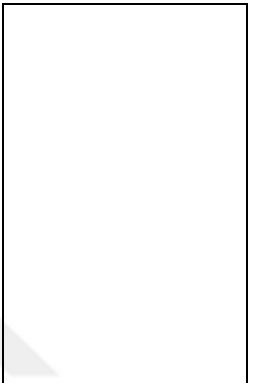
IV. DÖNEM BAĞIMSIZ MİLLETVEKİLLERİ			
			
ALİ MÜNİFYEĞENAĞA	CEMAL AKCİN	ALİ RIZA ARIBAŞ	MEHMET NUMAN AKSOY
			
FUAT ŞAHİN ERLÂÇIN	MUSTAFA ENVER ADAKAN	MEHMET RÜŞTÜ EĞEL	HALİLMENTEŞE
			
HASAN HÜSNÜ KİTAPÇI	KEMALETTİN (TURAN)	SUAT SOYER	AHMET TEVFİKŞATIR

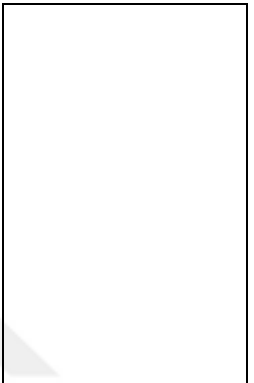
			
OSMAN COŞKUN	ALİDİKMEN	HÜSEYİN SİRRI BELLİOĞLU	ALİ HAYDAR AKSOY
			
MUSTAFA BACAK	TEVFİK BEY	ALİ GALİP YENEN	ÖMER HULUSİ ORUÇOĞLU

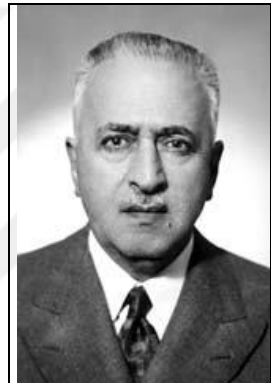
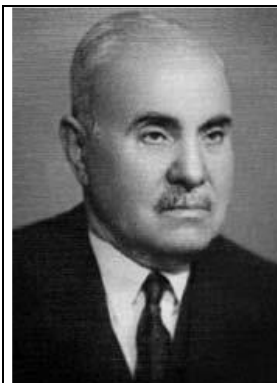
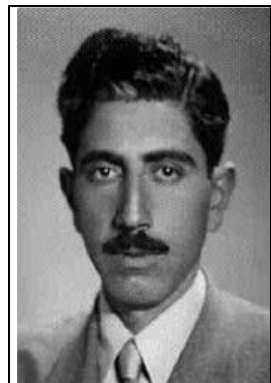
V. DÖNEM BAĞIMSIZ MİLETVEKİLLERİALBÜMÜ			
			
BERÇ TÜRKER	NİKOLA TAPTAS	TAYFUR ATA SÖKMEN	MUSTAFA ONSAY
			
ŞEFİK TURSAN	İSTAMAT ÖZDAMAR	REFET BELE	HALİL MENTEŞE
			
ALİ FUAT CEBESOY	NURİ TAMAÇ	HÜSNÜ KİTAPÇI	SAMOEL ATRAVAYA MARMARALI
			
MÎTAT ŞÜKRÜ BLEDA			

VI. DÖNEM BAĞIMSIZ MİLETVEKİLLERİALBÜMÜ			
			
BERÇ TÜRKER	NİKOLA TAPTAS	İSTAMAT ÖZDAMAR	SAMOEL ATRAVAYA MARMARALI

VII. DÖNEM BAĞIMSIZ MİLETVEKİLLERİALBÜMÜ			
			
BERÇ TÜRKER	MİHAL KAYAOĞLU	İSTAMAT ÖZDAMAR	AVRAM GALANTİ BODRUMLU

VIII. DÖNEM BAĞIMSIZ MİLETVEKİLLERİ ALBÜMÜ			
			
AHMET ALİ ÇINAR	REŞAD AYDINLI	ABDULHAK ADNAN ADIVAR	CİHAD BABAN
			
MUSTAFA FEVZİ ÇAKMAK	MEHMET EMİN SOYSAL		

IX. DÖNEM BAĞIMSIZ MİLETVEKİLLERİ ALBÜMÜ			
			
ALİ FUAT CEBESÖY	HAMDULLAH SUPHİ TANRIÖVER	HALİDE EDİP ADIVAR	MUSTAFA NADİR NADİ
			
ALİ SUAT HAYRİ ÜRGÜPLÜ	KEMALETTİN KEMAL TÜRKOĞLU		

X. DÖNEM BAĞIMSIZ MİLETVEKİLLERİ ALBÜMÜ			
			
İHSAN HAMDİ TİĞREL	LÜTFİKIRDAR	ALİ FUAT CEBESÖY	MUSTAFA NADİR NADİ
			
HAMDULLAH SUPHİ TANRIÖVER	BEHÇET UZ	HİKMET BAYUR	CAVİT ORAL
			
NURİ DEMİRAĞ	EKREM YILDIZ	GIYASETTİN EMRE	

XI. DÖNEM BAĞIMSIZ MİLETVEKİLLERİALBÜMÜ			
			
HİKMET BAYUR	ALİ FUAT CEBESÖY		

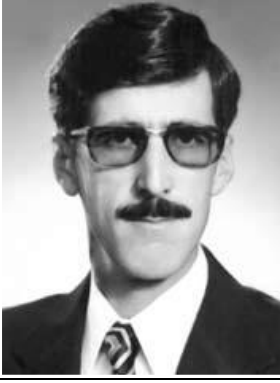
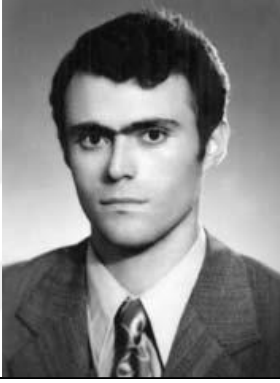
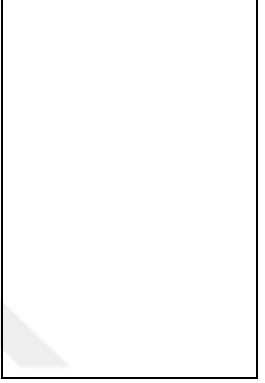
XII. DÖNEM BAĞIMSIZ MİLETVEKİLLERİALBÜMÜ			
			
İHSAN KÖKNEL			

1961 CUMHURİYET SENATOSUBAĞIMSIZ SENATÖRLER ALBÜMÜ			
			
SUAT HAYRİ ÜRGÜPLÜ	ALİ FUAT BAŞGİL	FARUK IŞIK	

XIII. DÖNEM BAĞIMSIZ MİLETVEKİLLERİ ALBÜMÜ			
			
ÇETİN ALTAN			

1966 CUMHURİYET SENATOSU BAĞIMSIZ SENATÖRÜ ALBÜMÜ			
			
FATMA HİKMET İŞMEN			

XIV. DÖNEM BAĞIMSIZ MİLETVEKİLLERİ ALBÜMÜ			
			
ALİAVNİ TURANLI	MEHMET SİDDİK AYDAR	HASAN DEĞER	ALİ RIZASEPTİOĞLU
			
ABDULLAH CİLLİ	NECMETTİN ERBAKAN	AHMET KARAASLAN	İBRAHİM ÖZTÜRK
			
ABDULKADİR ÖZMEN	ABDURRAHİM TÜRK	KASIM EMRE	İSMAİL HİLMİ BALCI
			
MEHMET EMİN ERDİNÇ	KASIM KÜFREVİ		

XV. DÖNEM BAĞIMSIZ MİLETVEKİLLERİ ALBÜMÜ			
			
MUHYETTİN MUTLU	MEHMET FUAT FIRAT	İBRAHİM AKSOY	KASIM EMRE
			
MUSTAFA KEMAL GÖNÜL	ABDULKERİM ZİLAN		

XVI. DÖNEM BAĞIMSIZ MİLETVEKİLLERİ ALBÜMÜ			
			
EŞREF CENGİZ	NURETTİN YILMAZ	ABDULKERİM ZİLAN	ALİ RIZA SEPTİOĞLU

XVII. DÖNEM BAĞIMSIZ MİLETVEKİLLERİ ALBÜMÜ			
			
BÜLENT ULUSU	ÜMİT HALUK BAYÜLGEN	CAFER TAYYAR SADIKLAR	AHMET SABAHATTİN ÖZBEK

XXI. DÖNEM BAĞIMSIZ MİLETVEKİLLERİ ALBÜMÜ			
			
MEHMET KEMAL AĞAR	AHMET ÖZAL	BEKİR GÜNDOĞAN	

XXII. DÖNEM BAĞIMSIZ MİLETVEKİLLERİ ALBÜMÜ			
			
ÜLKÜ GÖKALP GÜNEY	EDİP SAFDER GAYDALI	MEHMET KEMAL AÇAR	MUSTAFA ZEYDAN
			
DURSUN AKDEMİR	SÜLEYMAN SÖYLEMEZ	SEBAHATTİN CEVHERİ	MEHMET TATAR
			
MEHMET FADIL AKGÜNDÜZ			

XXIII. DÖNEM BAĞIMSIZ MİLETVEKİLLERİ ALBÜMÜ

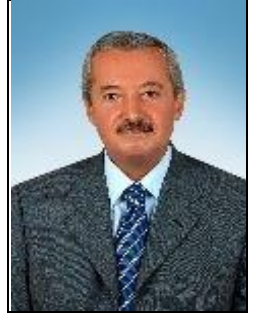
**MEHMET NEZİR
KARATAŞ**

AYLA AKAT ATA

BENGİ YILDIZ

AKIN BİRDAL

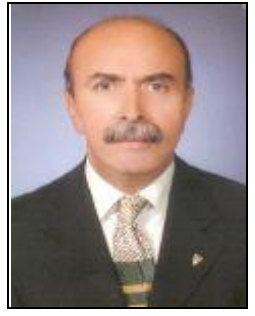
**SELAHATTİN
DEMİRTAŞ**

GÜLTAN KIŞANAK

AYSEL TUĞLUK

HAMİT GEYANİ

PERVİN BULDAN

SABAHAT TUNCEL

**MEHMET UFUK
ARAS**

EMİNE AYNA

AHMET TÜRK

SIRRI SAKIK

M. NURİ YAMAN

**AHMET MESUT
YILMAZ**

			
OSMAN ÖZÇELİK	MUHSİN YAZICIOĞLU	İBRAHİM BİNİCİ	SABAHATTİN CEVHERİ
			
HASİP KAPLAN	SEVAHİR BAYINDIR	KAMER GENÇ	ŞERAFETTİN HALİS
			
FATMA KURTULAN	ÖZDAL ÜÇER		

XXIV.DÖNEM BAĞIMSIZ MİLETVEKİLLERİ ALBÜMÜ			
			
MURAT BOZLAK	HALİL AKSOY	AYLA AKAT ATA	BENGİYILDIZ
			
İDRİS BALUKEN	HÜSAMETTİN ZENDERLİOĞLU	NURSEL AYDOĞAN	EMİNE AYNA
			
ŞERAFETTİN ELÇİ	ALTAN TAN	LEYLA ZANA	ESAT CANAN
			
SELAHATTİN DEMİRTAŞ	ADİL ZOZANİ	PERVİN BULDAN	SABAHAT TUNCEL

			
SIRRI SÜREYYA ÖNDER	ABDULLAH LEVENT TÜZEL	MÜLKİYE BİRTANE	EROL DORA
			
AHMET TÜRK	GÜLSER YILDIRIM	ERTUĞRUL KÜRKÇÜ	DEMİR ÇELİK
			
SIRRI SAKIK	GÜLTAN KIŞANAK	İBRAHİM AYHAN	İBRAHİM BİNİÇİ
			
SELMA IRMAK	HASİP KAPLAN	FAYSAL SARIYILDIZ	KEMAL AKTAŞ

			
NAZMÎ GÜR	AYSEL TUĞLUK	ÖZDAL ÜÇER	

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Emine YARALI
Doğum Yeri ve Tarihi	Erzurum 31.08.1980
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Rektörlüğü Sosyal Bilimler Enstitüsü Tezsiz Yüksek Lisans
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri	-
İş Deneyimi	
Stajlar	-
Projeler	-
Çalıştığı Kurumlar	-
İletişim	
E-Posta Adresi	emine-yarali@hotmail.com
Tarih	